

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

A Development Model of Buddhist Innovation Areas Learning

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธ

Development of Buddhist Innovation Areas Learning

โดย

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ผศ.ดร.

ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800764012

รายงานการวิจัย

รายงานการวิจัยย่อยที่ ๒ เรื่อง

การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

A Development Model of Buddhist Innovation Areas Learning

ภายใต้แผนงานวิจัย เรื่อง

การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธ

Development of Buddhist Innovation Areas Learning

โดย

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ผศ.ดร.

ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พ.ศ. ๒๕๖๔

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

MCU RS 800764012

(ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย)

Research Report

Sub - Research Report 2

A Development Model of Buddhist Innovation Areas Learning

Under Research plan

Development of Buddhist Innovation Areas Learning.

by

Assoc. Prof. Dr. Somsak Boonpoo

PhramahaYannawat Thitavaddhano, Asst. Prof. Dr.

Dr. Yudthavee Kaewthongyai

Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University

B.E. 2021

Research Project Funded

by Science Research and Innovation Promotion Fund

MCU RS 800764012

(Copyright Mahachulalongkornrajavidyalaya University)

ชื่อรายงานการวิจัย	: การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
ผู้วิจัย	: รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ่พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวาทฒโน, ผศ.ดร.ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่
หน่วยงาน	: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ปีงบประมาณ	: 2564
ทุนอุดหนุนการวิจัย	: กองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 1.) เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) เพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อการศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร 11 รูป/คน คณาจารย์ 64 รูป/คน เจ้าหน้าที่ 19 รูป/คน นิสิต 316 รูป/คน และเครื่องวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์ แบบประชุมสนทนากลุ่มย่อย ชุดกิจกรรม การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกัน วิเคราะห์รูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ใช้หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการพัฒนาคูณภาพและมาตรฐาน กระบวนการเรียนรู้แบบพหุปัญญา บูรณาการความรู้และคุณธรรมจริยธรรมเชื่อมโยงกับภูมิสังคม ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมไทย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน สร้างสัมมาชีพ สร้างค่านิยม และจิตสำนึกที่ดี คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม รับผิดชอบต่อสังคม โมเดล 6744-Model

2. การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถี ประกอบด้วย ด้านกายภาพคือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนิสิต และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้าน จะมุ่งเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธ หรือตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้ อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ และจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่เพื่อให้สอดคล้องด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ บูรณาการหลักไตรสิกขา

3. การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้รู้รูปแบบกิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง ใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและวิถีเกษตรยั่งยืน รูปแบบกิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ และรูปแบบการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธตามแผนงานกิจกรรม ใช้คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐานในการเรียนรู้

คำสำคัญ : การพัฒนารูปแบบ, พื้นที่นวัตกรรม, พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

Research Title : A Development Model of Buddhist Innovation Areas Learning

Research : Assoc. Prof. Dr. Somsak Boonpoo
PhramahaYannawat Thitavaddhano, Asst. Prof. Dr.
Dr. Yudthavee Kaewthongyai

Department : Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fiscal Year : B.E. 2564 / C.E.2021

ทุนอุดหนุนการวิจัย : Science Research and Innovation Promotion Fund

Abstract

research subject Development of an innovation area for learning Buddhist ways 1.) to study the condition of an innovation area for learning Buddhist ways 2) to create an innovation area for learning Buddhist ways 3) to develop a model of an innovation area for learning Buddhist way of life Conduct qualitative research and action research. The key informant groups were 11 administrators/person, 64 faculty members/person, 19 staff members/person, 316 students/person, and The research instrument was an interview form, a small group discussion meeting, an activity set, and a forum for sharing opinions. Analysis of innovative areas for learning Buddhist way of life Use relevant theories to create an innovative space for learning Buddhist ways.

The results showed that

1. The condition of an innovation area for learning Buddhist way of life It is the development of quality and standards of the multi-wisdom learning process. Integration of knowledge and morals and ethics linked to social landscape, wisdom, and Thai arts and culture. including improving the quality of life of learners build a career Build good values and conscience taking into account the common interests Social Responsibility Model 6744-Model

2. Creation of an innovation area for learning the way of life, consisting of physical aspects, ie buildings, classrooms, learning resources, environment, activities

based on lifestyles. Teaching learning management plan until the teaching and learning process Atmosphere and interaction in treating each other between teachers and students and management From setting a vision, focusing, formulating an action plan, supporting, monitoring, evaluating and continually developing. will be aimed at the development of learners according to the Buddhist way or according to the Trisikkha system operate clearly and effectively and teaching off-site to be consistent with the physical aspect An environment that invites peace of mind promote wisdom Stimulate the development of faith and morality, basic activities and way of life, encourage eating, living, watching, listening, and proceeding with awareness. Integrate the three principles

3. Development of an innovative area for learning Buddhist way of life Get a form of Buddhist activities, sufficiency, cost-effective use of water, and sustainable farming methods The form of walking on foot, stepping on merit, and the form of disseminating Buddhist knowledge according to the activity plan use the Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University It is the center of learning by using precepts, concentration, and wisdom as the basis for learning.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เป็นโครงการย่อยที่ ๑ ภายใต้แผนงานวิจัยเรื่อง “การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” สำเร็จลุล่วงได้ ด้วยความอนุเคราะห์สนับสนุนจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม และสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่ได้อนุมัติทุนอุดหนุนงบประมาณการวิจัย และสร้างผลงานทางวิชาการ เพื่อนำผลงานวิจัยนั้นไปใช้พัฒนาสังคมประเทศชาติ ที่เป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับงานวิจัยเล่มนี้

คณะผู้วิจัยขอขอบคุณผู้บริหาร เจ้าหน้าที่ สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำวิจัยทุกท่านที่ได้ที่ได้เมตตาให้ความช่วยเหลือสนับสนุน และให้กำลังใจมาโดยตลอด

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปูและคณะ
ธันวาคม 2564

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ค
กิตติกรรมประกาศ.....	ง
สารบัญ.....	จ
สารบัญตาราง.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฉ
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย.....	3
1.4 นิยามศัพท์การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	3
1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	4
1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย.....	4
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	5
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ.....	5
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม.....	15
2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้.....	38
2.4 บริบทพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธคณะครุศาสตร์.....	63
2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	67
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	74
3.1 ขั้นตอนการวิจัย.....	74
3.2 รูปแบบการวิจัย.....	75
3.3 พื้นที่การศึกษาวิจัย.....	77
3.4 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง.....	77
3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	78
3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	79

เรื่อง	หน้า
3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	80
3.8 การสรุปผลการศึกษาคำวิจัย.....	80
บทที่ 4 ผลการวิจัย.....	81
4.1 ผลการศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ	82
4.2 ผลการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	100
4.3 แนวทางการเรียนรู้กิจกรรมพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา.....	116
4.4 องค์ความรู้จากการวิจัย.....	124
บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	127
5.1 สรุปผลการวิจัย.....	127
5.2 อภิปรายผลการวิจัย.....	143
5.3 ข้อเสนอแนะ.....	153
บรรณานุกรม.....	154
ภาคผนวก	159
ภาคผนวก ก หนังสือออกในการดำเนินการวิจัย.....	159
ภาคผนวก ข เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบบสอบถามการวิจัย.....	169
ประวัติผู้วิจัย.....	175

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
2.1	วิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้.....	55
2.2	วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้.....	62

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
2.1 แสดงตัวกรองความคิด.....	27
2.2 แสดงขั้นตอน และประตู.....	27
2.3 แสดงการพัฒนานวัตกรรมการผลิตภัณฑ์.....	28
2.4 แสดงการพัฒนานวัตกรรมการกระบวนการ.....	28
4.1 แสดงการออกแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ห้องซี 500.....	105
4.2 บริเวณด้านหน้าห้องซี 500 พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ.....	105
4.3 ด้านหน้าห้องซี 500 ก่อนเข้าภายในห้องกิจกรรมวิถีพุทธ.....	107
4.4 ภายในห้องซี 500 จะมีมุมพุทธศิลป์ หรือทำวัตร สวดมนต์.....	107
4.5 พัฒนาพื้นที่สำหรับปฏิบัติ ปรับสภาพดินใช้ดิน.....	109
4.6 พัฒนาพื้นที่เรื่องควบคุมระบบจ่ายน้ำอัตโนมัติเป็นที่ศึกษาดูงาน.....	111
4.7 พัฒนาพื้นที่และการกักเก็บระบบน้ำไว้หนึ่งวันก่อนนำไปใช้ประโยชน์.....	111
4.8 ผลผลิตส่วนหนึ่งจากโครงการบำบัดเสียสู่เกษตรวิถีพอเพียงของกิจกรรมวิถีพุทธ	112
4.9 ภาพแสดง แบบจำลองพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา MCU.....	113
4.10 ภาพแสดง กำลังพัฒนาห้องซี 500 พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา MCU.....	114
4.11 ภาพแสดง พื้นที่ปฏิบัติจริง วิถีพอเพียง การใช้น้ำ การปลูกผัก.....	115
4.12 แผนผังพัฒนาห้องกิจกรรมวิถีพุทธ.....	117
4.13 ภาพแบบจำลองภายในห้องซี 500.....	118
4.14 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย.....	125

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมา และความสำคัญของปัญหา

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีคำสอนให้บุคคลได้เรียนรู้ เข้าใจโลกและชีวิตตามความเป็นจริง เอื้อให้บุคคลเกิดการประจักษ์แจ้งด้วยตนเอง การเรียนรู้จึงเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญในชีวิตของมนุษย์ ทั้งในรูปแบบของการศึกษา การฝึกฝน ค้นคว้า การทำความเข้าใจหลักธรรม และแม้กระทั่งการทำ ความเข้าใจตนเอง หากการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีความสุข ย่อมเอื้ออำนวยให้ผู้เรียน นักเรียน นักศึกษา หรือบุคคลเกิดการพัฒนาหรือก้าวหน้าในวิชาความรู้ หรือศาสตร์ที่กำลังเรียนรู้หรือศึกษาอยู่อย่าง ต่อเนื่อง เกิดผลสัมฤทธิ์และประสิทธิผลในการเรียนรู้

ทั้งนี้ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันเริ่มให้ความสำคัญกับระบบการเรียนรู้เชิงพุทธหรือตามหลักพระพุทธศาสนา เพื่อประยุกต์ใช้ในระบบการศึกษาปัจจุบันซึ่งการเรียนรู้ตามหลักพระพุทธศาสนาเป็นกระบวนการที่เน้นทั้งความรู้และคุณธรรมแก่ผู้เรียน และที่สำคัญส่งเสริมความสุขแก่ผู้เรียนในขณะที่กำลังเรียนรู้ การศึกษาคือรากฐานสำคัญของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพ อันจะส่งผลสำคัญต่อการพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้า ดังนั้นกลไกในการบริหารจัดการ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา โดยการทดลองจัดการศึกษาที่มีอิสระในด้านหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการบริหารจัดการสถานศึกษาที่มีความคล่องตัว อันส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนให้เกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาได้อย่างเต็มที่ และเพื่อให้มีการคิดค้นและพัฒนานวัตกรรมด้านการศึกษาและการเรียนรู้ รวมทั้งขยายผลไปใช้ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งอื่น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในการศึกษา กระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษา ตลอดจนเพื่อให้การสร้างและพัฒนากิจการศึกษาร่วมกันของทุกภาคส่วน นำไปสู่การยกระดับการจัดการศึกษาของประเทศอันเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาคนไทยให้มีคุณภาพต่อไป^๑

ทั้งนี้นโยบายด้านการศึกษาที่ดีจำนวนมากแต่ไม่สามารถนำไปปฏิบัติให้เกิดผลได้จริง ขาดการลงมือปฏิบัติและทดลอง การศึกษาไทยมุ่งเน้นตำรา ทฤษฎี และการเรียนในห้องเรียนขาดการลงมือปฏิบัติและทดลอง ส่งผลให้เด็กไม่สามารถนำความรู้ที่มีไปประยุกต์ใช้ได้ในชีวิตจริง ใช้หลักสูตร

^๑สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://gnews.apps.go.th/news?news=36066> [10 ตุลาคม 2563].

เหมือนกันทั้งประเทศ (One size fit all) และเป็นการศึกษาที่เน้นให้เนื้อหาสาระความรู้ (Content-based) มากกว่าสอนทักษะการเรียนรู้หลักสูตรการศึกษาออกแบบให้เหมือนกันทั้งประเทศโดยไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของแต่ละพื้นที่ เน้นให้ความรู้ที่เป็นเนื้อหามากกว่าเรียนทักษะการเรียนรู้ และให้เด็กต้องเรียนรู้ในทุกรายวิชาซึ่งกระบวนการเรียนรู้แบบนี้เหมาะกับโลกที่มีความแน่นอนและเปลี่ยนแปลงช้าเช่นในอดีตในปัจจุบัน การเน้นให้เด็กเรียนทุกรายวิชาไม่สามารถทำให้เด็กมีทักษะที่เชี่ยวชาญได้ในทุกเรื่องตามเป้าหมายของหลักสูตรได้

โดยพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา หรือ Sand Box นับเป็นแนวคิดและวิธีปฏิบัติที่สร้างพื้นที่เล็กๆ ขึ้นมาเพื่อทดลองสร้างนวัตกรรมการศึกษาโดยเฉพาะ ก่อนจะขยายผลไปยังพื้นที่อื่นๆ พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาเป็นเครื่องมือการเปลี่ยนผ่านจากระบบการศึกษาแบบเก่าไปสู่แบบใหม่ โดยการปลดล็อก และกระจายอำนาจให้โรงเรียนและเขตพื้นที่การศึกษาต่างๆ มีอิสระในการบริหารจัดการหลักสูตร บุคลากร และการจัดการเรียนการสอนได้เอง ให้โรงเรียนและพื้นที่สร้างหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้โดยยังสอดคล้องกับหลักสูตรแกนกลางที่สำคัญ และเป็นพื้นที่สำหรับทดลองนวัตกรรมการศึกษาแบบใหม่

แนวทางการกำหนดให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาให้เป็นพื้นที่ปฏิรูปการบริหารและการจัดการการศึกษาขึ้นสำหรับทดลองการบริหารจัดการศึกษา โดยการกำหนดระยะเวลาการทดลองที่ชัดเจน เพื่อนำร่องในการกระจายอำนาจและให้อิสระแก่หน่วยงานทางการศึกษาและสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยคณะกรรมการนโยบายพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทำหน้าที่ในการกำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ของประเทศ เพื่อส่งเสริมให้มีพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา เช่น การนำหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานไปปรับใช้กับการจัดการศึกษาในสถานศึกษานำร่องให้เหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษาของสถานศึกษานำร่องอย่างต่อเนื่อง การออกแบบการทดสอบผู้เรียนเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา การประเมินผลการดำเนินงานและการบริหารจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ซึ่งแนวทางดังกล่าวนี้ยังไม่ครอบคลุมไปยังพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ด้วยการจัดการกระบวนการเรียนการสอนตามด้วยหลักพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา

ดังนั้น คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง “การพัฒนา รูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ทั้งนี้เพื่อเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไปเพื่อการขยายผลและยกระดับคุณภาพทางการศึกษาไปสู่สังคมแห่งสุขภาวะองค์กรวมเชิงพุทธ

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1.2.1 เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 1.2.2 เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
- 1.2.3 เพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

1.3 ขอบเขตการวิจัย

1.3.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ดำเนินการศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในด้านกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ นวัตกรรมครุศาสตร์ครุศาสตร

1.3.2 ขอบเขตพื้นที่ ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา ดำเนินการศึกษาในพื้นที่การเรียนการสอนของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (กลุ่มบวร) โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

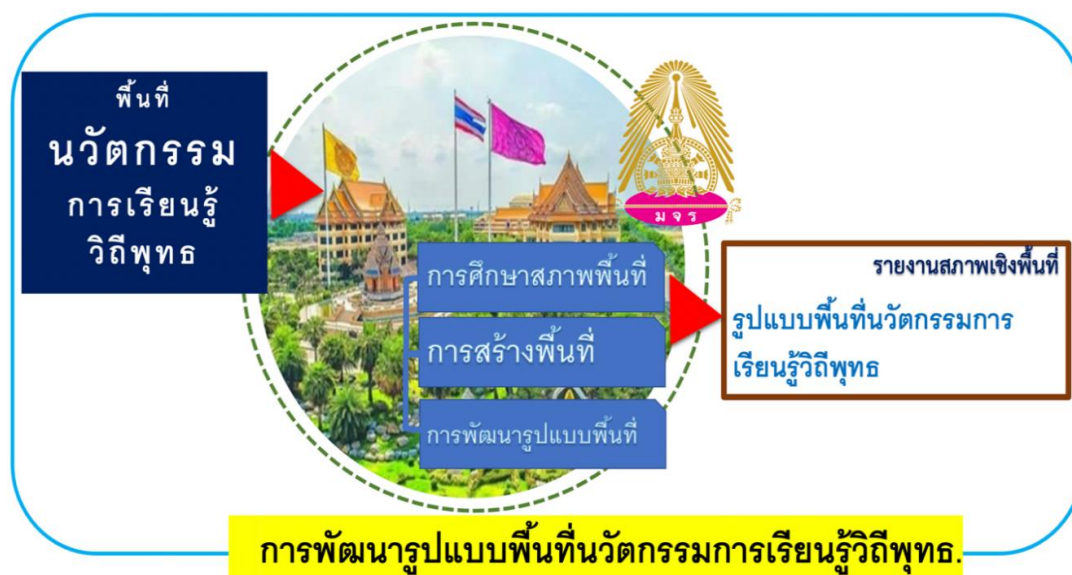
1.4 นิยามศัพท์การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ หมายถึง สถานที่ทดลองการศึกษาวิจัยทางด้านนวัตกรรมที่ผู้เรียนเรียนรู้ได้อย่างอิสระและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทและความต้องการของชุมชน สังคม และประเทศชาติ พร้อมพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามเป้าหมายการศึกษาที่กำหนดไว้

การเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การออกแบบการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม และมารยาทชาวพุทธ นวัตกรรมครุศาสตร์ครุศาสตร

การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้ หมายถึง การดำเนินการศึกษาและพัฒนาแผนการจัดการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการบูรณาการองค์ความรู้ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แล้วนำเสนอเป็นรูปแบบแสดงขั้นตอนของการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ

1.5 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย

1.6.1 ได้ข้อมูลพื้นฐานจากสภาพพื้นที่จริงที่สามารถสร้างนวัตกรรม การเรียนรู้วิถีพุทธ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.6.2 การสร้างพื้นที่นวัตกรรม การเรียนรู้วิถีพุทธส่งผลให้การจัดการเรียนรู้สำหรับนิสิต วิชาชีพครูและผู้สนใจได้สัมผัสกับแหล่งเรียนรู้ที่ทันสมัยตอบสนองต่อความต้องการทางวิชาการ

1.6.3 มหาวิทยาลัยได้แนวทางการพัฒนารูปแบบที่สร้างสรรค์พื้นที่นวัตกรรม การเรียนรู้วิถีพุทธ

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ผู้วิจัย ได้ทบทวน เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา ดังนี้

- 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ
- 2.2 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม
- 2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้
- 2.4 บริบทพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธคณะครุศาสตร์
- 2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ

การวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ผู้วิจัย ได้ใช้แนวคิด กับรูปแบบการพัฒนา มีองค์ประกอบย่อยประกอบด้วย (1) ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา (2) ความหมายของรูปแบบ (3) ประเภทของรูปแบบ (4) องค์ประกอบของรูปแบบ (5) ลักษณะของ รูปแบบที่ดี มีรายละเอียด ดังนี้

2.1.1 ความหมายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา

ราชบัณฑิตสถาน ได้ให้ความหมายของการพัฒนาคือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น¹

ยุวัฒน์ วุฒิเมธี เป็น การกระทำให้ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า²

สมศักดิ์ ศรีสันติสุข ได้ให้ความหมายของการพัฒนาได้แก่ การที่คนในชุมชน และสังคม มีส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรมเพื่อปรับปรุงความรู้ และความสามารถของตนเอง ได้ร่วมกัน เปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น³

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้ให้ความหมายของการพัฒนามาจากคำบาลีว่า วัฒนะ แปลว่า เจริญ ซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ การพัฒนาคน เรียกว่า ภาวนา กับการพัฒนา

¹ราชบัณฑิตสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตสถาน พ.ศ. 2542, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท นาน มีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, 2546), หน้า 779.

²ยุวัฒน์ วุฒิเมธี, หลักการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชนบท, (กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ ไทย, 2536), หน้า 2.

³สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, สังคมไทย: แนวทางวิจัย และการพัฒนา, (กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย พฤติกรรมศาสตร์, 2535), หน้า 197.

สิ่งอื่นๆ ที่ไม่ใช่คน เช่น วัตถุ และสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ⁴ ซึ่งท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาไว้ในหนังสือเรื่อง “ทฤษฎี และหลักการพัฒนาชุมชน” ว่า การพัฒนาเพิ่งถูก นำมาใช้ในคริสต์ศตวรรษที่ 19 แต่มนุษย์รู้จักพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของตนเองมาตั้งแต่มนุษย์เริ่มมี ขึ้นในโลก จะเห็นได้จากวิวัฒนาการในด้านต่างๆ ที่ดีขึ้นเป็นลำดับ ดังเช่นเครื่องมือเครื่องใช้สิ่งก่อสร้าง ภาพวาด และเอกสารที่ปรากฏอยู่ และตกทอดมาถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำสอนของ ศาสนา และแนวความคิดของนักปราชญ์โบราณชาวกรีก โรมัน อาหรับ จีน อินเดีย คำว่า “การพัฒนา” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรกโดยนักเศรษฐศาสตร์ซึ่งนำมาใช้เรียกวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในยุโรปตะวันตก ซึ่งเป็นผลมาจากการปฏิวัติอุตสาหกรรมในคริสต์ศตวรรษที่ 18 และได้รับความนิยมนำไป

จนกระทั่งองค์การสหประชาชาตินำไปใช้ในการพัฒนาประเทศที่เป็นสมาชิกอีกด้วย ปัจจุบันการพัฒนาจึงถูกนำไปใช้แพร่หลายทั่วทุกประเทศในโลก และมีความหมายแตกต่างกันออกไป แต่อาจสรุปได้ว่า การพัฒนา เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการ และการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ไม่ใช่เป็น การเกิดขึ้นเองโดยธรรมชาติการพัฒนา มีความหมาย และเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคำอื่นๆ อยู่หลายคำ คือ การเปลี่ยนแปลง วิวัฒนาการ การปฏิรูป การปฏิวัติความเจริญเติบโต ความก้าวหน้า การค้นพบ การประดิษฐ์นวัตกรรม และความทันสมัย เป็นต้น¹³ โดยมีความหมายของการพัฒนา องค์การไว้ในหนังสือเรื่อง “การพัฒนาองค์การ” ว่า การพัฒนาองค์การ (Organization Development) หรือที่เรียกว่า O.D. เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการแก้ปัญหาในองค์การที่มีประสิทธิภาพ การพัฒนาองค์การเป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า หรือดีขึ้นกว่าเดิมเพื่อให้ องค์การมีประสิทธิภาพ และประสิทธิผลโดยการสร้างปัจจัยต่างๆ เพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาให้ สอดคล้องตามเป้าหมาย หรือวัตถุประสงค์ขององค์การ และได้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนา องค์การไว้อีกว่า ควรมุ่งเพื่อพัฒนาการทำงานเป็นทีมให้มีประสิทธิภาพ เนื่องจากวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อย และกระบวนการ หรือวิธีการดำเนินงานให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ของกลุ่มย่อยนั้น หากมีความขัดแย้งกันระหว่างกลุ่ม หรือขัดแย้งกับวัตถุประสงค์ขององค์การเอง จะเป็นหนทางสู่ความ ล้มเหลวขององค์การโดยส่วนรวมได้ ดังนั้นการพัฒนาองค์การจึงควรมุ่งความสนใจไปที่การ วางเป้าหมาย และการวางแผนในการสร้างวัตถุประสงค์ขององค์การอย่างมีระบบ

สรุปความหมายการพัฒนา คือ ความเจริญ ทำให้เจริญ การเปลี่ยนแปลงในทางเจริญขึ้น การกระทำที่ดีขึ้น เปลี่ยนจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่งที่ดีกว่า การที่คนในชุมชน และสังคมมีส่วนรวมได้ร่วมกันดำเนินกิจกรรม ได้ร่วมกันเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตของตน ชุมชน และสังคมให้ดีขึ้น

⁴ พระราชวรมณี (ประยูร ปยุตโต), ทางสายกลางของการศึกษาไทย, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527), หน้า 16 – 18.

ขึ้น กระบวนการเปลี่ยนแปลงของสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ดีขึ้น ทั้งในด้านคุณภาพ ปริมาณ และสิ่งแวดล้อม ด้วยการวางแผนโครงการ และการดำเนินงานโดยมนุษย์ให้ประโยชน์แก่มนุษย์ และการมีส่วนร่วมของผู้ประกอบการเปลี่ยนแปลงต้องเข้ามามีบทบาท และหน้าที่ เป็นการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงให้เจริญก้าวหน้า

2.1.2 ความหมายของรูปแบบ

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายของ “รูปแบบ (Model)” ไว้ว่า รูปที่กำหนดขึ้นเป็นหลักหรือเป็นแนวซึ่งเป็นที่ยอมรับ เช่น รูปแบบร้อยกรอง; (ศิลปะ) สิ่งที่แสดงให้เห็นว่าเป็นเช่นนั้นๆ อย่างรูปคน รูปบ้าน รูปปลา รูปใบไม้ เช่น รูปแบบผู้หญิง รูปแบบเปิด รูปแบบวัด⁵

สุเทพ บุญเติม รูปแบบ (Model) มีความหมายในภาษาไทยอีกความหมายหนึ่ง คือ แบบจำลอง หมายถึง สิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญเรื่องใด เรื่องหนึ่ง เป็นวิธีการถ่ายทอดความคิด ความเข้าใจ และจินตนาการของบุคคลที่มีต่อปรากฏการณ์หรือเรื่องราวใดๆ ให้ปรากฏโดยใช้การสื่อสารในลักษณะต่าง เช่น ภาพวาด ภาพเหมือน แผนภูมิ แผนผัง ต่อเนื่อง หรือสมการคณิตศาสตร์ให้สามารถเข้าใจได้ง่าย และสามารถเสนอเรื่องราวหรือประเด็นต่างๆ ได้อย่างกระชับ⁶

บุญชม ศรีสะอาด รูปแบบ (Model) หมายถึง โครงสร้างที่แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่ผู้วิจัย อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆ หรือตัวแปรต่างๆ ที่มีในปรากฏการณ์พรหมชาติหรือในระบบต่างๆ อธิบายลำดับขั้นตอนขององค์ประกอบหรือกิจกรรมในระบบ⁷

ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์ รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของทฤษฎีที่ผ่านการทดสอบความแม่นยำ (Validity) และความน่าเชื่อถือ (Reliability) แล้ว สามารถระบุ และพยากรณ์ความสัมพันธ์ทางสถิติได้⁸

⁵ราชบัณฑิตยสถาน, พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554, (กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2556), หน้า 1011.

⁶สุเทพ บุญเติม, การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, (ขอนแก่น: มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, 2549), หน้า 26.

⁷บุญชม ศรีสะอาด, การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: www.watpon.com/boonchom/08.doc online [10 กุมภาพันธ์ 2563].

⁸ถวัลย์รัฐ วรเทพพิพิงษ์, การกำหนด และวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎี และการประยุกต์ใช้, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์สมารธรรม, 2540) หน้า 21 - 22.

อุทัย บุญประเสริฐ รูปแบบ (Model) หมายถึง สิ่ง que แสดงถึงโครงสร้างของความเกี่ยวข้องระหว่างชุดของปัจจัยหรือตัวแปรต่างๆ หรือองค์ประกอบที่สำคัญในเชิงความสัมพันธ์หรือเหตุผลซึ่งกันและกันเพื่อช่วยให้เข้าใจถึงข้อเท็จหรือปรากฏการณ์ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ⁹

Tosi and Carroll กล่าวไว้ว่า รูปแบบ (Model) เป็นนามพรมของจริงหรือภาพจำลองของสภาพการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งอาจจะมีตั้งแต่รูปแบบอย่างง่ายไปจนถึงรูปแบบที่มีความสลับซับซ้อนมากๆ¹⁰

Bardo and Hartman กล่าวว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ชุดของข้อความเชิงนามพรมเกี่ยวกับปรากฏการณ์ที่เราสนใจ เพื่อใช้ในการนิยามคุณลักษณะ และ/หรือ บรรยายคุณสมบัติต่างๆ รูปแบบเป็นสิ่งที่ได้รับพัฒนาขึ้นมา เพื่อบรรยายคุณลักษณะที่สำคัญๆของปรากฏการณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อให้่ายต่อการทำความเข้าใจ¹¹

Good ได้ให้ความหมายของรูปแบบ (Model) ไว้ 4 ความหมาย คือ 1) เป็นแบบอย่างของสิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสร้างหรือทำซ้ำ 2) เป็นตัวอย่างเพื่อเลียนแบบ เช่น ตัวอย่างในการออกเสียงภาษาต่างประเทศเพื่อให้ผู้เรียนได้เลียนแบบ เป็นต้น 3) เป็นแผนภูมิหรือรูปสามมิติซึ่งเป็นตัวแทนของสิ่งใดสิ่งหนึ่งหรือหลักการหรือแนวคิด 4) เป็นชุดของปัจจัย ตัวแปรที่มีความสัมพันธ์ซึ่งกัน และกันซึ่งรวมตัวกันเป็นตัวประกอบ และเป็นสัญลักษณ์ทางระบบสังคม¹²

จากการให้ความหมายของนักวิชาการตามที่กล่าวมาแล้วสรุปความได้ว่า รูปแบบ (Model) หมายถึง ภาพจำลองที่เกิดขึ้นจากการค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี และประสบการณ์จากผู้ที่ได้ปฏิบัติจนกระทั่งประสบความสำเร็จ สามารถนำมาพัฒนา แสดง อธิบายเป็นแบบอย่างในการนำไปใช้ดำเนินการซ้ำแล้วซ้ำอีกได้อย่างถูกต้องแม่นยำ มีประสิทธิภาพ เชื่อถือได้ และให้ผลตรงกับความต้องการของผู้ที่นำไปใช้ต่อไป

2.1.3 ประเภทของรูปแบบ

Steiner ได้แบ่งรูปแบบออกได้เป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ (Prectcal Model or Model-of) รูปแบบประเภทนี้เป็นแบบจำลองทางกายภาพ เช่น แบบจำลองรถยนต์ เครื่องบิน ภาพจำลอง

⁹อุทัย บุญประเสริฐ, **หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2544) หน้า 31.

¹⁰Tosi, and Carroll, **Management (2nd ed.)**, (New York: John Wiley & Sons, 1982), p. 74.

¹¹Bardo, and Hartman, **Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction**, (New York: F.E. Peacock, 1982), p. 245.

¹² Good, **Dictionary of Education (5th ed.)**, (New York: McGraw - Hill, 2005), p. 177.

2. รูปแบบเชิงทฤษฎี (Theoretical Model or Model-of) เป็นแบบจำลองที่สร้างขึ้นจากกรอบความคิดที่มีทฤษฎีเป็นพื้นฐาน ตัวทฤษฎีเองไม่ใช่รูปแบบหรือแบบจำลอง เป็นตัวช่วยให้เกิดรูปแบบที่มีโครงสร้างต่างๆที่สัมพันธ์กัน¹³

Keeves ได้แบ่งรูปแบบออกเป็น 4 ประเภท ตามลักษณะของการนำเสนอ อธิบาย หรือแสดงรูปแบบนั้น คือ

1. Analogue Model เป็นรูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ ซึ่งเป็นรูปพรหมเพื่อสร้างความเข้าใจในปรากฏการณ์ที่เป็นนามพรหม เช่น รูปแบบในการทำนายจำนวนนักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบโรงเรียน ซึ่งอนุมานแนวคิดมาจากการเปิดน้ำเข้า และปล่อยน้ำออกจากถัง นักเรียนที่จะเข้าสู่ระบบเปรียบเทียบกับน้ำที่เปิดออกจากถัง ดังนั้นนักเรียนที่คงอยู่ในระบบจึงเท่ากับนักเรียนที่เข้าสู่ระบบลบด้วยนักเรียนที่ออกจากระบบ เป็นต้น

2. Semantic Model เป็นรูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยายหรืออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาด้วยภาษา แผนภูมิ หรือรูปภาพ เพื่อให้เห็นโครงสร้างทางความคิดองค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบของปรากฏการณ์นั้นๆ

3. Mathematical Model เป็นรูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดงความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ รูปแบบประเภทนี้นิยมใช้กันทั้งในสาขาจิตวิทยา และศึกษาศาสตร์ รวมทั้งการบริหารการศึกษาด้วย

4. Causal Model เป็นรูปแบบที่พัฒนามาจากเทคนิคที่เรียกว่า Path Analysis และหลักการสร้าง Semantic Model โดยการนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุ และผลที่เกิดขึ้น เช่น The Standard Deprivation Model ซึ่งเป็นรูปแบบที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพทางเศรษฐกิจสังคมของบิดา มารดา สภาพแวดล้อมทางการศึกษาที่บ้าน และระดับสติปัญญาของเด็ก เป็นต้น¹⁴

Joyce and Weil นักวิชาการทางการศึกษา ได้จัดประเภทของรูปแบบการสอนตามแนวคิดพื้นฐานในการเสนอรูปแบบในการบรรยาย และอธิบายปรากฏการณ์นั้นๆ ไว้เป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มที่เน้นการประมวลผลข้อมูล (The Information Processing Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการค้นหา และประมวลผลข้อมูลให้รู้ปัญหา และหาคำตอบของปัญหา และให้ผู้เรียน

¹³ Steiner, "Organizational Dilemmas as Barriers to Learning," The Learning Organization.5, 4 (1998): p. 148.

¹⁴Keeves, Educational research methodology, and measurement: An international handbook, (Oxford, (England: Pergamon Press, 1988), pp. 561 - 565.

ได้พัฒนาความคิด และสร้างมโนทัศน์ เช่น รูปแบบการสอนมโนทัศน์ รูปแบบการสอนแบบสืบสวนทางวิทยาศาสตร์ และรูปแบบการสอนกลยุทธ์การจำ

2. กลุ่มที่เน้นตัวบุคคล (The Personal Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล พัฒนาทัศนคติ และค่านิยมที่ดีงาม เพื่อให้บุคคลมีความเข้าใจในตนเองดีขึ้น เช่น รูปแบบการสอนแบบไม่สั่งการ และรูปแบบการฝึกความตระหนักรู้

3. กลุ่มที่เน้นปฏิสัมพันธ์ทางสังคม (The Social Family) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการประชาธิปไตย เช่น รูปแบบการสอนแบบสืบสอบทางสังคม และรูปแบบการสอนแบบให้ค้นคว้าเป็นกลุ่ม

4. กลุ่มที่เน้นการปรับพฤติกรรม (The Behavioral System Family) เป็นรูปแบบการฝึกความกล้าแสดงออก และรูปแบบการเรียนรู้โดยไม่มีเงื่อนไข¹⁵

Smith and Others ได้จำแนกประเภทรูปแบบออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. รูปแบบเชิงกายภาพ (Physical model) ได้แก่
 - รูปแบบคล้ายจริง (Iconic model) มีลักษณะคล้ายของจริง เช่น เครื่องบินจำลอง หุ่นไล่กา หุ่นตามร้านตัดเสื้อผ้า เป็นต้น
 - รูปแบบเสมือนจริง (Analog model) มีลักษณะคล้ายปรากฏการณ์จริง เช่น การทดลองจริงเครื่องบินจำลองที่บินได้หรือเครื่องฝึกบิน เป็นต้น แบบจำลองชนิดนี้มีความใกล้เคียงความจริงกว่าแบบแรก
2. รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic model) ได้แก่
 - รูปแบบข้อความ (Verbal model) หรือแบบจำลองเชิงคุณภาพ (Qualitative model) รูปแบบชนิดนี้พบมากที่สุด เป็นการใช้อธิบายข้อความปกติธรรมดา ในการอธิบายโดยย่อ เช่น คำพรรณนาลักษณะงาน คำอธิบายรายวิชา เป็นต้น
 - รูปแบบทางคณิตศาสตร์ (Mathematical model) หรือรูปแบบเชิงปริมาณเช่น สมการ และโปรแกรมเชิงเส้น เป็นต้น¹⁶

จากตารางดังกล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า ประเภทของรูปแบบ (Model) ได้มีการแบ่งประเภทออกไปตามลักษณะของการศึกษาทางด้านวิชาการ และการนำไปใช้ แบ่งตามลักษณะของ

¹⁵Joyce and Weil, Marsha, "Model of Teaching", (Englewood Cliffs: Prentice - Hall International Editions, 1986), p. 6.

¹⁶Smith and Others, "Management: Making Organizations Perform", (New York: Macmillan, 1980), pp. 6 - 8.

งานหรือกิจกรรม นั้นๆ ดังนั้น การแบ่งประเภทรูปแบบ ไม่มีการแบ่งได้อย่างตายตัว การแบ่งประเภท จึงเป็นไปทั้งในแบบกว้าง และในแบบแคบเฉพาะเจาะจงตามลักษณะงานหรือกิจกรรมตามสาขานั้นๆ โดยสรุปประเภทของรูปแบบ สามารถแบ่งออกได้ ดังนี้

1. รูปแบบเชิงปฏิบัติ รูปแบบเชิงทฤษฎี
2. รูปแบบที่ใช้การอุปมาอุปมัยเทียบเคียงปรากฏการณ์ / รูปแบบที่ใช้ภาษาเป็นสื่อในการบรรยาย / รูปแบบที่ใช้สมการทางคณิตศาสตร์เป็นสื่อในการแสดง / รูปแบบนำเอาตัวแปรต่างๆ มาสัมพันธ์กันเชิงเหตุ และผล
3. รูปแบบที่เน้นการประมวลผลข้อมูล /รูปแบบที่เน้นการพัฒนาตัวบุคคล/รูปแบบที่เน้นการพัฒนาผู้เรียนให้มีความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น/รูปแบบที่เน้นการปรับพฤติกรรม
4. รูปแบบเชิงกายภาพ (รูปแบบคล้ายจริง / รูปแบบเสมือนจริง) / รูปแบบเชิงสัญลักษณ์ (รูปแบบข้อความ / รูปแบบทางคณิตศาสตร์)

สำหรับการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัย เลือกใช้รูปแบบเชิงทฤษฎี รูปแบบเชิงภาษา รูปแบบข้อความ รูปแบบเชิงสัญลักษณ์เป็นฐานในการศึกษาเพื่อให้ได้มาซึ่งรูปแบบการสอนสมาธิแก่นักเรียนมัธยมศึกษาตามแนวสมาธิพระพรหมมงคลญาณ (วิริยงค์ สิรินธโร)

2.1.4 องค์ประกอบของรูปแบบ

Bardo and Hardman กล่าวว่า การที่จะระบุรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งจะต้องประกอบด้วยรายละเอียดอย่างน้อยเพียงใดจึงจะเหมาะสม และรูปแบบนั้นควรมีองค์ประกอบอะไรบ้างไม่ได้มีข้อกำหนดที่แน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปรากฏการณ์นั้นๆ¹⁷

Brown and Moberg ได้สังเคราะห์รูปแบบขึ้นมาจากแนวคิดเชิงระบบ (Systems Approach) กับหลักการบริหารตามสถานการณ์ (Contingency Approach) ซึ่งองค์ประกอบตามรูปแบบของ Brown และ Moberg ประกอบด้วย

1. สภาพแวดล้อม (Environment)
2. เทคโนโลยี (Technology)
3. โครงสร้าง(Structure)
4. กระบวนการจัดการ(Management Process)
5. การตัดสินใจสั่งการ(Decision Making)¹⁸

¹⁷Bardo and Hardman, *Urban Sociology: A Systematic Introduction, USA:* (F.E.Peacock Publisher, 1982), p. 14.

¹⁸Brown and Moberg, *Organization Theory and Management: A Macro Approach,* (New York: Wiley & Sons, 1980), p. 98.

ทศนา แชมมณี ได้อธิบายถึงองค์ประกอบของรูปแบบได้ 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. รูปแบบสามารถนำไปสู่การทำนายผลที่ตามมา สามารถทดสอบ / สังเกตได้
2. มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ อธิบายปรากฏการณ์เรื่องนั้น / ปรากฏกลไกเชิงสาเหตุที่กำลังศึกษา และอธิบายเรื่องที่กำลังศึกษา
3. รูปแบบช่วยจินตนาการสร้างความคิดรวบยอด ความสัมพันธ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา / ช่วยสืบเสาะความรู้
4. รูปแบบมีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างมากกว่าความสัมพันธ์เชิงเชื่อมโยง¹⁹

สมาน อัครภูมิ องค์ประกอบของรูปแบบที่ดีควรประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ดังนี้

1. วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ต้องรู้ว่าจะออกแบบรูปแบบการดำเนินงานนี้ขึ้นมาเพื่อวัตถุประสงค์ใด ซึ่งโดยทั่วไปก็มักจะพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง
2. ทฤษฎีพื้นฐาน และหลักการของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้ออกแบบรูปแบบต้องกำหนดว่าจะออกแบบรูปแบบนั้นๆบนฐานคิดของทฤษฎี และหลักการใดบ้าง
3. ระบบงาน และกลไกของรูปแบบ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักการ และบรรลุตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ พร้อมกับการกำหนดบทบาทหน้าที่ ความสัมพันธ์ และการทำงานร่วมกันของระบบเหล่านั้นเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้
4. วิธีการดำเนินงานของรูปแบบ โดยการกำหนดภารกิจ กระบวนการ วิธีการ กิจกรรม และอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ
5. แนวการประเมินรูปแบบ หมายถึง การกำหนดแนวทาง และเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบ และการประเมินการดำเนินงานตามรูปแบบว่าเป็นไปตามที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด และเป็นไปตามวัตถุประสงค์หรือไม่เพียงใด ตลอดจนการกำหนดแนวทางในการพัฒนารูปแบบต่อเนื่องต่อไปได้
6. คำอธิบายประกอบรูปแบบ หมายถึง การอธิบายคำศัพท์เฉพาะที่นำมาใช้ในการออกแบบรูปแบบเพื่อสื่อความให้ตรงกันในการนำรูปแบบไปใช้

¹⁹ทศนา แชมมณี, ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, (พิมพ์ครั้งที่ 6), (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 220.

7. ระบุเงื่อนไขการนำรูปแบบไปใช้ เนื่องจากรูปแบบมีข้อจำกัดของตนเอง ดังนั้นผู้ออกแบบรูปแบบควรได้ระบุเงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น²⁰

จากการศึกษาตามตารางดังกล่าวมานั้น องค์ประกอบของรูปแบบขึ้นอยู่กับตัวแปรต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับที่ผู้วิจัย กำลังศึกษา อาจขึ้นอยู่กับผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และการสืบค้นข้อมูลภาคสนามในการกำหนดรูปแบบ ดังนั้นผู้วิจัย ได้นำมาวิเคราะห์โดยการจัดกลุ่มในแต่ละองค์ประกอบในเบื้องต้น ดังนี้

ส่วนที่ 1 ส่วนนำ

1. สภาพแวดล้อม (Environment) ได้แก่สภาพทั่วไปที่มีผลต่อการนำเอารูปแบบ ไปใช้
2. หลักการ (Principle) ได้แก่ แนวคิดพื้นฐาน และเงื่อนไขการนำไปใช้ เงื่อนไขที่จะทำให้การนำรูปแบบไปใช้ประสบผลสำเร็จ และข้อระมัดระวังเพื่อป้องกันปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้น
3. วัตถุประสงค์ (Object) ได้แก่เป้าหมายในการพัฒนารูปแบบขึ้นมาเพื่อแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือเพื่อให้การดำเนินงานเกิดผลดีอย่างใดอย่างหนึ่ง

ส่วนที่ 2 ตัวแบบ

1. ระบบงาน (System) การทำงานร่วมกันของระบบเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่กำหนดไว้
2. กระบวนการจัดการ(Management Process) ได้แก่ วิธีการดำเนินงาน กิจกรรมและอื่นๆ ที่ต้องดำเนินการเพื่อการบรรลุวัตถุประสงค์ของรูปแบบ

ส่วนที่ 3 ขั้นตอนการนำไปใช้

1. โครงสร้าง(Structure) ได้แก่ ความเชื่อมโยงซึ่งกัน และกันขององค์ประกอบต่างๆ ที่จะช่วยให้รูปแบบสามารถใช้ได้ผล
2. การตัดสินใจ (Decision Making) หมายถึง กระบวนการเลือกทางเลือกใดทางเลือกหนึ่ง จากหลายๆ ทางเลือกที่ได้พิจารณา หรือประเมินอย่างดีแล้วว่า เป็นทางให้บรรลุวัตถุประสงค์ และเป้าหมายของรูปแบบ
3. แนวทางการประเมิน การกำหนดแนวทาง และเครื่องมือในการประเมินผลรูปแบบ เพื่อประโยชน์ในการตรวจสอบว่ารูปแบบทำหน้าที่ตามที่ออกแบบไว้มากน้อยเพียงใด

ส่วนที่ 4 เงื่อนไขความสำเร็จ

2.1.5 ลักษณะของรูปแบบที่ดี

²⁰สมาน อัครภูมิ, การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก, (อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, ม.ป.ป.), หน้า 55.

อุทัย บุญประเสริฐ ได้แสดงให้เห็นทัศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะสำคัญของระบบควรมีลักษณะ 9 ประการ ดังนี้ คือ

1. มีปัจจัยป้อนเข้าจากภายนอก (Input From Outside) ระบบเปิดไม่มีความเพียงพอในตนเอง แต่จะต้องได้รับสิ่งกระตุ้นข้อมูลข่าวสาร และพลังงานจากภายนอก
2. กระบวนการ (Process) ของการเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานที่ก่อให้เกิดผลผลิต
3. มีปัจจัยป้อนออก (Output) เป็นผลผลิตหรือการบริการหรืออื่นๆ สู่ออก
4. มีวงจร (Cycles) อย่างต่อเนื่องของปัจจัยนำเข้า กระบวนการผลผลิต
5. มีการต่อต้านแนวโน้มสู่ความเสื่อม (Resistance to Tendency to RunDown) ระบบทุกระบบมีแนวโน้มที่จะเสื่อมลง แต่ระบบเปิดจะพยายามหาวิธีการเพื่อต่อต้านจากความเสื่อม
6. มีข้อมูลย้อนกลับ (Information Feedback) เพื่อปรับตัวมิให้เบี่ยงเบนจากเป้าหมาย
7. มีแนวโน้มสู่ความสมดุล (Tendency Toward Equilibrium) เมื่อเกิดสภาวะไม่สมดุล
8. มีแนวโน้มสู่ความสลับซับซ้อนมากขึ้น (Differentiation) มีความเฉพาะทางมากขึ้น และมีองค์ประกอบหลากหลายมากขึ้น และ
9. มีหลายเส้นทาง (Numerous Paths) ที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ ไม่มีเพียงเส้นทางเดียว และระบบเปิดจะหาทางเลือก (Alternative Paths) ที่เหมาะสม²¹

Keeves กล่าวว่า รูปแบบที่ใช้ประโยชน์ได้ ควรมีข้อกำหนด 4 ประการ คือ

1. รูปแบบ ควรประกอบด้วยความสัมพันธ์อย่างมีโครงสร้าง (Structure Relationship) มากกว่า ความสัมพันธ์ที่เกี่ยวข้องกันแบบรวม (Associative Relationship)
2. รูปแบบ ควรใช้เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น ซึ่งสามารถตรวจสอบได้ โดยการสังเกต ซึ่งเป็นไปได้ที่จะทดสอบรูปแบบพื้นฐานของข้อมูลเชิงประจักษ์ได้
3. รูปแบบ ควรจะต้องระบุหรือชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผลของเรื่องที่ศึกษา ดังนั้น นอกจากรูปแบบจะเป็นเครื่องมือในการพยากรณ์ได้ ควรใช้อธิบายปรากฏการณ์ได้ด้วย
4. รูปแบบ ควรเป็นเครื่องสร้างมโนทัศน์ใหม่ และสร้างความสัมพันธ์ของตัวแปรในลักษณะใหม่ ซึ่งเป็นการขยายเรื่องที่ศึกษา²²

พูลสุข หิงศานนท์ คุณลักษณะของรูปแบบควรมีประเด็นต่างๆ ต่อไปนี้

²¹อุทัย บุญประเสริฐ, **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**, (กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2544), หน้า 14.

²²Keeves, **Educational Research Methodology, and Measurement: An international handbook**, (Oxford, England: Pergamon Press, 1988), p. 560.

1. แสดงความสัมพันธ์เชิงโครงสร้าง และตัวแปร
2. นำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้แล้ว
3. อธิบายถึงโครงสร้างหรือกลไกความสัมพันธ์เชิงเหตุผลของเรื่องที่จะศึกษาอย่างชัดเจน
4. นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้
5. สอดคล้องกับทฤษฎีเรื่องที่ใช้รูปแบบ²³

จากตารางดังกล่าวมานั้นสามารถสรุปได้ว่า รูปแบบที่ดีมีคุณลักษณะประกอบขบวนการที่ชัดเจน ชี้ให้เห็นถึงกลไกเชิงเหตุผล มีหลายเส้นทางที่จะทำให้บรรลุจุดหมายได้ เป็นแนวทางในการพยากรณ์ผลที่เกิดขึ้น นำไปส่งเสริมการสร้างแนวคิดใหม่หรือความสัมพันธ์ใหม่ หรือขยายองค์ความรู้ใหม่ หรือนำไปสู่การทำงานได้ผลตรงตามที่ตั้งไว้

2.2 แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม

แนวคิดเกี่ยวกับนวัตกรรม ผู้วิจัย ได้แบ่งแนวคิดย่อย ดังนี้ (1) ความหมายของนวัตกรรม (2) ลักษณะของนวัตกรรม (3) ประเภทของนวัตกรรมทางการเรียนการสอน (4) ความสำคัญของนวัตกรรม (5) องค์ประกอบของนวัตกรรม (6) กระบวนการนวัตกรรม (7) ประโยชน์ของนวัตกรรมทางการศึกษา (8) ทฤษฎีที่เกี่ยวกับนวัตกรรม มีรายละเอียด ดังนี้

2.2.1 ความหมายของนวัตกรรม

ความหมายของนวัตกรรมได้มีนักวิชาการได้กล่าวถึงความหมายของนวัตกรรมไว้มากมาย โดยผู้เขียนขอเสนอรายละเอียด ดังนี้

นวัตกรรม หรือ นวัตกรรม ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 แปลว่า “การก่อสร้าง” วงการศึกษา นำคำนี้มาใช้ในความหมายของ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการสื่อ และเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ซึ่งได้รับการคิดค้น และจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษา เนื่องจากสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอเป็นธรรมดาธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อจุดอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกัน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในจุดใดจุดหนึ่งย่อมมีผลกระทบต่อจุดอื่นๆ ที่เชื่อมโยงกัน การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ย่อมส่งผลต่อการศึกษาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การศึกษาจึงจำเป็นต้องปฏิรูปปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับภาพของปัญหา และความต้องการ มนุษย์จำเป็นต้องดิ้นรนแสวงหาแนวคิด แนวทาง

²³ พูลสุข หิงสานนท์, การพัฒนารูปแบบ, (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2540), หน้า 53.

และวิธีการใหม่ๆ เพื่อช่วยให้สภาพปัญหานั้นหมดไป และทำให้เกิดสภาพที่ต้องการขึ้น ศักยภาพ ของมนุษย์นั้นดูเหมือนจะไม่มีที่สิ้นสุดสิ่งใหม่ๆ ความคิดใหม่ๆ จึงเกิดขึ้นตลอดเวลา

นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจจะอยู่ในรูปของความคิดหรือการกระทำหรือ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนจึงอาจมีลักษณะเป็นแนวคิดหรือการกระทำหรือ สิ่งประดิษฐ์ต่างๆ นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนจึงอาจมีลักษณะเป็นแนวคิดหรือวิธีการ หรือ สิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ ที่สามารถนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน อย่างไรก็ตาม “ความใหม่” มิใช่เป็น คุณสมบัติประการเดียวของนวัตกรรม ถ้าเป็นเช่นนั้น ของทุกอย่างที่เข้ามาใหม่ๆ ก็จะเป็นนวัตกรรม ทั้งสิ้น นวัตกรรมไม่ว่าจะเป็นด้านใดจำเป็นตมมีคุณสมบัติที่สำคัญ²⁴ ดังนี้

1. เป็นสิ่งใหม่ ซึ่งมีความหมายในหลายลักษณะด้วยกัน ได้แก่

1.1. เป็นสิ่งใหม่ทั้งหมดหรือใหม่เพียงบางส่วน

1.2 เป็นสิ่งใหม่ที่ยังไม่เคยมีการนำมาใช้ในที่นั้นกล่าวคือ เป็นสิ่งใหม่ในบริบทหนึ่ง แต่อาจเป็นของเก่าในอีกบริบทหนึ่ง ได้แก่ การนำสิ่งที่ใช้หรือปฏิบัติกันในสังคมหนึ่งมาปรับใช้ในอีก สังคมหนึ่ง นับเป็นนวัตกรรมในสังคมนั้น

1.3 เป็นสิ่งใหม่ในช่วงเวลาหนึ่ง แต่อาจเป็นของเก่าในช่วงเวลาหนึ่ง แต่อาจเป็น ของเก่าในอีกช่วงเวลาหนึ่ง เช่น อาจเป็นสิ่งที่เคยปฏิบัติมาแล้ว แต่ไม่ได้ผล เนื่องจากขาดปัจจัย สนับสนุน ต่อมาเมื่อปัจจัย และสถานการณ์อำนวย จึงนำมาเผยแพร่ และทดลองใช้ใหม่ ถือว่าเป็น นวัตกรรมได้

2. เป็นสิ่งใหม่ที่กำลังอยู่ในกระบวนการพิสูจน์ทดสอบว่าจะใช้ได้ผลมากน้อยเพียงใด ในบริบทนั้น

3. เป็นสิ่งใหม่ที่ได้รับการยอมรับนำไปใช้แต่ยังไม่เป็นส่วนหนึ่งของระบบงานปกติ หากการยอมรับนำไปใช้นั้น ได้กลายเป็นการใช้อย่างเป็นทางการในระบบงานของที่นั้นแล้ว ก็ไม่ถือว่าเป็น นวัตกรรมอีกต่อไป

4. เป็นสิ่งใหม่ที่ได้รับการยอมรับนำไปใช้บ้างแล้ว แต่ยังไม่แพร่หลาย คือยังไม่เป็นที่ รู้จักกันอย่างกว้างขวาง

นวัตกรรม คือ การทำสิ่งต่างๆ ด้วยวิธีใหม่ๆ และยังอาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทาง ความคิด การผลิต กระบวนการ หรือองค์กร ไม่ว่าจะการเปลี่ยนนั้นจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติ การเปลี่ยน อย่างถอนรากถอนโคน หรือการพัฒนาต่อยอด ทั้งนี้ มักมีการแยกแยะความแตกต่างอย่างชัดเจน ระหว่างการประดิษฐ์คิดค้น ความคิดริเริ่ม และนวัตกรรม อันหมายถึงความคิดริเริ่มที่นำมาประยุกต์ใช้

²⁴ราชบัณฑิตยสถาน,พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิริวัฒนา อินเตอร์พรีน, 2556), หน้า 610.

อย่างสัมฤทธิ์ผล และในหลายสาขา เชื่อกันว่าการที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นนวัตกรรมได้นั้น จะต้องมีความแปลกใหม่อย่างเห็นได้ชัด และไม่เป็นแค่เพียงการเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญ เป็นต้นว่า ในด้านศิลปะ เศรษฐศาสตร์ เศรษฐกิจ และนโยบายของรัฐ ในเชิงเศรษฐศาสตร์นั้น การเปลี่ยนแปลงนั้นจะต้องเพิ่มมูลค่า มูลค่าของลูกค้า หรือมูลค่าของผู้ผลิต เป้าหมายของนวัตกรรมคือการเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เพื่อให้สิ่งต่างๆเกิดเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีขึ้น นวัตกรรมก่อให้เกิดผลิตผลเพิ่มขึ้น และเป็นที่มีมาสำคัญของความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจตลอดถึงด้านการศึกษา

นวัตกรรมเป็นตัวแปรที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงองค์กรด้านต่างๆ ในเชิงธุรกิจ ได้แก่ ความอยู่รอด การเจริญเติบโต การสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขัน การสร้างโอกาสทางธุรกิจใหม่ และสมรรถนะหลัก ซึ่งนวัตกรรมไม่ใช่แค่การพัฒนาสินค้าใหม่เท่านั้น แต่เกี่ยวข้องกับการลดต้นทุนการแสวงหาแนวทางการตอบสนองความต้องการของตลาด การยกระดับคุณภาพชีวิต และการสร้างคุณภาพเพิ่ม คำว่า “นวัตกรรม” มาจากภาษาบาลีสันสกฤต คือ นว (ใหม่)+อตุต (ตัวเอง)+กรม (การกระทำ) จึงสามารถแปลได้ว่า การกระทำที่ใหม่ของตนเอง หรือ การกระทำของตนเองที่ใหม่ ในด้านการศึกษา มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของคำว่านวัตกรรม ไว้ ดังนี้

ทศนา แคมมณี กล่าวว่า นวัตกรรมหรือนวัตกรรม วงการศึกษา นำคำนี้มาใช้ในความหมายของ “การทำขึ้นใหม่” หรือ “สิ่งที่ทำขึ้นใหม่” ซึ่งได้แก่ แนวคิด แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อ และเทคนิคต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาซึ่งได้รับการคิดค้น และจัดทำขึ้นใหม่ เพื่อช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ทางการศึกษาเมื่อพิจารณาความหมายของคำว่า “นวัตกรรม” “นวัตกรรม” หรือ “Innovation” ที่นักการศึกษาทั้งของไทย และต่างประเทศหลายท่านได้ให้ความหมายและอธิบายเอาไว้ นั้น อาจสรุปได้ว่า นวัตกรรม คือ สิ่งที่ทำให้เกิดผลในเชิงบวกเมื่อปฏิบัติ สามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสม เกิดประสิทธิภาพสูงกว่าเดิม สามารถช่วยลดภาระด้านแรงงานและเวลาได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะนวัตกรรมนั้นจะปรากฏออกมาในรูปแบบความคิด การกระทำ หรือวัตถุ ก็ตาม ส่วน “นวัตกรรมการศึกษา” คือ รูปแบบ แนวคิด กระบวนการ หรือสื่อใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สอดคล้องกับหลักสูตร และสามารถแก้ปัญหาหรือพัฒนาความสามารถของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ²⁵

สุคนธ์ สิ้นธพานนท์ กล่าวว่า นวัตกรรมทางการศึกษา คือ สิ่งใหม่ๆ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อช่วยแก้ปัญหาเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนหรือพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

²⁵ทศนา แคมมณี, ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า 481.

ได้แก่แนวคิด รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ สื่อต่างๆ ที่เกี่ยวกับการศึกษาเพื่อนำเอาความคิดหรือวิธีปฏิบัติทางการศึกษาใหม่ๆ มาใช้กับการศึกษา²⁶

Rogers กล่าวว่า สรุปได้ว่านวัตกรรม คือ ความคิด การกระทำ หรือวัตถุใหม่ๆ ที่รับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ อาจรับรู้ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่นๆ ของการยอมรับในสังคม นอกจากนี้ Rogers ยังอธิบายถึงการพิจารณาว่าสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นนวัตกรรม จะขึ้นอยู่กับ การรับรู้ของแต่ละบุคคล หรือกลุ่มบุคคลว่าเป็นสิ่งใหม่สำหรับเขา ฉะนั้นนวัตกรรมของสังคมใดสังคมหนึ่งอาจไม่ใช่ นวัตกรรมของสังคมอื่นก็ได้ ดังนั้นความใหม่ของนวัตกรรมมี 3 ลักษณะ²⁷ได้แก่

1. สิ่งใหม่ที่ยังไม่มีใครทำมาก่อน
2. สิ่งใหม่ที่เคยทำมาแล้ว และถูกลืมเลิกไป และถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่เพราะเหมาะสม
3. สิ่งใหม่ที่พัฒนามาจากของเก่าที่มีอยู่เดิม

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (innovation) คือ สิ่งใหม่ที่เกิด จากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ และสังคม และหมายรวมถึงสิ่งที่ เกิดขึ้นจากความสามารถในการใช้ความรู้ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ และประสบการณ์ทางเทคโนโลยี หรือ การจัดการมาพัฒนาให้เกิดผลิตภัณฑ์ หรือกระบวนการผลิต หรือบริการใหม่ เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาด ตลอดจนการปรับปรุงเทคโนโลยีการแพร่กระจาย เทคโนโลยีการออกแบบผลิตภัณฑ์ และการ ฝึกอบรมที่นำมาใช้เพื่อเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจ และก่อให้เกิดประโยชน์ สาธารณะในรูปแบบของการเกิดธุรกิจการลงทุน ผู้ประกอบการ หรือตลาดใหม่ หรือรายได้แหล่งใหม่รวมทั้งการจ้างงานใหม่นวัตกรรมจึง เป็นกระบวนการที่เกิดจากการนำ ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์มาผนวก กับความสามารถในการบริหารจัดการ เพื่อสร้างให้เกิดเป็นธุรกิจ นวัตกรรมหรือธุรกิจใหม่อันจะนำไปสู่การลงทุนใหม่ที่ส่งผลต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ของประเทศ²⁸

เศรษฐกิจ ชัยสนธิ ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (Innovation) หมายถึง การทำ สิ่งต่างๆ ด้วยวิธีการใหม่ๆ และยังอาจหมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางความคิด การผลิต กระบวนการ หรือ องค์กร ไม่ว่าจะการเปลี่ยนนั้นจะเกิดขึ้นจากการพัฒนาต่อยอด การเปลี่ยนแปลง การประยุกต์ หรือ กระบวนการ และในหลายสาขา เชื่อกัน ตรงกันว่า การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งจะเป็นนวัตกรรมได้นั้น

²⁶สุคนธ์ สินธพานนท์, นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินติ้ง, 2553), หน้า 16.

²⁷Rogers, E. M. (2003), Diffusion of Innovations, (New York: Free Press). Retrieved, [online], source: from books.google.co.th: <https://books.google.co.th/books>. P 12.[25 October 2017]

²⁸สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ, <http://www.nia.or.th> [20 ตุลาคม 2563]

จะต้องมีความ ใหม่อ่างเห็นได้ใช้ และความใหม่นั้น จะต้องเพิ่มมูลค่าสิ่งต่างๆ ได้อีกด้วย โดย เป้าหมายของนวัตกรรมคือ การเปลี่ยนแปลงในเชิงบวก เพื่อให้สิ่งต่างๆเกิดเปลี่ยนแปลงในทางที่ดี ขึ้น นวัตกรรมก่อให้เกิดผลผลิตเพิ่มขึ้น และเป็นที่มาสำคัญ ของความมั่นคงเศรษฐกิจ และสังคม ของชาติ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ ได้ให้ความหมาย นวัตกรรม ไว้ว่าหมายถึง วิธีการปฏิบัติใหม่ๆ ที่ แปรไปจากเดิมโดยอาจจะได้มาจากการคิดค้นพบวิธีการใหม่ๆ ขึ้นมาหรือมีการปรับปรุงของเก่าให้ เหมาะสม และสิ่งทั้งหลายเหล่านี้ได้รับการทดลอง พัฒนาจนเป็นที่เชื่อถือได้แล้วว่าได้ผลดีในทาง ปฏิบัติ ทำให้ระบบก้าวไปสู่จุดหมายปลายทางได้อย่างมีประสิทธิภาพขึ้น

จรรยา วงศ์สายัณห์ ได้กล่าวถึงความหมายของ นวัตกรรม ไว้ว่าแม้ในภาษาอังกฤษเอง ความหมายก็ต่างกันเป็น 2 ระดับ โดยทั่วไป นวัตกรรม หมายถึง ความพยายามใดๆ จะเป็นผลสำเร็จ หรือไม่ มากน้อยเพียงใดก็ตามที่เป็นไปเพื่อจะนำสิ่งใหม่ๆ เข้ามาเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ทำอยู่เดิมแล้ว กับอีกระดับหนึ่งซึ่งวงการวิทยาศาสตร์แห่งพฤติกรรม ได้พยายามศึกษาถึงที่มา ลักษณะ กรรมวิธี และ ผลกระทบที่มีอยู่ต่อกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง คำว่า นวัตกรรม มักจะหมายถึง สิ่งที่ได้้นำความเปลี่ยนแปลง ใหม่เข้ามาใช้ได้ผลสำเร็จ และแผ่กว้างออกไป จนกลายเป็นการปฏิบัติอย่างธรรมดาสามัญ

Everette M. Rogers ได้ให้ความหมายของคำว่า นวัตกรรม (Innovation) ว่า นวัตกรรม คือ ความคิดการกระทำ หรือสิ่งใหม่ ซึ่งถูกรับรู้ว่าเป็นสิ่งใหม่ๆ ด้วยตัวบุคคลแต่ละคนหรือหน่วยอื่นๆ ของ การยอมรับในสังคม (Innovation is a new idea, practice or object, that is perceived as new by the individual or other unit of adoption)²⁹

Thomas Hughes ให้ความหมายของนวัตกรรม (innovation) ไว้ว่าเป็นการนำวิธีการ ใหม่มาปฏิบัติหลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้นๆ แล้วโดยเริ่มมาตั้งแต่

1. คิดค้น (invention)
2. การพัฒนา (development) หรือโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (pilot project)
3. นำไปปฏิบัติจริง (implement)

โดย สรุปแล้ว นวัตกรรม หมายถึง ความคิด และกระบวนการใหม่ๆ ที่ไม่เคยมีมาก่อนหรือ การพัฒนาดัดแปลงจากของเดิมให้ดีขึ้น และเมื่อนำมาใช้ก็ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้น³⁰

²⁹ นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://manmanza.blogspot.com/2013_06_01_archive.html [7 พฤษภาคม 2563].

³⁰ นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/401951> [6 พฤษภาคม 2563].

มอร์ตัน (Morton, J.A.) ให้ความหมาย นวัตกรรม ว่าเป็นการทำให้ใหม่ขึ้นอีกครั้ง (Renewal) ซึ่งหมายถึง การปรับปรุงสิ่งเก่า และพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ตลอดจนหน่วยงานหรือองค์กรนั้นๆ นวัตกรรม ไม่ใช่การจัดหรือล้มล้างสิ่งเก่าให้หมดไป แต่เป็นการ ปรับปรุงเสริมแต่งและพัฒนา³¹

สรุปได้ว่านวัตกรรมเป็นการคิดค้นหรือทำสิ่งใหม่ๆ โดยมาจากความคิดหรือกระบวนการต่างๆ ที่ได้พัฒนาดัดแปลงจากของเดิมให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นสามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยนวัตกรรมเป็นสิ่งที่พัฒนามาเพื่ออำนวยความสะดวก และให้เป็นประโยชน์สูงสุดในเรื่องนั้นๆ เช่น นวัตกรรมการเรียนการสอนเป็นการคิดค้นหรือนำสิ่งที่พัฒนาการเรียนการสอนมาอำนวยความสะดวกให้เกิดประโยชน์สูงสุดในด้านการจัดการเรียนการสอน

2.2.2 ลักษณะของนวัตกรรม

ลักษณะของนวัตกรรมเป็นลักษณะที่บ่งบอกว่านวัตกรรมนั้นๆ ใช้ในเรื่องใดหรือศาสตร์ใด โดยลักษณะของนวัตกรรมคือจะต้องมีการเปลี่ยนแปลง ด้านการเรียนการสอนก็เช่นเดียวกับด้านอื่นๆ ที่ต้องประสบกับการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอการเรียนการสอนเริ่มจากครูเป็นศูนย์กลาง หรือเน้นที่ตัวครู และการสอนของครู (teaching) ต่อมาจึงได้ขยายขอบเขตไปถึงการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย การใช้การศึกษาแก่ผู้เรียนเริ่มคำนึงถึงการเรียนรู้ของผู้เรียน และการสอนของครูควบคู่กันไป จึงทำให้เกิดคำว่า การเรียนการสอน (instruction) ขึ้น เมื่อแนวคิดนี้เริ่มได้รับการยอมรับ นวัตกรรมต่างๆ ก็เกิดขึ้นตามมาจำนวนมาก เพื่อช่วยให้แนวคิดนั้นสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้นวัตกรรมที่นำมาเผยแพร่ในขณะนั้น บางนวัตกรรมได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว บางนวัตกรรมใช้เวลานานหลายปีกว่าจะได้รับการยอมรับ และบางนวัตกรรมไม่ได้รับการยอมรับอย่างรวดเร็ว บางนวัตกรรมใช้เวลานานหลายปีกว่าจะได้รับการยอมรับ และบางนวัตกรรมไม่ได้รับการยอมรับเลยก็มี นอกจากนั้นมีบางนวัตกรรมไม่ได้รับความนิยม ก็จะค่อยๆ สูญหายไป การที่นวัตกรรมใดๆ ก็ตามจะได้รับความสนใจ และยอมรับนำไปใช้อย่างกว้างขวางเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นกับคุณสมบัติหรือลักษณะของนวัตกรรมนั้น รวมทั้งรูปแบบหรือลักษณะของการเผยแพร่ นวัตกรรมนั้น นวัตกรรมที่มักได้รับความสนใจ และยอมรับนำไปใช้อย่างกว้างขวาง โดยทั่วไปมีลักษณะ³² ดังนี้

³¹ นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.gotoknow.org/posts/401951\[6 พฤษภาคม 2563\]](https://www.gotoknow.org/posts/401951[6 พฤษภาคม 2563]).

³² ทิศนา ขัมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 14, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554), หน้า 418.

1. เป็นนวัตกรรมที่ไม่ซับซ้อน และยากจนเกินไป ความยากง่ายของนวัตกรรมมีอิทธิพลอย่างมากต่อการยอมรับนำไปใช้ หากนวัตกรรมนั้นมีลักษณะที่ผู้ใช้เข้าใจได้ง่าย ใช้ได้ง่าย ใช้ได้สะดวก การยอมรับนำไปใช้ก็มักเกิดขึ้นได้ง่าย ไม่ต้องใช้เวลาในการเผยแพร่มากนัก
 2. เป็นนวัตกรรมที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายจนเกินไป นวัตกรรมที่จำเป็นต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ และการบำรุงรักษาที่มีค่าใช้จ่ายสูงย่อมได้รับการยอมรับ และนำไปใช้น้อยกว่านวัตกรรมที่มีค่าใช้จ่ายถูกลงกว่า เนื่องจากผู้ใช้จำนวนมากมีข้อจำกัดด้านงบประมาณ แม้จะมีความต้องการใช้ แต่ขาดงบประมาณ ก็ไม่สามารถใช้ได้
 3. เป็นนวัตกรรมที่สำเร็จรูป นวัตกรรมที่อำนวยความสะดวกในการใช้ มักได้รับการยอมรับ และนำไปใช้มากกว่านวัตกรรมที่ผู้ใช้จะต้องนำไปจัดทำเพิ่มเติมซึ่งผู้ใช้จะต้องใช้เวลาจัดเตรียมเพิ่มขึ้น
 4. เป็นนวัตกรรมที่ไม่กระทบกระเทือนต่อบริบทเดิมมากนัก นวัตกรรมที่มีผลกระทบต่อบริบทเดิมมาก จำเป็นต้องปรับหรือเปลี่ยนแปลงบริบทเดิมมาก การนำไปใช้ย่อมยากกว่านวัตกรรมที่ไม่มีผลกระทบต่อบริบทเดิมมากนัก
 5. เป็นนวัตกรรมที่มีคนเกี่ยวข้องไม่มากนัก นวัตกรรมใดที่ต้องอาศัยคนหลายกลุ่มเข้ามาช่วยเหลือเกี่ยวข้องด้วย ทำให้ผู้ใช้ต้องประสานงานหลายฝ่าย การใช้ที่ขึ้นกับคนหลายฝ่ายย่อมทำให้เกิดความไม่สะดวกในการใช้ จึงทำให้การยอมรับหรือการใช้นวัตกรรมนั้นยากขึ้น
 6. เป็นนวัตกรรมที่ให้ผลชัดเจน นวัตกรรมที่ส่งผลเป็นรูปธรรมเห็นได้ชัดเจน มักได้รับการยอมรับสูงกว่านวัตกรรมที่ให้ผลไม่ชัดเจน
- สรุป นวัตกรรมมีลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ไม่ซับซ้อน ไม่มีค่าใช้จ่ายแพง เป็นสิ่งที่สำเร็จรูปไม่กระทบกระเทือนต่อบริบทเดิมที่มีมาก่อน ไม่ต้องใช้คนในการช่วยนวัตกรรมมาก และสิ่งสำคัญจะต้องมีผลที่ชัดเจน

2.2.3 ประเภทของนวัตกรรมทางการเรียนการสอน

ปัจจุบันนี้มีบุคลากรทางวงการศึกษาต่างก็ผลิตนวัตกรรมทางการเรียนการสอนออกมาจำนวนมากขึ้นอยู่กับสภาพปัญหาของการจัดการเรียนการสอนของแต่ละท้องถิ่น หรือเป้าหมายของการจัดการเรียนรู้แก่ผู้เรียน ทั้งนี้มักใช้เกณฑ์มาตรฐานของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) เป็นบรรทัดฐานที่กำหนดเป้าหมายว่าต้องจัดทำนวัตกรรมเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามเกณฑ์การประเมินมาตรฐานการศึกษาถ้าผู้เรียนโรงเรียนใดมีลักษณะหรือคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์ก็จะหาแนวทาง วิธีการที่จะสร้างนวัตกรรมมาใช้เพื่อเป็นเครื่องหรือปัจจัยที่จะทำให้คุณภาพของผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ตามเป้าหมาย **พิชิต ฤทธิ์จรูญ** ได้กล่าวถึงนวัตกรรมทางด้าน

การเรียนการสอนว่านวัตกรรมที่ผลิตออกมาทางด้านการเรียนการสอน³³มีจำนวนมากแต่สามารถจำแนกประเภทได้ ดังนี้

1. นวัตกรรมประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ นวัตกรรมประเภทนี้มีลักษณะเป็นสื่อที่ช่วยในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนมีความเข้าใจกระจ่างชัดเจนในเรื่องที่เรียน หรือทำให้ผู้เรียนได้มีการพัฒนาการเรียนรู้ในทักษะด้านต่างๆได้เร็วยิ่งขึ้น นวัตกรรมประเภทนี้ ได้แก่ ชุดการเรียน ชุดการสอน ชุดการเรียนการสอน แบบฝึกทักษะ ชุดการฝึก ชุดฝึกทักษะการเรียนรู้ บทเรียนสำเร็จรูปแบบสื่อผสม บทเรียนโปรแกรม เกม การ์ตูน นิทาน เอกสารประกอบการเรียนรู้ เอกสารประกอบการเรียนการสอน เอกสารประกอบการสอน ฯลฯ

2. นวัตกรรมประเภทรูปแบบ เทคนิค และ วิธีการสอน นวัตกรรมประเภทนี้เป็นการใช้วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนในรูปแบบต่างๆที่นักการศึกษาได้คิดค้นเพื่อพัฒนาการเรียนรู้อันให้ผู้เรียนทั้งในด้านการความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติ ซึ่งมีวิธีการสอน และเทคนิคการสอนจำนวนมาก ได้แก่ วิธีการสอนคิดวิธีการสอนโดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือ CIPPA MODEL วัฏจักรการเรียนรู้ 4 MAT วิธีสอนตามแนวพุทธวิธี วิธีสอนแบบบูรณาการ วิธีสอนโครงการ วิธีสอนโดยการตั้งคำถาม Constructivism ฯลฯ

นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมประเภทเสริมสร้างคุณลักษณะของผู้เรียน ด้านจิตพิสัย ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ³⁴ สรุปว่าการพัฒนาจิตพิสัยในการเรียนการสอนที่จำเป็น ได้แก่ ความมีวินัย ความซื่อสัตย์ ความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ การบริโภคด้วยปัญญาในวิถีไทย กล่าวสรุปได้ว่านวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนนั้นสามารถจัดเป็น 2 ประเภทคือ นวัตกรรมประเภทผลิตภัณฑ์หรือสิ่งประดิษฐ์ และนวัตกรรมประเภทรูปแบบ เทคนิค และวิธีการสอน ซึ่งรวมทั้งการพัฒนาจิตพิสัยในการเรียนการสอนด้วย

3. การพัฒนานวัตกรรมด้านการเรียนการสอน

ทิศนา ขัมมณี ได้ให้หลักการในการพัฒนานวัตกรรมด้านการเรียนการสอน³⁵ไว้พอสรุป ดังนี้

³³พิชิต ฤทธิจรรยา, **หลักการวัด และประเมินผลการศึกษา**, (พิมพ์ครั้งที่ 4), (กรุงเทพมหานคร: เฮาส์ออฟ เคอร์มิส, 2550).

³⁴กระทรวงศึกษาธิการ, **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำกัด, 2551).

³⁵ทิศนา ขัมมณี, **รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย**, (กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2548).

1) การระบุปัญหา (Problem) ความคิดในการพัฒนานวัตกรรมนั้น ส่วนใหญ่จะเริ่มจากการมองเห็นปัญหา และต้องการแก้ไขปัญหานั้นให้ประสบผลสำเร็จอย่างมีคุณภาพ

2) การกำหนดจุดมุ่งหมาย (Objective) เมื่อกำหนดปัญหาแล้วก็กำหนดจุดมุ่งหมายเพื่อจัดหาหรือพัฒนานวัตกรรมให้มีคุณสมบัติหรือลักษณะตรงตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้

3) การศึกษาข้อจำกัดต่างๆ (Onstraints) ผู้พัฒนาทางด้านการเรียนการสอนต้องศึกษาข้อมูลของปัญหา และข้อจำกัดที่จะใช้นวัตกรรมนั้น เพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ได้จริง

4) การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรม (Innovation) ผู้จัดทำหรือพัฒนานวัตกรรมจะต้องมีความรู้ประสบการณ์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ซึ่งอาจนำของเก่ามาปรับปรุง ดัดแปลง เพื่อใช้ในการแก้ปัญหา และทำให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น หรืออาจคิดค้นขึ้นมาใหม่ทั้งหมด นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนมีรูปแบบแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับลักษณะปัญหาหรือวัตถุประสงค์ของนวัตกรรมนั้น เช่น อาจมีลักษณะเป็นแนวความคิด หลักการ แนวทาง ระบบ รูปแบบ วิธีการ กระบวนการ เทคนิค หรือสิ่งประดิษฐ์ และเทคโนโลยี เป็นต้น

5) การทดลองใช้ (Experimentation) เมื่อคิดค้นหรือผลิตนวัตกรรมด้านการเรียนการสอนแล้วต้องทดลองใช้นวัตกรรม ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อเป็นการประเมินผล และปรับปรุงแก้ไขผลการทดลองจะทำให้ได้ข้อมูลมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนานวัตกรรมต่อไป ถ้าหากมีการทดลองใช้นวัตกรรมหลายครั้งก็ย่อมมีการมั่นใจในประสิทธิภาพของนวัตกรรมนั้น

6) การเผยแพร่ (Dissemination) เมื่อมั่นใจว่านวัตกรรมที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพแล้วก็สามารถนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จัก

สำลี ทองฉิว ได้กล่าวถึงรูปแบบการเผยแพร่นวัตกรรมที่นิยมกันมี 4 รูปแบบ³⁶คือ

1) การเผยแพร่ที่อิงการใช้อำนาจสนับสนุนจากเบื้องสูง (Authority Innovation-Decision Model) เป็นการเผยแพร่โดยการชักจูงให้ผู้มีอำนาจในระดับสูงเห็นความสำคัญในการใช้นวัตกรรมนั้น และตัดสินใจสั่งการไปยังผู้ใช้ซึ่งอยู่ในระดับล่างให้ใช้นวัตกรรมนั้น

2) การเผยแพร่แบบใช้มนุษย์สัมพันธ์ (Human Interaction Model) เป็นการเผยแพร่โดยการชักจูงบุคคลที่จะใช้หรือเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมนั้นโดยการให้ความรู้ความเข้าใจ และให้ความช่วยเหลือในการทดลองใช้

3) การเผยแพร่การใช้นวัตกรรม (User Participaiton Model) เป็นการเผยแพร่ถึงตัวผู้ใช้นวัตกรรมโดยตรงคือครู

³⁶สำลี ทองฉิว, การเผยแพร่ นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้บริหาร และครูยุคปฏิรูปการศึกษา, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545).

4) การเผยแพร่แบบผสม (Eclectic Process of Change Model) เป็นการเผยแพร่นวัตกรรมผ่านตัวกลาง ซึ่งเป็นหน้าที่เชื่อมระหว่างกลุ่มผู้ต้องการเผยแพร่นวัตกรรมทางด้านการเรียนการสอนกับกลุ่มผู้ต้องการใช้นวัตกรรม ตัวกลางเผยแพร่แพร่นวัตกรรมอาจใช้วิธีการเผยแพร่ทั้ง 3 วิธีดังกล่าวผสมผสานกัน

เมื่อนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน ได้เผยแพร่ไปยังกลุ่มเป้าหมายต่างๆ พอสมควร ก็จะสามารถพิสูจน์ได้ว่า นวัตกรรมด้านการเรียนการสอนนั้นเป็นที่ยอมรับกันในระดับใด หากได้รับการยอมรับถึงในระดับการนำไปใช้อย่างแพร่หลายในระบบงานปกติต่อไปก็จะเปลี่ยนจากสภาพจากนวัตกรรมเป็นวิธีการปฏิบัติโดยทั่วไป นับได้ว่านวัตกรรมด้านการเรียนการสอนนั้นประสบความสำเร็จอย่างสมบูรณ์ นวัตกรรมบางอย่างได้รับการยอมรับ และนำไปใช้เพียงระยะหนึ่ง แต่นวัตกรรมบางอย่างได้รับการยอมรับนำไปใช้แต่ไม่แพร่หลายก็เลิกใช้ นวัตกรรมบางอย่างไม่ได้รับการยอมรับนำไปใช้เลย ซึ่งคงต้องมีการเริ่มต้นใหม่ตั้งแต่ขั้นแรกเป็นต้นไป นวัตกรรมบางอย่างก็ตายไปไม่มีการนำไปใช้เลย ดังนั้นผู้ผลิตนวัตกรรมควรตรวจสอบข้อมูล ความสำคัญ ความจำเป็นของนวัตกรรมชนิดต่างๆ ก่อนที่จะตัดสินใจผลิต ในการผลิตนวัตกรรมทางการเรียนการสอนแต่ละชนิดนั้น ผู้ผลิตจะต้องมีเป้าหมายในการจัดทำ ศึกษาข้อมูลในการผลิต วิธีการผลิต การนำไปใช้ ตลอดจนความคุ้มค่าต่อการใช้ประโยชน์ทางการเรียนการสอน และเมื่อผลิตแล้วควรได้นำไปทดลองใช้นาผลการทดลองมาปรับปรุง และพัฒนาเพื่อประสิทธิภาพของนวัตกรรม

2.2.4 ความสำคัญของนวัตกรรม

นวัตกรรมมีความสำคัญต่อการศึกษาหลายประการในโลกยุคโลกาภิวัตน์โลกมีการเปลี่ยนแปลงในทุกด้านอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความก้าวหน้าทั้งด้านเทคโนโลยี และสารสนเทศ การศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงจากระบบการศึกษาที่มีอยู่เดิม เพื่อให้ทันสมัยต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี และสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป อีกทั้งเพื่อแก้ไขปัญหาทางด้านศึกษาบางอย่างที่เกิดขึ้นอย่างมีประสิทธิภาพเช่นเดียวกัน การเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาเกี่ยวกับนวัตกรรมการศึกษาที่จะนำมาใช้เพื่อแก้ไขปัญหาทางการศึกษาในบางเรื่อง เช่น การพัฒนาหลักสูตรให้ทันสมัย การผลิต และพัฒนาสื่อใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อตอบสนองการเรียนรู้ของมนุษย์ให้เพิ่มมากขึ้นด้วยระยะเวลาที่สั้นลง การใช้นวัตกรรมมาประยุกต์ในระบบการบริหารจัดการด้านการศึกษาที่มีส่วนช่วยให้การใช้ทรัพยากรการเรียนรู้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง³⁷

³⁷วิวรรธน์ จันทรเทพย์, ผศ.ดร., ความสำคัญของนวัตกรรม, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://pc1554144053.blogspot.com/> ทัศนวัตกรรม [21 ตุลาคม 2560].

2.2.5 องค์ประกอบนวัตกรรม

นวัตกรรมเริ่มจากการก่อเกิดความคิดใหม่ และการการรับรู้ถึงโอกาสโดยก่อนอื่น คนจะต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับสิ่งใหม่ แล้วเมื่อรับรู้แล้วก็ต้องประเมินความคิดแล้วก็จะไปสู่การพัฒนาความ และผ่านเส้นทางอันยากลำบากไปสู่การนำพาความคิดนั้นไปใช้ประโยชน์ในเชิง พาณิช สอดคล้องกับนักการศึกษาที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบนวัตกรรมมากมายโดยผู้เขียน ขอยกตัวอย่าง ได้แก่

อัจฉรา จันทรฉาย กล่าวถึง องค์ประกอบนวัตกรรมมีอยู่ 3 ประการ³⁸คือ

1. ความใหม่ (Newness) สิ่งที่จะได้รับการยอมรับว่า มีคุณลักษณะเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องมีก็คือ ความใหม่ หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจจะมีลักษณะเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้

2. การใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ (Knowledge and Creativity Idea) คือ สิ่งที่จะถือเป็นนวัตกรรมได้นั้นจะต้องเกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดขึ้นใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบการทำซ้ำ

3. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) และสังคม (Social) ก็คือ การให้ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้นๆ ซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นสามารถวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง และในเชิงสังคมเป็นการสร้างคุณค่า ซึ่งไม่สามารถวัดเป็นตัวเงินได้

สมนึก เอื้อจิระพงษ์พันธ์ และคณะ (2553) ได้กล่าวว่า องค์ประกอบที่เป็นมิติสำคัญของนวัตกรรม มีอยู่ 3 ประการ คือ

1. ความใหม่ (Newness) หมายถึง เป็นสิ่งใหม่ที่ถูกพัฒนาขึ้น ซึ่งอาจเป็นตัวผลิตภัณฑ์ บริการ หรือกระบวนการ โดยจะเป็นการปรับปรุงจากของเดิมหรือพัฒนาขึ้นใหม่เลยก็ได้ (Utterback,1971,1994,2004; Tushman and Nadler, 1986;freeman & Soete,1997; Betje,1998; Herkma, 2003; Schilling, 2008)

2. ประโยชน์ในเชิงเศรษฐกิจ (Economic Benefits) หรือการสร้างความสำเร็จในเชิงพาณิชย์ กล่าวคือ นวัตกรรม จะต้องสามารถทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้นได้จากการพัฒนาสิ่งใหม่นั้นๆซึ่งผลประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นอาจจะวัดได้เป็นตัวเงินโดยตรง หรือไม่เป็นตัวเงินโดยตรงก็ได้ (Utterback,1971,1994.2004;Drucker,1985,1993;Damanpour,1987;Smits,2002;DTI 2004)

³⁸อัจฉรา จันทรฉาย, “นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ”, (2553,ตุลาคม-ธันวาคม) วารสารบริหารธุรกิจ, 33): 54.

3. การใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์(Knowledge and Creativity Idea) สิ่งที่จะเป็นนวัตกรรมได้นั้นต้องเกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์เป็นฐานของการพัฒนาให้เกิดซ้ำใหม่ ไม่ใช่เกิดจากการลอกเลียนแบบ การทำซ้ำ เป็นต้น (Evan,1966; Drucker,1985,1993; Rogers,1995; Perez-Bustamante,1999; Smits,2002; Herkema,2003; Lemon and Sahota,2003; DTI,2004; Schilling,2008)

สรุปได้ว่าองค์ประกอบของ นวัตกรรมเป็นสิ่งใหม่ที่เกิดจากการใช้ความรู้ และความคิดสร้างสรรค์ ที่มีประโยชน์ต่อเศรษฐกิจ และสังคม

2.2.6 กระบวนการนวัตกรรม

กระบวนการสร้างนวัตกรรมให้เกิดขึ้นมี 5 ขั้นตอน³⁹

1. การค้นหาความคิดใหม่: Idea Generation แหล่งที่มาของความคิดที่เป็นนวัตกรรม

- 1) ความรู้ใหม่
- 2) การใช้ประโยชน์จากความคิดของลูกค้า
- 3) การเรียนรู้จากกลุ่มผู้ใช้ที่มีหัวก้าวหน้า
- 4) การออกแบบที่เข้าถึงใจคน
- 5) ฝ่ายวิจัย และพัฒนา
- 6) นวัตกรรมจากภายนอกองค์กร

2. การรับรู้ถึงโอกาส: Opportunity Recognition “สิ่งที่สำคัญก็คือ เราต้องฉลาดพอที่จะรู้ว่า สิ่งนั้นจะเป็นการค้นพบที่ยิ่งใหญ่เมื่อเราเห็นมันอยู่ตรงหน้า” (Norman Augustine)⁴⁰

- 2.1 นวัตกรรมสร้างอรรถประโยชน์มากที่สุดในด้านใดได้บ้าง
- 2.2 อรรถประโยชน์นั้นมากกว่าหรือน้อยกว่าเทคโนโลยีของผู้อื่นเพียงใด
- 2.3 อรรถประโยชน์ใดมีความสำคัญมากที่สุด
- 2.4 สามารถปรับเปลี่ยนแนวคิดเพื่อสร้างนวัตกรรมที่เป็นอรรถประโยชน์สูงสุด

3. การประเมินความคิด: Idea Evaluation

- 3.1 ความเหมาะสมของนวัตกรรมกับกลยุทธ์ขององค์กร
- 3.2 ความสามารถด้านเทคนิคขององค์กรในการสร้างนวัตกรรม

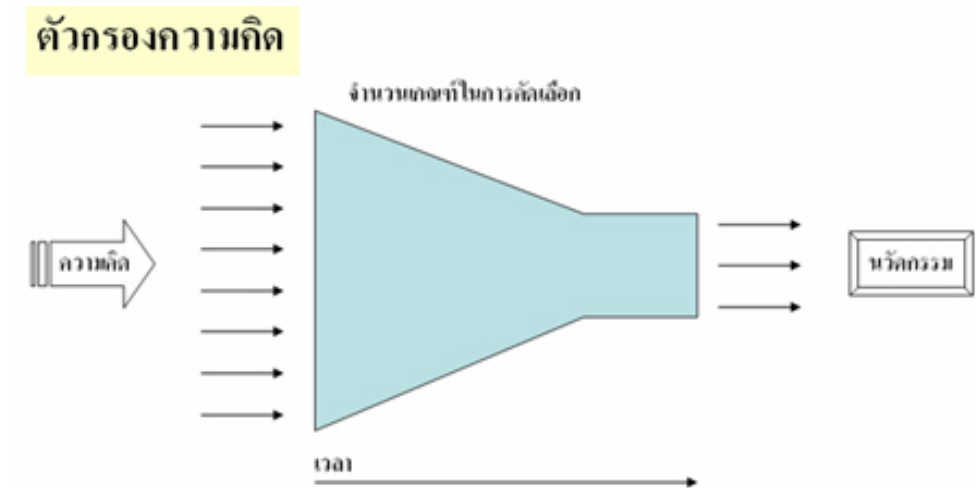
³⁹ นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [https://www.google.co.th/search?dcr.\[21 ตุลาคม 2560\]](https://www.google.co.th/search?dcr.[21 ตุลาคม 2560]).

⁴⁰อ้างแล้ว.

3.3 ความสามารถทางด้านธุรกิจที่ส่งผลให้นวัตกรรมประสบความสำเร็จ

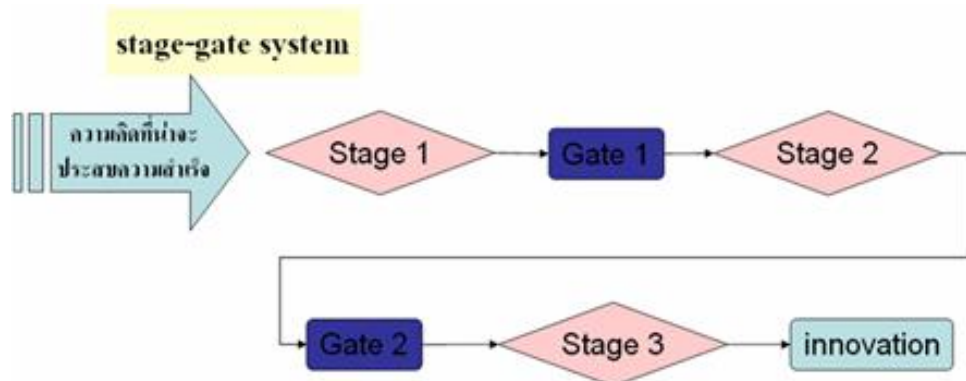
4. การพัฒนานวัตกรรม: Development

4.1 ตัวกรองความคิด ดังภาพที่ 2.1

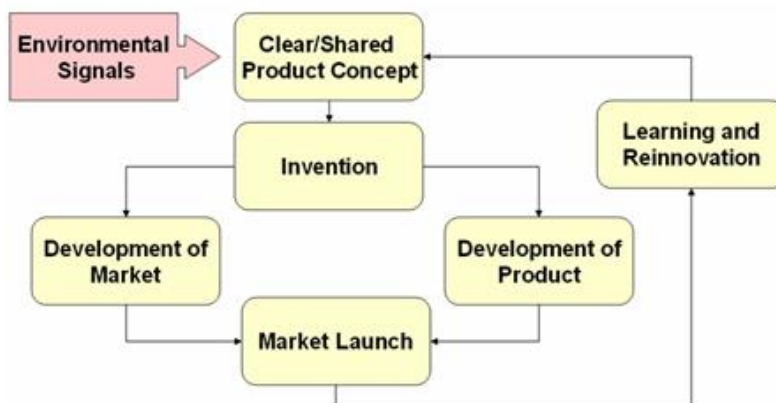
ภาพที่ 2.1 แสดงตัวกรองความคิด

4.2 ระบบแบบ “ขั้นตอน และประตู (stage-gate system) ดังแผนภาพที่ 2.2

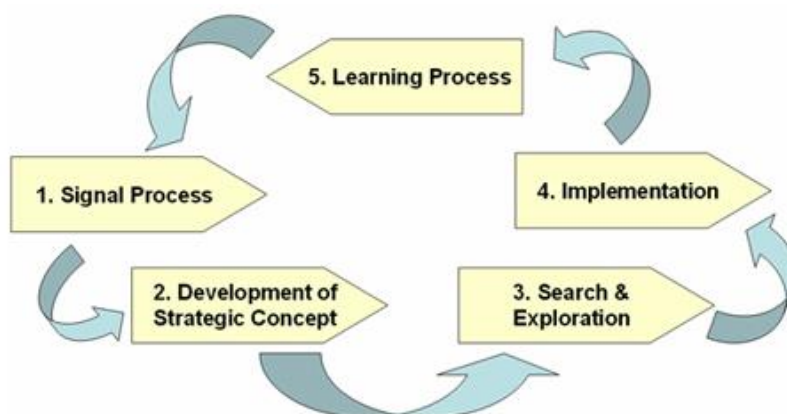
ภาพที่ 2.2 แสดงขั้นตอน และประตู

4.3 การพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์ (Product Innovation) ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 แสดงการพัฒนานวัตกรรมผลิตภัณฑ์

4.4 การพัฒนานวัตกรรมกระบวนการ (Process Innovation) ดังแผนภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แสดงการพัฒนานวัตกรรมกระบวนการ

5. การนำนวัตกรรมเข้าสู่ตลาด: Commercialization

5.1 การวิเคราะห์จุดคุ้มทุน (breakeven analysis)

5.2 การวิเคราะห์กระแสเงินสดคิดลด (Discounted cash flow analysis)

สรุปได้ว่ากระบวนการของนวัตกรรม ประกอบด้วย การค้นหาความคิดใหม่ การรับรู้ถึงโอกาส การประเมินความคิด การพัฒนานวัตกรรม และการนำนวัตกรรม เข้าสู่ตลาดหรือการจัดการศึกษาโดยกระบวนการของนวัตกรรมจะขาดสิ่งใดสิ่งหนึ่งไม่ได้

2.2.7 ประโยชน์ของนวัตกรรมทางการศึกษา

การนำนวัตกรรมทางการศึกษาไปใช้จัดการเรียนการสอน นอกจากจะส่งผลให้ผู้เรียนได้พัฒนาการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของรายวิชาแล้ว ยังมีประโยชน์⁴¹ ดังนี้

1. ประโยชน์สำหรับผู้เรียน

- 1) ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้เร็วขึ้น
- 2) ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจบทเรียนเป็นรูปธรรม
- 3) ช่วยให้บรรยากาศการเรียนรู้ สนุกสนาน
- 4) ช่วยให้บทเรียนน่าสนใจ
- 5) ช่วยลดเวลาในการสอน
- 6) ช่วยประหยัดค่าใช้จ่าย

2. ประโยชน์สำหรับผู้สอน⁴²

- 1) ทำให้ประสิทธิภาพของการสอนสูงขึ้น
- 2) ผู้สอนสามารถจัดกิจกรรมได้หลากหลาย
- 3) ทำให้ผู้สอนมีเวลามากขึ้น จึงใช้เวลาที่เหลือในการเตรียมการสอนได้เต็มที่
- 4) ทำให้กระบวนการสอนง่ายขึ้น
- 5) ลดเวลาในการสอนน้อยลง
- 6) สามารถเพิ่มเนื้อหา และจุดมุ่งหมายในการสอนมากขึ้น
- 7) ผู้สอนลดเวลาสอนในชั้นเรียนเพราะบทบาทส่วนหนึ่งผู้เรียนทำเอง
- 8) ผู้สอนสามารถแก้ปัญหาความไม่ถนัดของตนเองได้
- 9) ผู้สอนสามารถสอนผู้เรียนได้เนื้อหาที่กว้าง และลึกซึ้งกว่าเดิม
- 10) ง่ายในการประเมิน เพราะการใช้เทคโนโลยี มุ่งให้ผู้เรียนประเมินตนเองด้วย

สรุปได้ว่าประโยชน์ของนวัตกรรม และเทคโนโลยีทางการศึกษา คือ สามารถเปิดโอกาสของการเรียนรู้ได้อย่างแท้จริง ทำให้ลดช่องว่างทางการศึกษาให้น้อยลง สามารถสร้างผู้เรียนที่มีประสิทธิภาพมากกว่าเดิม ทำให้การจัดการ และการบริหารเป็นระบบมากขึ้น ทำให้ลดการใช้งบประมาณ และสามารถใช้งบประมาณที่มีอยู่ให้คุ้มค่า และสามารถแก้ปัญหาทางการศึกษาได้หลายประการ

⁴¹เรื่องเดียวกัน,[ออนไลน์], แหล่งที่มา:[https://www.google.co.th/search?dcr.\[21 ตุลาคม 2560\]](https://www.google.co.th/search?dcr.[21 ตุลาคม 2560]).

⁴²อ้างแล้ว.

2.2.8 ทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม

นวัตกรรม เป็นความคิดหรือการกระทำใหม่ๆ ซึ่งนักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญในแต่ละวงการจะมีการคิด และทำสิ่งใหม่อยู่เสมอ ดังนั้น นวัตกรรมจึงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นใหม่ได้เรื่อยๆ สิ่งใดที่คิดและทำมานานแล้วก็ถือว่าหมดความเป็นนวัตกรรมไป โดยจะมีสิ่งใหม่มาแทน ในวงการศึกษปัจจุบันมีสิ่งที่เรียกว่า นวัตกรรมทางการศึกษา หรือ นวัตกรรมการเรียนการสอน อยู่เป็นจำนวนมาก บางอย่างเกิดขึ้นใหม่ บางอย่างมีการใช้มาหลายสิบปีแล้ว แต่ก็ยังคงถือว่าเป็นนวัตกรรม เนื่องจากนวัตกรรมเหล่านั้นยังไม่แพร่หลายเป็นที่รู้จักทั่วไปในวงการการศึกษา และเพื่อสอดคล้องกับหลักทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรม ต่อไปนี้

1. ทฤษฎีนวัตกรรมห่วงโซ่ความสัมพันธ์ แนวคิดทฤษฎีนี้อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการของผู้เรียนผู้สอน และความรู้ ในการสร้างสรรค์นวัตกรรมไม่ได้มีลักษณะตรงไปตรงมา แต่มีกลไกซับซ้อนตั้งแต่การออกแบบทางการสอน การผลิตสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาเทคโนโลยี ดังนั้นนวัตกรรมที่ประสบความสำเร็จต้องอาศัยข้อมูลนวัตกรรม⁴³

2. ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายเทคโนโลยี การพัฒนาแนวความคิดเรื่องนวัตกรรมภายใต้ชื่อ “ระบบสังคม” ทฤษฎีนี้ อธิบายว่า องค์กร กลุ่ม หรือสถาบันฯ มีบทบาทในการสร้างสรรค์นวัตกรรม ควรจะมีการเชื่อมโยง และแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกัน และกัน ความเข้มแข็งเกิดจากการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถาบันภายนอก มีการถ่ายทอดข้อมูลทางนวัตกรรม มีการเชื่อมโยงทางเทคนิค เชื่อมโยงทางการตลาด และเครือข่ายข้อมูลนวัตกรรม นวัตกรรมเกิดจากการผสมผสานระหว่างทุนที่จับต้องได้กับทุนที่จับต้องไม่ได้ ซึ่งช่วยให้องค์กรมีขีดความสามารถในการดูดซับข้อมูลทางนวัตกรรมให้เพิ่มสูงขึ้น ทฤษฎีนี้มีชื่อว่า “ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายเทคโนโลยี (the technology network theory of innovation)” แนวคิดดังกล่าวนี้ถูกรวบรวมโดย Bruce Lundvall ในปลายทศวรรษ ช่วงระหว่าง ค.ศ.1980 – 1990 ซึ่งในทศวรรษที่ 1990 นักวิชาการกลุ่มนี้ได้สร้างทฤษฎีขึ้นมาใหม่ขึ้นมา ทฤษฎีนี้อาจเรียกว่า ระบบของนวัตกรรม (systems of innovation) เพื่อใช้อธิบายการเชื่อมโยงทางเทคโนโลยี และการจัดการนวัตกรรม นักวิชาการกลุ่มนี้ตั้งสมมติฐานว่า องค์กรนวัตกรรมจะเชื่อมโยงเข้ากับหน่วยงานต่างๆ หลากหลายผ่านเครือข่ายความร่วมมือในลักษณะต่างๆ และการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของที่มาของข้อมูลดังกล่าวว่ามาจากภายนอกองค์กร คือมาจากลูกค้า ซัพพลายเออร์ ที่ปรึกษา ห้องปฏิบัติการ หน่วยงานภาครัฐ

⁴³นภดล เหลืองภิรมย์, **ทฤษฎีนวัตกรรม**, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://wordpress.com> [3 พฤศจิกายน 2563].

มหาวิทยาลัย ผู้ศึกษาจะแยกคำออกเป็น 2 ส่วน คือ คำว่าเครือข่าย (Network) และคำว่า เทคโนโลยี (technology)⁴⁴

ก) เครือข่าย (Network) ถ้าเราพิจารณาจะสามารถแบ่งออกเป็น ตาข่าย (Net) ที่ โยงใยถึงกัน และพร้อมที่จะ “Work” เมื่อต้องการใช้งาน เครือข่าย คือ การเชื่อมโยงร้อยรัดเอาความ พยายาม และการดำเนินงานของฝ่ายต่างๆ เข้าด้วยกันอย่างเป็นระบบ และอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อ ปฏิบัติภารกิจอย่างใดอย่างหนึ่งร่วมกันโดยที่แต่ละฝ่ายยังคงปฏิบัติภารกิจหลักของตนต่อไปอย่างไม่ สูญเสียเอกลักษณ์ และปรัชญาของตนเอง การเชื่อมโยงนี้อาจเป็นรูปของการรวมตัวกันแบบหลวมๆ เฉพาะกิจตามความจำเป็น หรืออาจอยู่ในรูปของการจัดองค์กรที่เป็นโครงสร้างของความสัมพันธ์กัน อย่างชัดเจน ซึ่ง รศ.ดร.ประดิษฐ์ เถลิงรังษุทธิ์ (2553) ได้สรุปไว้คือ

- 1) การเชื่อมโยง (Connection)
- 2) ความร่วมมือ (Cooperation)
- 3) การติดต่อสื่อสาร (Communication)
- 4) การช่วยเหลือเกื้อกูลกัน (Lend a hand)
- 5) การสานสร้างสัมพันธ์ (Relationship)
- 6) การเสริมความเข้มแข็ง (Empowerment or Enrichment)

กิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่าง ร่วมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงาน อย่างประหยัด และมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะการรณรงค์เรื่องต่างๆถ้าทำเป็นเครือข่ายจะได้ผลมากกว่า

ข) เทคโนโลยี หมายถึง การนำความรู้ทางธรรมชาติวิทยา และต่อเนื่องมาถึง วิทยาศาสตร์ มาเป็นวิธีการปฏิบัติ และประยุกต์ใช้เพื่อช่วยในการทำงานหรือแก้ปัญหาต่างๆ อัน ก่อให้เกิดวัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องจักร แม้กระทั่งองค์ความรู้นามธรรมเช่น ระบบหรือ กระบวนการต่างๆ เพื่อให้การดำรงชีวิตของมนุษย์ง่าย และสะดวกยิ่งขึ้น⁴⁵

- 1) เป็นพื้นฐานปัจจัยจำเป็นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์
- 2) เป็นปัจจัยหลักที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนา

⁴⁴ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ, เครือข่ายการเรียนรู้, สารานุกรมวิชาชีพรู, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/supoldee/kherux-khay-kar-reiyn-ru>. [25 พฤศจิกายน 2563].

⁴⁵ปรากฏา เกิดมีสุข, เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://www.phojae.skn.go.th/Knowledge/pakarn.pdf>. [25 พฤศจิกายน 2563].

3) เป็นเรื่องราวของมนุษย์ และธรรมชาติ

ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีได้มีบทบาทสำคัญเพิ่มขึ้น จนสามารถสร้าง นวัตกรรม (Innovation) ซึ่งก็คือ การเรียนรู้ การผลิต และ การใช้ประโยชน์จาก ความคิดสร้างสรรค์ ให้กลายเป็นสิ่งใหม่ ให้เกิดผลทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม และ วัฒนธรรม จนเกิดการยอมรับกันเป็นวงกว้างกลายเป็นเทคโนโลยีทำให้สังคมโลกจากเรียบง่าย กลายเป็นสังคมที่มีการดำรงชีวิตที่สลับซับซ้อนมากขึ้น ก่อให้เกิดกระแสแห่งความไร้พรมแดน หรือ กระแสโลกาภิวัตน์ ที่เข้ามาสู่ทุกประเทศอย่างรวดเร็ว จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ อันเป็นการผสมผสาน 4 ศาสตร์ เข้าด้วยกันได้แก่ อิเล็กทรอนิกส์ โทรคมนาคม และข่าวสาร (Electronics , Computer ,Telecommunication and Information หรือเรียกย่อๆ ว่า ECTI) ทำให้สังคมโลกสามารถสื่อสารกันได้ทุกแห่งทั่วโลกอย่างรวดเร็ว สามารถรับรู้ข่าวสาร ความเคลื่อนไหว ต่างๆ ได้พร้อมกัน สามารถบริหารจัดการ และตัดสินใจได้ทุกขณะเวลา การลงทุนค้าขาย และธุรกรรม การเงินที่ได้อย่างรวดเร็ว ดังนั้นเทคโนโลยีกำลังทำโลกใบนี้ “เล็กลง” ทุกขณะ เป็นทฤษฎีเทคโนโลยี ซึ่งอธิบายว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมนั้น เกิดจากปัจจัยทางเทคโนโลยีที่มีชื่อ เสียงมาก คือ ทฤษฎี ของ William F. Ogburn ทฤษฎีนี้มี ฐานคติ (Assumption) อยู่ 3 ประการ คือ ประการแรก การ ประดิษฐ์สิ่งใหม่ขึ้นมาจะเพิ่ม ความสลับซับซ้อน ของ วัฒนธรรม ชีวิต ของ มนุษย์ ก็สืบสนขึ้นตามเนื้อหาของวัฒนธรรมนั้น ประการที่ 2 การประดิษฐ์สิ่งใหม่จะเป็นเหตุให้เกิดการ เปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ กล่าวคือ เทคนิคใหม่ๆ จะทำให้การผลิตเพิ่มขึ้น การวิภาคสินค้า และ บริการก็กระจายออกไปในสังคมมากขึ้น ประการที่ 3 โครงสร้างทางสังคมจะมีการปรับตัวให้เป็น ระบบการผลิต การวิภาค และการบริโภค การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นผลจากกระบวนการปรับตัว นี้เอง ออกเบอร์น ยังอธิบายว่า วัฒนธรรมนั้น มีอยู่ 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ วัฒนธรรมทางวัตถุ และ ไม่ใช่วัตถุ การเปลี่ยนแปลงมักจะเกิดขึ้นทางวัตถุก่อน ซึ่งต่อมาทางไม่ใช่วัตถุจะต้องปรับให้ทันกับการ เปลี่ยนแปลงทางวัตถุ การเปลี่ยนแปลงทางวัตถุจึงเป็นเหตุให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางด้านไม่ใช่วัตถุ และวัฒนธรรมด้านไม่ใช่วัตถุจะพยายาม ปรับตัวให้ทันกัน ด้วยเหตุนี้ การประดิษฐ์คิดค้นสิ่งใหม่อัน เกิดการใช้เทคโนโลยีจึง เป็นเหตุให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป⁴⁶

ดังนั้น ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายเทคโนโลยี (the technology network theory of innovation) คือ ความสามารถในการกระจายสื่อสารโดยใช้การติดต่อสื่อสารโดยตรงหรือ ใกล้เคียงกันจากคนหนึ่งไปยังอีกคนจำนวนมากหรือสื่อสารได้พร้อมกันในหลายสถานที่ ซึ่งมีความ

⁴⁶ปรีดา ยังสุขสถาพร, (2556), Innovation System สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สถาบัน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: [http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=\[25 พฤศจิกายน 2563\]](http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=[25 พฤศจิกายน 2563]).

แตกต่างกัน สามารถใช้ได้หลากหลายวิธีในการศึกษาทั้งอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันอย่างรวดเร็ว และทุกรูปแบบอย่างที่ได้กล่าวไว้ว่า ทฤษฎีนี้เน้นความสำคัญของที่มาของข้อมูลดังกล่าวว่ามาจากภายนอกองค์กร คือมาจากลูกค้า ซัพพลายเออร์ ที่ปรึกษา ห้องปฏิบัติการ หน่วยงานภาครัฐ มหาวิทยาลัย

ตัวอย่างเช่น เทคโนโลยี เครือข่าย บน"ระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ หรือระบบเน็ตเวิร์ก คือกลุ่มของคอมพิวเตอร์ และอุปกรณ์ต่างๆ ที่ถูกนำมาเชื่อมต่อกันเพื่อให้ผู้ใช้ในเครือข่ายสามารถติดต่อสื่อสาร แลกเปลี่ยนข้อมูล และใช้อุปกรณ์ต่างๆ ในเครือข่ายร่วมกันได้" เครือข่ายนั้นมีหลายขนาด ตั้งแต่ขนาดเล็กที่เชื่อมต่อกันด้วยคอมพิวเตอร์เพียงสองสามเครื่อง เพื่อใช้งานในบ้านหรือในบริษัทเล็กๆ ไปจนถึงเครือข่ายขนาดใหญ่ที่เชื่อมต่อกันทั่วโลก ผ่านอุปกรณ์การสื่อสารที่นับวันยังมีหลายรูปแบบ มีการแลกเปลี่ยนการทำงาน เช่น ระบบกลุ่มเมฆ Cloud computing เป็นต้น และอีกช่องทางของเครือข่ายเทคโนโลยี คือ เทคโนโลยีของเครือข่ายโทรศัพท์มือถือ ซึ่งในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมา ได้มีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว รวมถึงการเกิดขึ้น และเติบโตของอุปกรณ์ดีไวซ์ชนิดใหม่ๆ ไม่ว่าจะเป็นโทรศัพท์มือถือสมาร์ทโฟน และแท็บเล็ต ซึ่งวิวัฒนาการเช่นนี้ได้กระตุ้นให้เกิดการใช้งานเพื่อประโยชน์ที่หลากหลายมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม ส่งผลให้ปริมาณการใช้งานบนเครือข่ายเติบโตมากขึ้นตามไปด้วย นั่นก็เป็นเพียงจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงสู่สังคมเครือข่ายที่ทุกสิ่งทุกอย่างสามารถเชื่อมต่อถึงกันได้ ดังนั้น เทคโนโลยีการสื่อสารบนเครือข่ายโทรศัพท์มือถือที่มีใช้อยู่ทั่วไปในปัจจุบัน จะยังคงได้รับการพัฒนาต่อไป เพื่อปรับปรุงคุณภาพ ประสิทธิภาพ และความสามารถของระบบให้มีความก้าวหน้ายิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยีเสริมเพื่อใช้ในกรณีเฉพาะ ซึ่งการใช้งานร่วมกันอย่างราบรื่นระหว่างเทคโนโลยีเสริม และเทคโนโลยีหลักอย่าง 3G และ 4G จะทำให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการใช้งาน และบริการรูปแบบใหม่ๆ มากยิ่งขึ้น วิวัฒนาการของเทคโนโลยีลักษณะดังกล่าว ถือว่าเป็นต้นแบบของยุค 5G ซึ่งประกอบไปด้วยการใช้เทคโนโลยีสัญญาณวิทยุหลายประเภทรวมกันอย่างเป็นระบบ ก็จะทำให้สังคมเครือข่ายเกิดขึ้นได้จริงภายในปี 2563 โดยเทคโนโลยีหลักในอนาคตยังคงเป็น LTE, HSPA และ Wi-Fi ซึ่งล้วนจะได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยกันทั้งหมด แม้กระทั่ง GSM ซึ่งยังคงมีความสำคัญในหลายพื้นที่ทั่วโลก ดังนั้น ยุค 5G ในอนาคต ไม่ใช่การพัฒนาเทคโนโลยีใหม่เพื่อทดแทนของเก่า แต่จะเป็นวิวัฒนาการของเทคโนโลยีเดิมร่วมกับการใช้ RATs (Radio Access Technology) ใหม่ๆ เพื่อเสริมสมรรถนะของระบบโดยรวมเพื่อใช้ในการเฉพาะด้านเท่านั้น ทำให้เกิด ความท้าทายใหม่ของโลกเครือข่าย กล่าวคือ ผู้ใช้โมบายล์บรอดแบนด์ในอนาคต จะสามารถเชื่อมต่อสู่โลกอินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายไร้สายได้อย่างไร้ขีดจำกัด หมายถึงการเชื่อมต่อ และได้รับบริการตามต้องการในทันที โดยไม่ต้องใช้เวลาหรือติดปัญหาในการเชื่อมต่อ ไม่ว่าจะเป็นผู้ใช้งานทั่วไปหรือภาคธุรกิจ นอกจากนั้นแล้ว อุปกรณ์ลูกข่าย และบริการใหม่ที่หลากหลายเพื่อเชื่อมต่อสิ่งต่างๆ จะปรากฏขึ้นให้เห็นในอนาคต ไม่ว่าจะเป็น สัญญาณจรรยาจร

ยานพาหนะ อุปกรณ์ทางการแพทย์ ถึงขยะ ระบบการส่งไฟฟ้า และอื่นๆ อีกมากมายที่ได้รับประโยชน์จากการเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ต ซึ่งจะทำให้เกิดผลดีทั้งต่อบุคคล ธุรกิจ และสังคมโดยรวม ระบบ 5G จะต้องสามารถให้บริการที่มีประสิทธิภาพ และคุณภาพสูง เพื่อการใช้งานที่หลากหลายดังกล่าว

จากการประมาณการด้วยวิธีที่แตกต่างกัน สามารถสรุปได้ว่า ในช่วงหลังจากปี 2563 เครือข่ายโทรศัพท์มือถือจะต้องรองรับปริมาณการใช้งานที่มากกว่า 1,000 เท่า เมื่อเทียบกับปัจจุบัน ซึ่งทุกวันนี้อุปกรณ์ที่สามารถเชื่อมต่ออินเทอร์เน็ตผ่านเครือข่ายโทรศัพท์มือถือมีจำนวนมากถึง 5 พันล้านเครื่อง โดยส่วนใหญ่เป็นอุปกรณ์แบบพกพาหรืออุปกรณ์เพื่อการใช้โมบายล์บรอดแบนด์ผ่านคอมพิวเตอร์ และแท็บเล็ตในอนาคตมีการคาดการณ์ว่าอุปกรณ์ที่ใช้เพื่อสื่อสารระหว่างมนุษย์เป็นหลัก จะมีจำนวนน้อยกว่าอุปกรณ์เพื่อการสื่อสารระหว่างเครื่องจักรสิ่งของ 10-100 เท่า ไม่ว่าจะเป็นกล้องวงจรปิด อุปกรณ์สำหรับ Smart City, Smart Home และ Smart Grid รวมทั้งเซ็นเซอร์ ประเภทต่างๆ เป็นต้น ซึ่งเน้นย้ำถึงความเข้มข้นที่เกิดจากการเชื่อมโยงแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับสถาบันภายนอก มีการถ่ายทอดข้อมูลทางนวัตกรรม มีการเชื่อมโยงทางเทคนิค เชื่อมโยงทางการตลาด และเครือข่ายข้อมูลนวัตกรรม อันเกิดจากทฤษฎีแนวคิดของนวัตกรรมทางด้านเครือข่ายเทคโนโลยีนี้เอง

3. ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายทางสังคม การศึกษาเกี่ยวกับเครือข่ายทางสังคม นั้นมักจะอยู่ในรูปของการวิเคราะห์เครือข่ายทางสังคม (Social Network Analysis) โดยมีพื้นฐานมาจากทฤษฎีเกี่ยวกับเครือข่าย (Network Theory) ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างขวางมาก ในที่นี้จะถึงกล่าวเฉพาะทฤษฎีเครือข่ายภายใต้มุมมองของสาขาวิชาด้านสังคมศาสตร์เท่านั้น

เครือข่าย หมายถึง ชุดหรือกลุ่มของความสัมพันธ์ระหว่างตัวแสดง (Actor) หรือตัวเชื่อมต่อ (Node) เครือข่ายที่เล็กที่สุดจึงประกอบด้วยตัวแสดง 2 ตัวที่มีความสัมพันธ์กัน โดยทั่วไปตัวแสดงจะเชื่อมต่อกันเป็นเครือข่ายต้องมีความเป็นไปได้ในเชิงพื้นที่โดยตัวแสดงที่อยู่ “ติดกัน” มีแนวโน้มจะเชื่อมต่อกันมากกว่าตัวแสดงที่อยู่ห่างไกลออกไป นอกจากนี้ตัวแสดงที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันก็มักจะเชื่อมต่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่างหน่วยที่มีปฏิสัมพันธ์กัน เครือข่ายจึงมีลักษณะเป็นโครงสร้างโดยมีลักษณะเด่น⁴⁷ ดังนี้

- 1) มีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาซึ่งกัน และกัน (Interdependence)
- 2) การต่อเชื่อมระหว่างหน่วยเป็นช่องทางในแลกเปลี่ยนทรัพยากร
- 3) โครงสร้างของเครือข่ายเป็นทั้งโอกาส และอุปสรรคต่อการกระทำของปัจเจก

ที่เป็นสมาชิกของเครือข่าย

⁴⁷อลงกรณ์ คูตระกูล, “นวัตกรรมสังคม: กรณีศึกษาโครงการของท้องถิ่นในเขตภาคเหนือของประเทศไทย”, วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต, (สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553), หน้า 29.

การมีเครือข่ายทางสังคมมากทำให้ชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูล และความรู้ใหม่ๆ ได้มากขึ้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อการสร้างนวัตกรรมในแง่ของการมีปัจจัยนำเข้าที่ดี นอกจากนี้เครือข่ายสังคมที่หนาแน่นยังช่วยในการผลักดันให้การสร้างนวัตกรรมเกิดเป็นรูปธรรมได้ง่ายขึ้นเพราะสามารถเข้าถึงทรัพยากร และการสนับสนุนด้านอื่นๆที่จำเป็นได้มากขึ้น

แนวคิด ทฤษฎี ของนวัตกรรมมี 4 ทฤษฎี คือ

1. ทฤษฎี Schumpeter's theory of innovation Schumpeter

เป็นคณคิดค้นนวัตกรรมต่างๆ ก็คือ การทำลายสิ่งสร้างสรรค์ ซึ่งมีการคิดสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาเพื่อที่จะทำลายสิ่งที่มีอยู่เดิม โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างกำไรเพิ่มขึ้นให้กับองค์กร การสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันด้วยกลยุทธ์นวัตกรรม

ประเภทของนวัตกรรม -ของ Schumpeter ได้แบ่งออกเป็น 4 ประเภทคือ

1. การเปลี่ยนแปลงในผลิตภัณฑ์หรือบริการขององค์กร
2. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการผลิตหรือกระบวนการนำนวัตกรรมสู่ตลาด
3. การเปลี่ยนตำแหน่งนวัตกรรมสินค้าที่เคยออกสู่ตลาดมาแล้ว ให้มีการรับรู้สิ่งใหม่
4. การเปลี่ยนแปลงกระบวนการที่ค้นนวัตกรรมองค์กรให้มีการเปลี่ยนความคิดใหม่

2. ทฤษฎี แบบผ่าเหล่าผ่ากอ

เป็นทฤษฎีของศาสตราจารย์ เคลย์ตัน คริสเตนเซน ที่บอกว่าทฤษฎี แบบผ่าเหล่าผ่ากอเป็นนวัตกรรมเทคโนโลยีสินค้าหรือบริการ ที่สามารถที่จะล้มล้างเทคโนโลยี สินค้าหรือบริการที่มีอยู่เดิมมาเปลี่ยนแปลงให้ใหม่ขึ้น แบ่งได้ 2 ประเภท คือ

1. การเปลี่ยนแปลงตลาด
2. การนำเสนอเทคโนโลยีใหม่

3. ทฤษฎีหุบเหวแห่งการดับของนวัตกรรม

การยอมรับนวัตกรรมที่เกิดขึ้นในสังคมโดยนวัตกรรมใดที่สังคมมีความต้องการ และเกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ สังคมนั้นๆก็จะมีที่ยอมรับนวัตกรรมตัวนี้ แต่ถ้านวัตกรรมใดที่สังคมต้องการน้อย และมีปัญหาเกิดขึ้นนวัตกรรมตัวนี้ก็จะถูกดัดไป

4. ทฤษฎีการแพร่กระจายนวัตกรรม

เกิดจากการผ่านกระบวนการใช้เทคโนโลยีที่ปฏิสัมพันธ์กันระหว่างผู้ประดิษฐ์ และผู้ใช้ในสังคม กลับไปกลับมาหลายครั้งจนเกิดการยอมรับในสังคม กลุ่มคนในสังคมที่ยอมรับการแพร่กระจายทางเทคโนโลยีมีด้วยกัน 5 ประเภทคือ

1. คนกลุ่มแรกในสังคม เป็นทั้งผู้ประดิษฐ์คิดค้นแล้วยังเป็นผู้ใช้งานที่มีความรู้ด้านเทคโนโลยี และชอบติดตามเทคโนโลยีอยู่เสมอตนเอง

2. กลุ่มชอบลองอะไรใหม่ๆ และค่อนข้างมีฐานะ เป็นนักวิชาการหรือคนดัง
ในสังคม
3. กลุ่มนี้จะตัดสินใจได้ต้องคิดหลายรอบแต่ต้องใช้งานได้ง่าย และมีประโยชน์
ของนวัตกรรม
4. กลุ่มที่มีการใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมอาจจะเริ่มตกรุ่นไปแล้ว และมีความ
จำเป็นที่จะใช้งานจริงๆ
5. กลุ่มใช้เทคโนโลยีหรือนวัตกรรมเมื่อตกรุ่นไปแล้ว และเป็นกลุ่มสุดท้าย
ในสังคม

สถานะในการแพร่กระจายของเทคโนโลยีในสังคมมี 3 สถานะคือ
สถานะที่ 1 เป็นช่วงเวลาของการประดิษฐ์คิดค้นจนพบความสำเร็จ
สถานะที่ 2 เป็นช่วงเวลาที่สังคมได้รับรู้ถึงเทคโนโลยีในสังคม
สถานะที่ 3 เป็นช่วงเวลาและเทคโนโลยีอิ่มตัว มีประสิทธิภาพในการทำงานสูงสุด และ
ไม่สามารถพัฒนาต่อไปได้อีก

หลักการ ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับนวัตกรรมทางการศึกษา ประกอบด้วยทฤษฎีการ
เรียนรู้ที่นำมาใช้ในการด้านการศึกษา ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้น อาจสรุปได้ ดังนี้

- 1) กลุ่มพฤติกรรมนิยม คือ พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า
และแสดงพฤติกรรมเหล่านั้นออกมา
- 2) กลุ่มปัญญานิยม คือเรียนรู้เป็นกระบวนการของจิตที่ต้องมีการรับรู้จากการ
กระทำ และตีความ สามารถให้เหตุผลจนเกิดเป็นความรู้
- 3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่ม คอนสตรัคติวิสต์ เป็นการอาศัยประสบการณ์เดิม ทาง
ปัญหาที่มีอยู่เดิม
- 4) ทฤษฎีการสื่อสาร คือกระบวนการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างบุคคล โดยใช้
สัญลักษณ์ สัญญาณ หรือพฤติกรรมที่เข้าใจกัน
- 5) ทฤษฎีระบบ จัดเป็นสาขาวิชาที่เกิดขึ้นช่วงปลายศตวรรษที่ 20 โดยอาศัย
ทฤษฎีหลายสาขาวิชา โดยนำแนวคิดแต่ละวิชามาประยุกต์รวมกัน สร้างเป็นทฤษฎีระบบขึ้นมา
- 6) ทฤษฎีการเผยแพร่ เกิดจากการผสมผสานทฤษฎีหลักการ และความรู้ ความ
จริงจากหลายสาขาวิชา มาเป็นนวัตกรรมของศาสตร์นั้นๆ มาเผยแพร่ขึ้น⁴⁸

⁴⁸แนวคิด ทฤษฎี นวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ [ออนไลน์],
แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/553766> [27 พฤษภาคม 2563].

4. ทฤษฎีการรับรู้

การรับรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนโดยทั่วไปบุคคลจะเข้าใจว่า การรับรู้คือ การรู้ การเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การรับสัมผัส จากอวัยวะทั้ง 5 ซึ่งมีใช้เพียงเท่านั้น การรับรู้จะเริ่มตั้งแต่มีการสัมผัส และจะเข้าระบบประสาทส่วนกลาง เพื่อเก็บข้อมูลต่างๆ ไว้ผสมผสานกับ สิ่งที่เกิดจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ที่ผ่านมา แล้วประมวลข้อมูลเชื่อมโยง ไปยังศูนย์กลาง การควบคุมระบบประสาทต่างๆ ทำให้เกิดปฏิกิริยาตอบสนอง มีนักจิตวิทยาหลายท่านศึกษาเรื่อง การรับรู้ และได้ให้ความหมายไว้หลากหลาย ดังนี้

โดยสรุป การรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปลความหมายของสมองของคนเราที่มีสิ่งเร้ามากระทบจากการสัมผัสของร่างกาย ซึ่งจะแสดงออกเป็นพฤติกรรม หรือทัศนคติ ทั้งนี้ต้องอาศัยประสบการณ์เดิม หรือการเรียนรู้ หรือความคิดในการตีความนั้นๆ

กระบวนการรับรู้ การรับรู้เป็นกระบวนการที่สร้างประสบการณ์ และการเรียนรู้ที่ทำให้บุคคลมีความแตกต่างกัน และมีอิทธิพลนำไปสู่การกระทำ หรือพฤติกรรมต่างๆ ของบุคคล กระบวนการรับรู้มีขั้นตอนต่างๆ

1. อาการสัมผัส หมายถึง อาการที่อวัยวะรับสัมผัสรับสิ่งเร้า หรือสิ่งเร้าผ่านเข้ามากระทบกับอวัยวะรับสัมผัสต่างๆ เพื่อให้คนเรารับรู้ภาวะแวดล้อมรอบตัว

2. การแปลความหมายจากอาการสัมผัสส่วนสำคัญที่จะช่วยทำให้การแปลความหมายดีหรือถูกต้องเพียงใดนั้น ต้องอาศัย

2.1 สถิติปัญญา หรือความเฉลียวฉลาด

2.2 การสังเกตพิจารณา

2.3 ความสนใจ และความตั้งใจ

2.4 คุณภาพของจิตใจขณะนั้น

3. ความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิม ซึ่งได้แก่ ความคิดความรู้ และการกระทำที่ได้เคยปรากฏแก่ผู้นั้นแล้วในอดีตมีความสำคัญมากสำหรับช่วยในการตีความหรือแปลความหมายของการสัมผัสได้แจ่มชัด ความรู้เดิม และประสบการณ์เดิมที่ได้สะสมไว้สำหรับช่วยในการแปลความหมายได้ดีนั้นจะต้องมีคุณสมบัติ⁴⁹ ดังนี้

3.1 เป็นความรู้ที่แน่นอน ถูกต้อง ชัดเจน

3.2 ต้องมีปริมาณมาก กล่าว คือ รู้หลายอย่างจึงจะช่วยแปลความหมายต่างๆ ได้สะดวก และถูกต้องดี

⁴⁹ทฤษฎีการรับรู้, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: <http://thesis.rru.ac.th/files/pdf> [3 พฤศจิกายน 2563].

สรุปได้ว่าทฤษฎีเกี่ยวกับนวัตกรรมเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดนวัตกรรมใหม่ๆ โดยทฤษฎีที่มีความเกี่ยวข้องกับนวัตกรรมเช่น ทฤษฎีนวัตกรรมห่วงโซ่ความสัมพันธ์ ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายเทคโนโลยี ทฤษฎีนวัตกรรมแนวเครือข่ายทางสังคม และทฤษฎีการรับรู้

2.3 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเรียนรู้

ผู้วิจัย ได้เสนอแนวคิดเรื่องการเรียนรู้ประกอบด้วยทฤษฎีย่อย ดังนี้ (1) แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ (2) ทฤษฎีการเรียนรู้ (3) ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้ (4) หลักจัดการเรียนรู้ (5) รูปแบบการเรียนรู้ (6) กระบวนการเรียนรู้ (7) กระบวนการเกิดการเรียนรู้

2.3.1 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้

การศึกษาหรือการเรียนรู้เป็นเรื่องที่สำคัญของมนุษย์ทุกคน และเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของตนทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพ และการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข และเป็นกระบวนการที่ทำให้มนุษย์เจริญงอกงามขึ้น อริสโตเติล (Aristotle) เป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้ความหมายของการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่ามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรม และคุณธรรมเกิดจากความรู้ และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development วิชัย ตันศิริ กล่าวว่าการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี⁵⁰ สอดคล้องกับแนวคิดของพระราชวรมณี (ป.อ.ปยุตโต) ที่ได้ให้นิยามการศึกษาหรือการเรียนรู้ว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์⁵¹ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวอีกว่าหมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาตน การพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำการมได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่า ศึกษา คือต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาทการฝึกฝนแก้ไข ปรับปรุงตนเองอยู่เสมอ ดังนั้นการเรียนรู้จึงเป็นการกระทำเพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตนทั้งด้านจิตใจ ร่างกาย สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคลากรที่ดีในองค์การ เป็นประชาชนที่ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องเรียนรู้ทั้งจากธรรมชาติ ภูเขา ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม เหตุการณ์ บุคคลรอบข้างหรือแม้แต่ความรู้สึนึกคิดภายในใจของตนเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและปฏิบัติตนต่อโลกธรรม (โลกธรรม 8 คือ มีลาภ สุนัขเสีย มียศ เสื่อมยศ ตีเดียวน สรรเสริญ ความสุข และความทุกข์) ได้โดยไม่ตกเป็นทาสของโลกธรรม 8⁵²

⁵⁰วิชัย ตันศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎี และภาคปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550), หน้า 8.

⁵¹พระราชวรมณี (ป.อ. ปยุตต์ ปยุตโต), *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินต์ติ้งกรุ๊ป, 2530), หน้า 70.

⁵²พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2548), หน้า 295-297.

ความหมายของการเรียนรู้ การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่ซับซ้อนทั้งนักจิตวิทยา และ นักการศึกษา ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับคุณลักษณะ และธรรมชาติของการเรียนรู้แล้วทำการ นิยามความหมายของการเรียนรู้เอาไว้มากมายในที่นี้จะขอยกตัวอย่างมาเป็นสังเขปเพื่อเป็นแนว ทางการหาข้อสรุป ดังนี้

โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ คือ กระบวนการเพิ่มพูน และปรับแต่งศักยภาพของพฤติกรรมที่ค่อนข้างถาวร ซึ่งสามารถวัดได้ อันเป็น ผลมาจากการได้รับการฝึกฝน การได้รับความรู้ การฝึกทักษะ การเรียนการสอน และการมี ประสบการณ์มาก่อน⁵³

เบอร์ตัน (Burton) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในตัวบุคคล และเป็นปฏิสัมพันธ์ (Interaction) เกิดขึ้นจากสิ่งแวดล้อม (environment) ซึ่งจะทำให้ บุคคลได้ตอบสนองความต้องการของตน และทำให้สามารถต่อสู้กับสภาพแวดล้อมได้อย่างเหมาะสม ต่อไป⁵⁴

ครอว์ และครอว์ (Crow and Crow) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้ เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลง (change) การได้รับลักษณะนิสัย ความรู้ และทัศนคติทั้งหลาย การ เรียนรู้จึงทำให้บุคคลมีการปรับตัวทั้งในด้านส่วนตัว และทางด้านสังคม การเปลี่ยนแปลงใดๆ จึง ย่อมจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้นเสมอ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจึงอยู่ในกระบวนการเรียนรู้ (Learning Process)⁵⁵

แฮร์ริส และชวานส์ (Harris and Schawahn) ได้กล่าวถึงความหมายของการเรียนรู้ ไว้ว่า การเรียนรู้ เป็นการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากประสบการณ์ และได้แยกให้เห็นถึงประเด็น สำคัญ 3 ประการที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ ดังนี้⁵⁶

1. การเรียนรู้ในลักษณะผลผลิต (Learning as Product) โดยเน้นให้เห็น ความสำคัญของผลลัพธ์ขั้นสุดท้าย นั่นคือผลของการเรียนรู้ (Outcome of Learning) ซึ่งได้มาจาก ประสบการณ์

⁵³โดนัลด์ คลาร์ก (Donald Clark), อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์,ดร.การจัดการกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา: เหมการพิมพ์สงขลา, 2550), หน้า 3.

⁵⁴เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.

⁵⁵เรื่องเดียวกัน, หน้า 5.

⁵⁶อ้างแล้ว.

2. การเรียนรู้ในลักษณะกระบวนการ (Learning as Process) โดยเน้นความสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ และกระบวนการที่ทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้ หรือสิ่งที่เกิดขึ้นระหว่างการเรียนรู้ จนทำกระทั่งทำให้บุคคลเกิดการเรียนรู้

3. สิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ (Learning as Function) เป็นการศึกษาค้นคว้าเพื่อหาสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียนรู้ เช่น แรงจูงใจ ความตั้งใจในการเรียนรู้ หรือการถ่ายโยงการเรียนรู้ (Transformation of Learning) สิ่งเหล่านี้ล้วนมีอิทธิพลต่อพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้ของมนุษย์

โรเจอร์ (Roger) ได้กล่าวถึงการเรียนรู้ไว้ว่า หมายถึง การเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ ที่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการจำ และสามารถพิจารณาการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ใน 2 ลักษณะ คือ⁵⁷

1. เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีลักษณะเป็นไปโดยอัตโนมัติ (Automatic) ในการเรียนรู้ สิ่งใหม่ โดยเฉพาะการเรียนรู้ตามอชยาศัย หรือการเรียนรู้อย่างไม่เป็นทางการซึ่งเกิดขึ้น โดยที่ผู้เรียนไม่ได้ตั้งใจ (Unintended Learning)

2. เป็นการเปลี่ยนแปลงโดยตั้งใจ และต้องใช้ความพยายาม (Purpose and Effort) ต้องมีการวางแผนในการเรียน ทั้งนี้การเปลี่ยนแปลงของการเรียนรู้ทั้งสองลักษณะจะต้องเป็น การเปลี่ยนแปลงที่ค่อนข้างถาวร (Permanence changes)

พิมล พรพิระชนม์ ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้ไว้ว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการอันซับซ้อนที่ทำให้พฤติกรรมของบุคคลเปลี่ยนแปลงไปอันเนื่องมาจากประสบการณ์ที่ได้รับผ่านประสาทสัมผัส สามารถเกิดขึ้นได้โดยตั้งใจ และไม่ตั้งใจ ทั้งนี้ผลของการเรียนรู้จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมใน 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ (Knowledge) ด้านทักษะหรือกระบวนการ (Skill Process) และด้านความรู้สึก (Affective)⁵⁸

กล่าวโดยสรุป การเรียนรู้ หมายถึง กระบวนการที่ทำให้คนเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ความคิด ซึ่งเกิดจากการดู ได้ยิน ตมกลิ่น ลิ้มรส สัมผัส การอ่าน การนึกคิด การใช้เทคโนโลยี การเรียนรู้ของเด็ก และผู้ใหญ่จะต่างกัน เด็กจะเรียนรู้ด้วยการเรียนในห้อง การซักถาม ผู้ใหญ่มักเรียนรู้ด้วยประสบการณ์ที่มีอยู่ แต่การเรียนรู้จะเกิดขึ้นจากประสบการณ์ที่ผู้สอนนำเสนอ โดยการปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอน และผู้เรียน ผู้สอนจะเป็นผู้ที่สร้างบรรยากาศทางจิตวิทยาที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ที่จะให้เกิดขึ้นเป็นรูปแบบใดก็ได้ เช่น ความเป็นกันเอง ความเข้มงวดกวดขันหรือความไม่มี

⁵⁷โรเจอร์ (Roger), อ่างใน ศิริบุรณ์ สายโกสมุ,รศ.ดร., จิตวิทยาการศึกษา, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542), หน้า 129.

⁵⁸พรมล พรพิระชนม์, การจัดกระบวนการเรียนรู้, (สงขลา: เหมการพิมพ์สงขลา, 2550), หน้า 33.

ระเบียบวินัย สิ่งเหล่านี้ผู้สอนจะเป็นผู้สร้างเงื่อนไข และสถานการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ดังนั้นผู้สอนจะต้องพิจารณาเลือกรูปแบบการสอน รวมทั้งการสร้างปฏิสัมพันธ์กับผู้เรียน

2.3.2 ทฤษฎีการเรียนรู้ (Learning theory)

เป็นกรอบงานวิจัยที่จัดระบบของความรู้หรือข้อมูล และเหตุการณ์เรียนรู้ที่ซับซ้อน ซึ่งเป็นการจัดระบบใหม่ของประสบการณ์เดิมที่มีมาก่อน หรือเป็นหลักการของการเกิดการเรียนรู้สามารถทำการทดสอบได้ สามารถนำอ้างอิงถึงเหตุการณ์ และประยุกต์ให้เข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ ทฤษฎีการเรียนรู้มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีจิตวิทยา ซึ่งมีการศึกษาทดลองเริ่มตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 เป็นต้นมา

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 มีนักคิด และนักจิตวิทยาเกิดขึ้นจำนวนมาก และแนวคิดเริ่มมีความหลากหลายขึ้น ทฤษฎีการเรียนรู้ในจุดนี้เริ่มมีลักษณะของความเป็น วิทยาศาสตร์มากขึ้น มีการนำแนวทางการทดลองตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มาใช้มากขึ้นเป็นลำดับ สามารถจัดเป็นกลุ่มทฤษฎีการเรียนรู้ในยุคนี้ ออกเป็น 4 กลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ 1) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) 2) ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) 3) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) และ 4) ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) รายละเอียด ดังนี้

1. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) นักคิดในกลุ่มนี้มองธรรมชาติมนุษย์ในลักษณะที่เป็นกลางคือ ไม่ดี ไม่เลว (Neutral-active) การกระทำต่างๆ ของมนุษย์เกิดจากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมภายนอก พฤติกรรมของมนุษย์เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้า (Stimulus-Response) การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง กลุ่มพฤติกรรมนิยมให้ความสนใจกับ "พฤติกรรม" มากเพราะพฤติกรรมเป็นสิ่งที่เห็นได้ชัดเจน สามารถวัดได้ และทดสอบได้ เป้าหมายหลักของนักพฤติกรรมนิยม คือ การค้นหา และระบุถึงกฎที่สามารถควบคุมการเรียนรู้ โดยให้ความสุขใจต่อความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งเร้า และการตอบสนอง ซึ่งสิ่งเร้า (Stimulus) หมายถึง เหตุการณ์หรือสิ่งใด ๆ ที่สามารถรับรู้ได้โดยผ่านอวัยวะรับสัมผัสของบุคคลส่วน การตอบสนอง (Response) หมายถึงการที่บุคคลแสดงอาการโต้ตอบต่อสิ่งเร้าที่รับรู้⁵⁹

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive) นักคิดในกลุ่มพุทธินิยม หรือกลุ่มความรู้ความเข้าใจ หรือกลุ่มที่เน้นกระบวนการทางปัญญา หรือความคิด นักคิดกลุ่มนี้เริ่มขยายขอบเขตของความคิดที่เน้นทางด้านพฤติกรรมออกไปสู่กระบวนการทางความคิด ซึ่งเป็นกระบวนการภายในของสมอง โดยเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ไม่ใช่เรื่องของพฤติกรรมที่เกิดจากกระบวนการตอบสนองต่อสิ่งเร้าเพียงเท่านั้น การเรียนรู้ของมนุษย์ มีความซับซ้อนยิ่งไปกว่านั้น การเรียนรู้เป็น

⁵⁹ศรีเรือน แก้วกังวาล, ดร., จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย, พิมพ์ครั้งที่ 7, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540), หน้า 47.

กระบวนการทางความคิดที่เกิดจากการสะสมข้อมูล การสร้างความหมาย สร้างความสัมพันธ์ของข้อมูล และการดึงข้อมูลออกมาใช้ในการกระทำ และการแก้ปัญหาต่างๆ การเรียนรู้เป็นกระบวนการทางสติปัญญา ของมนุษย์ในการที่จะสร้างความรู้ความเข้าใจให้แก่ตนเอง⁶⁰

3. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) นักคิดกลุ่มมนุษยนิยมให้ความสำคัญของความเป็นมนุษย์ และมองมนุษย์ว่ามีคุณค่ามีความดีงาม มีความสามารถ มีความต้องการ และมีแรงจูงใจภายในที่จะพัฒนาศักยภาพของตนหากบุคคลได้รับอิสรภาพ และเสรีภาพ มนุษย์จะพยายามพัฒนาตนเองไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์⁶¹

4. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism) กลุ่มนี้จะผสมผสานแนวคิดระหว่างพฤติกรรมนิยม และพุทธินิยม (Behavior Cognitive) โดยอาศัยทฤษฎี และหลักการที่หลากหลายของทั้งสองแนวคิด เช่น แนวคิดของกานเย่ เป็นต้น โดยกานเย่ เชื่อว่าความรู้สึกมีสิ่งหลายประเภท บางประเภทสามารถเข้าใจ ได้อย่างรวดเร็ว โดยไม่ต้องใช้ความคิดที่ลึกซึ้ง บางประเภทมีความซับซ้อนมากจำเป็นต้องใช้ความสามารถในขั้นสูง กานเย่ ได้จัดลำดับขั้นการเรียนรู้ซึ่งเริ่มจากง่ายไปหายาก โดยผสมผสานทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพฤติกรรมนิยม และพุทธินิยมเข้าด้วยกัน⁶²

โดยสรุปแล้วนักจิตวิทยาทั้ง 4 กลุ่มต่างมีจุดมุ่งหมายเดียวกันคือการพัฒนามนุษย์ซึ่งสอดคล้องหลักการศึกษาในพระพุทธศาสนา

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันล้วนเป็นการเสนอมุมมองเกี่ยวกับการเรียนรู้ที่สามารถอ้างอิง ตรวจสอบได้ด้วยหลักการ และเหตุผล และสามารถประยุกต์ใช้ได้ไม่ยากนักผู้เขียนได้รวบรวมทฤษฎีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 และเห็นว่าสามารถนำแนวคิดจากทฤษฎีไปประยุกต์สู่หลักการจัดการการเรียนรู้ได้อย่างมีความหมายทั้งต่อผู้เรียน และผู้สอน ดังนี้

ก. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism)

1. ทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike's Connectionism Theory)⁶³

⁶⁰ศิริบุรณ์ สายโกสุม, รศ.ดร., *จิตวิทยาการศึกษา*, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547), หน้า 89.

⁶¹เรื่องเดียวกัน, หน้า 129.

⁶²รังสรรค์ บุษยะมา, ผศ., *การจัดการการเรียนรู้*, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2550), หน้า 36.

⁶³ธอร์นไดค์ (Thorndike) อ้างใน พรพิมล พรพิระชนม์, ดร., *การจัดกระบวนการเรียนรู้*, หน้า 36.

ธอร์นไดค์ (Thorndike) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมมีความเชื่อว่า การเรียนรู้เกิดจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้ากับการตอบสนอง ซึ่งมีหลายรูปแบบ บุคคลมีการลองผิดลองถูก (Trial and Error) ปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ จนกว่าจะพบวิธีที่ดี และเหมาะสมที่สุด ในการแก้ปัญหา และเป็นการตอบสนองที่สามารถให้ผลที่พึงพอใจมากที่สุด เมื่อเกิดการเรียนรู้แล้วบุคคลจะใช้รูปแบบการตอบสนองที่เหมาะสมเพียงรูปเดียว และจะพยายามใช้รูปแบบนั้นเชื่อมโยงกับสิ่งเร้าในการเรียนรู้ต่อไปเรื่อยๆ กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ (Thorndike) สรุปได้ ดังนี้

1) กฎแห่งผลลัพธ์ (Law of Effect) ระบุว่า การรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้วจะก่อให้เกิดผลต่อการเรียนรู้ โดยเฉพาะการเรียนรู้โดยวิธีการลองผิดลองถูก เมื่อบุคคลได้รับผลจากการกระทำของตนเองในลักษณะที่ตนเองพึงพอใจ โดยเฉพาะการได้รับรางวัล ย่อมอยากจะทำซ้ำต่อไป แต่ถ้าได้รับผลที่ไม่พึงพอใจก็จะทำให้ไม่อยากเรียนรู้อีก ดังนั้นการได้รับผลที่พึงพอใจจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้

2) กฎแห่งความพร้อม (Law of Readiness) เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมที่จะทำให้ผู้เรียนมีความพึงพอใจ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีถ้าผู้เรียนมีความพร้อมทั้งทางร่างกาย และจิตใจ

3) กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) การกระทำ และการปฏิบัติจริงของผู้เรียนเป็นกระบวนการที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็ง การฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ด้วยความเข้าใจจะทำให้การเรียนรู้มั่นคงถาวร ถ้าไม่ได้ฝึกหรือกระทำซ้ำบ่อยๆ การเรียนรู้จะไม่คงทนถาวร และในที่สุดอาจลืมได้

จากแนวคิดทฤษฎีการเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ (Thorndike) สามารถสรุปหลักการจัดการการเรียนรู้ได้ ดังนี้

1) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ต้องอาศัยทั้งการฝึกหัด และการได้รับรางวัลการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนแบบลองผิดลองถูกบ้าง (ในสถานการณ์ที่เหมาะสม) จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้วิธีการแก้ปัญหา จดจำการเรียนรู้ได้ดี และเกิดความภาคภูมิใจในการที่ได้ทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง

2) การสำรวจความพร้อมหรือการเตรียมความพร้อมให้กับผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องกระทำก่อนการสอนบทเรียน เช่น การสำรวจความรู้พื้นฐานเพื่อดูว่าผู้เรียนมีความพร้อมที่จะเรียนบทเรียนต่อไปหรือไม่

4) หากต้องการให้ผู้เรียนมีทักษะในเรื่องใดจะต้องช่วยให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในเรื่องนั้นอย่างแท้จริงก่อน แล้วจึงให้ฝึกฝนโดยการกระทำสิ่งนั้นบ่อยๆ แต่ไม่ควรให้กระทำในลักษณะซ้ำซากเพราะจำทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายได้

5) การให้ผู้เรียนได้รับรู้ผลของการกระทำที่ได้ปฏิบัติไปแล้ว โดยเฉพาะผลที่ตนพึงพอใจจะช่วยให้การเรียนรู้ประสบผลสำเร็จ การศึกษาว่าสิ่งใดเป็นสิ่งเร้าหรือ ที่ผู้เรียนพึง จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

2. ทฤษฎีการวางเงื่อนไขของสกินเนอร์ (Skinner's Operant Conditioning theory)

สกินเนอร์ (Skinner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพฤติกรรมนิยมได้ทำการทดลองเกี่ยวกับการเสริมแรงโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กล่อง ภายในมีคันบังคับให้อาหารตกลงไปในกล่องได้ ตอนแรกหนูจะวิ่งชนตามจุดต่างๆ ในกล่อง เมื่อชนถูกคันจะมีอาหารตกมาให้กิน ทำหลายๆ ครั้ง พบว่าหนูจะกดคันทำให้อาหารตกลงไปได้เร็วขึ้น⁶⁴

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

1) พฤติกรรมหรือการกระทำใด ถ้าได้ระบบการเสริมแรงจะมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นอีก ส่วนการกระทำที่ไม่มีการเสริมแรง แนวโน้มความถี่ของการกระทำนั้นจะลดลง และหายไป

2) การเสริมแรงที่แปรเปลี่ยนทำให้เกิดการตอบสนองคงทนกว่าการเสริมแรงที่ตายตัว(จากการทดลองโดยเปรียบเทียบหนูที่หิวจัด 2 ตัว ตัวหนึ่งกดคันจะได้อาหารทุกครั้ง อีกตัวหนึ่งเมื่อกดคันบางทีก็ได้อาหาร บางทีก็ไม่ได้อาหารแล้วหยุดให้อาหารตัวแรกจะเลิกกดคันทันที ตัวที่ 2 จะยังคงต่อไปอีกนานกว่าตัวแรก)

3) การลงโทษทำให้เรียนรู้ได้เร็ว และลืมเร็ว (จากการทดลองโดยนำหนูที่หิวจัดใส่กรงแล้วใช้ไฟฟ้าช็อตหนูจะวิ่งพลาจอนออกมาได้ เมื่อจับหนูใส่เข้าไปใหม่มันจะวิ่งพลาจอนอีก จำไม่ได้ว่าทางไหนคือทางออก)

4) การให้แรงเสริมหรือให้รางวัลเมื่ออินทรีย์กระทำพฤติกรรมที่ต้องการ สามารถช่วยปรับปรือปลูกฝังนิสัยที่ต้องการได้ (จากการทดลองโดยสอนให้หนูเล่นบาสเกตบอลเริ่มจากการให้อาหารเมื่อหนูจับลูกบาสเกตบอล จากนั้นเมื่อมันโยนจิ้งให้อาหาร ต่อมาเมื่อโยนสูงขึ้นจิ้งให้อาหารในที่สุดต้องโยนเข้าห่วงจิ้งให้อาหาร การทดลองนี้เป็นการกำหนดให้หนูแสดงพฤติกรรมตามที่ต้องการ ก่อนจึงให้แรงเสริมวิธีนี้สามารถดัดนิสัยหรือปรับเปลี่ยนพฤติกรรมได้)

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์ (Skinner)

1) ในการจัดการการเรียนรู้การให้การเสริมแรงภายหลังการตอบสนองที่เหมาะสมของผู้เรียนจะช่วยเพิ่มอัตราการตอบสนองที่เหมาะสมนั้น

2) การเว้นระยะการเสริมแรงอย่างไม่เป็นระบบ หรือเปลี่ยนรูปแบบการเสริมแรง จะช่วยให้การตอบสนองของผู้เรียนคงทนถาวร เช่น ถ้าผู้สอนชมว่า “ดีมาก” ทุกครั้งที่ผู้เรียนตอบถูก

⁶⁴สกินเนอร์(Skinner) อ้างใน ศิริบุรณ์ สายโกสุม,รศ.ดร., จิตวิทยาการศึกษา, หน้า 107 – 115.

อย่างสม่ำเสมอ ผู้เรียนจะเห็นความสำคัญของแรงเสริมน้อยลง ผู้สอนควรเปลี่ยนเป็นแรงเสริมแบบอื่นบ้าง เช่น ยิ้ม พยักหน้า หรือบางครั้งอาจไม่ให้แรงเสริม

3) การลงโทษที่รุนแรงเกินไปผลเสียมาก ผู้เรียนอาจไม่ได้เรียนรู้หรือจำสิ่งที่เรียนได้เลยควรใช้วิธีการงดการเสริมแรงเมื่อผู้เรียนมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น การใช้ถ้อยคำไม่สุภาพของผู้เรียน แม้ได้บอก และตักเตือนแล้วก็ยังใช้อีก ผู้สอนควรงดการตอบสนองต่อพฤติกรรมนั้นเมื่อไม่มีใครตอบสนอง ผู้เรียนจะหยุดพฤติกรรมนั้นไปในที่สุด

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social learning Theory)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม บุคคลที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมในระยะแรก คือ มิลเลอร์ และดอลาร์ด (Miller and Dillard) ทั้งสองท่านได้เขียนหนังสือชื่อ “Social Learning and Lmitation” ในปี 1941 โดยชี้ให้เห็นว่ามีความจำเป็นเสมอไปที่จะต้องเสริมแรงพฤติกรรมเพื่อให้เด็กแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสม โดยแนะนำว่า การเสริมแรง และการเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นในตัวเด็กเองได้ เมื่อพฤติกรรมของเด็กสอดคล้องกับพฤติกรรมของคนอื่น

แบนดูรา (Bandura) เป็นอีกผู้หนึ่งที่สนับสนุนแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคมได้เสนอานิยามของทฤษฎีในหนังสือ “Social Foundations of Thought and Action” ในปี 1968 โดยได้อธิบายการสังเกต และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตัวแบบด้วย 4 กระบวนการ คือ ความใส่ใจ (Attention) การจดจำ (Motivation) ซึ่งเป็นแรงเสริมที่มาจากบุคคลใดบุคคลหนึ่งโดยตรงหรือ จากคาดหวังว่าจะได้ระบบรางวัลเหมือนตัวแบบ⁶⁵

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม

1) เนื่องจากการเรียนรู้โดยการสังเกตของผู้เรียนอาจเกิดขึ้นได้ตลอดเวลาในชีวิตประจำวันดังนั้น ผู้เกี่ยวข้อง และผู้สอนควรพยายามส่งเสริมให้มีตัวแบบที่ดี รวมทั้งการเป็นตัวแบบที่ดีด้วย

2) ผู้สอนสามารถนำแนวคิดการเรียนรู้โดยการเรียนแบบมาประยุกต์ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ โดยยึดหลักการเรียนรู้ที่สำคัญ 2 ขั้นคือ (1) ขั้นการได้มาซึ่งความรู้ในขั้นนี้ ผู้เรียนจะต้องใส่ใจ (Attention) รับรู้สิ่งที่สังเกต และประมวลเข้ารหัส(Coding) และมีความจดจำ (Retention) และ (2) ขั้นการกระทำ ในขั้นนี้ผู้เรียนต้องลงมือกระทำด้วยตนเอง ดังนั้นก่อนที่ผู้สอนจะเริ่มสอนต้องเตือนให้ผู้เรียนมีความใส่ใจ สังเกตทุกขั้นตอนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเลียนแบบได้ถูกต้อง

⁶⁵แบนดูรา (Bandura) อ่างในพรหมณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, พิมพ์ครั้งที่ 4, (กรุงเทพมหานคร: ดันอ้อแกรมมี, 2538), หน้า 336.

3) ตัวแบบที่ใช้ไม่ควรจำกัดอยู่เฉพาะผู้สอน สามารถใช้ตัวแบบจากแหล่งอื่นๆ เช่น ผู้เรียน ปรากฏในชีวิตประจำวัน บุคคลในภาพยนตร์ โทรทัศน์ หนังสือหรืออื่นๆ ที่มีความเหมาะสม

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกลุ่มพุทธินิยม (Cognitive)

1. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget's Cognitive Development Theory)

เพียเจต์ (Piaget) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยม ได้ศึกษาเกี่ยวกับพัฒนาการทางด้านความคิดของเด็กว่ามีขั้นตอนหรือกระบวนการอย่างไร โดยได้อธิบายว่า การเรียนรู้ของเด็กเป็นไปตามพัฒนาการทางสติปัญญา ซึ่งจะพัฒนาการไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น พัฒนาการเป็นสิ่งที่เป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ควรที่จะเร่งเด็ก แต่การจัดประสบการณ์ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในช่วงที่เด็กในช่วงที่เด็กกำลังพัฒนาไปสู่ขั้นที่สูงกว่า สามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปอย่างรวดเร็วได้ อย่างไรก็ตาม เพียเจต์ (Piaget) เน้นความสำคัญของการเข้าใจธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กมากกว่า กระตุ้นเด็กให้มีพัฒนาการที่เร็วขึ้น⁶⁶

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ (Piaget) มีสาระสำคัญที่สรุปได้ ดังนี้

1) พัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลเป็นไปตามวัยต่างๆ เป็นลำดับขั้น ดังนี้

(1) ขั้นรับรู้ด้วยประสาทสัมผัส (Sensor motor Period) เป็นลำดับขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 0-2 ปี ความคิดของเด็กจะขึ้นกับการรับรู้การกระทำ เด็กยึดตัวเอง เป็นศูนย์กลาง และยังไม่สามารถเข้าใจความคิดเห็นของผู้อื่น

(2) ขั้นก่อนปฏิบัติการคิด (Preoperational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-7 ปี ความคิดของเด็กวัยนี้ยังขึ้นอยู่กับการรับรู้เป็นส่วนใหญ่ยังไม่สามารถที่จะใช้เหตุผลอย่างลึกซึ้ง แต่สามารถเรียนรู้ และใช้สัญลักษณ์ได้ การใช้ภาษาแบ่งเป็นขั้นย่อยๆ 2 ขั้น คือ ขั้นก่อนเกิดความคิดรอบยอด (Pre-Conceptual Intellectual) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 2-4 ปี และขั้นการคิด ด้วยความเข้าใจของตนเอง (Intuitive Thinking Period) เป็นพัฒนาการในช่วงอายุ 4-7 ปี

(3) ขั้นการคิดแบบรูปธรรม (Concrete Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นขั้นที่การคิดของเด็กไม่ขึ้นกับการรับรู้จากรูปร่างเท่านั้นเด็กสามารถสร้างภาพในใจ และสามารถคิดย้อนกลับได้ และมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของตัวเลข และสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้น

⁶⁶อ้างใน ทิศนา ขมมณี, ศาสตร์การสอน: องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2547), หน้า 64.

(4) ขั้นการคิดแบบนามธรรม (Formal Operational Period) เป็นขั้นพัฒนาการในช่วงอายุ 11-15 ปี เด็กสามารถคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมได้ และสามารถคิดตั้งสมมติฐาน และใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์ได้

2) ภาษา และกระบวนการการคิดของเด็กแตกต่างจากผู้ใหญ่

3) กระบวนการทางสติปัญญามีลักษณะ ดังนี้

(1) การซึมซับหรือการดูดซึม (Assimilation) เป็นกระบวนการทางสมองในการรับประสบการณ์ เรื่องราว และข้อมูลต่างๆ เข้ามาสะสมเก็บไว้เพื่อใช้ประโยชน์ต่อไป

(2) การปรับ และจัดระบบ (Accommodation) คือ กระบวนการทางสมองในการปรับประสบการณ์เดิม และประสบการณ์ใหม่ให้เข้ากันเป็นระบบ หรือเครือข่ายทางปัญญาที่ตนสามารถ เข้าใจได้ เกิดเป็นโครงสร้างทางปัญญาขึ้นใหม่

(3) การเกิดความสมดุล (Equilibration) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นจากขั้นของการปรับหากการปรับเป็นไปอย่างผสมผสานกลมกลืนก็จะก่อให้เกิดสภาพที่มีความสมดุลขึ้น หากบุคคลไม่สามารถปรับประสบการณ์ใหม่ และประสบการณ์เดิมให้เข้ากันได้ ก็จะก่อให้เกิดภาวะความไม่สมดุลขึ้นซึ่งจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางปัญญาขึ้นในตัวบุคคล

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์(Piaget)

1) ในการพัฒนาผู้เรียน ควรคำนึงถึงพัฒนาการทางสติปัญญา และจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนอย่างเหมาะสมกับพัฒนาการนั้น ไม่ควรบังคับให้เรียนในสิ่งที่ยังไม่พร้อมหรือยากเกินพัฒนาการตามวัย เพราะจะก่อให้เกิดเจตคติที่ไม่ดีได้

2) การจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามวัยสามารถช่วยให้เด็กพัฒนาไปสู่พัฒนาการขั้นสูงได้

3) ผู้เรียนแต่ละคนมีพัฒนาการแตกต่างกัน ถึงแม้อายุจะเท่ากัน แต่ระดับพัฒนาการอาจไม่เท่ากัน ดังนั้นจึงไม่ควรเปรียบเทียบผู้เรียนควรให้มีอิสระที่จะเรียนรู้ และพัฒนาความสามารถไปตามระดับพัฒนาการ

4) ในการจัดการการเรียนรู้ควรใช้สิ่งที่เป็นรูปธรรม เพื่อช่วยให้เด็กเข้าใจลักษณะต่างๆ ได้ดีขึ้น แม้ในพัฒนาการช่วงการคิดแบบรูปธรรม ผู้เรียนจะสามารถสร้างภาพในใจได้ แต่การสอนที่ใช้อุปกรณ์ ที่เป็นรูปธรรมจะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจชัดเจนขึ้น

5) การให้ความสนใจ และสังเกตผู้เรียนอย่างใกล้ชิด จะช่วยให้ได้ทราบลักษณะเฉพาะตัวของผู้เรียนแต่ละคน

6) ในการสอนผู้เรียนที่เป็นเด็กเล็กๆ ควรตระหนักว่าเด็กจะรับรู้ส่วนรวม (Whole) ได้ดีกว่าส่วนย่อย (Part) ดังนั้นผู้สอนจึงควรสอนภาพรวมก่อนแล้วจึงแยกสอนทีละส่วน

7) ในการสอนสิ่งใดๆ ควรเริ่มจากสิ่งที่คุณเคยหรือมีประสบการณ์มาก่อน แล้วจึงเสนอสิ่งใหม่ที่มีความสัมพันธ์กับสิ่งเก่า การทำเช่นนี้จะช่วยให้กระบวนการซึมซับ และจัดระบบความรู้ของเด็กเป็นไปด้วยดี

8) การเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ และมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมมากๆ ช่วยให้เด็กดูดซึมข้อมูลเข้าสู่โครงสร้างทางสติปัญญาของเด็กอันเป็นการส่งเสริมพัฒนาทางสติปัญญาของเด็ก

2. ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Cognitive Development Theory)

บรุนเนอร์ (Bruner) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มพุทธินิยมที่สนใจ และศึกษาเรื่องของพัฒนาการทางสติปัญญาต่อเนื่องจากเพียเจต์ และบรุนเนอร์เชื่อว่ามนุษย์เลือกที่จะรับรู้สิ่งที่ตนเองสนใจ และการเรียนรู้เกิดจากกระบวนการค้นพบด้วยตนเอง (Discovery Learning) แนวคิดที่สำคัญๆ ของบรุนเนอร์มี ดังนี้⁶⁷

แนวคิด ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของบรุนเนอร์ (Bruner's Theory of Development)

1) การจัดโครงสร้างของความรู้ให้มีความสัมพันธ์ และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน มีผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน

2) การจัดหลักสูตร และการเรียนการสอนให้เหมาะสมกับระดับความพร้อมของผู้เรียน และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้การเรียนรู้เกิดประสิทธิภาพ

3) การคิดแบบหยั่งรู้ (Intuition) เป็นการคิดหาเหตุผลอย่างอิสระที่สามารถช่วยพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ได้

4) แรงจูงใจภายในเป็นปัจจัยสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้

5) ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของมนุษย์แบ่งได้ 3 ชั้นใหญ่ๆ คือ

(1) ทฤษฎีการเรียนรู้จากการกระทำ (Enactive Stage) คือ ชั้นของการเรียนรู้จากการใช้ประสาทสัมผัสรับรู้สิ่งต่างๆ การลงมือกระทำช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

(2) ชั้นการเรียนรู้จากความคิด (Iconic Stage) เป็นชั้นที่ผู้เรียนสามารถ สร้างมโนภาพในใจได้ และสามารถเรียนรู้จากภาพแทนของจริงได้

⁶⁷เรื่องเดียวกัน, หน้า 66.

(3) ขั้นการเรียนรู้สัญลักษณ์ และนามธรรม (Symbolic Stage) เป็นขั้นการเรียนรู้สิ่งที่ซับซ้อน และเป็นนามธรรมได้

(4) การเรียนรู้เกิดขึ้นได้จากการที่ผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสามารถจัดประเภทของสิ่งต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

(5) การเรียนรู้ที่ได้ผลดีที่สุด คือการให้ผู้เรียนค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Discovery Learning) หลักการจัดการการเรียนรู้

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดพัฒนาการทางสติปัญญาของบรูเนอร์ (Bruner)

1) กระบวนการค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเองเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ดีมีความหมายสำหรับผู้เรียน การวิเคราะห์ และจัดโครงสร้างเนื้อหาสาระการเรียนรู้ให้เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นที่ต้องทำก่อนการสอน

2) การจัดหลักสูตรแบบเกลียว (Spiral Curriculum) ช่วยให้สามารถสอนเนื้อหาหรือความคิดรวบยอดเดียวกันแก่ผู้เรียนทุกวัยได้ โดยต้องจัดเนื้อหาความคิดรวบยอด และวิธีสอนให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการของผู้เรียน

3) ในการเรียนการสอนควรส่งเสริมให้ผู้เรียนได้คิดอย่างอิสระให้มาก เพื่อช่วยส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของผู้เรียน

4) การสร้างแรงจูงใจภายในให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นสิ่งจำเป็นในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แก่ผู้เรียน

5) การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับขั้นพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

6) การสอนความคิดรวบยอดให้แก่ผู้เรียนเป็นสิ่งจำเป็น

7) การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ค้นพบการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี

3. ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย (A Theory of Meaning Verbal Learning)

เดวิด ออซูเบล (David Ausubel) เป็นนักจิตวิทยาากลุ่มพุทธินิยมเชื่อว่าการเรียนรู้จะมีความหมายแก่ผู้เรียน หากการเรียนรู้สิ่งใหม่นั้น ผู้เรียนเคยมีพื้นฐานความรู้เดิมที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับความรู้ใหม่ได้⁶⁸

⁶⁸เดวิด ออซูเบล (David Ausubel), อ่างใน พรรณี ช.เจนจิต, จิตวิทยาการเรียนการสอน, หน้า 397.

หลักการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดการเรียนรู้อย่างมีความหมาย

1) ก่อนจะสอนเรื่องใหม่ ผู้สอนควรสำรวจความรู้ความเข้าใจของผู้เรียนก่อนว่ามีเพียงพอที่จะทำความเข้าใจความรู้ใหม่หรือไม่ ถ้ายังไม่มีหรือมีไม่เพียงพอจะต้องจัดประสบการณ์ให้

2) การนำเสนอความคิดรวบยอดหรือกรอบมโนทัศน์ หรือกรอบความคิด (Advance Organizer) ในเรื่องใดเรื่องหนึ่งแก่ผู้เรียนก่อนการสอนเนื้อหาสาระนั้นๆ จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนเนื้อหาสาระนั้นอย่างมีความหมาย

3) หลักในการจัดเตรียม Advance Organizer คือ การจัดเรียงข้อมูลที่ต้องการให้ผู้เรียนรู้เรื่องใหม่ หรือแบ่งบทเรียนออกเป็นหัวข้อสำคัญๆ ถ้ามีความคิดรวบยอดที่เกี่ยวกับหัวข้อที่จะเรียนรู้ใหม่ ควรอธิบายให้ผู้เรียนทราบก่อน

ค. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism)

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

มาสโลว์ (Maslow) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มมนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้⁶⁹

1) มนุษย์ทุกคนมีความต้องการพื้นฐานตามธรรมชาติเป็นลำดับขั้นซึ่งในแต่ละขั้นมนุษย์จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ขั้นที่สูงขึ้น คือ

(1) ชั้นความต้องการทางร่างกาย (Physical Need)

(2) ชั้นความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Need)

(3) ชั้นความต้องการความรัก (Love Need)

(4) ชั้นความต้องการยอมรับ และการยกย่องจากสังคม (Esteem Need)

(5) ชั้นความต้องการที่จะพัฒนาศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ (Self-Actualization) หากความต้องการขั้นพื้นฐานได้รับการตอบสนองอย่างพอเพียงสำหรับตน

2) มนุษย์มีความต้องการที่จะรู้จักตนเอง และพัฒนาตนเองจากประสบการณ์ที่เรียกว่า “Peak Experience” เป็นประสบการณ์ของบุคคลที่อยู่ในภาวะที่เต็มตัวจากการรู้จักตนเองตามสภาพความเป็นจริง มีลักษณะน่าตื่นเต้น เป็นความรู้สึกปิติเป็นช่วงเวลาที่บุคคล เข้าใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งอย่างถ่องแท้ เป็นสภาพที่สมบูรณ์ มีลักษณะผสมผสานกลมกลืน เป็นช่วงเวลาแห่งการรู้จัก

⁶⁹เรื่องเดียวกัน, หน้า 299.

ตนเองอย่างแท้จริงบุคคลที่มีประสบการณ์เช่นนี้บ่อยๆ จะสามารถพัฒนาตนไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์ (Maslow)

1) การเข้าถึงความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ สามารถช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมของบุคคลได้ เนื่องจากพฤติกรรมเป็นกรแสดงออกของความต้องการของบุคคล

2) การช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการพื้นฐานก่อน

3) ในกระบวนการจัดการการเรียนรู้ หากผู้สอนสามารถทราบได้ว่าผู้เรียนแต่ละคนมีความต้องการอยู่ในระดับใดขั้นใด ก็จะสามารถใช้ความต้องการพื้นฐานของผู้เรียนนั้นเป็นแรงจูงใจช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้

4) การช่วยให้ผู้เรียนได้รับการตอบสนองความต้องการพื้นฐานของตนอย่างเพียงพอ การให้อิสระภาพ และเสรีภาพแก่ผู้เรียนในการเรียนรู้ การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ จะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดประสบการณ์ในการรู้จักตนเองตรงตามสภาพความเป็นจริง

2. ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส (Rogers)

รอเจอร์ส (Rogers) เป็นนักจิตวิทยามนุษยนิยม มีความเชื่อเกี่ยวกับการเรียนรู้ของมนุษย์ ดังนี้⁷⁰

แนวคิด ทฤษฎีการเรียนรู้ (supportive Atmosphere) และเน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Student-centered Teaching) โดยผู้สอนใช้วิธีการสอนแบบชี้แนะ (Non – directive) และทำหน้าที่อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน (facilitator) และการเรียนรู้ จะเน้นกระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส (Rogers)

1) การจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้อบอุ่น ปลอดภัย ไม่น่าหวาดกลัวน่าไว้วางใจจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ดี

2) ผู้เรียนแต่ละคนมีศักยภาพ และแรงจูงใจที่จะพัฒนาตนเองอยู่แล้ว ผู้สอนจึงควรสอนแบบชี้แนะ (Non-directive) โดยให้ผู้เรียนเป็นผู้นำทางในการเรียนรู้ของตน (self – directed) และคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้เรียนอย่างสะดวกจนบรรลุผล

3) ในการจัดการเรียนการสอนควรเน้นการเรียนรู้กระบวนการ (Process Learning) เป็นสำคัญ เนื่องจากกระบวนการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญที่บุคคลใช้ในการดำรงชีวิต และแสวงหาความรู้ต่อไป

⁷⁰เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

ข. ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มผสมผสาน (Eclecticism)

1. ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne's Learning Theory)

กานเย่ (Gagne) เป็นนักจิตวิทยาในกลุ่มผสมผสาน ได้เสนอแนวคิดหลักการที่สำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้⁷¹

1) กานเย่ (Gagne) ได้จัดประเภทของการเรียนรู้ เป็นสำคัญขึ้นจากง่ายไปหายากไว้ 8 ประเภท ดังนี้

(1) การเรียนรู้สัญญาณ (Signal – Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการตอบสนองต่อสิ่งเร้าที่เป็นไปโดยอัตโนมัติอยู่นอกเหนืออำนาจจิตใจ ผู้เรียนไม่สามารถบังคับพฤติกรรมไม่ให้เกิดขึ้นได้ การเรียนรู้แบบนี้เกิดอาการที่คนเรานำเอาลักษณะการตอบสนองที่มีอยู่แล้วมาสัมพันธ์กับสิ่งเร้าใหม่ที่มีความใกล้ชิดกับสิ่งเร้าเดิม การเรียนรู้สัญญาณเป็นลักษณะการเรียนรู้แบบการวางเงื่อนไขของพาฟลอฟ

(2) การเรียนรู้สิ่งเร้า – การตอบสนอง (Stimulus – Response Learning) เป็นการเรียนรู้ต่อเนื่องจากการเชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนอง แตกต่างจากการเรียนรู้สัญญาณเพราะผู้เรียนสามารถควบคุมพฤติกรรมตนเองได้ ผู้เรียนแสดงพฤติกรรมเนื่องจากได้รับการเสริมแรง การเรียนรู้แบบนี้เป็นการเรียนรู้ตามทฤษฎีการเรียนรู้แบบเชื่อมโยงของธอร์นไดค์ และการเรียนรู้แบบวางเงื่อนไข (Operant Conditioning) ของสกินเนอร์ ซึ่งเชื่อว่า การเรียนรู้ เป็นสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเองมิใช่รอให้สิ่งเร้าภายนอกมากระทำ พฤติกรรมที่แสดงออกเกิดจอกสิ่งเร้าภายในของผู้เรียนเอง

(3) การเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง (Chaining) เป็นการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างสิ่งเร้า และการตอบสนองที่ต่อเนื่องกันตามลำดับ เป็นพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกระทำการเคลื่อนไหว

(4) การเชื่อมโยงทางภาษา (Verbal Association) เป็นการเรียนรู้ในลักษณะคล้ายกับการเรียนรู้การเชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง แต่เป็นการเรียนรู้เกี่ยวกับการใช้ภาษา การเรียนรู้แบบการรับสิ่งเร้าการตอบสนองเป็นพื้นฐานของการเรียนรู้แบบต่อเนื่อง และการเชื่อมโยงทางภาษา

(5) การเรียนรู้ความแตกต่าง (Discrimination Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถจัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างของสิ่งต่างๆ โดยเฉพาะความแตกต่างตามลักษณะของวัตถุ การเรียนรู้ความคิดรวบยอด (Concept Learning) เป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถ

⁷¹กานเย่ (Gagne), อ่างในทศนา ขมมณี, ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ, หน้า 72.

จัดกลุ่มสิ่งเร้าที่ความเหมือนกันหรือแตกต่างกันโดยสามารถระบุลักษณะที่เหมือนกันหรือแตกต่างกันได้ พร้อมทั้งสามารถขยายความรู้ไปยังสิ่งอื่นที่นอกเหนือจากที่เคยเห็นมาก่อนได้

(6) การเรียนรู้กฎ (Rule Learning) เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการรวม หรือ เชื่อมโยงความคิดรวบยอดตั้งแต่สองอย่างขึ้นไป และตั้งเป็นกฎเกณฑ์ขึ้น การที่ผู้เรียนสามารถเรียนรู้กฎเกณฑ์จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถนำการเรียนรู้นั้นไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ กันได้

(7) การเรียนรู้การแก้ปัญหา (Problem Solving) เป็นการเรียนรู้ที่จะแก้ปัญหา โดยการนำกฎเกณฑ์ต่างๆ มาใช้การเรียนแบบนี้เป็นกระบวนการที่เกิดภายในตัวผู้เรียน เป็นการใชกฎเกณฑ์ในขั้นสูงเพื่อการแก้ปัญหาที่ค่อนข้างซับซ้อน และสามารถนำกฎเกณฑ์ในการแก้ปัญหานี้ไปใช้กับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้

2) กานเย่ (Gagne) ได้แบ่งสมรรถภาพหรือองค์ประกอบการเรียนรู้ของมนุษย์ไว้ 5 ประการ ซึ่งประกอบด้วย (1) ทักษะการเคลื่อนไหว (2) การเรียนรู้ทางด้านภาษา (3) ทักษะเชาว์ปัญญา (4) ยุทธศาสตร์ทางการศึกษา (5) เจตคติ สมรรถภาพทั้ง 5 นี้มีคุณลักษณะเฉพาะที่สามารถปฏิบัติได้ในตัวเอง

หลักการจัดการการเรียนรู้ตามแนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่ (Gagne)

1) กานเย่ (Gagne) ได้เสนอรูปแบบการสอนอย่างเป็นระบบโดยพยายามเชื่อมโยงการจัดสภาพการเรียนการสอนอันเป็นสภาวะภายนอกตัวผู้เรียน ให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ภายใน ซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นภายในสมองของคนเรา กานเย่ (Gagne) อธิบายว่าการทำงานของสมองคล้ายกันการทำงานของคอมพิวเตอร์

2) ในระบบการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ กานเย่ (Gagne) ได้เสนอระบบการสอน 9 ขั้น ดังนี้ (Kevein Kruse,2006)

ขั้นที่ 1 สร้างความสนใจ (Gain Attention) เป็นขั้นที่ทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจในบทเรียน เป็นแรงจูงใจที่เกิดขึ้นทั้งจากสิ่งจูงใจภายนอก และภายในตัวผู้เรียนเอง ผู้สอนอาจใช้วิธีการสนทนา ซักถาม ทายปัญหาหรือมีวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนตื่นตัว และมีความสนใจที่จะเรียนรู้

ขั้นที่ 2 แจ้งจุดประสงค์ (Inform Learner of Objectives) เป็นการบอกให้ผู้เรียนทราบถึงเป้าหมายหรือผลที่จะได้รับการเรียนบทเรียนนั้น เพื่อให้ผู้เรียนเห็นประโยชน์ในการเรียน เห็นแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียน ทำให้ผู้เรียนวางแผนการเรียนของตนได้

ขั้นที่ 3 กระตุ้นระลึกถึงความรู้เดิมที่จำเป็น (Stimulate Recall of Prior Learning) เป็นการทบทวนความรู้เดิมที่จำเป็นต่อการเชื่อมโยงให้เกิดการเรียนรู้ความรู้ใหม่ เนื่องจากการเรียนรู้เป็นกระบวนการต่อเนื่อง การเรียนรู้ความรู้ใหม่ต้องอาศัยความรู้เดิมเป็นพื้นฐาน

ขั้นที่ 4 เสนอบทเรียนใหม่ (Present the Content) เป็นการเริ่มกิจกรรมบทเรียนใหม่ โดยใช้สื่อต่างๆ ที่เหมาะสมประกอบการสอน

ขั้นที่ 5 จัดเตรียม และให้แนวทางการเรียนรู้ (Provide 4 “learning” Guidance)

ขั้นที่ 6 ให้ลงมือปฏิบัติ (Elicit the Performance (practice) เป็นการให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติ เพื่อช่วยให้ผู้เรียนสามารถแสดงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ของบทที่ 1

ขั้นที่ 7 ให้ข้อมูลป้อนกลับ (Provide Feedback) เป็นขั้นที่ผู้สอนให้ข้อมูลเกี่ยวกับผลการปฏิบัติกิจกรรมหรือพฤติกรรมที่ผู้เรียนแสดงออก

ขั้นที่ 8 ประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ (Assess Performance) เป็นขั้นการวัดประเมินว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ตามจุดประสงค์ของบทเรียนเพียงใด ซึ่งอาจทำการวัดโดยใช้ข้อสอบ แบบสังเกต การตรวจผลงาน หรือการสัมภาษณ์ แล้วแต่ว่าจุดประสงค์นั้นต้องการวัดพฤติกรรมด้านใด โดยเครื่องมือที่ใช้วัดจะต้องมีคุณภาพ มีความเที่ยงตรง

ขั้นที่ 9 ส่งเสริมความแม่นยำ และถ่ายโอนการเรียนรู้สู่การปฏิบัติภาระงาน (Enhance Retention and Transfer to the job) เป็นการสรุปการย้ายทบทวนการเรียนรู้ที่ผ่านมา เพื่อให้ผู้เรียน มีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ฝังแน่น กิจกรรมในขั้นนี้อาจเป็นแบบฝึกหัด การให้ทำกิจกรรมเพิ่มความรู้อบรมทั้งการให้ทำการบ้าน การทำรายงาน หรือความรู้เพิ่มเติมจากความรู้ที่ได้ในชั้นเรียน

สรุปได้ว่า ช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 เป็นช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงอันเนื่องมาจากการแสวงหาความคิดทางวิทยาศาสตร์ทำให้นักคิด นักจิตวิทยา และนักการศึกษาที่สนใจ ศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้เกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก โดยเริ่มตั้งแต่ทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพฤติกรรมนิยม (Behaviorism) ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับสิ่งเร้า การตอบสนอง และการเสริมแรง ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษา เริ่มหันมาให้ความสนใจเกี่ยวกับกระบวนการทางความคิดหรือทางสมองในฐานะ ที่เป็นส่วนสำคัญในการทำให้เกิดการเรียนรู้ จึงเกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มพุทธินิยมหรือปัญญานิยม (Cognitive) ขึ้น ทฤษฎีที่สำคัญ คือ ทฤษฎีพัฒนาการทางสติปัญญาของเพียเจต์ และบรุนเนอร์ทฤษฎีการเรียนรู้ที่มีความหมาย ซึ่งเป็นฐานสำคัญของทฤษฎีการเรียนรู้ที่ยังได้รับการกล่าวถึงกันในปัจจุบัน ต่อมานักจิตวิทยา และนักการศึกษาได้หันมาให้ความสนใจในเรื่องของจิตใจ และความรู้สึกของมนุษย์ ทำให้เกิดทฤษฎีการเรียนรู้กลุ่มมนุษยนิยม (Humanism) ขึ้น แม้ว่าในแต่ละช่วงเวลาจะมีทฤษฎี และแนวคิดใหม่ๆ เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง แต่ในความเป็นจริง แนวคิดเก่าๆ ก็มิได้สูญสิ้นไปอย่างสิ้นเชิงทฤษฎีแต่ละทฤษฎีต่างก็มีจุดเด่น และจุดอ่อนในตัวเอง จึงเกิดการผสมผสานแนวคิด หลายแนวเข้าด้วยกันดังตัวอย่างการผสมผสานระหว่างแนวคิดทางด้านพฤติกรรมนิยม และพุทธินิยมของกานเย่ เป็นต้น การศึกษาแนวคิดที่กล่าวมาสามารถช่วยผู้สอนให้ เกิดความตระหนัก ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพได้ต่อไป

ตารางที่ 2.1 วิเคราะห์ทฤษฎีการเรียนรู้

ที่	ทฤษฎี	ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้
1	ทฤษฎีการเรียนรู้ของธอร์นไคค์	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเรียนรู้เกิดจากการฝึกหัด 2. การเรียนรู้เกิดจากการเตรียมความพร้อม 3. เกิดทักษะความรู้ความเข้าใจ 4. ยอมรับผลการกระทำ
2	ทฤษฎีการเรียนรู้ของสกินเนอร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. มีระบบการเสริมแรง 2. มีการตอบสนองการเรียนรู้ 3. มีการลงโทษ และให้รางวัล 4. ให้แรงเสริมกระตุ้นพฤติกรรมกรรมการเรียนรู้
3	ทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม	<ol style="list-style-type: none"> 1. เรียนรู้จากการสังเกต 2. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เชิงประยุกต์ 3. มีแหล่งเรียนรู้ที่ดีทั้งบุคคล และสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสม
4	ทฤษฎีการเรียนรู้ของเพียเจต์	<ol style="list-style-type: none"> 1. พัฒนาสติปัญญาของบุคคลตามวัย 2. ใช้ภาษา และกระบวนการคิดแตกต่างกัน 3. กระบวนการคิดทางปัญญา
5	ทฤษฎีการเรียนรู้ของบรุนเนอร์	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำ 2. การเรียนรู้ที่เกิดจากการคิด 3. การเรียนรู้ที่เกิดจากสัญลักษณ์ และนามธรรม 4. การเรียนรู้ที่เกิดจากความคิดรวบยอด 5. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
6	ทฤษฎีการเรียนรู้ของเดวิด ออซูเบล	<ol style="list-style-type: none"> 1. เตรียมความพร้อมของผู้เรียน 2. สร้างมโนทัศน์ 3. เรียงลำดับความคิด
7	ทฤษฎีการเรียนรู้ของมาสโลว์	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดการเรียนรู้ให้ตรงตามความต้องการ 2. พัฒนาตนเองจากประสบการณ์ 3. ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามความต้องการ 4. ให้ความมีประสิทธิภาพ และเสรีภาพในการเรียนรู้
8	ทฤษฎีการเรียนรู้ของรอเจอร์ส	<ol style="list-style-type: none"> 1. จัดสภาพแวดล้อมการเรียนให้น่าเรียน 2. ผู้เรียนต้องมีศักยภาพ และแรงจูงใจในการพัฒนาตน

ที่	ทฤษฎี	ปัจจัยการแห่งการเรียนรู้
		3. มีเครื่องมือที่สำคัญในการเรียนรู้
9	ทฤษฎีการเรียนรู้ของกานเย่	1. การเรียนรู้สัญญาณ 2. การเรียนรู้สิ่งเร้า-การตอบสนอง 3. การเรียนรู้เชื่อมโยงแบบต่อเนื่อง 4. การเชื่อมโยงทางภาษา 5. การเรียนรู้ความแตกต่าง 6. การเรียนรู้กฎ 7. การเรียนรู้แก้ปัญหา

2.3.3 ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีต้องอาศัยปัจจัยส่งเสริมหลายด้าน ในที่นี้ขอเสนอ 5 ด้าน คือ

1. ตัวผู้เรียน ปัจจัยสำคัญด้านผู้เรียนที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ ได้แก่

1) วุฒิภาวะ เป็นการคำนึงถึงการเจริญเติบโตสูงสุดในระยะเวลาใดเวลาหนึ่งที่บุคคลมีความพร้อมที่จะกระทำการใดสิ่งหนึ่งได้เหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะจึงเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้

2) ความพร้อม เป็นคุณลักษณะที่เกี่ยวข้องกับวุฒิภาวะ เมื่อสภาพของบุคคลมีวุฒิภาวะ มีความสนใจ และประสบการณ์เดิมเพียงพอที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดี จึงเรียกได้ว่ามีความพร้อมที่จะเรียนรู้

3) ประสบการณ์เดิม บุคคลที่มีประสบการณ์มากจะช่วยทำให้เกิดการเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้เร็ว และดีกว่าผู้ที่มีประสบการณ์น้อย

4) อายุ นักจิตวิทยาพบว่า ยิ่งอายุมากขึ้นความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลจะยิ่งลดลงความสามารถในการเรียนรู้ของบุคคลได้ถึงขีดสูงสุด เมื่ออายุ 20 – 35 ปี หลังอายุ 35 ปีไปแล้วความสามารถในการเรียนรู้จะลดลงเรื่อยๆ

5) ระดับสติปัญญาผู้ที่มีระดับสติปัญญาสูงจะมีความสามารถในการเรียนรู้ได้ดีกว่าผู้ที่มีระดับสติปัญญาต่ำ

6) อารมณ์ ผู้ที่มีอารมณ์ปกติจะสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีอารมณ์ไม่มั่นคง หรือมีความวิตกกังวล เขว้ปัญหาทางอารมณ์จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้

7) สภาพร่างกาย ผู้ที่มีสภาพร่างกายปกติก็จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าผู้ที่มีความบกพร่องทางร่างกาย เช่น หูหนวก ตาบอด บกพร่องทางการพูด หรือมีโรคประจำตัวต่างๆ เป็นต้น ถ้าผู้เรียนมีความบกพร่องทางร่างกายมากเท่าใด ความสามารถในการเรียนรู้ก็จะยิ่งน้อยลงมากเท่านั้น

8) แรงจูงใจ ตัวกระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ดีอีกองค์ประกอบหนึ่ง คือ แรงจูงใจ การเรียนรู้จะประสบผลดีถ้าบุคคลมีแรงจูงใจในการเรียนรู้ และจะไม่ประสบผลเท่าที่ควรถ้า บุคคลขาดแรงจูงใจในการเรียนการให้แรงเสริมเพื่อให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจจึงเป็นปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมการ เรียนรู้

9) ความถนัด ผู้เรียนแต่ละคนมีความถนัด และมีรูปแบบการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน ถ้าผู้เรียนได้เรียนรู้ที่ดีขึ้น และเร็วขึ้นแต่ถ้าผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนไม่ถนัดก็อาจทำให้การเรียนรู้ เกิดขึ้นช้าลงได้

2. บทเรียน คุณลักษณะของบทเรียนมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ดังนี้

1) ความยากง่ายของบทเรียน บทเรียนที่ง่ายจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็วกว่าบทเรียนที่ยาก การจัดลำดับความยากง่ายของบทเรียนจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการวางแผนการจัดการการเรียนรู้

2) ความสั้นยาวของบทเรียน บทเรียนที่มีความยาวมากๆ ย่อมทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ช้ากว่าบทเรียนสั้นๆ

3) การมีความหมายของบทเรียน บทเรียนที่มีความหมายต่อผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดีกว่าบทเรียนที่ไม่มีความหมาย เพราะจะช่วยทำให้ผู้เรียนจดจำเข้าใจองค์ความรู้ได้เป็นอย่างดี และสามารถเชื่อมโยงสู่ตัวผู้เรียนได้นำไปใช้ได้จริงต่อไป

3. วิธีการจัดการการเรียนรู้ ในเรื่องนี้ อากรณ ใจเที่ยง⁷² ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า

1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี และรวดเร็ว
2) การใช้เครื่องล่อใจ (Incentive) เช่น การให้รางวัล การแข่งขัน เป็นต้น จะช่วยกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความปรารถนาที่จะเรียน และสนใจในการเรียนดีขึ้น

3) การแนะนำในการเรียน จะช่วยให้ผู้เรียนเรียนได้ดีขึ้น ถ้าได้รับการแนะนำที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่มากเกินไป เพราะจะทำให้ผู้เรียนไม่เป็นตัวของตัวเอง และไม่น้อยเกินไปเพราะจะทำให้ผู้เรียนปฏิบัติไม่ถูกต้องได้

4) การส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการถ่ายโอนการเรียนรู้ เช่น การโยงความสัมพันธ์ของประสบการณ์เดิมกับประสบการณ์ใหม่ หรือการให้นำความรู้ไปใช้ในสถานการณ์อื่น จะทำให้การเรียนรู้คงทนถาวรยิ่งขึ้น

5) ช่วงเวลาในการเรียน ถ้าจัดให้ผู้เรียนได้เรียนในช่วงก่อนพักกลางวัน จะช่วยให้การเรียนรู้ได้ดีกว่าเรียนในตอนบ่าย

⁷²เรื่องเดียวกัน, หน้า 18.

6) การฝึกฝน เมื่อผู้เรียนได้เรียนรู้แล้ว มีโอกาสฝึกฝนหรือกระทำซ้ำๆ อยู่เสมอจะทำให้การเรียนรู้สิ่งนั้นมีความมั่นคงถาวรขึ้น

4. สภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ สามารถแบ่งสภาพแวดล้อมทางการเรียนรู้ได้ 2 ประเภท ดังนี้

1) สภาพแวดล้อมทางกายภาพ ได้แก่ สิ่งต่างๆ ที่สามารถรับรู้สัมผัสจับต้องได้ที่อยู่รอบตัวผู้เรียน เช่น กระดานดำ โต๊ะ เก้าอี้ แสงสว่าง ความสะอาด เป็นระเบียบของห้องเรียน เป็นต้น สภาพแวดล้อมที่ดีทำให้ผู้เรียนรู้สึกผ่อนคลาย สบายใจกาย จะช่วยให้การเรียนรู้ดีขึ้น

2) สภาพแวดล้อมทางจิตวิทยา ได้แก่ บรรยากาศในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกัน เป็นต้น ถ้าเป็นสภาพแวดล้อมที่ดีจะส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ดี แต่ถ้าบรรยากาศ หรือสภาพแวดล้อม มีลักษณะของความขัดแย้ง ไม่เข้าใจกันจะเป็นการบั่นทอน การเรียนรู้ของผู้เรียนด้วย

5. ตัวผู้สอน ผู้สอนจัดว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดในการส่งเสริมให้ ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพราะผู้สอนถูกจัดว่าเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) เป็นผู้วางแผนให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ต่าง ที่ผู้สอนเป็นผู้จัดเตรียม ดังนั้น ผู้สอนจึงเป็นผู้ที่ต้องมีความรู้ทั้งเรื่องตัวผู้เรียน การจัดเตรียมบทเรียน วิธีการจัดการการเรียนรู้ ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อม เพื่อเอื้อให้ผู้เรียนมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่พึงประสงค์ ตามผลการเรียนรู้ที่คาดหวังของหลักสูตร

สรุปได้ว่า ผู้สอนต้องการตระหนักถึงองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ดังกล่าวข้างต้นจะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สอนทุกระดับชั้น ถ้าผู้สอนได้คำนึงถึงองค์ประกอบเหล่านี้ ก็จะช่วยให้การเรียนการสอนบรรลุผลตามที่ตั้งเป้าหมายไว้

2.3.4 หลักการจัดการการเรียนรู้

นักจิตวิทยาที่สนใจเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่แสดงออกในรูปความสัมพันธ์ของสิ่งเร้า (Stimulus) ตอบสนอง (Responses) ได้ทำวิจัยถึงเรื่ององค์ประกอบของการเรียนรู้ และได้นำมาประยุกต์ใช้ในการวางแผนการสอน นักจิตวิทยาส่วนใหญ่เห็นด้วยในหลักการเรียนรู้พอสรุปได้ 10 ประการ ดังนี้

1. การเตรียมตัวก่อนเรียน (Pre-learning preparation) นักเรียนจะมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนอย่างน่าพึงพอใจ ถ้าเขามีพื้นฐานความรู้ในเรื่องที่จะเรียนนั้นมาก่อน (Prerequisite) แต่ถ้านักเรียนไม่เคยมีพื้นฐานความรู้เดิมมาก่อน การเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่อาจเกิดจากการท่องจำ ซึ่งนักเรียน จะไม่สามารถจัดความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ในเรื่องที่เรียนกับบทเรียนได้โดยง่าย

2. การเร้าความสนใจ (Motivation) หากนักเรียนทราบผลลัพธ์หรือคุณค่าที่ตนจะได้รับจากการเรียนรู้หรือได้รับการกระตุ้นให้เกิดความต้องการการเรียนรู้ เขาจะเกิดความสนใจต่อการเรียน มีความรับผิดชอบต่อการเรียน และเกิดการเรียนรู้ได้ดี

3. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual Differences) นักเรียนแต่ละคนมีความสามารถในการเรียนรู้ไม่เท่ากันทั้งในกลุ่ม ห้องเรียน และระดับอายุเดียวกัน ครูจึงควรคำนึงแตกต่างกันระหว่างบุคคล โดยการเตรียมบทเรียน และประสบการณ์การเรียนรู้ เพื่อให้นักเรียนบรรลุผลการเรียนรู้ตามความสามารถของตน

4. เงื่อนไขการสอน (Instructional Conditions) นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ได้ครบถ้วน เมื่อครูผู้สอนระบุจุดประสงค์การเรียนรู้ไว้อย่างชัดเจน และการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องสัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้จะทำให้นักเรียนเรียนรู้ได้มากขึ้น ดังนั้นครูจึงควรจัดลำดับเนื้อหาวิชาให้เรียนจากง่ายไปยากจากความจริงเดี่ยว (facts) ไปสู่ความคิดรวบยอด/หลักการ (concepts/principles) กฎ และทฤษฎีที่สูงขึ้น โดยใช้รูปแบบการสอน วิธีสอน และกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม

5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม (Active Participation) การเรียนรู้เป็นบทบาทของนักเรียน การที่นักเรียนจะประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้จึงควรให้นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ ส่วนครูนั้นจะมีบทบาทเพียงการเลือกจัดกิจกรรม และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ให้มากที่สุดให้กับนักเรียนเท่านั้น

6. การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (Successful Achievement) นักเรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ดี หากเขาเห็นว่าตนเองได้รับผลสำเร็จในการเรียน ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความพึงพอใจ และมีแรงกระตุ้นให้เกิดความพยายามต่อไป

7. การทราบผลการเรียน (Knowledge of Results) การแจ้งผลการเรียนให้นักเรียนทราบความก้าวหน้าเป็นระยะๆ โดยเฉพาะผลการเรียนในทางที่ดี (Positive) จะเป็นการเสริมแรง (reinforcement) ให้นักเรียนมีความพยายามในการเรียนมากยิ่งขึ้น

8. การฝึกฝน (Practice) นักเรียนจะบรรลุผลสำเร็จในการเรียนอีกประการหนึ่งก็คือการให้โอกาสนักเรียนได้ใช้ความรู้ และทักษะใหม่ที่ได้รับ ทั้งในด้านหลักการ (Principles) และ การสรุปรวบยอด (Generalizations) ในสถานการณ์ใหม่ นักเรียนจึงจำเป็นต้องทำแบบฝึกหัด และฝึกปฏิบัติอยู่เสมอ

9. ช่วงเวลาในการใช้สื่อ (Rate of presenting Material) ระยะเวลา และจำนวนของสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ในบทเรียนหนึ่งๆ ต้องสัมพันธ์กับบทเรียน และระดับความสามารถของนักเรียน การสอนเนื้อหาใดๆ ครูจึงต้องให้โอกาสแก่นักเรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลในการเรียนรู้ การมีส่วนร่วมในการเรียน การฝึกฝน และการทดสอบตนเอง เป็นต้น

10. เจตคติของครู (Instructor's) การจัดการเรียนรู้ การสอนเจตคติของนักเรียนจะมีอิทธิพลต่อเจตคติของนักเรียน ในการยอมรับวิธีสอน และกระบวนการเรียนรู้ใหม่ เทคนิค และวิทยาการจัดการการเรียนรู้เป็นกระบวนการสื่อสาร และปฏิสัมพันธ์ระหว่างนักเรียนกับครู ซึ่งเป็นคน

ที่มีชีวิตจิตใจมีอารมณ์มีวิญญาณ มีความรู้สึกนึกคิดครูจึงต้องอาศัยทั้งศาสตร์ และศิลป์ที่จะเข้าถึงจิตใจของนักเรียน เพื่อให้นักเรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามจุดประสงค์ การจัดการการเรียนรู้มีพื้นฐานมาจากความเชื่อในปรัชญาทฤษฎีทางการศึกษา ความต้องการ และสภาพที่เป็นจริงของสถานศึกษา สังคม และประเทศชาติเชื่อในปรัชญา/ทฤษฎีใดมีความต้องการแบบใดครูย่อมต้องจัดการเรียนรู้ตามแบบที่ได้ออกแบบให้สอดคล้องกับความเชื่อ และความต้องการดังกล่าว

สรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงการจัดการศึกษาของชาติให้เป็นสากล และทันกับความเจริญทางวิทยาการมาหลายยุค นับเริ่มตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา กลไกสำคัญในกระบวนการเปลี่ยนแปลงเพื่อพัฒนาการศึกษาของชาติได้แก่ การพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนซึ่งในทุกครั้งของการเปลี่ยนแปลงจะอ้างถึงผลการศึกษาประกอบคำสำคัญคือ การจัดการเรียนการสอนที่ผ่านมานักเรียนยังไม่บรรลุความต้องการ จำเป็นต้องปฏิรูปการศึกษาโดยเน้นที่การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นสำคัญ ในด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ของไทยส่วนใหญ่มีพัฒนาการตามความก้าวหน้าของวิทยาการด้านการเรียนการสอนที่รับมาจากต่างประเทศเป็นหลัก แต่ก็มีนักการศึกษาไทยในยุคหลังๆ ได้ปรับเป็นแบบการสอนให้เหมาะกับลักษณะการเรียนรู้ของไทยบ้างแต่ก็มีไม่มากนัก

2.3.5 รูปแบบการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้ต้องยึดหลักว่า นักเรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้ และพัฒนาตนเองได้ และถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการเรียนรู้ต้องส่งเสริมให้นักเรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติ และเต็มเต็มศักยภาพ ดังนั้น วิธีการที่จะทำให้การจัดการเรียนรู้ดำเนินไปตามแนวทางที่พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดไว้ คือ การที่ครูได้มีโอกาสรู้จักนักเรียนเป็นรายบุคคล เพื่อจะได้ให้การส่งเสริมนักเรียนได้อย่างเหมาะสมองค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้ผู้ครูสามารถส่งเสริมพัฒนาการกระบวนการเรียนรู้ ของนักเรียนได้อย่างเกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือ การรับรู้รูปแบบการเรียนรู้ (Learning Style) ของนักเรียนเพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลในการออกแบบจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนานักเรียนให้บรรลุตามศักยภาพสูงสุด

2.3.6 กระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้โดยทั่วไปมี 2 แบบ คือ การเรียนรู้ที่เน้นผู้สอนเป็นศูนย์กลาง และการเรียนรู้ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง แต่ละแบบมีลักษณะสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

1. การเรียนรู้ที่เน้นครู/ผู้สอนเป็นศูนย์กลาง (Teacher Center) จัดเป็นการสอนแบบบอกความรู้ (Instruction) มีลักษณะ ดังนี้

1) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน โดยการอธิบาย/บอกให้จดบันทึก

2) นักเรียนรับความรู้จากครู โดยการฟัง หรือจดบันทึกแล้วจึงฝึก โดยการทดสอบ/พิสูจน์ความรู้ที่ได้ หรือทำแบบฝึกหัด

- 3) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย เนื่องจากได้รับความรู้โดยอ้อม
- 4) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา ไม่กระตือรือร้น (Passive Learning)
- 5) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน เพราะครูต้องบอก / อธิบายมาก นักเรียนเพียงคอยฟัง จดบันทึก ทำแบบฝึกหัด ท่องจำ และทดสอบ

2. การเรียนรู้ที่เน้นเด็ก / นักเรียนเป็นศูนย์กลาง (Child Center) เป็นการสอนแบบสร้างองค์ความรู้ (Construction) มีลักษณะ ดังนี้

- 1) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง หรือปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง
- 2) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา ค้นคว้า ทดลอง ภายใต้การจัดสถานการณ์การเรียนรู้ของครูที่กระตุ้นให้สงสัยใคร่รู้ คิดหาคำตอบ ลงมือปฏิบัติ และค้นพบคำตอบด้วยตนเอง
- 3) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมน้อย เนื่องจากได้รับความรู้โดยตรง
- 4) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น (Active : earning)
- 5) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู เพราะนักเรียนต้องศึกษา ค้นคว้า คิดหาคำตอบแสดงความคิดเห็น ทดลอง พิสูจน์ จดบันทึก ทำแบบฝึก และปฏิบัติกิจกรรมอื่นๆ

2.3.7 กระบวนการเกิดการเรียนรู้

ในสภาพการณ์ของการเรียนการสอนนั้น การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตามลำดับ ดังนี้

1. การรับรู้ (Perception) หมายถึง การที่ผู้เรียน “รับ” ข้อมูลข่าวสาร และองค์ความรู้ต่างๆ จากแหล่งความรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งจากผู้สอน โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา หู จมูก ปาก และผิวหนัง ซึ่งการรับรู้ของบุคคลจากประสาทสัมผัสทั้งห้า พบว่ามีประสิทธิภาพในการเรียนรู้ต่างกันจากน้อยไปมาก ซึ่งสุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ ได้สรุปไว้ ดังนี้⁷³

การเรียนรู้จากการอ่าน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	10 %
การเรียนรู้จากการได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	20 %
การเรียนรู้จากการได้เห็น เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	30 %
การเรียนรู้จากการได้เห็น และได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	50 %
การเรียนรู้จากการได้พูด และได้ยิน เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	70 %
การเรียนรู้จากการได้พูด และได้ทำ เกิดประสิทธิภาพในการเรียนรู้	90 %

⁷³ สุวิทย์ มูลคำ และอรทัย มูลคำ อ่างใน อารมณ์ ใจเที่ยง,หลักการสอน ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ 3, (กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮาส์, 2546), หน้า 16.

จึงกล่าวได้ว่า การจัดการการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ควรเป็นการจัดให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติ (Learning by Doing) ของ จอห์น ดิวอี้ (John Dewey)

2. การเข้าใจ (Comprehension) หมายถึง การที่ผู้เรียนสามารถแปลความหมาย ตีความ หรือสรุปความสำคัญในสิ่งที่รับรู้ได้โดยเกิดการเชื่อมโยงประสบการณ์ หรือความรู้ใหม่กับ ความรู้เดิมสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ที่ตนเองรับรู้ และสามารถอธิบายโดยให้เหตุผล

3. การปรับเปลี่ยน (Transformation) หมายถึง การที่ผู้เรียนนำความเข้าใจที่เกิด จากการรับรู้มาสร้างแบบแผนพฤติกรรมของตนขึ้น เช่น ผู้เรียนรู้ว่าหนูเป็นพาหะนำโรค ก็จะไม่กล้า เข้าใกล้ถึงแม้ผู้เรียนบางคนจะเป็นว่าลูกหนูเป็นสัตว์ที่น่ารักก็ตาม

การเรียนรู้จึงเป็นการกระบวนการที่เกิดขึ้นตามลำดับตั้งแต่การรับรู้ สร้างสรรค์ความเข้าใจ ต่อจากนั้นจึงนำมาปรับเปลี่ยนพฤติกรรมที่จะกระทำหรือไม่กระทำเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนรู้นั้นต่อไป

ตารางที่ 2.2 วิเคราะห์ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้

ที่	แนวคิดการเรียนรู้	ปัจจัยการเรียนรู้
1	หลักการจัดการการเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. การเตรียมตัวก่อนเรียน 2. การเฝ้าความสนใจ 3. ความแตกต่างระหว่างบุคคล 4. เงื่อนไขการสอน 5. การมีส่วนร่วมในกิจกรรม 6. การเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 7. การทราบผลการเรียน 8. การฝึกฝน 9. ช่วงเวลาในการใช้สื่อ 10. เจตคติของครู
2	รูปแบบการเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. ตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ 2542
3	กระบวนการเรียนรู้	<ol style="list-style-type: none"> 1. ครูเป็นศูนย์กลาง <ol style="list-style-type: none"> 1) ครูเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน 2) นักเรียนรับความรู้จากครู 3) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลืมได้ง่าย

ที่	แนวคิดการเรียนรู้	ปัจจัยการเรียนรู้
		4) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่เฉื่อยชา 5) ครูแสดงบทบาทมากกว่านักเรียน 2. นักเรียนเป็นศูนย์กลาง 1) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา 2) ครูจัดสถานการณ์ให้นักเรียนศึกษา 3) ความรู้ที่นักเรียนได้รับมักจะลือได้ยาก 4) นักเรียนจะมีพฤติกรรมการเรียนรู้ที่กระตือรือร้น 5) นักเรียนแสดงบทบาทมากกว่าครู
4	กระบวนการเกิดการเรียนรู้	1. การรับรู้ 2. การเข้าใจ 3. การปรับเปลี่ยน

2.4 บริบทพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธคณะครุศาสตร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้ก่อตั้งคณะครุศาสตร์ขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2504 และได้เปิดการเรียนการสอนเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม พ.ศ. 2504 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อฝึกอบรมพระภิกษุ สามเณรซึ่งมีความรู้ทางฝ่ายวิชาการทางศาสนาที่อยู่แล้ว และบุคคลทั่วไป ให้มีความรู้ด้านวิชาการสอน มีความสามารถในการถ่ายทอดวิทยาการต่างๆ มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณธรรมในวิชาชีพ และอบรมสั่งสอนประชาชนให้มีความรู้ พัฒนาตนเอง และแก้ปัญหาได้ ทั้งเป็นการช่วยให้พระภิกษุ สามเณร ได้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการเผยแผ่ศาสนา และสามารถดำเนินการสอน การจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักสูตร และสถานการณ์การศึกษาที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ได้อย่างมีประสิทธิภาพ⁷⁴

ปรัชญาคณะครุศาสตร์

ศึกษาดี มีคุณธรรม นำความรู้สู่สังคม

ในระยะแรก คณะครุศาสตร์ได้เปิดการศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 4 ภาควิชา คือ

1. ภาควิชาการศึกษา

⁷⁴คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, [ออนไลน์], แหล่งที่มา: http://www.edu.mcu.ac.th/main/?page_id=1025 [7 พฤศจิกายน 2563].

2. ภาควิชาจิตวิทยา
3. ภาควิชาบรรณารักษศาสตร์
4. ภาควิชาคณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์

ต่อมาใน พ.ศ.2526 ได้ปรับปรุงส่วนงานภายในคณะ โดยแบ่งออกเป็น 3 ภาควิชา คือ

1. ภาควิชาการบริหารการศึกษา
2. ภาควิชาหลักสูตร และวิธีการสอนสังคมศึกษา
3. ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน

พ.ศ.2535 คณะครุศาสตร์ ได้ขยายห้องเรียนจากอาคารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดมหาธาตุ มาที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม สห. วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ในวันที่ 1 มิถุนายน 2535 โดยความอนุเคราะห์ของพระวชิรราชมานิต เจ้าอาวาส วัดศรีสุदारาม เดือนกันยายนพ.ศ. 2535 ได้ดำเนินการก่อสร้างอาคารเรียนที่วัดศรีสุदारามขึ้น เป็นอาคารคอนกรีต 3 หลังๆ ละ 4 ชั้น ซึ่งแล้วเสร็จในปี พ.ศ. 2536 และได้เปิดเป็นอาคารเรียนแห่งที่ 2 ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

1. ภาควิชาบริหารการศึกษา มี 1 สาขาวิชา คือ
 - 1.1 สาขาวิชาบริหารการศึกษา
2. ภาควิชาหลักสูตร และการสอน มี 4 สาขาวิชา คือ
 - 2.1 สาขาวิชาสังคมศึกษา
 - 2.2 สาขาวิชาจริยศึกษา
 - 2.3 สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว
 - 2.4 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
 - 2.5 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
 - 2.6 สาขาวิชาการสอนพระปริยัติธรรม
 - 2.7 สาขาวิชาคณิตศาสตร์+วิทยาศาสตร์
3. ภาควิชาการศึกษานอกโรงเรียน
 - 3.1 สาขาวิชาการศึกษาจากระบบโรงเรียน

ต่อมาใน พ.ศ. 2541 คณะครุศาสตร์ ได้ปรับปรุงส่วนงานตาม พระราชบัญญัติ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2540 และได้ปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ. 2542 – 2546 ตามประกาศทบวงมหาวิทยาลัย จึงแบ่งการจัดการศึกษาออกเป็น 3 ภาควิชา คือ

1. ภาควิชาปริยัติธรรม และจริยศึกษา ประกอบด้วย 3 สาขาวิชา
 - 1.1 สาขาวิชาจริยศึกษา

- 1.2 สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว
- 1.3 สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา
2. ภาควิชาบริหารการศึกษา และกิจการคณะสงฆ์ ประกอบด้วย 2 สาขาวิชา
 - 2.1 สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 - 2.2 สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
3. ภาควิชาหลักสูตร และการสอน ประกอบด้วย 4 สาขาวิชา
 - 3.1 สาขาวิชาสังคมศึกษา
 - 3.2 สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
 - 3.3 สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
 - 3.4 สาขาวิชาคณิตศาสตร์

ต่อมาใน พ.ศ. 2548 ได้ปรับปรุงหลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิตให้เป็นไปตามประกาศสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) พ.ศ.2548 ซึ่งเป็นหลักสูตร 5 ปี มีการจัดการศึกษาแบ่งออกเป็น 3 ภาควิชา คือ ภาควิชาปริยัติธรรม และจริยศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา และกิจการคณะสงฆ์ และภาควิชาหลักสูตร และการสอน โดยจัดการศึกษาเป็น 2 ระดับคือ ระดับปริญญาตรี 9 สาขาวิชา ระดับบัณฑิตศึกษา 2 สาขาวิชา ดังนี้

1. **ภาควิชาปริยัติธรรม และจริยศึกษา** ประกอบด้วย 3 สาขาวิชา คือ
 - ระดับปริญญาตรี 3 สาขาวิชา
 - 1) สาขาวิชาจริยศึกษา
 - 2) สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา และการแนะแนว
 - 3) สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา
2. **ภาควิชาบริหารการศึกษา และกิจการคณะสงฆ์**
 - ระดับปริญญาตรี 2 สาขาวิชา
 - 1) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
 - 2) สาขาวิชาการศึกษานอกระบบโรงเรียน
 - ระดับปริญญาโท 1 สาขาวิชา
 - 1) สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
3. **ภาควิชาหลักสูตร และการสอน**
 - ระดับปริญญาตรี 4 สาขาวิชา
 - 1) สาขาวิชาสังคมศึกษา
 - 2) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
 - 3) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ

4) สาขาวิชาคณิตศาสตร์

ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต

1) หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิต วิชาชีพรู

ต่อมา พ.ศ.2552 คณะครุศาสตร์ได้ย้ายสำนักงานคณะครุศาสตร์ จากอาคารเรียนรวม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วัดศรีสุदारาม แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร ไปอยู่ที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ถนนพหลโยธิน (กม.55) ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

ในปี พ.ศ. 2556 ได้เปลี่ยนชื่อภาควิชาปริยัติธรรม และจริยศึกษา เป็น ภาควิชาจิตวิทยา การศึกษา และการแนะแนว และภาควิชาบริหารการศึกษา และกิจการคณะสงฆ์ เป็น ภาควิชาบริหาร การศึกษา

ในปี พ.ศ. 2557 คณะครุศาสตร์ได้จัดการศึกษา เป็น 4 ระดับ ดังนี้

1. ระดับปริญญาตรี

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (5 ปี) หลักสูตรใหม่ พ.ศ.2550 จำนวน 5 สาขาวิชา

- 1) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 2) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
- 4) สาขาวิชาจิตวิทยาการให้คำปรึกษา และการแนะแนว
- 5) สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา

หลักสูตรพุทธศาสตรบัณฑิต (5 ปี) หลักสูตรปรับปรุง พ.ศ.2556 จำนวน 4 สาขาวิชา

- 1) สาขาวิชาสังคมศึกษา
- 2) สาขาวิชาการสอนภาษาไทย
- 3) สาขาวิชาการสอนภาษาอังกฤษ
- 4) สาขาวิชาการสอนพระพุทธศาสนา และจิตวิทยาแนะแนว

ระดับประกาศนียบัตรบัณฑิต จำนวน 1 สาขาวิชา คือ

- 1) หลักสูตรประกาศนียบัตรบัณฑิตวิชาชีพรู

2. ระดับปริญญาโท จำนวน 3 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา
- 2) สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา
- 3) สาขาวิชาจิตวิทยาการศึกษา และการแนะแนว

3. ระดับปริญญาเอก จำนวน 2 สาขาวิชา คือ

- 1) สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา

2) สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา

นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอน และการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ นวัตกรรมครูดีศรีครู ศาสตร์ ดังมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนการสอน และการเรียนรู้วิถีพุทธ หมายถึง การสร้างนวัตกรรม กระบวนการเรียนรู้ตามหลักพุทธธรรม เช่น กระบวนการเรียนการสอนตามหลักอริยสัจ 4 และหลัก โยนิโสมนสิการ และไตรสิกขา เป็นต้น

2. เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ หมายถึง การประยุกต์แนวความคิดทางศาสนาพุทธเกี่ยวกับ หลักความพอเพียง รู้จักประมาณในการดำเนินชีวิตให้มีความสุข

3. การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ หมายถึง กระบวนการฝึกจิตให้สงบ เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

4. วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ หมายถึง การแสดงออกที่มีแบบแผนประเพณี วิถีพุทธในการประพฤติปฏิบัติของผู้เรียนให้เหมาะสมกับวัย

5. นวัตกรรมครูดีศรีครูศาสตร์ หมายถึง การสร้างครูดีที่บูรณาการหลักพุทธศาสนา เข้ากับคุณลักษณะของครูที่พึงประสงค์

2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไพลดา อริรุทธพาณิชย์ ได้วิจัยเรื่อง “พัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน” ผลการวิจัยสรุปได้⁷⁵ ดังนี้ผลการพัฒนาชุดฝึกอบรมวิจัยในชั้นเรียนสำหรับครูในภาพรวม ชุดฝึกอบรมมีความเหมาะสมมากคะแนนหลังอบรมของครูทุกคนเพิ่มขึ้นจากคะแนนก่อนอบรม โดยภาพรวมคะแนนเฉลี่ยหลังอบรมเพิ่มขึ้นคิดเป็นร้อยละ 51.11 นอกจากนี้ยังพบว่าค่าดัชนีประสิทธิผลของชุดฝึกอบรมวิจัยในชั้นเรียน (E.I.) มีค่าเท่ากับ 0.08 หมายความว่าครูมีความรู้เพิ่มขึ้นหลังฝึกอบรมด้วยชุดฝึกอบรมวิจัยในชั้นเรียน ผลการสอบถามความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับการพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียน จำนวน 4 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านความตระหนักในการทำวิจัยในชั้นเรียน พบว่าในภาพรวมครูเห็นด้วยมากที่สุด 2) ด้านปัญหา และอุปสรรคในการวิจัยในชั้นเรียน พบว่าในภาพรวมครูเห็นด้วยมาก 3) ด้านการให้การสนับสนุนการทำวิจัยในชั้นเรียนพบว่าในภาพรวมครูเห็นด้วยมาก และ 4) ผลการวิเคราะห์ความคิดเห็นของครูต่อชุดฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียนพบว่าในภาพรวมครูเห็นด้วยมากที่สุด

พระมหาขวัญ ภิรมโน ได้ศึกษาเรื่อง วัดอรุณราชวราราม : บทบาทการพัฒนาทาง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน กล่าวเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้อง

⁷⁵ไพลดา อริรุทธพาณิชย์, “การพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนด้วยชุดฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียน”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2552), หน้า 1.

วัฒนธรรมนั้นพบว่า⁷⁶ วัดอรุณราชวราราม ได้สืบทอดประเพณีวัฒนธรรมทางพระพุทธศาสนาใน 2 ส่วนด้วยกัน คือ 1). ประเพณี และวัฒนธรรมโดยทั่วไป เช่น สงกรานต์ ลอยกระทง ถวายผ้าอาบน้ำฝน ถวายอาหารประจำวันพระในเทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น 2). ประเพณี และวัฒนธรรมที่เฉพาะของวัด เช่น กฐินพระราชทานในกระบวนพยุหยาตราชลมารคซึ่งจัดมาแล้วรวม 16 ครั้ง เทศกาลงานวัดอรุณ พิธีกวนข้าวทิพย์ ตักบาตรประจำวันพระ เป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมความสัมพันธ์อันดี และสร้างสรรค์ระหว่างชุมชน หน่วยงานต่างๆ และวัด ทั้งยังเป็นการอนุรักษ์ประเพณี และวัฒนธรรม ให้อยู่คู่กับวัดอรุณราชวราราม สืบไป

เสาวภา ไททยวัฒน์ และคณะ การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการสร้างรูปแบบศรัทธาการมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย : กรณีศึกษาวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามพบว่า⁷⁷ วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามเป็นแหล่งการเรียนรู้ ศิลปกรรมไทย และพระพุทธศาสนาโดยวัดแห่งนี้เป็นศูนย์ร่วมในการสร้างความวิจิตรพิสดารให้กับคนไทยในยุคที่ผ่านมาเกี่ยวกับพุทธศิลปกรรมไทยจิตรกรรมไทยประติมากรรมไทยการจัดพิพิธภัณฑ์การนำความรู้แบบตะวันตกมาใช้ในการสร้างจุดเด่นโดยใช้หินอ่อนจากประเทศอิตาลีโดยที่อาคารสถานทั้งหมดเป็นศิลปกรรมซึ่งกล่าวได้ว่าวัดเบญจมบพิตรดุสิตวนารามเป็นต้นแบบในการเปิดพื้นที่ใหม่ด้วยการนำศิลปกรรมของโลกตะวันตกมาผสมกลมกลืนกับศิลปกรรมไทย และนำมิติทางวัฒนธรรมมาอธิบายการอยู่ร่วมกันของคนระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออก ซึ่งวัดเองก็ได้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ของพื้นที่เขตดุสิต ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของวัด และประชาชน

พรรณี สวนเพลง ได้ศึกษาเรื่อง “อินเทอร์เน็ตบรอดคาสติ้ง นวัตกรรมสร้างสรรค์ การศึกษาเพื่อพัฒนาครู ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย ระยะที่ 2” สวนดุสิต อินเทอร์เน็ตบรอดคาสติ้ง (Suan Dusit Internet Broadcasting :SDIB) เป็นนวัตกรรมทางการศึกษาในรูปแบบใหม่ คือ การถ่ายทอดโทรทัศน์ที่ออกอากาศบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (sdib.dusit.ac.th) มีการจัดรายการตลอด 24 ชั่วโมง ให้บริการ 4 ช่อง (ช่อง 1 การเรียนการสอนโรงเรียนสาธิตละอออุทิศ ช่อง 2 การเรียนการสอนของนักศึกษา ช่อง 3 นานสาระVariety ทั่วไป และ ช่อง 4 ช่องวิทยุ) และที่เกี่ยวข้องกับโครงการวิจัยนี้ คือ ช่อง 1 การเรียนการสอนระดับปฐมวัยโดยใช้โรงเรียนสาธิตละอออุทิศ

⁷⁶พระมหาขวัญ ธิรมโน, “วัดอรุณราชวราราม: บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: 2553), หน้า 111 - 120.

⁷⁷เสาวภา ไททยวัฒน์ และคณะ, “การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการสร้างรูปแบบศรัทธาการมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย: กรณีศึกษา วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”, รายงานการวิจัย, (กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553), หน้า 54 - 55.

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิตเป็นฐานของการผลิตรายการ การวิจัย มีวัตถุประสงค์การวิจัย 1) เพื่อประเมินการใช้ระบบ SDIB ในโรงเรียนนาร่อง และ 2) เพื่อจัดทำแผนกลยุทธ์การบริหารจัดการนวัตกรรม SDIB ปี พ.ศ. 2554-2559 โดยวิธีการดำเนินการวิจัยแบบบูรณาการ (Integrated approaches) ระหว่างการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) (โดยการเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม) กับการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) (โดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์) นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ SWOT และจัดทำแผนกลยุทธ์ ซึ่งมีผลการวิจัยสรุปได้⁷⁸ ดังนี้

1. ผลการประเมินการใช้ระบบ SDIB ในโรงเรียนนาร่องจำนวน 80 แห่ง พบว่า มีครูตอบแบบสอบถามจำนวน 332 คน

1.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลการประเมินผลการใช้งานระบบ SDIB ของครูในโรงเรียน นาร่อง พบว่า ส่วนใหญ่ ใช้ระบบ SDIB ผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต (On-Line) คิดเป็นร้อยละ 84.34 โดยความถี่เฉลี่ยของการรับชมรายการที่อยู่ระบบ SDIB ที่ได้ติดตั้งในโรงเรียนในเวลาทำการวันจันทร์-ศุกร์ จะเปิดรายการต่างๆ สัปดาห์ละ 3 – 4 วัน คิดเป็นร้อยละ 36.14 ซึ่งครูในโรงเรียนนาร่องดูรายการช่อง 1 เป็นรายการเกี่ยวกับเด็กปฐมวัย คิดเป็นร้อยละ 86.75

1.2 ความพึงพอใจในการใช้ระบบ SDIB ของครูในโรงเรียนนาร่อง ภาพรวมอยู่ในระดับมาก

2. แผนกลยุทธ์การบริหารจัดการนวัตกรรม SDIB ปี พ.ศ. 2554-2559 กลยุทธ์ระดับองค์ มี 4 กลยุทธ์ คือ

- 1) ขยายการใช้ SDIB ไปสู่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย
- 2) บริหารจัดการระบบ SDIB ให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
- 3) พัฒนาระบบ SDIB ให้มีศักยภาพสูงขึ้น และ
- 4) การปรับปรุง SDIB ให้มีคุณภาพ

กลยุทธ์ระดับแผนงานมี 6 กลยุทธ์ คือ

- 1) ส่งเสริมให้ครูผู้ดูแลเด็กเล็กทั่วประเทศไทยมีความรู้ และนำความรู้จาก SDIB ไปใช้ในการจัดการเรียนการสอนในระดับปฐมวัยได้
- 2) ผลิตเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยเพิ่มขึ้น
- 3) ผลักดันให้มีการบริหารระบบ SDIB ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพที่สูงขึ้น
- 4) ผลักดันให้มีการพัฒนาระบบ SDIB ให้มีคุณภาพ และประสิทธิภาพที่สูงขึ้น

⁷⁸พรณี สวนเพลง ,อินเทอร์เน็ตบรรดาศาสตร์ นวัตกรรมสร้างสรรค์การศึกษาเพื่อพัฒนาครู ผู้ดูแลเด็กในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย ระยะที่ 2 , (คณะวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต , 2554), หน้า 1

- 5) ปรับปรุงคุณภาพของเนื้อหาในระบบ SDIB ให้มีคุณภาพ และน่าสนใจ และ
 6) ซ่อมบำรุงอุปกรณ์ และเครื่องมือต่างๆ เพื่อให้สามารถใช้งานได้ โดยมีโครงการ
 ทั้งสิ้น 15 โครงการ

พระครูวัฒนสุตานุกุล ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า⁷⁹ วัดที่จะจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ควรมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวัดในสมัยพุทธกาล และวัดในปัจจุบันโดยการศึกษาสภาพการจัดการวัดที่จัดการให้เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีแล้ว และศึกษาจากวัดพัฒนาดีเด่นในปัจจุบัน เพื่อการวางรูปแบบที่เหมาะสมของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการบริหาร การจัดการความรู้ การพัฒนา และแนวคิดสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมปัจจุบันต้องทำวัดให้เป็นอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสนสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ให้มีครบทั้ง 4 ด้าน

สุทธิพงศ์ บุญผดุง ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก” ผลการวิจัยพบว่า⁸⁰ด้านการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค ได้แก่ แหล่งเรียนรู้มีปริมาณจำกัด ไม่ทันสมัย และอยู่ในสภาพไม่พร้อมใช้งาน การใช้ และการติดตามผลการใช้แหล่งการเรียนรู้ไม่เป็นระบบ และไม่ต่อเนื่อง และขาดงบประมาณ ในการสนับสนุน หรือพัฒนาทำให้แหล่งเรียนรู้มีวัสดุ และอุปกรณ์ เพียงพอ ความต้องการ ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ และมีความทันสมัย พัฒนาการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนโครงการ และเพียงพอ ได้แก่ พัฒนาการจัดการ และการกำกับติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ด้านบุคลากร และการใช้บริการ ปัญหา และอุปสรรค ได้แก่ ผู้รับผิดชอบแหล่งการเรียนรู้มีภาระงานอื่นต้องรับผิดชอบ และครูผู้รับผิดชอบ ขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างนวัตกรรมแหล่งการเรียนรู้ใหม่ๆ

พระครูขันตวิโรภาส (ขาว ขนติโก) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม ผลการวิจัย พบว่า⁸¹ รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้แหล่งเรียนรู้องค์ประกอบด้านศิลปวัฒนธรรม ประกอบด้วย

⁷⁹พระครูวัฒนสุตานุกุล, “กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2557), หน้า 190.

⁸⁰สุทธิพงศ์ บุญผดุง, “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2558), หน้า 1.

⁸¹พระครูขันตวิโรภาส (ขาว ขนติโก), “รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้านศิลปวัฒนธรรม”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: 2559), หน้า 170.

จิตรกรรม เป็นทัศนศิลป์เกี่ยวกับภาพเขียนที่บอกเรื่องราวต่างๆ เกี่ยวกับพุทธประวัติ นรก สวรรค์ วิธีชีวิตของประชาชนในชุมชน ประติมากรรม เป็นงานศิลปกรรมที่มีรูปทรงทั้ง 2 มิติ 3 มิติ แบบลอยตัวที่บอกเรื่องราวความงดงามทางช่างในแต่ละยุคสมัย สถาปัตยกรรม ที่แสดงออกด้วยสิ่งก่อสร้างที่เป็นอาคาร กุฏิ วิหาร โบสถ์ เช่น วิหารของวัดโพธิ์ กุฏิทรงไทยวัดอรุณ เป็นต้น ขนบธรรมเนียมประเพณี แสดงออกในทางพฤติกรรมการปฏิบัติที่เป็นที่ยอมรับของประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ แหล่งเรียนรู้ หลักธรรม และวิถีการดำเนินชีวิตเชิงพุทธ เป็นการใช้กิจกรรมต่างๆ ที่วัดจัดขึ้นอยู่แล้ว แต่ปรับปรุงให้มีความเหมาะสม และต่อเนื่อง ให้เข้ากับ ความสนใจของผู้ที่เข้าไปเที่ยวชมวัด เช่น กิจกรรมบวชเนกขัมม บวชชีพรามณ์ กิจกรรมพาน้องเข้าวัด ไหว้พระสวดมนต์ เจริญวิปัสสนากรรมฐาน เป็นต้น

วีระพน ภาณุรักษ์ และคณะ ได้วิจัยเรื่อง “การศึกษารูปแบบการเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นออนไลน์ เครื่องหมายมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม” ผลการวิจัย พบว่า⁸² 1) ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่อรูปแบบการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นออนไลน์ เครื่องหมายมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม โดยรวมอยู่ในระดับมาก 2) ผลการฝึกปฏิบัติของทุกกลุ่ม โดยรวมเท่ากับ 99)203 ผลการเรียนรู้ของผู้เข้าอบรมมีคะแนนหลังการอบรมสูงกว่าก่อนที่ร้อยละ 804 ผลการประเมินคุณภาพเว็บไซต์แหล่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 3) ผลการ ประเมินสื่ออิเล็กทรอนิกส์นำเสนอองค์ความรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด 4) ผลการประเมิน ความพึงพอใจของผู้เข้าอบรมพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และ 5) ผลการ ติดตามการเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ มีผลด้านการยอมรับ และใช้เทคโนโลยี โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

วันเพ็ญ ระวิพันธ์ ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า⁸³

1. ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ รู้จักวิธีการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาสาระวิชาเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และจัดกิจกรรมบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อกระตุ้นผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ คิด

⁸²วีระพน ภาณุรักษ์ และคณะ, “รูปแบบการเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ท้องถิ่นออนไลน์ เครื่องหมายมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”, (มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559), หน้า 35.

⁸³วันเพ็ญ ระวิพันธ์, “แนวทางการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2” , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 1.

สร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนในการผลิตผลงาน ตลอดจนสร้างชิ้นงานที่จับต้องได้

2. สภาพ และปัญหาการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านหลักสูตร/เนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัด และประเมินผลด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา

3. แนวทางการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษา ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ทั้ง 5 ด้าน จากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อ และเทคโนโลยีทางการ 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ด้านการวัด และประเมินผล ให้เป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คิดสิ่งใหม่ได้ (INVENTION) และนำมาพัฒนาจนเป็นนวัตกรรมขึ้นมา (INNOVATION) จากการลงมือ และสร้างผลผลิตได้ (PRODUCTION) และเน้นวางรากฐานการศึกษาด้วยความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ (IMAGINATION) จำเป็นต้องใช้ นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศจัดการเรียนรู้

Philippe Mustar ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีการศึกษา: นวัตกรรม และการเป็นผู้ประกอบการที่ MINES ParisTech, โรงเรียนวิศวกรรมชั้นนำของฝรั่งเศส พบว่า⁸⁴ ความเชี่ยวชาญใหม่เกี่ยวกับนวัตกรรม และการเป็นผู้ประกอบการที่โรงเรียนวิศวกรรมชั้นนำของฝรั่งเศส โดยระบุถึงความกังวลในวงกว้างๆ สี่ข้อ ดังนี้ (1) พัฒนาวิธีการจัดการเทคโนโลยีที่มีการคัดเลือกสูง และความเชี่ยวชาญด้านการเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักเรียนในสถาบัน และสภาพแวดล้อมของประเทศที่ต่อต้าน ความคิดของผู้ประกอบการ (2) การรวมความรู้ และการพัฒนาทักษะ (3) การพัฒนาทักษะการประกอบการ และความสามารถของนักเรียนในการรับผิดชอบ และ (4) วิธีกระตุ้นจินตนาการความคิดสร้างสรรค์การมีส่วนร่วม และการเลี้ยงภัย

Teaching and Teacher Education ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่าง ประสิทธิภาพการรับรู้ความสามารถของครู และเจตคติต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ บทความนี้รายงานการศึกษาที่ดำเนินการเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างครูประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ และทัศนคติต่อการดำเนินการตามนวัตกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามสามชุดที่ให้แก่ครู 25 คนโดยทันทีหลังจากที่ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาพนักงาน 4

⁸⁴ Philippe Mustar, [online] Source: <http://amle.aom.org/content/8/3/418.short> , [February 22, 2021].

วันเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า⁸⁵ประสบการณ์มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีประสิทธิผลในการสอนส่วนบุคคลมีส่วนร่วมสัมพันธ์ในเชิงบวก และประสิทธิผลการเรียนการสอนทั่วไปไม่สัมพันธ์กับเจตคติของครูต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน และการวิจัยในอนาคต

⁸⁵Teaching and Teacher Education ,Volume 13, Issue 4, May 1997, Pages 451-458
[Online], Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>, [Feb. 22,2021]

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญต่อการศึกษาเป็นกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คือเป็นผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกตามบริบทของพื้นที่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะผู้วิจัย จึงได้กำหนดวิธีการดำเนินการวิจัยตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

- 3.1 ขั้นตอนการวิจัย
- 3.2 รูปแบบการวิจัย
- 3.3 พื้นที่การศึกษาวิจัย
- 3.4 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง
- 3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
- 3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล
- 3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล
- 3.8 การสรุปผลการศึกษาคำวิจัย

3.1 ขั้นตอนการวิจัย

วิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการในการวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการ ตามหลักวิธีการวิจัยเชิงปฏิบัติการคือวางแผน และปฏิบัติโดยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนศึกษาบริบทชุมชน เป็นขั้นตอนที่ทำกรวางแผน ศึกษาข้อมูลในพื้นที่ถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา เตรียมความพร้อมทั้งทางภาคีผู้มีส่วนสนับสนุน คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการศึกษาลงพื้นที่เก็บข้อมูล โดยการสัมภาษณ์การเปิดข้อมูล เรื่องเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากนั้นนำมาเป็นข้อมูลในการพัฒนา จำนวน 400 รูป/คน ในการให้ข้อมูลสำคัญจากการคัดเลือกบุคคลแบบเจาะจง

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อสรุปข้อมูลสำคัญๆ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากนั้นนำมาสรุปผล และอภิปรายเป็นความเรียง ข้อมูลในการพัฒนา จำนวน 13 รูป/คน ในการให้ข้อมูลสำคัญจากการคัดเลือกบุคคลแบบเจาะจง

3.2 รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ มาเป็นส่วนสำคัญต่อการดำเนินการวิจัยทุกขั้นตอน การศึกษาเชิงพื้นที่ และกลุ่มประชากร และตัวอย่าง มีการจัดกระบวนการวิจัยด้วยการศึกษาข้อมูลในพื้นที่ถึงประเด็นตามกรอบการวิจัย การสัมภาษณ์ การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อสรุปข้อมูลสำคัญๆ การดำเนินงานการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอน โดยมีขั้นตอนใหญ่ๆ 3 ขั้นตอน 1) ศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3) พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยมีการดำเนินงาน ดังนี้

3.2.1 ขั้นตอนเตรียมการ มี ดังนี้

1. การสร้างทีมวิจัยหลัก เป็นกระบวนการแสวงหาผู้สนใจ และผู้มีประสบการณ์ในประเด็นเกี่ยวกับการวิจัย
2. การเลือกประเด็นปฏิบัติการการวิจัย เป็นการสร้างความร่วมมือกับกลุ่มผู้มีส่วนได้เสียเพื่อร่วมกันพิจารณาคัดเลือกประเด็นที่เป็นคำถามวิจัยหลัก คือเป็นการร่วมกันศึกษาวิจัยภายใต้สภาพปัญหา และปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมายจนนำไปสู่การตั้งคำถาม และพัฒนาไปสู่การกำหนดเป้าหมายของการวิจัย
3. การวางแผนการวิจัย โดยเริ่มดำเนินการจากการเก็บรวบรวมข้อมูลสถานการณ์ในพื้นที่ ความต้องการในพื้นที่ และกลุ่มเป้าหมาย และเพื่อค้นหาทีมวิจัยหรือบุคคลที่จะเข้าร่วมเครือข่าย และทีมวิจัย หรือทีมดำเนินงานในพื้นที่
4. การดำเนินการอื่นๆ ที่จำเป็น เป็นการร่วมกันพิจารณาแผนการวิจัยหรือขั้นตอนของการวิจัยทั้งหมดว่ามีความเหมาะสม สอดคล้อง และสามารถขับเคลื่อนการดำเนินงานให้บรรลุเป้าหมายตามกรอบระยะเวลาที่กำหนดได้ เพื่อนำไปปรับปรุงแผนการดำเนินงานให้ชัดเจน และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3.2.2 ชั้นลงมือทำ มี ดังนี้

1. การเตรียมการ ทั้งในแง่การประสานงานกลุ่มคน การจัดเตรียมทีมงาน วัสดุ อุปกรณ์ วางแผนขั้นตอนต่างๆ และการแบ่งหน้าที่ของทีมวิจัย ส่วนนี้จะมีความสำคัญในแง่ของความพร้อมในการจัดการกิจกรรมซึ่งจะส่งผลต่อการดำเนินกิจกรรมว่าจะได้ผลตามที่คาดหวังหรือตามเป้าหมายที่ตั้งไว้หรือไม่

2. การปฏิบัติการ เป็นการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ และการปรับเปลี่ยนกิจกรรมดำเนินงานตามเงื่อนไขที่พบในขณะปฏิบัติการซึ่งอาจมีกิจกรรมที่หลากหลายมีรายละเอียดและขั้นตอนมาก

3. การบันทึกกระบวนการ ถือเป็นขั้นตอนที่สำคัญอย่างยิ่งของการวิจัยเพราะต้องมีการบันทึกข้อมูลที่ได้พบเห็น ทั้งในการเขียนรายงาน การวิเคราะห์ และสรุปผลของกิจกรรม และของการวิจัย รวมทั้งข้อมูลการสรุปกิจกรรม การสังเกตการณ์ การบันทึกเทป การบันทึกภาพ และการสรุปกระบวนการทั้งหมด

4. การสรุปทบทวน เพื่อจัดทำฐานข้อมูล และนำเสนอข้อมูลสู่ชุมชน และหน่วยงาน เพื่อให้เกิดการประยุกต์ใช้ข้อมูลเบื้องต้นของชุมชนหน่วยงาน และแลกเปลี่ยนข้อมูลเชิงบูรณาการแก่กัน

3.2.3 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary study)

การศึกษาในเชิงเอกสาร ผู้วิจัย ทำการศึกษา และรวบรวมข้อมูล จากเอกสาร และหลักฐาน ที่เกี่ยวข้องจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ปี พ.ศ. 2539 อรรถ กถา หนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ การพัฒนาองค์ความรู้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. ศึกษาค้นคว้า และรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร และหลักฐานที่เกี่ยวข้อง ทั้งหนังสือ รายงานการวิจัย รายงานการประชุม และเอกสารอื่นๆ โดยอาศัยแนวคิดที่เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

2. การศึกษาสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา จำนวน 5 พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้แก่ 1) ภาคเหนือ ได้แก่ โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย 2) ภาคกลาง ได้แก่ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนวัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร 3) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ วิทยาลัยจุลมนิศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ แล้วจึงนำผลการศึกษามาพัฒนาเป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธที่ คณะ

ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอ
วังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

3. ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบ กระบวนการ ในการสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการ
เรียนรู้วิถีพุทธ

4. ศึกษาการสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในคณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดย
สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กระบวนการเรียนการสอน และการเรียนรู้วิถีพุทธ
เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ นวัตกรรมครูดีศรี
ครุศาสตร์

5. สรุปผลการศึกษาที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ ความเป็นมารูปแบบพื้นที่
นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3.3 พื้นที่การศึกษาวิจัย

การศึกษามีการกำหนดพื้นที่เพื่อการศึกษาโดยชัดเจน เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการ
เรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอ
วังน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา

3.4 ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ สังกัด
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้
วิถีพุทธ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญ โดยกำหนดเกณฑ์
คือผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในประเด็นที่ศึกษา และเป็นผู้ที่ยินดีจะให้ข้อมูลเชิงลึกถึงปรากฏการณ์ที่
เกิดขึ้นตามบริบทของพื้นที่ กำหนดกลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ จำนวน 400 รูป/
คน มี ดังนี้

ผู้บริหาร	จำนวน	11 รูป/คน
คณาจารย์	จำนวน	64 รูป/คน
เจ้าหน้าที่	จำนวน	19 รูป/คน
นิสิต	จำนวน	316 รูป/คน

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ในการสนทนากลุ่มย่อย ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิต คณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (กลุ่ม บวร) จำนวน 13 รูป/คน

3.5 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.5.1 แบบสัมภาษณ์ เพื่อศึกษาการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่างๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่ และดำเนินการสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้างนี้ จะทำให้ผู้วิจัย ได้ข้อมูลที่เป็ความจริงเพิ่มมากขึ้นโดยผู้วิจัย จะเตรียมแนวคำถามอย่างกว้างๆ มาล่วงหน้า

3.5.2 แบบประชุมสนทนากลุ่มย่อย โดยการนำกิจกรรมพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ที่พบในการสัมภาษณ์มาทำการสนทนากลุ่มย่อยเพื่อสร้างชุดกิจกรรม ต่อไป

3.5.3 ชุดกิจกรรม ชื่อการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งชุดกิจกรรมประกอบด้วย

1. การสนทนากลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกัพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (กลุ่ม บวร) ได้แก่ 1) กลุ่มผู้บริหาร จำนวน 10 รูป/คน 2) กลุ่มคณาจารย์ จำนวน 10 รูป/คน 3) กลุ่มตัวแทนชุมชน/ปราชญ์ชาวบ้าน/นักวิชาการจำนวน 10 คน 4) กลุ่มนิสิตมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 20 คน รวม 50 รูป/คน

2. การจัดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกันของกลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกัพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (กลุ่ม บวร) เพื่อสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3. สร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากนั้นทำการสรุปผลผ่านเวทีแสดงความคิดเห็น

4. สร้างข้อตกลงร่วมกันผ่านเวทีแสดงความคิดเห็น เพื่อสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3.5.4 การใช้เครื่องมือการถ่ายภาพ โดยการใช้ภาพถ่ายเป็นภาพนิ่งเพื่อศึกษาเป็นแนวทางในการศึกษา

3.5.5 เทปบันทึกเสียง ใช้สัมภาษณ์ผู้นำชุมชน และผู้เกี่ยวข้องเพื่อช่วยบันทึกการสนทนาที่เป็นประเด็นสำคัญๆ ตามวัตถุประสงค์ให้ได้อย่างครบถ้วน

ขั้นตอนการสร้าง และการตรวจสอบเครื่องมือการวิจัย

1. การกำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์ ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการศึกษาข้อมูลจากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อมากำหนดเนื้อหาของแบบสัมภาษณ์

2. ร่างเครื่องมือการวิจัยตามประเด็นที่กำหนดให้ครบถ้วนทุกตอน
3. นำเครื่องมือมาตรวจสอบ
4. แก้ไขเครื่องมือการวิจัยตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ
5. ปรับปรุงเครื่องมือการวิจัย และจัดทำเครื่องมือการวิจัยฉบับสมบูรณ์

3.6 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเพื่อสร้างองค์ความรู้ โดยการศึกษาแนวคิด หลักการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์ความรู้ ประเด็นที่มุ่งเน้น คือ 1). ศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2). สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 3). พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ส่วนของการวิจัยในภาคสนามเพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ผู้วิจัย ได้ดำเนินการศึกษาวิจัยในลักษณะของการวิจัยภาคสนาม (Field Study) โดยดำเนินการใน 6 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาเพื่อรวบรวมเอกสาร ตำรา งานวิจัย ชุดความรู้ ที่เกี่ยวกับแนวคิด หลักการ รูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ กำหนดกรอบเนื้อหา ดังนี้ 1). เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ 2). การฝึกสติภาวนา 3). วัฒนธรรม/มารยาท ประจำท้องถิ่น 4). นวัตกรรมเด่นประจำโรงเรียน 5). ความคิดสร้างสรรค์เชิงบวก และ 6). กิน อยู่ ตู ฟัง เป็นแนววิถีพุทธ
2. การวิเคราะห์กระบวนการสร้างองค์ประกอบ และเกณฑ์ชี้วัดในการสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเพื่อนำไปสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
3. การบูรณาการรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยศึกษารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ พัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และนำเสนอรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
4. การสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้เครือข่ายเป็นตัวเชื่อมโยงใช้การวิเคราะห์จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในระดับสถานศึกษา
5. ผู้วิจัย ได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง สันทนา กลุ่ม จัดเวทีแสดงความคิดเห็นที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
6. สรุปผลการวิจัย และประมวลองค์ความรู้ และข้อคิดเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3.7 การวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาทั้งในเชิงเอกสาร (Documentary Research) และข้อมูลเชิงประจักษ์ จากการสัมภาษณ์ กิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อย โดยผู้วิจัย ดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ที่ได้จากการสรุปตามข้อมูลสำคัญที่ได้รับกลับมา โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามประเด็นหัวข้อ ดังนี้

3.7.1 ดำเนินการศึกษาริบทพื้นที่โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการวิจัย

3.7.2 สรุป และนำเสนอผลที่ได้จากการศึกษาในเชิงเอกสาร และจากการสัมภาษณ์ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ การสนทนากลุ่มย่อยในแต่ละพื้นที่ดำเนินการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นสัมมนาร่วมกันเพื่อสรุปบทเรียน โดยใช้ห้องประชุมคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จากนั้นนำมาวิเคราะห์รายประเด็นต่อไป

3.7.3 วิเคราะห์รูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ใช้หลักทฤษฎีที่เกี่ยวข้องนำไปสู่การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3.7.4 สรุปผล และอภิปรายผลการวิจัย พร้อมข้อเสนอแนะ

3.8 การสรุปผลการศึกษการวิจัย

การนำเสนอข้อมูลจัดกระทำในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่าย และการพรรณนาความประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ รวมถึงการสร้างเกณฑ์ปฏิบัติให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจน อันได้แก่ 1) ผลศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2) การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และ 3) การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มีความยั่งยืนต่อไป

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ครั้งนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2. เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อเสนอเป็นแนวทางการพัฒนาการศึกษาที่มีประสิทธิภาพต่อไป เพื่อการขยายผลและยกระดับคุณภาพทางการศึกษาไปสู่สังคมแห่งสุขภาวะองค์กรรวมเชิงพุทธ ในด้านกระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ นวัตกรรมครุติศรัทธาศาสตร์ โดยการศึกษาสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา จำนวน 5 พื้นที่ ได้แก่

1. ภาคกลาง พื้นที่ศึกษา ได้แก่ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร โรงเรียนวัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร

2. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ วิทยาลัยจุลมนิศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

3. ภาคเหนือ พื้นที่ศึกษา ได้แก่ โรงเรียนชวามหาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย
หลังจากนั้น จึงนำมาสู่การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ บนพื้นที่แหล่งเรียนรู้ ณ ห้องเรียนคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากรที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการศึกษา ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (กลุ่มบวร ซึ่งประกอบด้วย บ้าน วัด หน่วยงานราชการ) โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่สำคัญในพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ สามารถสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดได้ดังนี้

4.1 สภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

สรุปพื้นที่นวัตกรรมการศึกษานำร่อง 5 พื้นที่ 1) โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 2) โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 3) โรงเรียนชวนาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย 4) โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร 5) วิทยาลัยจุลมนิศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ

โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี	แนวทางการปฏิบัติ
1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - ยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการจัดการศึกษาสอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบัน ที่ต้องการให้เด็กมีทักษะการคิด การทำงานร่วมกันและสามารถสร้างอาชีพได้ - การดำเนินงานในลักษณะของประชารัฐ เป็นความร่วมมือของภาครัฐ ภาคเอกชนและ ภาคประชาสังคมร่วมกันทั้งสามภาค - เน้นการมีส่วนร่วม - ระบบการคัดเลือกครู พิจารณาจากคนที่มีจิตใจดี - นักเรียนมีส่วนร่วมในการคัดเลือกสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ มีความเหมาะสม เอื้อต่อการเรียนรู้ - การพัฒนาจิตใจของนักเรียนและครู ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแกนกลางสร้างความผูกพัน ความรัก ความเมตตา ความสามัคคี ผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบบูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์
2. นวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนวิถีพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - สอนคุณธรรมด้วยการบูรณาการของการสอนจากห้องเรียนธรรมชาติ ลดเวลาเรียนเพิ่มเวลาู้ - สวดมนต์นั่งสมาธิทุกเช้า ในแต่ละวิชาให้ได้ๆ นั่งสงบนิ่งด้วยก่อนเรียนสัก 2-3 นาที เพื่อทำจิตใจให้สงบก่อนเรียน - นำหัวใจคุณค่าความเป็นมนุษย์ 5 ประการ คือ ความรัก ความเมตตา ความจริง ความประพฤติชอบความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน ไปสอดแทรกในทุก ๆ วิชา - สอนให้พึ่งพาตัวเอง - สอนเรื่องระเบียบวินัยให้ตรงต่อเวลา - สอนเรื่องความอดทนในการอยู่ร่วมกัน

โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี	แนวทางการปฏิบัติ
	<ul style="list-style-type: none"> - สอนโดยการเรียนรู้จากนิทานที่มีข้อคิดที่ดี - สอนคุณธรรมโดยการสอนแทรกในวิชาเรียนต่าง ๆ
3. นวัตกรรมวัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - การแต่งกายที่สุภาพ - มีมารยาท เช่น การยกมือไหว้ครูและเข้าไปกอดแสดงความรัก - ใช้คำสุภาพ
4. นวัตกรรมการฝึกภาวนาวิถีพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - ทำวัตรสวดมนต์ในชีวิตประจำวันในเวลาเช้าเวลาเย็นทุกวันและก่อนนอน - ฝึกนั่งสมาธิเพื่อยกระดับจิตให้มีความคิดที่ดีขึ้นเพื่อให้มีสติ
5. นวัตกรรมวิถีชีวิตพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> - การปลูกพืชผักสวนครัว - ทำน้ำปุ๋ยหมักชีวภาพจากธรรมชาติ - การสร้างโซล่าฟาร์มเพื่อผลิตไฟฟ้าใช้ในโรงเรียน - การทำน้ำมันไบโอดีเซลบริสุทธิ์จากน้ำมันที่เหลือจากการทำอาหาร

แนวทางการเรียนรู้ของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี ใช้แนวคิดพลังของความรัก และความเมตตาพัฒนาจิตใจ กระตุ้นเด็กนักเรียน และคุณครูอยู่ในโรงเรียน มีส่วนในการบริหารจัดการให้เกิดการเรียนรู้ด้วยกันให้เป็นเสมือนครอบครัวเดียวกัน ทุกคนดูแลช่วยเหลือกัน ภายใต้แนวคิดที่ “มุ่งสร้างคนดี” ก่อนคนเก่ง ซึ่งเป็นแนวคิดที่ต้องการให้ทุกคน ร่วมกันพัฒนาโรงเรียนและมีแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร	แนวทางการปฏิบัติ
1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอน	<p>หลักการบริหารโรงเรียนรุ่งอรุณ มีการจัดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Learning) บูรณาการการเรียนรู้สู่ชีวิต เน้นภาคปฏิบัติ โดยพัฒนาพื้นที่ให้เป็นเหมือนห้องเรียนจริง ด้วยกระบวนการเรียนรู้ด้วยกิจกรรมประจำวันว่า แต่ละวันนั้น มีการใช้ชีวิตอย่างไร ตั้งแต่ตื่นนอนมา เป็นการบ่มเพาะลักษณะนิสัยที่ดีหรือเป็นการปลูกฝังในวิถีของการ “รู้อยู่” “รู้กิน” และรู้ประมาณตน</p>

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร	แนวทางการปฏิบัติ
	<p>อย่างพอเหมาะพอดี การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จาก สถานการณ์จริงในสังคมไทย จนเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของทุกสิ่งที่เรียน มีความรู้ความเข้าใจอย่างเชื่อมโยงตนเอง สังคมและโลก ประยุกต์ใช้ความรู้ อย่างสร้างสรรค์ ขยายศักยภาพและสร้างคุณภาพแห่ง มนุษย์ที่สมบูรณ์</p>
<p>2. นวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนรู้วิถีพุทธ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ใช้ธรรมชาติเป็นสื่อการสอน - ทำกิจกรรมนอกห้องเรียน - สอนให้ช่วยเหลือตัวเองเป็นส่วนใหญ่ - สอนให้ลงมือทำจริง - ทุกคนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา - สอนแบบบูรณาการท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติ - สอนเรื่องศีลธรรม ศาสนา และการสำรวมจิตใจเด็ก - สอนวิชาพื้นฐานโดยการเรียนผสมผสานกับธรรมชาติ - สอนทางวิชาการในห้องเรียนโดยครูจะนำเสนอ <p>โครงการเพื่อให้เด็กนักเรียนเลือกทำโครงการตามความคิดเห็นของเด็กและให้เด็กเป็นคนคิดกิจกรรมและแบ่งงานกันทำ</p> <ul style="list-style-type: none"> - สอนให้เด็กมีทักษะการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น - เน้นให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง
<p>3. นวัตกรรมวัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ใส่ชุดนักเรียนมาเรียนทุกวันพฤหัสบดีส่วนวันอื่นจะใส่ชุดธรรมดาตามาเรียน - เด็กนักเรียนเวลาพูดกับครูหรือผู้ปกครองจะมีคำลงท้ายด้วย ครับค่ะ เสมอ - ภาคเช้าเด็กนักเรียนมีการเข้าแถวเป็นระเบียบตอนเคารพธงชาติ
<p>4. นวัตกรรมการฝึกภาวนาวิถีพุทธ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ช่วงปิดเทอมใหญ่ จะมีการเปิดรับสมัครเข้าค่ายธรรม - ทุกวันพฤหัสบดี เด็กนักเรียนจะใส่ชุดนักเรียนสีขาว มาทำวัตรสวดมนต์ตลอดทุกเทอม
<p>5. นวัตกรรมวิถีชีวิตพอเพียง</p>	<ul style="list-style-type: none"> - การปลูกผักสวนครัวในโรงเรียน

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร	แนวทางการปฏิบัติ
	<ul style="list-style-type: none"> - โครงการบำบัดน้ำเสียในโรงเรียน - การเลี้ยงสัตว์

โรงเรียนรุ่งอรุณ ยึดหลักการบริหารและพัฒนาโรงเรียนตามแนวคิดหลักพุทธธรรม ด้วยศรัทธาในการเรียนรู้ของมนุษย์ที่ไม่มีขีดจำกัด บนแนวคิดทางการศึกษาไทยที่มีรากฐานมาจากภูมิปัญญาสำคัญของสังคมไทยคือ หลักพุทธธรรม พัฒนาการเรียนรู้ของชีวิตมนุษย์ตามหลักของไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เพื่อบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ความดีงามของเยาวชนให้หยั่งรากและเติบโตยั่งยืน เพื่ก้าวสู่การเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเรียนรู้สู่ชีวิตจริง บ่มเพาะลักษณะนิสัย ตามหลักพุทธธรรม บูรณาการรูปแบบการใช้ชีวิตแบบวิถีของการ “รู้ อยู่ รู้กิน” แบบวิถีพุทธ วิถีไทย ผ่านกระบวนการลงมือปฏิบัติทุกขั้นตอนในการเรียนรู้ จึงเกิดคำว่า รู้ อยู่ รู้กิน ตามเป้าหมายของการจัดการศึกษาโรงเรียนรุ่งอรุณ

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย	แนวทางการปฏิบัติ
1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - แหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและเกษตรอินทรีย์ - เกษตรวิถีใหม่ - การใช้ชีวิตแบบพอเพียงให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ - ใช้แนวคิดพุทธเศรษฐศาสตร์และน้อมนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการผลิตสินค้า และสร้างรายได้เพิ่มในครอบครัว ชุมชน - มีเป้าหมายขยายผลให้เกิดศูนย์การเรียนรู้การผลิตในระดับครัวเรือน ระดับชุมชนและขยายเป็นวิสาหกิจชุมชนแบบวิถีพอเพียง
2. นวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนรู้วิถีพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - สอนวิปัสสนากรรมฐานแก่พระและฆราวาสผู้สนใจในธรรม - จัดหลักสูตรอบรมสติภาวนา ทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศ เผยแผ่พระพุทธศาสนาสู่ประชาคมโลก - จัดกิจกรรมต้นไม้พูดได้ หรือต้นไม้ธรรม แก่ชาวพุทธและต่างประเทศ การใช้ธรรมชาติ และเทคโนโลยีมาบรรจบกัน

โรงเรียนชวานาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย	แนวทางการปฏิบัติ
	<ul style="list-style-type: none"> - สอนธรรมโดยมีแผ่นป้ายข้อความธรรมติดอยู่ในทุกที่ของศูนย์ - สร้างรูปปั้นศิลปะทางธรรมที่สอดแทรกธรรมไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ของศูนย์ - เผยแผ่ธรรมผ่านภาษาต่างๆ ในรูปแบบต่าง ๆ - เชื่อมโยงหลักการพระพุทธศาสนาสู่ความเป็นธรรมชาติ - เรียบง่ายแบบเข้าถึงได้ เหมาะกับยุคสมัย - เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมในธรรมชาติ - ปรินิพพานผ่านงานศิลปะ - วางยุทธศาสตร์ในการเผยแผ่ธรรม
3. นวัตกรรมวัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - พระภิกษุมีการห่มผ้าเป็นระเบียบ และฆราวาส จะมีการแต่กายสุภาพเรียบร้อยโดยการใส่ชุดขาวในการปฏิบัติธรรม - พระภิกษุ และฆราวาส มีการเข้าแถวเป็นระเบียบในการปฏิบัติธรรม
4. นวัตกรรมการฝึกภาวนาวิถิปุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - มีการฝึกจิตนั่งสมาธิและเดินจงกลมตลอดทุกวัน - มีการปฏิบัติกรรมฐานโดยมีการยืน การเดิน การนั่ง และการนอนแบบกรรมฐานตลอดทุกวัน - มีการสอนเรื่องฝึกจิตและสมาธิในการปฏิบัติธรรมและในขณะที่ทำงาน - มีการทำวัตรสวดมนต์เวลาเช้าเวลาเย็น และมีการเจริญสมาธิโดยการนั่งสมาธิและเดินจงกลมทุกวัน
5. นวัตกรรมวิถีชีวิตพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> - เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและเกษตร - มีการปลูกป่าต้นยางเพื่อทำให้พื้นที่สงบร่มเย็น - มีการปลูกพืชผักและผลไม้หลายชนิด - มีการทำนาและทำสวนโดยไม่ใช้สารเคมี - มีการเพาะเห็ดในโรงเรือน - มีการทำปุ๋ยอินทรีย์จากมูลไส้เดือนไว้ใช้ในศูนย์ - มีสวนผลไม้

แนวทางการเรียนรู้ของโรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ มีแนวคิดหลักคือ “ความรับผิดชอบต่อสังคม เริ่มต้นจากข้าวเมล็ดเดียว” และมุ่งเน้นพัฒนาศักยภาพและเครือข่ายนักเรียนชานาให้เห็นคุณค่าของข้าวเมล็ดเดียว แต่สามารถขยายพันธุ์ได้ และเลี้ยงคนได้จำนวนมาก เนื่องจากปัจจุบัน คนอาจจะให้ความสำคัญหรือลดคุณค่าของการปลูกข้าวซึ่งเป็นวิถีชีวิตจากบรรพบุรุษ ได้ดำเนินชีวิตด้วยการปลูกข้าวเรียกว่าเป็นอาชีพหลักของคนไทย เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมชาติและเกษตร มีการทำปุ๋ยอินทรีย์จากมูลไส้เดือนไว้ใช้ในศูนย์ มีการจัดกิจกรรมต้นไม้พูดได้ หรือต้นไม้ธรรม แก่ชาวพุทธ และต่างประเทศ การใช้ธรรมชาติ และเทคโนโลยีมาบรรจบกัน โดยมีการแสกนคิวอาร์โค้ดจากป้ายที่ติดหน้าต้นไม้ เมื่อสแกนเสร็จ ก็จะมีเสียงอ่านดังขึ้น และยังมีทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษเป็นการพัฒนาสื่อธรรม โดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

การพัฒนาการเรียนรู้วิถีพุทธ ควรดำเนินการด้วยเป้าหมายที่ว่า อยากรู้ให้ผู้เรียนการเรียนรู้ด้วยวิถีชีวิตจริง โดยเน้นพื้นที่การทำกิจกรรมสร้างสรรค์แนวคิด ดึงสติ ปัญญาของนักเรียนที่อยู่มาใช้ในการเรียนรู้ สร้างแรงกระตุ้นและปลูกฝังทักษะการใช้ชีวิต เน้นวิชาชีพให้เกิดรายได้ในระหว่างที่เรียนรู้ อยู่รู้ ซึ่งถึงหลักการ “กิน อยู่ พูด ทำเป็น ชีวิตเรียบง่าย” สอดคล้องแนวคิดทางพระพุทธศาสนา ทุกอย่างเกิดขึ้นจากเหตุแล้วจึงมีผลตามมา วิถีพุทธจะเกิดขึ้นได้ ก็ต้องมีแนวคิด กิจกรรมและหลักปฏิบัติแบบบูรณาการห้องเรียนเสมือนจริงให้เด็กลงมือปฏิบัติจริง สร้างเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยการปฏิบัติ

โรงเรียนวัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร	แนวทางการปฏิบัติ
1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอน	<ul style="list-style-type: none"> - แนวคิดการพัฒนาและเชื่อมโยงกิจกรรมกับชุมชน - ปรับเปลี่ยนการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และการแก้ปัญหา ใต้นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับผู้ปกครอง และเรียนการสอนสำหรับนักเรียนเข้ามาช่วยสอนและแก้ปัญหา โดยใช้เทคโนโลยีเป็นสื่อกลางการเรียนออนไลน์
2. นวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนรู้วิถีพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - สอนคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กโดยการให้เข้าค่ายคุณธรรม - สอนให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ว่าจะตัวเองจะรู้จัก หรือไม่รู้จักก็ตาม

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร	แนวทางการปฏิบัติ
	<ul style="list-style-type: none"> - สอนเรื่องระเบียบวินัยแก่เด็กนักเรียนในการมาเข้าแถวก่อนเข้าเรียน - การเรียนการสอนด้านภาษาต่างประเทศ - สอนเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมปัจจุบัน - สอนให้ช่วยเหลือตัวเองเป็นหลักโดยที่ไม่ต้องเดือนร้อนที่บ้าน
3. นวัตกรรมวัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - เด็กนักเรียนมีการแต่งกายที่สุภาพมาเรียนโดยแต่งชุดนักเรียนมาเรียนทุกวัน - เด็กนักเรียนเวลาพูดกับผู้ปกครองและครูผู้สอนจะมีคำลงท้ายว่าครับ/คะเสมอ
4. นวัตกรรมการฝึกภาวนาวิถิปุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - จัดค่ายคุณธรรมเพื่อฝึกเด็กให้เป็นคนดี - ฝึกนั่งสมาธิเดินจงกรมเป็นพื้นฐาน - ทำวัตรเช้าเย็นในช่วงเข้าค่ายคุณธรรม
5. นวัตกรรมวิถีชีวิตพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> - สอนไม่ให้ใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย - สอนเรื่องการอดออมเงินที่หามาได้
6. นวัตกรรมการจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับผู้ปกครอง	<ul style="list-style-type: none"> - ศึกษาแนวทางนโยบาย และวิธีการเรียนออนไลน์จากคู่มือของโรงเรียน เพื่อวางแผนจัดเตรียมให้บุตรหลาน - ดูแลช่วยเหลือบุตรหลานระหว่างเรียน - กรณีมีข้อสงสัย สอบถามได้ที่ครูที่ปรึกษา, สอบถามได้ที่ครูประจำวิชา, สอบถามสำนักงานวิชาการโรงเรียนวัดสุทธิวราราม
7. นวัตกรรมจัดการเรียนการสอนออนไลน์สำหรับนักเรียน	<p>การจัดการเรียนการสอนออนไลน์โรงเรียนวัดสุทธิวราราม</p> <ul style="list-style-type: none"> - กระบวนการเรียนออนไลน์สำหรับนักเรียน - เข้าเว็บไซต์ WWW.Suthi.ac.th - ศึกษาคำอธิบายและอ่านคู่มือต่าง ๆ - คลิกเลือกเข้าเรียนออนไลน์ - คลิกเลือกกระดบชั้น เลือกห้องเรียนของนักเรียน - เลือกรายวิชาที่ต้องการเรียน

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร	แนวทางการปฏิบัติ
	<ul style="list-style-type: none"> - นักเรียนเข้าพบกับครูผู้สอน นัดหมาย พูดคุยถึงรายละเอียดและสิ่งที่ต้องเตรียม สำหรับใช้ในการเรียน - LINE Facebook Google Classroom - นักเรียนเข้าเรียนตามตารางเรียนที่กำหนดผ่าน Classroom เป็นหลักหรืออาจมี ช่องทางเพิ่มเติมอื่น ๆ ตามที่ครูนัดหมาย - YouTube Google Meet LINE - นักเรียนตรวจสอบนัดหมายและการส่งงานของแต่ละรายวิชา <p>ตรวจสอบผลการส่งงาน ผ่านระบบ Google Classroom</p>

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร มีแนวคิดพัฒนาให้นักเรียนโรงเรียนมีความสะอาด บริสุทธิ์ ทั้งกาย วาจา และใจ มีความแข็งแกร่งในตนเอง สร้างภูมิคุ้มกันด้วยการฝึกฝน อบรมจิตใจด้วยการเจริญสมาธิขั้นพื้นฐาน จัดอบรมค่ายส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และทางโรงเรียนยังมีการอบรม โครงการพัฒนาเยาวชนต้นแบบ ฝึกฝนให้เด็กมีความสุขภาพ เรียบร้อย อ่อนน้อมถ่อมตน มีวินัยในการใช้ชีวิตประจำวัน มีความสุขกับการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพตามหลักพระพุทธศาสนา ยึดมั่นในศีลธรรม จริยธรรม สามารถสร้างเจริญอกงามอย่างเป็นธรรมชาติและสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม มีความเคารพยึดในสถาบันหลักของประเทศชาติ คือ ชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน ก็จะมีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็ก โดยการให้เข้าค่ายคุณธรรม มีการเรียนการสอนด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาฝรั่งเศส สอนการสร้างรายได้เสริมจากการทำกิจกรรมที่โรงเรียน และเด็กนักเรียนก็ได้จัดกิจกรรมร้องเพลงเปิดหมวกตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อนำเงินมาจัดกิจกรรม และยังมีการทำวัตรเข้าเฝ้าในช่วงเข้าค่ายคุณธรรมจริยธรรมด้วย ซึ่งเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับนโยบายการศึกษาการพัฒนาทักษะการใช้ชีวิตและทักษะการใช้ชีวิต และที่สำคัญคือ การนำ “นวัตกรรมวิถีชีวิตพอเพียง” โดยเน้นหลักการใช้จ่ายเงิน ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ให้ใช้จ่ายเงินฟุ่มเฟือย มีการสอนเรื่องการอดออมเงินที่หามาได้ไว้ใช้ในอนาคต

ห้องกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

1. แนวทางการเชื่อมโยงการจัดกิจกรรมและพัฒนาผู้เรียนด้วยกิจกรรมชุมนุม โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมวิชาการ จะมีครูเป็นที่ปรึกษาห้องเรียน และดำเนินการจัดกิจกรรมส่งเสริมวิชาการ (ชุมนุม) เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนทั้งกลุ่ม A และกลุ่ม B บูรณาการทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้
2. การตัดสินผลการประเมิน ซึ่งครูที่ปรึกษาตัดสินผลการประเมินกิจกรรมชุมนุม โดยครูจะพิจารณาการเข้าร่วมกิจกรรมและภาคปฏิบัติกิจกรรม มีผลงาน และชิ้นงาน
3. สรุปผลการประเมิน ครูที่ปรึกษาส่งสรุปผลการประเมินกิจกรรมชุมนุม ในแต่ละภาคการศึกษาที่ห้องกิจกรรมการพัฒนาผู้เรียน
4. ป้ายนิเทศแสดงผลงานนักเรียน ซึ่งมีห้องกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ติดบอร์ดที่ห้องเรียนของนักเรียนและห้องแสดงกิจกรรม

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจตุรมณีศรีสะเกษ	แนวทางการปฏิบัติ
1. แนวคิดเรื่องวัฒนธรรมการจัดการเรียนการสอน	ใช้ทรัพยากรมนุษย์ที่มีประสิทธิภาพ และเทคโนโลยีพัฒนา ระบบสื่อสาร ทำให้กระแสการบริหาร นำเทคโนโลยีเข้ามาสร้างเครือข่ายแผ่กระจายครอบคลุมพื้นที่ส่วนต่าง ๆ ของสถานศึกษา หรือของโลกอย่างรวดเร็ว ผลของการเปลี่ยนแปลงทำให้เกิดกระแสสำคัญ ๆ ที่เข้าสู่ความเป็นสากลรวมทั้งการจัดการศึกษา โดยยึดหลักการคือ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ขยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง และบูรณาการหลักพุทธธรรมสู่ปรัชญาของโรงเรียน วิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ และอัตลักษณ์
2. นวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนรู้วิถีพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - การเรียนการสอนที่มีพระกับครูสอนในโรงเรียนเดียวกัน - การสอนมารยาทโดยให้ทำประจำวัน - การศึกษาพื้นฐานเบื้องต้นและส่งไปฝึกงานในสถานที่จริง - บูรณาการหลักธรรมเข้ากับมาตรฐานการศึกษา - บูรณาการหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงวิถีพุทธ มีการสอนเรื่องเกษตรกรรมเรื่องการเพาะเห็ดนางรมในโรงเรือนและเลี้ยงวัว

วิทยาลัยอาชีวศึกษาจตุรมณีศรีสะเกษ	แนวทางการปฏิบัติ
	<ul style="list-style-type: none"> - ติดตามผลสำเร็จของนิสิตเป็นเยาวชนต้นแบบจิตอาสา - ทำวัตรสวดมนต์และนั่งสมาธิก่อนเข้าเรียนเป็นประจำทุกวัน - สอนเรื่องการค้าขายของชำร้านขายอาหารและร้านกาแฟในวิทยาลัยเพื่อเป็นอาชีพเสริม - สอนเรื่องระเบียบวินัยเรื่องเวลาโดยการมีที่สแกนลายนิ้วมือตอนเข้าก่อนเข้าวิทยาลัยทุกวัน - สอนเรื่องความกตัญญู
3. นวัตกรรมวัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ	<ul style="list-style-type: none"> - สอนเรื่องมารยาทในการที่จะพูดหรือสนทนากับพระจะมี การประนมมือไหว้ การกราบการไหว้ - มีการแต่งกายที่สุภาพเรียบร้อย เช่น ชุดนักเรียน - เมื่อเดินผ่านพระนิสิตจะนั่งลงและกราบหรือหยุดเดิน และยืนข้างทางไหว้พระเมื่อพระเดินผ่านไปแล้วนิสิตจึงเดินต่อ - เมื่อมีการพูดกับพระจะใช้คำลงท้ายตลอด นิสิตผู้ชายจะใช้คำว่า ครับหรือขอรับ นิสิตผู้หญิงจะใช้คำว่า ค่ะหรือเจ้าค่ะ
4. นวัตกรรมการฝึกภาวนาวิถีสัทธรรม	<ul style="list-style-type: none"> - การคัดเลือกพระกับครูผู้สอนในวิทยาลัยจะต้องผ่านการอบรมวิปัสสนากรรมฐานหรือผ่านการฝึกเจริญจิตภาวนาของทางวิทยาลัยก่อนจึงจะสามารถมาเป็นพระกับครูผู้สอนได้ - การจัดอบรมนิสิตใหม่ด้วยการปฏิบัติธรรมตามที่วิทยาลัยกำหนดเพื่อเป็นการปฐมนิเทศก่อนทุกปี - การจัดบวชสามเณรภาคฤดูร้อนเพื่อฝึกสมาธิให้กับนิสิตที่เป็นผู้ชายและออกบิณฑบาตตามหมู่บ้าน
5. นวัตกรรมวิถีชีวิตพอเพียง	<ul style="list-style-type: none"> - มีการเพาะเห็ดนางรมในโรงเรือนเพื่อนำมาประกอบอาหารในวิทยาลัยและนำเห็ดไปขายที่ตลาดเพื่อเป็นอาชีพเสริมให้แก่ นิสิต - มีการเลี้ยงวัวแล้วให้ลูกวัวแก่ผู้ปกครองของนิสิต โดยทางวิทยาลัยจะบอกกับผู้ปกครองว่าเมื่อวัวออกลูกให้นำ

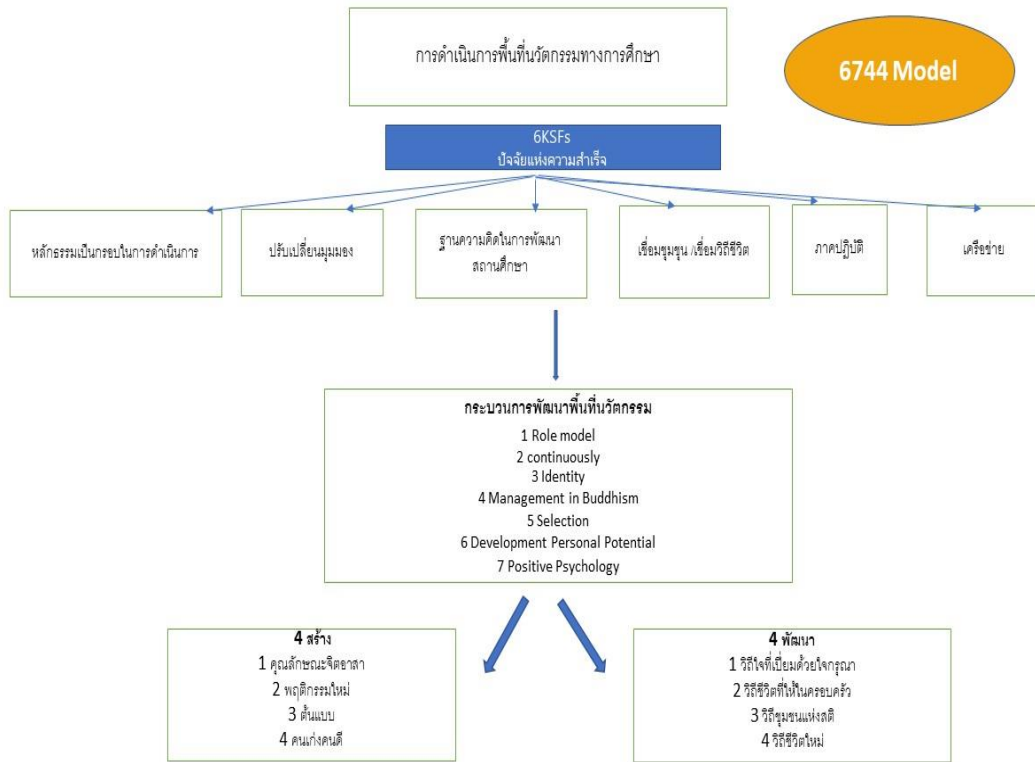
วิทยาลัยอาชีวศึกษาจุมณีศรีสะเกษ	แนวทางการปฏิบัติ
	ลูกวักกลับมาให้วิทยาลัย เพื่อนำมาเป็นธนาคารวักไว้ให้ ผู้ปกครองรุ่นต่อไป

สรุปว่า วิทยาลัยจุมณีศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ เป็นสถานศึกษาเอกชน หลักการบริหารจัดการวิทยาลัยคือ “สำนักเรียนเป็นบ้าน ผู้บริหารเป็นหลัก ครูให้ความรักเอาใจใส่ ใช้ไตรจักรการศึกษา ผู้เรียนเกิดปัญญา สรรพอาชีพเป็นเครื่องคุ้มครองตน” บริหารจัดการตามโครงสร้างได้แก่ ฝ่ายบุคคล ฝ่ายวิชาการ ซึ่งแม่ชีเป็นผู้บริหารระดับสูง โดยดำเนินการจัดการบริหารการศึกษา วิชาการ งานอาชีพ และคุณธรรมจริยธรรมแก่เด็กและเยาวชน ตามเน้นให้ผู้เรียนมีสติ มีสมาธิ มีปัญญา นำไปพัฒนาทักษะวิชาการงานอาชีพด้วยคุณธรรม ดำรงชีวิตในสังคมอย่างสันติ และใช้แนวคิดพุทธ เศรษฐศาสตร์และน้อมนำหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อฝึกการพึ่งพาตนเองและสร้างรายได้ เช่น การเพาะเห็ดนางรมในโรงเรือน การสร้างธนาคารวัก และสาขาที่เปิดสอนตอบสนองความต้องการของผู้ปกครอง ชุมชนในพื้นที่ ซึ่งทางโรงเรียนได้สร้างหลักสูตรและพัฒนาให้เข้าบริษัทสังคมที่ต้องการสร้างอาชีพหรือรายได้เสริมในขณะที่เรียนอยู่ในวิทยาลัยจุมณีศรีสะเกษแห่งนี้เรียกว่าเป็นการพัฒนาทักษะชีวิตและการดำเนินชีวิต เพราะแต่ละสาขาที่เปิดสามารถสร้างอาชีพให้กับผู้ที่จบการศึกษา

จากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยพื้นที่นวัตกรรมต้นแบบ 5 พื้นที่ พบว่า ข้อมูลที่ได้เป็นไปตามเป้าหมายของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งมุ่งเน้นด้านการเพิ่มผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน การลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา การพัฒนา นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ มีองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์ทั้ง 5 พื้นที่ดังนี้

พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นการบูรณาการพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษากับวิถีพุทธเข้าด้วยกัน เป็น “พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาการเรียนรู้วิถีพุทธ” เป็นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานกระบวนการเรียนรู้แบบพหุปัญญา บูรณาการความรู้และคุณธรรม จริยธรรมเชื่อมโยงกับภูมิสังคม ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมไทย รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้เรียน สร้างสัมมาชีพ สร้างค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม รับผิดชอบต่อสังคม

แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาด้วยนวัตกรรมการศึกษาด้วยนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ นับเป็นแผนแม่บทที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธเพื่อรองรับกิจกรรม โดยจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยโมเดล **6744-Model** การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธได้ดังนี้

ภาพ 4.1 แสดงองค์ประกอบของการดำเนินการพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ

การดำเนินการพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ สามารถสรุปเป็น Model : 6744-Model โดยมีรายละเอียดได้ดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6 ประการ ประกอบด้วย (1) การใช้หลักธรรมในการดำเนินการ (2) ปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิถีคิด (3) ฐานคิดในการพัฒนาสถานศึกษา (4) เชื่อมโยงวิถีชีวิต หรือวิถีชุมชน (5) บูรณาการฝึกภาคปฏิบัติ (6) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย

กระบวนการ 7 ประการ คือ (1) ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง (2) มีความต่อเนื่อง (3) เกิดเป็นอัตลักษณ์ (4) วิธีการบริหารจัดการบูรณาการหลักพุทธศาสนา (5) มีหลักในการคัดเลือกบุคลากร (6) การพัฒนาศักยภาพครู (7) ใช้จิตวิทยาเชิงบวก

4 สร้าง (1) คุณลักษณะของจิตอาสา (2) ให้เกิดพฤติกรรมใหม่ (3) ต้นแบบที่ดี (4) คนดีคนเก่ง

4 พัฒนา (1) วิถีใจที่เปี่ยมไปด้วยกรุณา (2) วิถีชีวิตที่ใช้ในครอบครัว (3) วิถีชุมชนแห่งสติ (4) วิถีชีวิตใหม่

โดยมีรายละเอียดดังนี้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จ 6 ประการ ประกอบด้วย (1) การใช้หลักธรรมในการดำเนินการ (2) ปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิธีคิด (3) ฐานคิดในการพัฒนาสถานศึกษา (4) เชื่อมโยงวิถีชีวิต หรือวิถีชุมชน (5) บูรณาการฝึกภาคปฏิบัติ (6) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) การใช้หลักธรรมในการดำเนินการ โดยใช้แนวคิดและหลักการทางพระพุทธศาสนาเป็น ฐานในการดำเนินการ เช่น การจัดสถานที่ ใช้แนวคิดสัปปายะ รมณีย์ เป็นต้น ด้านการพัฒนาบุคคลใช้ แนวคิดไตรสิกขา เป็นต้น

(2) ปรับเปลี่ยนมุมมองหรือวิธีคิด โดยการปรับเปลี่ยนจากวิธีคิด Teacher Center เป็น Human Center จัดกระบวนการเรียนรู้โดยใช้ผู้เรียนเป็นหลัก และใช้ความเป็นมนุษย์เป็นหลัก เรียนรู้ตามความต้องการของผู้เรียน ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เป็นการจัดการศึกษาในพื้นที่ นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการ การศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จ การศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความ ต้องการของบุคคล แต่ละชุมชน

(3) ฐานคิดในการพัฒนาสถานศึกษา เป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธ ที่มีขั้นตอนการสร้างนวัตกรรมการศึกษา ซึ่งเป็นขั้นตอนของการสำรวจว่าในทางวิชาการโดยใช้ หลักการพื้นฐานตามที่กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดพื้นนวัตกรรมการศึกษานำร่อง เพื่อให้ได้แนวคิด และแนวทางที่จะนำพัฒนานวัตกรรมการศึกษานำร่องและมาแก้ปัญหาด้านการศึกษา พร้อมทั้งพัฒนา ให้เป็นพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดนวัตกรรมวิถีพุทธ

กำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้วิถีพุทธให้ชัดเจน ครูจะต้องเป็นคนศึกษา ค้นคว้าตาม หลักการและวิชาการ แนวคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเป็นแนว ทางการพัฒนาคุณลักษณะของผู้เรียนตามวิถีพุทธเป็นสำคัญ โดยนำมาผสมผสานกับความรู้ ทักษะ ความคิดและประสบการณ์ของครู กำหนดเป็นกรอบแนวคิดของกระบวนการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่ง ประกอบด้วยสื่อการสอน วัสดุอุปกรณ์ เทคนิค วิธีการ กระบวนการ ที่บูรณาการวิถีพุทธ เพื่อใช้ แก้ปัญหาหรือพัฒนาผู้เรียนให้ได้ตามความต้องการและยังสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน ได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 2 สร้างนวัตกรรมและพัฒนานวัตกรรมวิถีพุทธ

การสร้างนวัตกรรมการศึกษาวิถีพุทธ ได้แก่ 1) การศึกษาเอกสาร แนวคิด หลักการ และ หลักทางพระพุทธศาสนา 2) การเลือกและการวางแผนสร้างนวัตกรรมวิถีพุทธ 3) สร้างและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ

จากแผนการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ ครูต้องศึกษาถึงรายละเอียดของนวัตกรรมที่จะสร้างขึ้นหรือพัฒนาขึ้น และดำเนินการตามขั้นตอน โดยวิเคราะห์จุดประสงค์การเรียนรู้ ออกแบบหรือกำหนดและออกแบบชุดการเรียนรู้ ออกแบบสื่อเสริมการเรียนรู้ และผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพ และทดลองใช้เพื่อปรับปรุงเนื้อหาสาระ เพื่อนำไปใช้แก้ปัญหาหรือการพัฒนาการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 3 การหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธ

ขั้นตอนนี้เป็นขั้นตอนที่พิสูจน์ว่านวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธที่สร้างขึ้นนั้น เมื่อนำไปใช้จะได้ผลตามที่ต้องการหรือไม่ สามารถแก้ปัญหาในชั้นเรียนหรือพัฒนาผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์หรือไม่ การประเมินประสิทธิภาพของนวัตกรรมมีหลายวิธี จะต้องได้รับการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ โดยการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธ เมื่อได้แนวทางการประเมินนวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธแล้ว ก็ต้องมีประชุมตัดสินใจได้ว่า จะเลือกจัดทำนวัตกรรมชนิดใด ครูผู้สอนมีบทบาทสำคัญต่อการสร้างนวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ ดังนั้นจึงต้องมีการศึกษาวิธีการจัดทำนวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธอย่างละเอียด มีวิธีดำเนินการจัดทำ มีการตรวจสอบคุณภาพเบื้องต้น แล้วจึงจัดทำนวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธให้สมบูรณ์ตามข้อกำหนด

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นตอนนำนวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธไปทดลองใช้

เมื่อได้นวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธที่สร้างหรือพัฒนาขึ้นเป็นนวัตกรรมที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้แก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียนได้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้จริง ซึ่งการทดลองใช้นวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธ ครูผู้สอนจะต้องนำไปทดลองใช้วัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธกับนิสิตกลุ่มเล็ก ๆ ก่อน เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ก่อนนำไปใช้จริงอย่าง เช่น บทเรียนสำเร็จรูป และชุดการสอน จะมีรูปแบบของการทดลองใช้ก่อน 1 คน เมื่อพบข้อบกพร่องก็ปรับปรุงแก้ไข หลังจากนั้นให้ทดลองกับผู้เรียนกลุ่มหนึ่ง ประมาณ 9 - 10 คน แล้วตรวจสอบคุณภาพ ด้วยการหาประสิทธิภาพของนวัตกรรมการศึกษาวิधिพุทธ

ขั้นตอนที่ 5 นำไปใช้ในสถานการณ์จริง

เมื่อครูผู้สอนดำเนินการสร้าง ทดลองใช้นวัตกรรม และปรับปรุงแก้ไขจนมั่นใจในคุณภาพของนวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธแล้วก็นำไปใช้จริง ซึ่งอาจเป็นการนำไปใช้ตามแผนการสอนปกติที่กำหนดไว้ หรือจัดทำเป็นรูปแบบของการทดลองใช้นวัตกรรมตามกระบวนการวิจัยแบบทดลองก็ได้ ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของครูผู้สอน และสถานการณ์จริงของการจัดการเรียนการสอนที่เกิดขึ้น

ขั้นตอนที่ 6 ประเมินผลการใช้

เมื่อสิ้นสุดกระบวนการใช้นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธแล้ว ครูผู้สอนต้องเก็บรวบรวมข้อมูลที่แสดงถึงผลการใช้วัตกรรมการด้วยเทคนิควิธีต่าง ๆ ซึ่งจะแสดงถึงคุณภาพของนวัตกรรม และถ้า

ผลการใช้นวัตกรรม สามารถลดสภาพปัญหา หรือแก้ปัญหา หรือพัฒนาผู้เรียน ได้ตามที่กำหนดก็สามารถรายงานผล ขยายผล และเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธต่อไป

(4) เชื่อมโยงวิถีชีวิต หรือวิถีชุมชน พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ เป็นศูนย์กลางรวบรวมข้อมูลข่าวสารความรู้ของคณะครุศาสตร์ และองค์ความรู้ที่ได้จากการสังเคราะห์พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ต้นแบบ 5 แห่ง ที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนทั้งในมหาวิทยาลัย และผู้สนใจในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดครุศาสตร์ภูมิปัญญา วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัย อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ และมุ่งการพัฒนาแบบพึ่งตนเอง เป็นพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธของนิสิตและผู้สนใจ ที่ดำเนินการโดยคณะครุศาสตร์ เพื่อก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนวิधिพุทธอย่างยั่งยืน

(5) บูรณาการฝึกภาคปฏิบัติ คณะครุศาสตร์นอกจากจะให้ความรู้ทางการศึกษาแล้ว ยังมีฝึกภาคปฏิบัติในทุกๆ กิจกรรมด้วย ตามหลักการของปรัมาตการการเรียนรู้ โดยพบว่าการเรียนรู้ที่สร้างองค์ความรู้เอง และลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจะได้ผลร้อยละ 75

(6) การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย กิจกรรมที่นับเป็นกิจกรรมสำคัญที่สุดที่เครือข่ายทุกเครือข่ายทำร่วมกัน คือ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารประสบการณ์ แล้วพัฒนาไปสู่การวางแผนร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างร่วมกัน ทำให้ด้านหนึ่งหลีกเลี่ยงความซ้ำซ้อน อีกด้านหนึ่งทำให้กิจกรรมนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น เพราะเป็นการประสานพลัง (synergy) เป็นการใช้ทรัพยากร ใช้พลังงาน อย่างประหยัดและมีประสิทธิภาพ ในอีกมิติหนึ่งก็คือ มีการเชื่อมโยงเครือข่ายเข้ามายกระดับพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ

กระบวนการ 7 ประการ คือ (1) ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง (2) มีความต่อเนื่อง (3) เกิดเป็นอัตลักษณ์ (4) วิธีการบริหารจัดการบูรณาการหลักพุทธศาสนา (5) มีหลักในการคัดเลือกบุคลากร (6) การพัฒนาศักยภาพครู (7) ใช้จิตวิทยาเชิงบวก โดยมีรายละเอียดดังนี้

(1) ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง กระบวนการในพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ จะมีการนำเสนอคลิป วิดีโอ ความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติเป็นต้นแบบ หรือเป็นตัวอย่าง เพื่อให้ผู้มาศึกษาได้เห็นเป็นต้นแบบ

(2) มีความต่อเนื่อง หมายถึง มีการจัดกิจกรรมอย่างต่อเนื่องทั้งด้านการนำเสนอ และการพัฒนาทางด้านวิชาการต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ

(3) เกิดเป็นอัตลักษณ์ พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิधिพุทธ เป็นการบูรณาการหลักการทางพระพุทธศาสนาเข้ามาให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ และในตัวของผู้เรียนและผู้สนใจ

(4) การบริหารจัดการบูรณาการหลักพุทธศาสนา ประกอบด้วย 5 ระดับ ได้แก่ 1) ไตรสิกขา ซึ่งประกอบด้วย ศีล สมาธิ ปัญญา 2) กระบวนการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย ปรีชาปฏิบัติด้วยความชำนาญ มีผลงานปรากฏเป็นปฏิเวธ (Result base) 3) เพื่อนำความรู้ที่ถูกต้องไปใช้ด้วยความเป็นธรรมและโปร่งใส 4) เพื่อให้การจัดการพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาวิถึพุทธมีความสมบูรณ์ด้วยกายภาพและจิตภาพ 5) เพื่อให้ผู้เรียนและผู้ที่เกี่ยวข้องมีจิตสภาวะที่สามารถ ลด ละ เลิก กิเลส ตัณหา ความโลภ ซึ่งสามารถทำให้จิตใจใสสะอาด เป็นกลางเป็นอุเบกขา (อสังคตจิต)

(5) บุคลากรมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี โดยบุคลากรต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยี หรือเข้าถึงเทคโนโลยี โดยเฉพาะการสอนออนไลน์

(6) การพัฒนาศักยภาพครู มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาศักยภาพครูในทุกมิติ

(7) ใช้จิตวิทยาเชิงบวก (Positive Psychology) จะเป็นการเสริมสร้างความเข้มแข็งภายในจิตใจของบุคคล ผ่านกระบวนการที่ทำให้มองเห็นคุณค่าและจุดแข็งภายในของตนเอง เป็นการ “Focus on what works” และนำสิ่งนั้นมาต่อยอด มากกว่านั่งจับผิดในสิ่งที่พลาดไป เช่น นิสิตที่อาจไม่เก่งคณิตศาสตร์ แต่ไม่ได้หมายถึงเขาไม่มีคุณค่าหรือความสามารถ เขาอาจจะมีความคิดสร้างสรรค์ หรือจุดแข็งด้านอื่น แทนที่จะตัดสินว่าเรียนไม่เก่ง ปรับเปลี่ยนบทบาทของครู โดยการค้นหาว่านิสิต หรือชุมชนมีจุดแข็งเรื่องอะไร แล้วจะสามารถช่วยเสริมสร้างจุดนั้นได้อย่างไร เพื่อให้ นิสิตหรือชุมชนรู้สึกมีคุณค่า มีกำลังใจในการเรียนในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาวิถึพุทธ

4 สร้าง (1) คุณลักษณะของจิตอาสา (2) ให้เกิดพฤติกรรมใหม่ (3) ต้นแบบที่ดี (4) คนดีคนเก่ง โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) คุณลักษณะของจิตอาสา หมายถึง ผู้เข้าศึกษาเรียนรู้ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาวิถึพุทธมีสำนึกส่วนรวม เป็นจิตที่เป็นผู้ให้ คิดดี คิดทางบวก มีความหวังดีต่อผู้อื่น เป็นความสมัครใจ เต็มใจตั้งใจทำ อยากช่วยเหลือ โดยไม่หวังผลตอบแทน และส่งผลให้เกิดความสุขทางจิตใจ ผู้ที่มีจิตสาธารณะจะแสดงพฤติกรรมที่อาสาทำประโยชน์ เพื่อส่วนรวมการงดเว้นการกระทำที่จะส่งผลให้เกิดความชำรุดเสียหาย การมีส่วนร่วมดูแลรักษา และเคารพสิทธิของบุคคลอื่นในการใช้ทรัพย์สินส่วนรวม

2) ให้เกิดพฤติกรรมใหม่ เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และเกิดการเรียนรู้หลักการทางพระพุทธศาสนา

3) ต้นแบบที่ดี เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนและสังคม

4) คนดีคนเก่ง มีอัตลักษณ์ของวิถึพุทธ เป็นทรัพยากรบุคคลที่มีคุณค่าของสังคม

4 พัฒนา (1) วิถีใจที่เปี่ยมไปด้วยกรุณา (2) วิถีชีวิตที่ใช้ในครอบครัว (3) วิถีชุมชนแห่งสติ (4) วิถีชีวิตใหม่ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1) วิถีใจที่เปี่ยมไปด้วยกรุณา เกิดการพัฒนาใจเป็นความปรารถนาที่จะขจัดทุกข์ให้แก่ผู้อื่น ซึ่งเกิดขึ้นในรูปของความคิดหรือการกระทำ ความกรุณาเป็นสิ่งที่มีความเหนือกว่าคำปลอบประโลมทั้ง

ปวง เมื่อเราต่างมีหัวใจที่เปี่ยมไปด้วยความกรุณา เพียงแค่การกระทำที่แสดงน้ำใจเล็กๆน้อยๆ ก็จะสามารถสลายความทุกข์ให้แก่กันและกันได้ระดับหนึ่ง หากจะต้องอาศัยสติปัญญาใคร่ครวญไตร่ตรอง จึงจะทำให้ความช่วยเหลือ เหลื่อนั้นเกิดประโยชน์สูงสุด

2) วิธีชีวิตที่ใช้ในครอบครัว เกิดทักษะและวิธีการที่สามารถนำมาปรับใช้ในครอบครัวได้

3) วิธีชุมชนแห่งสติ เป็นกลุ่มคนที่มารวมตัวกันอย่างไม่เป็นทางการ มีวัตถุประสงค์เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ โดยใช้สติเป็นฐาน เพื่อช่วยให้การทำงานมีประสิทธิภาพที่ดีขึ้นส่วนใหญ่การรวมตัวกันในลักษณะนี้มักจะมีมาจากคนที่อยู่ในกลุ่มงานเดียวกันหรือมีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งร่วมกัน ซึ่งความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกันจะเป็นสิ่งสำคัญ โดยชุมชนแห่งสติจะมีความแตกต่างจากการที่บุคคลมารวมกลุ่มกันเป็นทีมปฏิบัติงานปกติทั่วไปตรงที่ ชุมชนแห่งสติเป็นการรวมตัวกันอย่างสมัครใจ เป็นการเชื่อมโยงสมาชิกเข้าด้วยกันโดยกิจกรรมทางสังคม ไม่ได้มีการมอบหมายสั่งการเป็นการเฉพาะและจะเลือกทำในหัวข้อหรือเรื่องที่สนใจร่วมกันเท่านั้น ทั้งนี้ต้องมีสติเป็นฐาน

4) วิธีการเรียนรู้วิถีชีวิตใหม่ เกิดเป็นวิถีแห่งการเรียนรู้วิถีใหม่ ที่ต้องอาศัยความเชื่อมโยงของเครือข่าย และบูรณาการความเป็นชุมชน เข้ากับความต้องการของผู้ศึกษาเรียนรู้ พร้อมทั้งกระบวนการพัฒนาบนฐานของการใช้สติเป็นฐาน

จากการสนทนากลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564 ห้องประชุม C 512 หลักสูตรบัณฑิตศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีรายนาม จำนวน 4 ท่าน ดังนี้ รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร, ผศ.ดร.ชันทอง วัฒนนะประดิษฐ์, ผศ.ดร.กมลาศ ภูวนาธิพงศ์ และ นายพงศ์ พิชญ์ ต่วนภูษา

การศึกษาพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาวิถีพุทธ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ตั้งข้อสังเกตว่าสภาพพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ ควรเป็นอย่างไร

“...คำว่าสภาพพื้นที่นวัตกรรม อันดับแรก คณะครุศาสตร์จะทำอะไร พื้นที่แบบไหน จะเน้นพื้นที่การศึกษา หรือจะสร้างความแตกต่างจากที่อื่น คำว่าการเรียนรู้วิถีพุทธ ปัจจุบันก็มีความโรงเรียนวิถีพุทธอยู่ ซึ่งถือเป็นจุดเด่นของแต่ละแห่งที่พัฒนาขึ้น มีรูปแบบที่ชัดเจน ตั้งแต่รับเด็กเข้ามาและการเรียนการสอนรวมทั้งการคัดเลือกครูเข้ามาสอน ต้องเป็นวิถีพุทธจริง ๆ แล้วของ มจร จะเป็นอย่างไร”¹ โดยผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ทัศนะว่า “สภาพพื้นที่ควรจะเกิดขึ้นมาจากแนวคิด วิธีการ กระบวนการ สื่อการเรียนการสอน ในรูปแบบใหม่... ซึ่งได้มีการทดลองและพัฒนาจนเป็นที่น่าเชื่อถือว่าจะสามารถส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ รวมทั้งการประยุกต์ใช้ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาด้วยของครุศาสตร์ ถ้าหาก

¹ ประเด็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564

สามารถดำเนินการได้ตามเป้าหมาย ถือเป็นมิติใหม่แห่งการเรียนรู้ อาจจะเป็นคณะแรกด้วยที่พัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพุทธที่เป็นรูปธรรม”²

ซึ่งจากการตั้งคำถามของผู้ทรงคุณวุฒิ และจากการวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาพื้นที่นาร่อง 5 แห่ง พบว่า พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ หมายถึงพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาแห่งปัญญา ที่พัฒนาอย่างบูรณาการในระบบแห่งไตรสิกขาสู่ความเป็นพุทธ ผู้เข้าถึงธรรม ซึ่งทำให้เป็นอิสระ โดยมีชีวิตที่ดี เจริญองกามมีความสุขจริงแท้ และอยู่ร่วมสังคมอย่างสร้างสรรค์เกื้อกูล สามารถนำโลกไปในวิถีที่ถูกต้อง /วิถีแห่งธรรม

โดยการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา เป็นรูปแบบการเรียนรู้แนวใหม่ กระบวนศึกษาหรือวงการศึกษาไทย พยายามพัฒนารูปแบบการศึกษายุคใหม่ ก็เลยได้กำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาขึ้นมา ประกอบด้วยภาคเหนือ มีจังหวัดเชียงใหม่ “โดยแนวทางการสอนภาษาไทยโดยใช้ภาษาแม่เป็นฐาน จังหวัดเชียงใหม่” ส่วนจังหวัดสตูล ใช้คำว่าจัดการเรียนรู้แก่ครูสามเฒ่า ประกอบด้วย ครูโรงเรียน ครูชุมชน ครูผู้ปกครอง เป็นจุดเด่นของจังหวัดสตูล และการจัดการเรียนรู้ด้วยกระบวนการวิจัยเป็นฐาน การจัดการเรียนรู้ โดยใช้ปัญญาเป็นฐานคือจังหวัดศรีสะเกษ ขณะที่จังหวัดการญจนบุรี จุดเด่นการท่องเที่ยวเชื่อมโยงด้วยการส่งเสริม ทักษะอาชีพ การจัดการเรียนรู้ พหุศึกษา³

ซึ่งจากการสังเคราะห์พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาพื้นที่นาร่อง 5 พื้นที่ ได้ Model : 6744- Model ผู้วิจัยได้ทำการสังเคราะห์กิจกรรมที่สอดคล้องกับบริบทของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย คณะครุศาสตร์ สามารถสรุปกิจกรรมที่จะดำเนินการได้เป็น 4 กิจกรรมที่ทำให้การดำเนินการพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาวิถีพุทธ ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยแบ่งออกเป็น 4 Module ดังนี้

1. กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียง

(1) หลักการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า (2) วิถีเกษตรยั่งยืน พลังงานแสงอาทิตย์	}	ไตรสิกขา เป็นฐานในการคิด

2. กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

(1) ศีล (2) สมาธิ (3) ปัญญา เป็นฐาน	}	ไตรสิกขา เป็นฐานในการคิด

² ประเด็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564

³ ประเด็นจาก ผู้ทรงคุณวุฒิในการสนทนากลุ่ม เมื่อวันที่ 19 กุมภาพันธ์ 2564

3. กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ

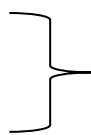
- (1) ศิล
- (2) สมาธิ
- (3) ปัญญา

ไตรสิกขา เป็นฐานในการคิด

4. กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ

- (1) ศิล
- (2) สมาธิ
- (3) ปัญญา

ไตรสิกขา เป็นฐานในการคิด

กิจกรรมวิถีพุทธ 4 กิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมแนวความคิดสร้างสรรค์ด้านการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการเรียนรู้วิถีพุทธคือ “กิน อยู่ ดู ฟัง” เป็นแนววิถีพุทธ ทั้งนี้กลไกสำคัญในการขับเคลื่อนนวัตกรรมทางการศึกษา ต้องสร้างและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอย่างเป็นองค์รวม ในการเปลี่ยนแปลงพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาในทิศทางเดียวกันด้วยเครื่องมือนวัตกรรมทางการศึกษาและหลักพุทธธรรมเข้าด้วยกันเกิดการเรียนรู้เชิงพุทธบูรณาการเชื่อมโยงสู่หลักไตรสิกขา คณะผู้วิจัยได้นำพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา สนทนากลุ่มย่อย เพื่อยืนยันพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาถ่ายทอดสู่โรงเรียนและชุมชนพัฒนาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้

4.2 สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

การจัดพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย **ด้านกายภาพ**คือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม **ด้านกิจกรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต** **ด้านการเรียนการสอน** แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน **ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์** ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนิสิต และ**ด้านการบริหารจัดการ** ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้าน จะมุ่งเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธ หรือตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ และจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่เพื่อให้สอดคล้องด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ บูรณาการหลักไตรสิกขา ดังนี้

4.2.1 พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

กิจกรรมพื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นห้องศูนย์รวมถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในห้องนี้ประกอบด้วยทีวีขนาด 100 นิ้ว กล้อง เครื่องคอนโทนและคอมพิวเตอร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหนึ่งท่านประจำห้อง เมื่อมีคณาจารย์ และนิสิตเข้ามาใช้งาน

คณะครุศาสตร์ ได้จัดเตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการและใช้เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม แบ่งเป็นห้องที่ใช้ในการเรียนการสอน 3 ห้อง และสำหรับให้นิสิตทำกิจกรรม ห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และห้องถ่ายทอดความรู้ เน้นให้ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ โดยมีพื้นที่ที่ใช้ในนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2 โซน คือ โซนที่ 1 โซนศูนย์เรียนรู้ภายในอาคารเรียนรวมโซนซี คณะครุศาสตร์ ชั้น 5 มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และโซนที่ 2 ภาคปฏิบัติ

4.2.1.1 โซนที่ 1 โซนศูนย์เรียนรู้

โซนศูนย์การเรียนรู้เป็นการจัดพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธภายในอาคาร บริเวณห้อง 500 โซนซี ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แนวคิดการออกแบบตามหลักสัปปายะ

การออกแบบตามหลักสัปปายะ คือการนำหลักสัปปายะมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมกรรมพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งหัวใจสำคัญที่ค้นพบจากการศึกษาก็คือจะต้องให้ความสำคัญในการเรียนรู้ระหว่างผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ตั้งโครงการ และผู้ออกแบบเพื่อให้ผู้ออกแบบสามารถแปลผลการเรียนรู้ออกมาเป็นผลงานการออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับทั้งผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ และที่ตั้งโครงการ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างสถาปนิกกับผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน นั้น ผู้ออกแบบจะต้องมีความเข้าใจในปฏิบัติและวิธีการสอนของผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน เพื่อสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงแนวคิดและสอดคล้องกับปฏิปทา รวมถึงวิธีการสอนของผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน

2. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างสถาปนิกกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผู้ใช้สอยสถาปัตยกรรมนี้โดยตรง ผู้ออกแบบต้องเข้าใจความต้องการพื้นที่ใช้สอย ลักษณะ พฤติกรรมและธรรมชาติในการเรียนรู้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับ

ความต้องการดังกล่าว และแปลความเข้าใจนั้นให้เป็นสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกับการ เรียนรู้กับผู้นำทางการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน

3. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้นำทางการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน สถาปนิกผู้ออกแบบ เพื่อพิจารณาที่ตั้งโครงการนั้น ทั้งสองจะต้องร่วมกันพิจารณาทางเลือกของที่ตั้ง เพื่อเลือกที่ตั้งโครงการที่ เป็นโครงสร้างปายะซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสรรค์ ให้เกิดความสัปปายะ จากนั้นจึงทำ การออกแบบสถาปัตยกรรม ให้สอดคล้องกับโครงสร้างปายะต่อไป จากกระบวนการเรียนรู้และทำงานข้างต้น จึงมีแนวโน้มที่จะเกิดงานสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อความสัปปายะได้

เพื่อให้การออกแบบตรงตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้นำไปประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จึงได้กำหนดขั้นตอนหลักเป็น 2 ส่วน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้นำทางการเรียนรู้วัฒนธรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน กับผู้เขียนนั้น ได้กำหนดขั้นตอนในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันถึง 4 ครั้ง ซึ่งแบ่งเป็น คือ

- 1.1.) การสนทนาอย่างมีประเด็น
- 1.2.) การตรวจ แบบร่างผังบริเวณขั้นต้น
- 1.3.) การปฏิบัติธรรมในกรณีศึกษา

1.4.) การดูกรณีศึกษาร่วมกันกับผู้นำนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากนั้นจึงนำมาสู่การกำหนดแนวคิดในการออกแบบ และพื้นที่ใช้สอยของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เมื่อประมวล แนวคิดข้างต้นสู่กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมแล้วจึงนำแบบร่างไปเสนอ เพื่อรับการพิจารณาและฟังความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิจนได้มาซึ่งแบบร่างขั้นสุดท้ายของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

2. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้โครงการ
- 2.1.) การตอบแบบแสดงความคิดเห็น
- 2.2.) การสนทนากลุ่มย่อยของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้โครงการ
- 2.3.) การตรวจแบบร่าง

อย่างไรก็ดีการได้มาซึ่งที่ตั้งโครงการของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธนั้นไม่ได้ผ่านกระบวนการเลือกที่ตั้งโครงการ (Site Selection) โดยตรง แต่เลือกจากพื้นที่ที่มีอยู่ภายใต้การดูแลของคณะครุศาสตร์ จึงมีข้อจำกัดบางประการที่ไม่เกื้อหนุนความเป็นอวาสสัปปายะอยู่บ้าง อาทิ หากที่ตั้งโครงการมีปัจจัยที่บริบูรณ์พร้อม ได้แก่

1.) มีพลังธรรมชาติ ที่สมบูรณ์ทั้งภายนอกและภายในที่ตั้งโครงการ คือ ใกล้เคียงธรรมชาติ มีต้นไม้ มีทะเลสาบ ป่าหนาแน่น ภูเขา คลอง เป็นต้น

2.) มีการเข้าถึงที่เอื้อให้เกิดความสงบคือ ถนนขนาดเล็กและมีความเร็วในการสัญจรไม่มากนัก มีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นต้น

3.) มีศรัทธาจากชุมชนโดยรอบ แต่อย่างไรก็ตามผู้ออกแบบก็ได้ใช้เครื่องมือในการออกแบบวางผังสถาปัตยกรรมเพื่อเกื้อหนุนให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ในกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดนั้นผู้เขียน ประยุกต์ใช้แนวคิดของโยนิโสมนสิการและกัลยาณมิตร เพื่อถอดความรู้ที่มองไม่เห็น (Tacit Knowledge) ในตัวบุคคลสัปปายะ และพัฒนาให้เป็นรูปธรรม จนนำมาสู่ตัวแปรตามในการออกแบบ คือ แบบร่างขั้นสุดท้ายของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธที่เอื้อต่อความสัปปายะ

จากปฏิบัติการออกแบบทั้งหมดข้างต้น รวมถึงการ ทบทวนวรรณกรรม การสนทนากลุ่ม และ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนได้พบว่าความเป็นอวาาสสัปปายะนั้นมี คุณลักษณะอยู่ 4 ประการได้แก่

ลักษณะที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

1. ในธรรมชาติมีความวิเวกที่ทำให้จิตใจของผู้คน มีความสงบ เมื่อจิตสงบจิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย นอกจากนี้ทาง วิทยาศาสตร์ยังระบุว่าธรรมชาติมีคลื่นอัลฟาซึ่งเป็นคลื่นต่ำที่ไม่เกิด ขึ้นในสภาพแวดล้อมในเมือง คลื่นอัลฟานี้ มีความถี่ 8-13 เฮิร์ตซ์ (Hertz) คลื่นนี้เป็นคลื่นที่มีความสงบมากขึ้น และเป็นคลื่นที่มีความสำคัญอย่างยิ่งยวดต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ มาก เพราะเป็นช่วงที่เราสามารถนำข้อมูลที่ดีเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ ความทรงจำถาวร หรือเป็นการโปรแกรมสมองใหม่ได้ (ธิป ศรีสกุล ไชยรัก, 2550)

2. ธรรมชาติเป็นสถานที่เอื้อให้เกิดการศึกษาและ ปฏิบัติให้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา คือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ ความทุกข์ ไม่เที่ยงและเป็นอนัตตา เช่น ใบไม้กิ่งไม้ที่เติบโต ผุพัง และร่วงหล่น ท้องฟ้าที่แปรเปลี่ยนจากกลางวันเป็นกลางคืน เป็นต้น เมื่อจิตสัมผัสไตรลักษณ์จากธรรมชาติภายนอกอยู่เป็นนิจแล้วก็จะ สามารถเข้ามาเรียนรู้ธรรมชาติที่เป็นไตรลักษณ์ของจิตใจภายในได้ เมื่อบ่อยครั้งเข้าจิตก็จะเกิดการปล่อยวางทำให้กิเลสจึงถูกประหาร ไปอย่างถาวร

ลักษณะที่ลักษณะที่สงบและวิเวก

ตั้งที่เราทราบกันว่าเมื่อใดจิตมีความสงบ เมื่อ นั้นจิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย จึงเป็นคำถามต่อไปว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ครูบาอาจารย์ท่านอุปมาอุปไมยไว้ว่า “ธรรมชาติของจิตนั้นเหมือน ลิงไม่หยุดนิ่ง ชัดสายไปมาอยู่ตลอดเวลา เมื่อจิตชัดสายอยู่ตลอดเวลา เวลาจิตก็ถูกชัดไปตามกระแสของอารมณ์ที่เข้ามากระทบทางทวาร ทั้ง 6 จิตจึงไม่สามารถที่จะปรารถนามรรณที่จะเอื้อให้เกิดกุศลได้ แต่เมื่อใดที่จิตสงบลงจิตจึงจะสามารถปรารถนามรรณที่ก่อให้เกิด กุศลได้ เช่น พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ จนไปถึงรูปนามอันเป็น ฐานของวิปัสสนาปัญญา ฯลฯ จิตจึงเป็นกุศลได้ง่ายกว่าการที่จิต ฟุ้งซ่าน” อีกตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้เห็นความสำคัญของความสงบคือ ความสงบนั้นเป็นเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิด

ปัญญา สามารถกล่าว ตามลำดับได้ดังนี้ คือ ความสงบนั้นแปรผันโดยตรงกับสภาวะของ จิตที่มีสมาธิ กล่าวคือ เมื่อจิตสงบไม่ซัดส่ายไปตามอารมณ์ภายนอก ที่เข้ามากระทบ จิตก็อยู่ในภาวะที่มีสมาธิ ในลำดับต่อมาเมื่อจิตมี สมาธิ ปัญญาก็สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายตามมา อันเนื่องมาจาก สมาธิ เป็นเหตุใกล้ให้เกิดปัญญา (ไชยวัฒน์ กปิลกาญจน์, 2546)

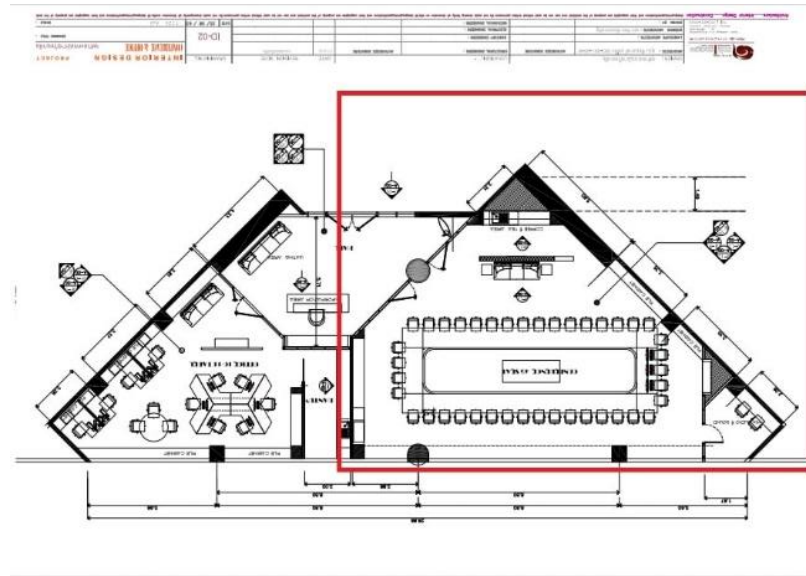
ลักษณะที่สมถะและมีเท่าที่จำเป็น

เพราะสภาพแวดล้อมที่มีองค์ประกอบมากจนเกินไป เช่น มีการประดับประดาตกแต่ง หรุหร่า จะทำ ให้เกิดภาวะในการดูแล จนไม่สามารถภาวนาได้อย่างเต็มที่จึงเป็นภาวะที่ทำให้เกิดทุกข์ ยิ่งไปกว่านั้นหากมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่มี ลักษณะที่สมถะมีเท่าที่จำเป็น กับสภาวะจิตใจแล้ว จะเห็นได้ว่า ความสมถะถือเป็นจุดที่เรียกว่า “ความพอดี” ที่จะก่อให้เกิดจิตที่เป็นอโลภะกับจิตที่เป็นโทสะกล่าวคือ หากมีมากจนเกินไป เช่น มีการตกแต่งประดับประดา มากมาย จะส่งผลให้จิตมีความไคร้ (ราคะ) ความอยาก (โลภะ) ได้ง่าย แต่หากว่ามีน้อยจนเกินไปจน ไม่สะดวกต่อการภาวนา จะส่งผลให้จิตมีความขุ่นเคือง(ปฏิมะ) หรือ ความโกรธ (โทสะ) ได้ง่าย แต่ถ้าตั้งอยู่ในความพอดีแล้วจิตที่เกิดขึ้น ก็จะเป็นจิตที่ไม่มีทั้งราคะ โลภะ ปฏิมะและโทสะ ซึ่งเป็นจิตที่เป็น กุศลอย่างหนึ่ง

ลักษณะที่แผงนัยยะทางธรรม

คือ มีวัตถุประสงค์ที่เป็นเครื่องมือในการสอนธรรมะควบคู่ ไปกับสอนการเจริญสมาธิ วิปัสสนา ซึ่งเป็นสื่อที่เป็นรูปธรรมทำให้ คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะคนที่ไม่รู้หนังสือ เปรียบได้กับ วิธีการที่พระพุทธองค์ใช้ในการสอน คือ การอุปมาอุปไมย เพื่อให้ ผู้ฟังได้เห็นภาพและเข้าใจในธรรมกถาได้ง่ายขึ้น (พุทธทาสภิกขุ, 2526)

แล้วลักษณะทั้ง 4 ประการนี้ปรากฏอย่างเป็นรูปธรรมอย่างไรในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาวิถีพุทธ ผู้เขียนใคร่จะสรุปรูปธรรมของลักษณะแห่งอวาสสัปปายะของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษาวิถีพุทธผ่านการออกแบบ ดังนี้

ภาพที่ 4.1 แสดงการออกแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีสุทธิ หองซี 500
ชั้น 5 คณะครุศาสตร์

ที่มา : คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.2. บริเวณด้านหน้าห้องซี 500 พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีสุทธิ

ที่มา : คณะผู้วิจัย

หลังจากที่ได้ถอดรหัสอวาสส์ปายะจากแนวคิดทางพระพุทธศาสนาแล้ว ผู้เขียนได้นำชุดความรู้ดังกล่าวมา ประยุกต์ใช้ในกระบวนการมีส่วนร่วมในการออกแบบทั้งการตั้งเป็นประเด็นคำถามและการกำหนดเกณฑ์ในการเลือกกรณีศึกษาในการแลกเปลี่ยนกับผู้ทรงคุณวุฒิเป็นต้น ทำให้เกิดการต่อยอดและผสมผสานแนวคิดและรูปธรรมที่ตอบแนวคิดให้เหมาะสม และสอดคล้องกับตัวอย่างผู้ใช้โครงการ และที่ตั้งโครงการจนเกิดเป็นความคิดรวบยอดที่เป็นหัวใจสำคัญของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ได้แก่ “หลอมรวมความเป็นศูนย์การเรียนรู้กับนวัตกรรมเข้าไว้ด้วยกัน 50% เป็นพื้นที่ที่มีช่องทางในการเชื่อมโยงกับธรรมชาติ มีสิ่งปลูกสร้างน้อยที่สุด มีความเรียบง่าย ประโยชน์สูง ประหยัดสุด ไม่ประมาท อ่อนน้อมถ่อมและกลมกลืนกับธรรมชาติให้มากที่สุด มีนัยยะทางธรรม จุดหมายสูงสุดอยู่ที่วิมุตติหรือนิพพาน มีความงามแบบวิถีพุทธมีความร่วมสมัย เป็นศูนย์เรียนรู้ทางธรรมที่มีชีวิตชีวา และนำไปสู่การกำหนดแนวคิดในการออกแบบสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่ออวาสส์ปายะของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ได้ 3 ประการ คือ

1.) เป็นอวาาสที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ด้วยการสร้าง 1.1.) อวาาสที่เชื่อมโยงพลังธรรมชาติ เสริมสร้างการเรียนรู้ 1.2.) อวาาสที่สงบ สะอาด เพื่อเสริมสร้างพลังเรียนรู้ 1.3.) อวาาสที่สมถะและมีเท่าที่จำเป็น เพื่อสร้างเสริมความพอเพียง

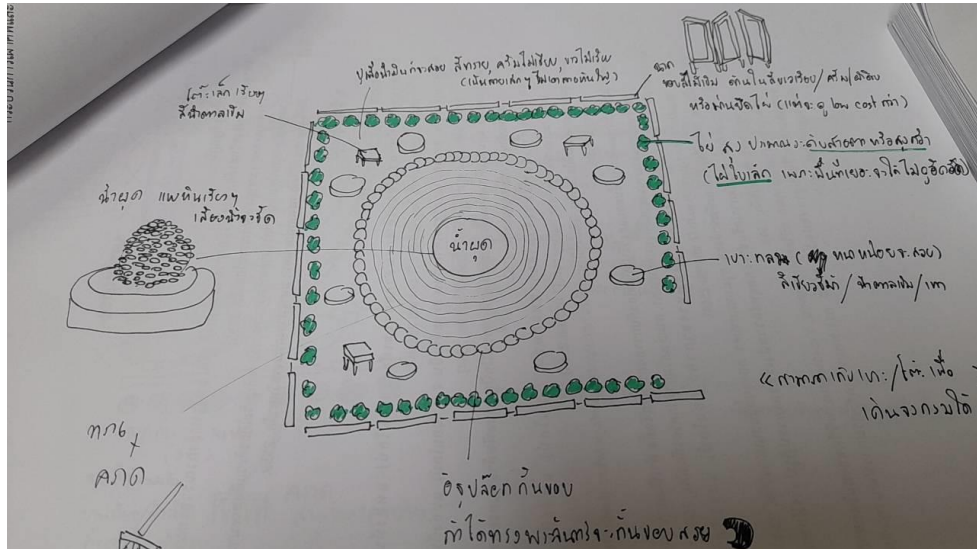
2.) เป็นอวาาสที่บูรณาการความรู้ทางโลกกับความรู้ทางธรรมและรวมเอาความเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

3.) เป็นอวาาสที่มีการจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยเชื่อมโยงองค์ความรู้ในศูนย์เรียนรู้กับภาคปฏิบัติไปสู่ผู้เรียนทั้งโลก onsite และโลก online

โดยมีการทำเป็นรูปธรรมดังนี้ คณะครุศาสตร์ ได้จัดพื้นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดให้มีขึ้นในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีได้พื้นที่อาคารเรียนรู้ โดยเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

1. ห้องเรียนรู้ภาคทฤษฎี เข้าห้องเรียน ฟังบรรยายจากอาจารย์
2. ห้องเรียนด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พัฒนาสื่อการเรียนรู้
3. ห้องจัดกิจกรรม และห้องปฏิบัติธรรมใช้ชั้น 5 โชนซี เป็นสถานที่จัดกิจกรรม และปฏิบัติธรรมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก
4. คณะครุศาสตร์ ได้ขออนุญาตฝ่ายอาคารสถานที่ โดยพื้นที่ดินเปล่าหน้าหอพัก เอ พัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้ที่พอเพียง พัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตร ปลูกพืชผสมผสานเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หากสถานศึกษามีอาคารเรียน

เพียงพอ ก็สามารถเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะห้องต่าง ๆ เช่น มุมกระจายข่าว ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องถิ่น ห้องศิลปะ ห้องดนตรี หรือห้องสื่อการเรียนการสอนด้านนวัตกรรม เป็นต้น

ภาพที่ 4.3 ด้านหน้าห้องซี 500 ก่อนเข้าภายในห้องกิจกรรมวิถีพุทธ
ที่มา : คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.4 ภายในห้องซี 500 จะมีมุมพุทธศิลป์ หรือทำวัตร สวดมนต์
ที่มา : คณะผู้วิจัย

4.2.1.2 โซนที่ 2 โซนศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ

โซนศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นสถานที่ใช้เป็นพื้นที่วิถีพอเพียงเชื่อมโยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการใช้ประโยชน์พื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้พื้นที่ หน้าหอพักเอ เป็นพื้นที่วิถีพอเพียง โดยมีเนื้อที่ 2 งาน

ศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับนิสิต และผู้สนใจในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วิถีประเพณีวัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่างๆ เช่น การจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนและคนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

เพื่อจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแหล่งการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจนภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพ โดยมีกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม ให้เกิดความรักใน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง และสามารถนำเสนอสิ่งเหล่านี้แก่ผู้มาเยือนทั้งในฐานะผู้ศึกษาดูงาน ผู้ที่ สนใจจะมาเรียนรู้ และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น รวมไปถึงแหล่งเรียนรู้ให้เด็กนักเรียนและเยาวชนใน ชุมชน เพื่อจะได้เกิดความรักและหวงแหนในวิถีแห่งความพอเพียง โดยทำการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปลูกพืช ผักสวนครัว พริก มะนาว ผักชี ถั่ว มะละกอ และอื่น ๆ เน้นการใช้ประโยชน์พื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื้อที่ 2 งาน หน้าหอพักเอ เป็นพื้นที่วิถีพอเพียง พัฒนาดิน และระบบน้ำใช้พลังแสงอาทิตย์ สูบน้ำและจ่ายน้ำสำหรับรดผัก และพืชชนิดต่าง

3.1 ปรับสภาพดิน

ดินที่ดีนั้นควรมีความพรุนและมีช่องว่างให้น้ำและอากาศแทรกตัวอย่างพอเหมาะ มีความเป็นกรดเป็นด่างที่พอดี แต่หากดินในสวนที่เราต้องการปลูกพืชไม่ได้มีสภาพ เช่น เกิดปัญหาดินแข็ง ดินขาดธาตุอาหาร ดินเหนียว ดินลูกรัง ดินกรด ก็จำเป็นต้องปรับปรุงฟื้นฟูดินให้เหมาะสมสำหรับปลูกต้นไม้ต่อไป ซึ่งเทคนิคง่าย ๆ ในการปรับปรุงดินทำได้ดังนี้

1. ปรับปรุงดินทางกายภาพ คือ การปรับสภาพโครงสร้างของดินให้เอื้ออำนวยต่อการเจริญเติบโตของรากพืช ทำให้มีช่องว่างสำหรับการระบายน้ำและการถ่ายเทอากาศได้ โดยการ

ใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง เพื่อเพิ่มหรือรักษาระดับของอินทรีย์วัตถุในดินให้อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม

2. ดินเนื้อละเอียดผิวดินแน่นทึบ มีการระบายน้ำไม่ดี ต้องจัดการให้ดินสามารถระบายน้ำได้ดีขึ้น โดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่าง ๆ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดินได้

3. ดินเนื้อหยาบไม่เก็บกักน้ำและธาตุอาหาร ต้องจัดการดินเพื่อให้ดินสามารถเก็บกักน้ำและธาตุอาหารได้ดีขึ้น โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุลงไปดินในรูปของปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ซึ่งปุ๋ยเหล่านี้จะช่วยทำให้ดินเกาะตัวเป็นก้อน ร่วนซุย เป็นผลทำให้การระเหยของน้ำจากดินช้าและลดน้อยลง ทำให้ดินสามารถดูดซับน้ำและธาตุอาหารได้มากขึ้น เพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน

ภาพที่ 4.5 พัฒนาพื้นที่สำหรับปฏิบัติ ปรับสภาพดินใช้ดิน ไบโม่แห้ง ชีววั และ EM เพื่อหมกดินให้มีคุณภาพก่อนเพาะปลูก

ที่มา : คณะผู้วิจัย

3.2 บำบัดน้ำเสียสู่วิถีพอเพียง

การใช้น้ำคุณภาพดีมาช่วยบรรเทาน้ำเน่าเสียหรือที่เรียกกันว่า “น้ำดีไล่น้ำเสีย” ให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ ได้แก่ การใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยผลักดันน้ำเน่าเสียออกไปและช่วยให้ น้ำเน่าเสียมีสภาพเจือจางลง ทั้งนี้โดยรับน้ำจากหอพักเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การบำบัดน้ำเสียขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะของน้ำเสีย ระดับการบำบัดน้ำเสียที่ต้องการ สภาพทั่วไปของท้องถิ่น ค่าลงทุนก่อสร้างและค่าดำเนินการดูแลและบำรุงรักษา และ

ขนาดของที่ดินที่ใช้ในการก่อสร้าง ทั้งนี้เพื่อให้ระบบบำบัดน้ำเสียที่เลือกมีความเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยการบำบัดน้ำเสียสามารถแบ่งได้ตามกลไกที่ใช้ในการกำจัดสิ่งเจือปนในน้ำ เสีย ได้ดังนี้

1. จุดสูบน้ำจากบ่อบำบัดน้ำเสีย

การบำบัดน้ำเสีย เป็นการกำจัดสารต่าง ๆ ที่ปนเปื้อนอยู่ในน้ำเสีย ซึ่งมีวิธีการและกระบวนการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสมบัติและประเภทของน้ำเสีย หากกล่าวถึงน้ำเสียโดยทั่วไปที่มีองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นสารอินทรีย์ ที่สามารถย่อยสลายได้ด้วยกระบวนการทางชีวภาพ โดยจุลินทรีย์ชนิดอาศัยออกซิเจน หรือชนิดไม่ใช้ออกซิเจน ซึ่งทางผู้วิจัยและคณะได้กำหนดพื้นที่และรูปแบบการบำบัดน้ำเสียดังนี้

1) ใช้ถ้ำชาโค ถ่านที่เผาด้วยความร้อนสูง 850 องศาขึ้นไป จะมีคุณสมบัติซับเอาสิ่งสกปรกต่าง ๆ จากน้ำได้ดี ทำให้น้ำมีคุณภาพและจุลินทรีย์ สามารถนำน้ำที่บำบัดแล้วไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้

2) บรรจุถ้ำในถุงตาข่าย โดยใช้ถ่านประมาณ 4 กิโล ซึ่งมีต้นอยู่ที่ 120 บาท บรรจุถึงถ้ำชาโคไว้ในถังน้ำ จะใช้ได้ประมาณ 1 เดือน และเติม EM ลงในน้ำก่อนนำไปใช้การเกษตร

3) ใช้ระบบโซลาร์เซลล์ในการสูบน้ำ ลดการใช้พลังงานไฟฟ้า แต่พัฒนาอุปกรณ์ควบคุมการจ่ายน้ำแบบอัตโนมัติ เปิดและปิด หรือตามเวลาที่ตั้งไว้ และโซลาร์เซลล์เป็นหนึ่งในการการลงทุนที่คุ้มค่า คือ สามารถติดตั้งโซลาร์เซลล์ บนหลังคาเพื่อผลิตไฟฟ้าใช้เอง โดยแปลงพลังงานจากแสงแดดมาเป็นไฟฟ้า เพื่อใช้ในชวงกลางวันได้

ภาพที่ 4.6 พัฒนาพื้นที่เรื่องควบคุมระบบจ่ายน้ำอัตโนมัติเป็นที่ศึกษาดูงาน
ที่มา : คณะผู้วิจัย

2. จุดพักน้ำ โดยถังขนาด 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร

การพักน้ำจากลำบ่อบำบัดเข้าสู่ระบบท่อส่งน้ำไปยังถังเก็บน้ำขนาด 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร จากบ่อบำบัด เพื่อกักเก็บและบำบัดน้ำใช้กับเกษตรวิธีพอเพียง ในพื้นที่รับประโยชน์ของโครงการวิจัยและพื้นที่ใช้ทำแหล่งเรียนรู้การเกษตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการพัฒนาแบบเชิงพื้นที่ ตั้งถังขนาดน้ำ 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร และพัฒนาควบคุมการจ่ายน้ำอัตโนมัติ เพื่อส่งเข้าสู่ระบบจ่ายไปยังแปลงผัก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีอายุการใช้งานที่ยาวนานและไม่ต้องใช้ไฟฟ้า และที่สำคัญยังสามารถนำไฟฟ้าที่ผลิตได้ใช้ประโยชน์ได้

ภาพที่ 4.7 พัฒนาพื้นที่และการกักเก็บระบบน้ำไว้หนึ่งวันก่อนนำไปใช้ประโยชน์
ที่มา : คณะผู้วิจัย

น้ำที่ผ่านการบำบัดแล้ว เป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมากสำหรับระบบน้ำเสียจากหอพักเอ โดยพัฒนารูปแบบคือ การดึงเอาพลังแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์ จะมีปั๊มน้ำ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในทุก การใช้งาน จำเป็นต้องมีความทนทานเพียงพอที่จะจัดการกับทุกสิ่ง นับตั้งแต่หินกรวดและไขมันจนถึง อนุภาคนขนาดใหญ่ ปั๊มน้ำเสียจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพที่เชื่อถือได้ และมีความอัจฉริยะในการจัดการ กับคุณภาพน้ำเสียที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และน้ำที่ออกจากระบบมีคุณภาพที่เหมาะสมก่อนที่น้ำ จะถูกปล่อยสู่ท่อส่งน้ำไปยังแปลงผักตามจุดต่าง ๆ

ภาพที่ 4.8 ผลผลิตส่วนหนึ่งจากโครงการบำบัดเสียสู่เกษตรวิถีพอเพียงของกิจกรรมวิถี พุทธ ที่มา : คณะผู้วิจัย

4) ฐานที่ใช้เป็นห้องร่วมกิจกรรมพื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นห้องศูนย์รวมถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในห้องนี้ประกอบด้วยทีวีขนาด 100 นิ้ว กล้อง เครื่องคอนโทนและคอมพิวเตอร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหนึ่งท่านประจำห้อง เมื่อมี คณาจารย์ และนิสิตเข้ามาใช้งาน

คณะครุศาสตร์ ได้จัดเตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการและใช้เป็น ศูนย์กลางการทำกิจกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม แบ่งเป็นห้องที่ ใช้ในการเรียนการสอน 3 ห้อง และสำหรับให้นิสิตทำกิจกรรม ห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และห้องถ่ายทอดความรู้ เน้นให้ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์แห่งการ เรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ โดยมีภาพดังนี้

ห้องซี 500 โซนซี ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพื้นที่แบ่งเป็น 2 โซน คือ

1. ในร่ม เป็นศูนย์ร่วมกิจกรรม ในห้องประกอบด้วยองค์ความรู้ของกิจกรรมจากย่อ
1 ภายในห้องซี 500 สามารถปฏิบัติกรรมฐานได้ (กิจกรรมเดินด้วย ก้าวไปในบุญ) นอกจากนี้ยังมี
คอมพิวเตอร์ ค้นคว้าข้อมูลการเรียนรู้

ภาพที่ 4.9 ภาพแสดง แบบจำลองพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา MCU
ที่มา : คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.10 ภาพแสดง กำลังพัฒนาห้องซี 500 พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา MCU ภายในอาคารเรียนรวม โชนซี ชั้น 5

ที่มา : คณะผู้วิจัย

โดย คณะครุศาสตร์ ได้จัดพื้นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดให้มีชั้นในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีได้พื้นที่อาคารเรียนรู้ โดยเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

1. ห้องเรียนรู้ภาคทฤษฎี เข้าห้องเรียน ฟังบรรยายจากอาจารย์
2. ห้องเรียนด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พัฒนาสื่อการเรียนรู้
3. ห้องจัดกิจกรรม และห้องปฏิบัติธรรมใช้ชั้น 5 โชนซี เป็นสถานที่จัดกิจกรรม และปฏิบัติธรรมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก
4. คณะครุศาสตร์ ได้ขออนุญาตฝ่ายอาคารสถานที่ โดยพื้นที่ดินเปล่าหน้าหอพัก เอ พัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพอเพียง พัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตร ปลูกพืชผสมผสานเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หากสถานศึกษามีอาคารเรียนเพียงพอ ก็สามารถเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะห้องต่าง ๆ เช่น มุมกระจายข่าว ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องถื่น ห้องศิลปะ ห้องดนตรี หรือห้องสื่อการเรียนการสอนด้านนวัตกรรม เป็นต้น

2. พื้นที่ปฏิบัติจริง วิธีพอเพียง การใช้น้ำ การปลูกผัก โดยองค์ความรู้ที่ได้เหล่านี้มาร่วมในห้องซี 500

ภาพที่ 4.11 ภาพแสดง พื้นที่ปฏิบัติจริง วิธีพอเพียง การใช้น้ำ การปลูกผัก
ที่มา : คณะผู้วิจัย

4.3 แนวทางการเรียนรู้กิจกรรมพื้นที่นวัตกรรมวิถึพุทธ

4.3.1 โชนที่ 1 โชนศูนย์เรียนรู้

การจัดการศึกษาปัจจุบัน โดยเฉพาะช่วงการระบาดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ทำให้โลกเกิดการเปลี่ยนแปลงและพฤติกรรมการใช้ชีวิตมนุษย์เปลี่ยนไปตามสถานการณ์ แม้กระทั่งเรื่อง การศึกษาก็เปลี่ยนแปลงตามสถานการณ์ ฉะนั้น การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นทุกพื้นที่ และตลอดทุก เวลา เนื่องจากองค์ความรู้ต่าง ๆ สามารถศึกษาได้จากอินเทอร์เน็ต เพราะองค์ความจะถูกประมวลไว้ บนโลกอินเทอร์เน็ต ทุกคนสามารถสืบค้นข้อมูลได้ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ หรือสิ่งแวดล้อมทางสังคม สิ่งแวดล้อมทางการศึกษา หรือนวัตกรรมทางการศึกษา การจัดกิจกรรม การเรียนรู้นอกห้องเรียน จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ ในห้องเรียนอันกว้างใหญ่ผ่าน ประสบการณ์ตรงจากสภาพจริงในวิถีชีวิตเรียกว่าการเรียนรู้ตลอดชีวิต

คณะครุศาสตร์ ต้องตอบโจทย์คุณภาพการศึกษาของผู้เรียน ทุกช่วงวัยให้มีคุณภาพ มี ศักยภาพในการแข่งขัน จัดการศึกษา เนื่องจากมีเสียงสะท้อนภาพรวมของสถาบันการศึกษาทั่ว ประเทศ มีสถาบันการศึกษาผลิตบัณฑิตออกไปแล้วไม่ตรงตามความต้องการของตลาด หรือไม่ สามารถทำงานได้ ดังนั้น เมื่อพบที่มาของ ปัญหาเหล่านี้ เกิดขึ้นจากกระบวนการจัดการเรียนการสอน ในปัจจุบัน ที่มุ่งเน้นตำราทางวิชาการมากกว่าประโยชน์ในการนำไปใช้ หรือขาดการบูรณาการความรู้ เข้ากับความ เป็นจริงของชีวิต การเรียนรู้ในห้องเรียนเมื่อเทียบกับความรู้ที่มีอยู่จริงจากพื้นที่ โดยเฉพาะสถาบันการศึกษา (คณะครุศาสตร์) ควรจัดพื้นที่การเรียนรู้เสริมสร้างประสบการณ์ให้กับ นิสิตได้เรียนรู้จากสถานที่จริง ก็จะเกิดการเรียนรู้แนวใหม่ เกิดกระบวนการคิดเชิงนวัตกรรมทาง การศึกษา การจัดการเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยสร้างพื้นที่การเรียนรู้นวัตกรรมทางการศึกษานั้น จึงมี ความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพบัณฑิต และถึงเวลาที่จะต้องให้ความสนใจในวิธีการเรียนการสอน เชิงบูรณาการศาสตร์ทางพระพุทธศาสนา และศาสตร์นวัตกรรมทางเทคโนโลยีสู่การเรียนรู้ในโลก ความเป็นจริง

ปัจจุบันการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา เป็นการพัฒนาการเรียนการสอน สู่การ พัฒนาคุณภาพผู้เรียน เชิงนโยบาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งในการเรียนรู้และพัฒนาารูปแบบการสอน หรือนวัตกรรมทางการศึกษาให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกสถานการณ์โลก ซึ่งแนวทางการพัฒนา พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา MCU Model เป็นการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถึพุทธ โดย พื้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย อาคารเรียนรวม โชนซี คณะครุศาสตร์ ชั้น 5 เป็นห้อง 512 สำหรับกิจกรรมวิถึพุทธพอเพียง การใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและวิถีเกษตรยั่งยืน กิจกรรมการเรียนรู้วิถึ พุทธ ใช้ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ โดยใช้เป็นห้องดำเนินงาน พัฒนากิจกรรมและเป็นห้องถ่ายทอดองค์ความรู้สู่สถานศึกษาสร้างเครือข่ายผลักดันให้เกิดการ ขับเคลื่อนมิตินวัตกรรมทางการศึกษาวิถึพุทธในมิต้องค์รวมให้เป็นนวัตกรรม “ครุดีศรีครุศาสตร์”

การเรียนรู้วิถีพุทธ คณะผู้วิจัย ได้กำหนดนิยามไว้ซึ่งหมายถึง การออกแบบการเรียนรู้บนฐานพุทธธรรมตามแนวทางพระพุทธศาสนา ซึ่งประกอบด้วย (1) เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ (2) การฝึกสติภาวนา (3) วิถี นวัตกรรมครุติศรีครุศาสตร์

โดยการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาการเรียนรู้วิถีพุทธ ถือว่าเป็นการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานกระบวนการเรียนรู้แบบพหุปัญญา บูรณาการความรู้และคุณธรรมจริยธรรม ที่เชื่อมโยงกับภูมิสังคม ภูมิปัญญา และศิลปวัฒนธรรมไทย รวมถึงการสร้างคุณภาพชีวิต สร้างสัมมาชีพ สร้างค่านิยมและจิตสำนึกที่ดี คำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม รับผิดชอบต่อสังคม แนวคิดในการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาด้านนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ นับเป็นแผนแม่บทที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีพุทธรองรับกิจกรรม โดยจากการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยข้างต้น **6744-Model** พบว่าสามารถสรุปได้เป็น 3 กิจกรรมที่ทำให้การดำเนินการพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา ประสบผลสำเร็จและเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน โดยแบ่งออกเป็น 3 Module ดังนี้ ดังนี้

1. กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ หรือ การฝึกสติภาวนา

(1) ศิล

(2) สมာธิ

(3) ปัญญา

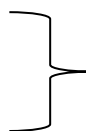
ไตรสิกขา เป็นฐานในการคิด

2. กิจกรรมถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ หรือนวัตกรรมครุติศรีครุศาสตร์

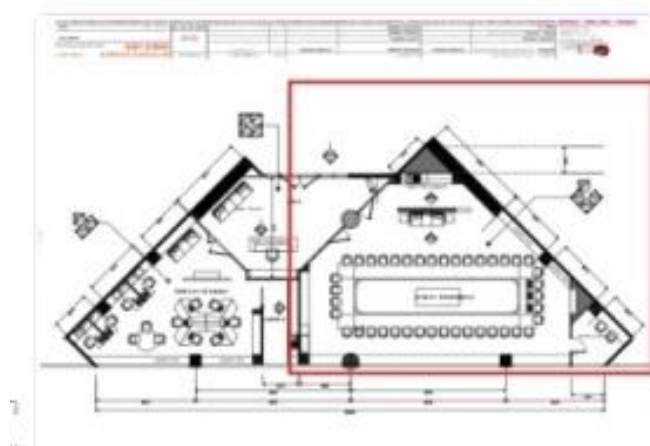
(1) ศิล

(2) สมာธิ

(3) ปัญญา

ไตรสิกขา เป็นฐานในการคิด

ภาพที่ 4.12 แผนผังพัฒนาห้องกิจกรรมวิถีพุทธ

ที่มา : คณะผู้วิจัย

ภาพที่ 4.13 ภาพแบบจำลองภายในห้องซี 500

ที่มา : คณะผู้วิจัย

โดยโชนศุณย์การเรียนรู้ เป็นการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต โดยจัดเป็นมุมการเรียนรู้ตามหลักการจัดพื้นที่ตามแนวคิดสัปปายะ เป็นแหล่งสร้างเสริมความรู้ หลักการความคิดหรือวิธีการคิดด้วยหลักการ เหตุผลและการคิดแบบเชื่อมโยง สร้างเสริมประสบการณ์และเป็นแหล่งประกอบอาชีพ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างภูมิปัญญาและแหล่งเรียนรู้สมัยใหม่เชิงบูรณาการ

1) ศิล ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาไม่เบียดเบียนคนอื่น หรือสรรพสัตว์ทั้งหลาย นำมาใช้สำหรับพัฒนาพื้นที่การเกษตรวิถีเกษตรยั่งยืน ให้เป็นแหล่งเรียนรู้ เสริมสร้างประสบการณ์ชีวิต หลักการแก้ปัญหา จินตนาการ และส่งเสริมแนวความคิดเชิงสร้างสรรค์ ศิลคือ การนำหลักธรรมของพระพุทธศาสนา มาปรับกับวิถีชีวิตกับการสอนและการสอนอันอยู่ในกรอบพฤติกรรมอันดีงามตามที่มีกฎ เกณฑ์กติกา กฎระเบียบ อยู่ร่วมกับสังคมอย่างปกติสุข

2) สมาธิ เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ คิดเชิงเหตุผลด้วยคุณภาพจิต คุณภาพชีวิต และสุขภาพจิตที่ดี มีจิตใจที่มีคุณธรรม ใช้เป็นแนวทางการพัฒนาการเกษตรวิถีเกษตรยั่งยืนเป็นแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต และการปรับเปลี่ยนการคิด และการปรับเปลี่ยนการทำงาน เสริมเสริมมิตรภาพการทำงานและส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนกับภูมิปัญญาท้องถิ่น เรียนรู้วิถีชีวิตแบบเกษตรยั่งยืน สมาธิคือ การมุ่งมั่น ตั้งใจที่จะสอนเรียนตามกระบวนการของพุทธวิธีในการสอน เพื่อให้ นักเรียนนักศึกษาได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น ส่วนผู้เรียนนั้นก็มุ่งมั่นกับการเรียน และเสริมสร้างสมาธิตามกิจกรรมที่อบรมมาใช้ในการเรียน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลอันสูงสุดต่อการดำรงชีวิต

3) ปัญญา เป็นการฝึกอบรมด้านปัญญาให้เกิดการเรียนรู้และแก้ปัญหาได้ และยัง สามารถพัฒนาพื้นที่เป็นแหล่งเสริมสร้างประสบการณ์ตรงจากการประกอบอาชีพเกษตร และสร้างรายได้ให้กับครอบครัวและชุมชน ส่งเสริมแนวคิดใหม่ ๆ ให้เกิดอาชีพจากภาวะวิกฤตเศรษฐกิจโลก และเศรษฐกิจประเทศ แต่สามารถพัฒนาอาชีพจากการทำเกษตรวิถีเกษตรยั่งยืน ดำรงชีวิตอยู่ได้ด้วยการปรับวิธีคิด วิธีทำและใช้ภูมิปัญญาบวกกับแนวคิดใหม่ ๆ และสามารถพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่ง

แลกเปลี่ยนความรู้ความคิดเชิงสร้างสรรค์จากประสบการณ์ตรงด้วยการลงมือปฏิบัติ เกิดการเรียนรู้ และวิธีการแก้ปัญหาด้วยการปรับเปลี่ยนวิธีการและเรียนรู้จากปัญหากลายเป็นปัญญาเสริมสร้างความเข้มแข็งทางกาย และจิตใจ การแยกแยะในการบริโภคเครื่องใช้ อุปโภคของกิน ฟัง อยู่ อาศัยอย่างพอดี ไม่ฟุ้งเฟ้อ ตามกระแสของสังคม ค่านิยมของสังคมและสังคมบริโภคนิยม แต่บริโภค อุปโภคตามคุณค่าที่ได้ประโยชน์สูงสุดของการดำรงชีพ

(1) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ

1) หลักของศีล คือ การเดินด้วยอาการสำรวม การกำหนดรู้ ขณะเจริญสติ ภาวนาและก้าวเดินไปด้วย ไม่มีติดในสิ่งใดหนึ่งที่เกิดขึ้น จะเกิดประโยชน์การกำหนดรู้แบบนี้ ทำให้เกิดสมาธิป้องกันไม่ให้จิตใจฟุ้งซ่านให้รู้เท่าทันต่อสิ่งที่ปรากฏขึ้น และยึดพุทธวิธีเป็นแบบอย่างแห่ง การสอนของพระพุทธเจ้าเป็นแบบอย่าง ขณะเดียวกันผู้เรียนก็ต้องให้ความร่วมมือ ตั้งใจเรียนด้วยความนอบน้อมตามหลักศิษย์ที่รักที่จะเรียนรู้ นำสู่การปฏิบัติตาม อันเป็นพฤติกรรมอันดีงามของการ เรียนรู้วิถีพุทธ เป็นพื้นฐานในการพัฒนา มีกิจกรรมในการรักษาศีล บริจาคทานและร่วมกิจกรรมจิตอาสา ช่วยเหลือสังคม และสมทานศีลในสถาบันการศึกษาก่อนเข้าสู่ทเรียน

2) หลักของสมาธิ คือ ทุกย่างก้าว ต้องกำหนด เป็นการสร้างกระบวนการพัฒนา ปัญญาในพระพุทธศาสนาได้แก่ การพัฒนาทางร่างกาย และจิตใจควบคู่ หลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนาตั้งอยู่บนหลักการของเหตุและผลคือ การมุ่งมั่นจดจ่อต่อการสอนเพื่อให้ผู้เรียนจะได้ ประโยชน์สูงสุด การทำสมาธิก่อนการเรียนการสอนในเวลาที่เหมาะสม และเกิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต

3) หลักของปัญญา คือ กระบวนการคิด รู้ทั่วถึงเหตุและผล รู้อย่างชัดเจนรู้เรื่อง บาปบุญคุณโทษ รู้สิ่งที่ควรทำควรเว้น คิดเชื่อมโยงด้วยเหตุผล ไม่ให้หลงเชื่ออย่างงมงาย ปัญญา ในทางพุทธศาสนาจึงมีความหมายลึกซึ้งกว่าความหมายที่ใช้อยู่โดยทั่วไป ทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วย แก้ไขปัญหาต่าง ๆ ในชีวิตได้อย่างยั่งยืน สามารถนำพาบุคคลไปสู่ความพ้นทุกข์ สอนอย่างแยกแยะ เหตุ ปัจจัย สอนให้เข้าใจกระบวนการอย่างละเอียด ให้โอกาส กระตุ้นให้เกิดคำถาม รวมถึงสร้าง กิจกรรมด้านศีล สมาธิ ปัญญา และศิลปะสร้างสรรค์ที่สื่อให้เข้าใจเรื่องไตรสิกขา บูรณาการกิจกรรม เพื่อพัฒนาจิตเปี่ยมด้วยศีลธรรม การดำรงตนอย่างมีวินัย จิตใจเข้มแข็งและมีความสุข

(2) การถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ

จากการสังเคราะห์แนวคิดนวัตกรรมนำร่อง 5 โรงเรียนและวิถีแห่งความสุข จะเห็นได้ว่านวัตกรรมทั้ง 5 โรงเรียนเป็นกลไกสำคัญในการจัดระบบการเรียนรู้แบบบูรณาการ โดยนำ หลักพุทธธรรมใช้เป็นฐานในการคิดเชิงสร้างสรรค์ และสร้างภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชน ท่ามกลางการ เปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการให้นิสิต นักศึกษา และชุมชนมุ่งทำความดี ละเว้นความชั่ว ไม่ประมาท มีสติ ตั้งมั่น มีเมตตาธรรม ฟังพาดตนเองได้ และอยู่ร่วมกันอย่างเอื้ออาทร การใช้ชีวิตร่วมกันของคนในสังคม เพื่อนำไปสู่เป้าหมายและความอยู่เย็นเป็นสุขที่พึงปรารถนาของสังคมไทย ซึ่งต้องอาศัยวิธีการจัดทำ

เป้าหมายตัวชี้วัดกิจกรรมวิถีพุทธและแนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรม ที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านเครือข่าย ณ ห้อง 512 คณะครุศาสตร์ โชนซี สุโรงเรียนระดับประถมศึกษา โรงเรียนมัธยมศึกษาและระดับ อุดมศึกษา ขยายผลสู่ชุมชนนวัตกรรมแห่งการเรียนรู้เพื่อผลักดันให้เกิดความสุขและการเรียนรู้ตลอดชีวิต

กล่าวโดยสรุปแล้วความสำคัญของหลักไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา ถือเป็นหลักธรรมในการฝึกฝน เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตมนุษย์ให้ดำเนินไปได้อย่างมีความสุข เนื่องจากศีลเป็นการพัฒนาที่สมดุล ประกอบกับสมาธิเป็นเครื่องมือในการกำกับการพัฒนาที่ยั่งยืน และปัญญาเป็นเครื่องสนับสนุนที่มั่นคง ถือเป็นบริบทวิถีชีวิตแบบพุทธ อันเหมาะสมกับสถานการณ์ปัจจุบันนั้น เมื่อนำหลักไตรสิกขามาประยุกต์ใช้ในรูปแบบกระบวนการเรียนรู้ เป็นการฝึกการดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องด้วยการรักษาศีล 5 ช่วยการสร้างวินัยในตนเอง ช่วยกระตุ้นให้เกิดการลด ละ เลิก ทำสิ่งที่ไม่ดี ทำให้มีระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ของตน ไม่สร้างปัญหาให้กับผู้อื่น ตั้งใจเรียนมากขึ้น ทำให้เกิดการพัฒนามีสติ ใช้ปัญญาในการแก้ปัญหาด้วยความอดทน มีศักยภาพในการประกอบอาชีพ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี

4.3.2 โชนซี 2 โชนศูนย์การเรียนรู้ภาคปฏิบัติ

หลักคำสอนต่าง ๆ ของพระพุทธศาสนามีการสอดแทรกเรื่องธรรมชาติไว้ เช่น เรื่อง ธรรมนิยาม ที่กล่าวถึงทุกสิ่งมีการเป็นไปตามเหตุและผล แม้แต่การปฏิบัติธรรมตามคำสั่งสอน ฟังปาอาศัย ความเป็นธรรมชาติ มีความเคารพสักการบูชาในพระรัตนตรัย ฟังปฏิบัติธรรมวินัยอย่างเคร่งครัด มองธรรมชาติที่อยู่รอบ ตัวเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชีวิต สร้างจิตสำนึกประกอบด้วย ความเมตตา ความกตัญญู กตเวที ผู้วิจัยสรุปรวมในหลักไตรสิกขา 3 คือ ข้อปฏิบัติสำหรับศึกษาเพื่อฝึกหัด อบรมกาย วาจา จิตใจ และปัญญา ให้ยิ่งขึ้น

(1) วิถีพุทธพอเพียง หลักการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า

หลักการใช้น้ำอย่างคุ้มค่า ต้องมีการวางแผนบริหารจัดการ มีความยืดหยุ่นเพียงพอต่อเนื่อง และเชื่อมโยงตลอดแนวมีพฤติกรรมกรใช้น้ำฟุ่มเฟือย ควรเปลี่ยน วิธีการใช้น้ำตามความเคยชิน มาเป็นการใช้น้ำอย่างรู้คุณค่า ไม่ปล่อยให้ไหลทิ้งไปโดยเปล่าประโยชน์ จะเป็นการประหยัด ค่าน้ำได้มาก

1) ศีล ข้อปฏิบัติตนขั้นพื้นฐานในทางพระพุทธศาสนา เพื่อควบคุมความประพฤติทางกายและวาจาไม่เบียดเบียน หรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น โดยยึดหลักการมีวินัยในตนเอง ประกอบอาชีพที่สุจริต มีความสัมพันธ์ทางสังคมในลักษณะที่เกื้อกูล สร้างสรรค์และส่งเสริมสันติสุขและ ในการแก้ปัญหาในด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างยั่งยืน

2) สมาธิ เป็นการฝึกอบรมด้านจิตใจ ให้มีจิตสำนึกที่ดีและสมบูรณ์ด้วยคุณภาพจิต สมรรถภาพทางจิต และสุขภาพจิตที่ดี มีจิตใจที่มีคุณธรรม เมตตาต่อสิ่งแวดล้อมทางสังคม

ตระหนักในคุณค่าของการพัฒนาจิตใจ โดยอาศัยธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสม ด้วยการปฏิบัติธรรม และการบำเพ็ญสมาธิภาวนา

3) ปัญญา เป็นการฝึกอบรมด้านปัญญาให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจ และแหวน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอม รู้จักคิด รู้จักพิจารณา รู้จักแก้ปัญหาด้วยปัญญา ซึ่งสามารถเข้าใจเหตุผล มองเห็นสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่มีอคติ เคลือบแฝง เป็นอิสระจากการครอบงำของกิเลส เป็นอยู่ด้วยความรู้เท่าทันธรรมชาติของโลกและสิ่งมีชีวิตตามธรรมชาติ โดยใช้ปัญญาในการพิจารณาการกระทำสิ่งที่เป็นประโยชน์และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดลอมได้

สถานที่ใช้เป็นห้องรวมกิจกรรมพื้นที่วิถีพอเพียงเชื่อมโยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปลูกพืช ผักสวนครัว พริก มะนาว ผักชี ถั่ว มะละกอ และอื่น ๆ เน้นการใช้ประโยชน์พื้นที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื้อที่ 2 งาน หน้าหอพักเอ เป็นพื้นที่วิถีพอเพียง พัฒนาดิน และระบบน้ำใช้พลังแสงอาทิตย์ สูบน้ำและจ่ายน้ำสำหรับรดผัก และพืชชนิดต่าง ๆ ดังนี้

3.1 ปรับสภาพดิน

ดินที่ดีนั้นควรมีความพรุนและมีช่องว่างให้น้ำและอากาศแทรกตัวอย่างพอเหมาะ มีความเป็นกรดเป็นด่างที่พอดี แต่หากดินในสวนที่เราต้องการปลูกพืชไม่ได้มีสภาพ เช่น เกิดปัญหาดินแข็ง ดินขาดธาตุอาหาร ดินเหนียว ดินลูกรัง ดินกรด ก็จำเป็นต้องปรับปรุงพื้นที่ดินให้เหมาะสมสำหรับปลูกต้นไม้ต่อไป ซึ่งเทคนิคง่าย ๆ ในการปรับปรุงดินทำได้ดังนี้

1. ปรับปรุงดินทางกายภาพ คือ การปรับสภาพโครงสร้างของดินให้อ่อนนุ่มต่อการเจริญเติบโตของรากพืช ทำให้มีช่องว่างสำหรับการระบายน้ำและการถ่ายเทอากาศได้ โดยการใช้ปุ๋ยอินทรีย์ ได้แก่ ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด ปุ๋ยอินทรีย์คุณภาพสูง เพื่อเพิ่มหรือรักษาระดับของอินทรีย์วัตถุในดินให้อยู่ในสัดส่วนที่เหมาะสม

2. ดินเนื้อละเอียดผิวดินแน่นทึบ มีการระบายน้ำไม่ดี ต้องจัดการให้ดินสามารถระบายน้ำได้ดีขึ้น โดยใส่ปุ๋ยอินทรีย์ชนิดต่าง ๆ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ช่วยปรับปรุงโครงสร้างของดินได้

3. ดินเนื้อหยาบไม่เก็บกักน้ำและธาตุอาหาร ต้องจัดการดินเพื่อให้ดินสามารถเก็บกักน้ำและธาตุอาหารได้ดีขึ้น โดยการเพิ่มอินทรีย์วัตถุลงไปดินในรูปของปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยคอก และปุ๋ยพืชสด ซึ่งปุ๋ยเหล่านี้จะช่วยทำให้ดินเกาะตัวเป็นก้อน ร่วนซุย เป็นผลทำให้การระเหยของน้ำจากดินช้าและลดน้อยลง ทำให้ดินสามารถดูดซับน้ำและธาตุอาหารได้มากขึ้น เพิ่มความสามารถในการอุ้มน้ำของดิน

3.2 บำบัดน้ำเสียสู่วิถีพอเพียง

การใช้น้ำคุณภาพดีมาช่วยบรรเทาน้ำเน่าเสียหรือที่เรียกกันว่า “น้ำดีไล่น้ำเสีย” ให้กลับมาใช้ประโยชน์ได้ ได้แก่ การใช้น้ำที่มีคุณภาพดีช่วยผลักดันน้ำเน่าเสียออกไปและช่วยให้น้ำเน่าเสียมีสภาพเจือจางลง ทั้งนี้โดยรับน้ำจากหอพักเอก มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การบำบัดน้ำเสียขึ้นกับปัจจัยต่าง ๆ ได้แก่ ลักษณะของน้ำเสีย ระดับการบำบัดน้ำเสียที่ต้องการ สภาพทั่วไปของท้องถิ่น ค่าลงทุนก่อสร้างและค่าดำเนินการดูแลและบำรุงรักษา และขนาดของที่ดินที่ใช้ในการก่อสร้าง ทั้งนี้เพื่อให้ระบบบำบัดน้ำเสียที่เลือกมีความเหมาะสมกับแต่ละท้องถิ่น ซึ่งมีสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยการบำบัดน้ำเสียสามารถแบ่งได้ตามกลไกที่ใช้ในการกำจัดสิ่งเจือปนในน้ำ เสีย ได้ดังนี้

1. จุดสูบน้ำจากบ่อบำบัดน้ำเสีย

การบำบัดน้ำเสีย เป็นการกำจัดสารต่าง ๆ ที่ปนเปื้อนอยู่ในน้ำเสีย ซึ่งมีวิธีการและกระบวนการที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับสมบัติและประเภทของน้ำเสีย หากกล่าวถึงน้ำเสียโดยทั่วไปที่มีองค์ประกอบส่วนใหญ่เป็นสารอินทรีย์ ที่สามารถย่อยสลายได้ด้วยกระบวนการทางชีวภาพ โดยจุลินทรีย์ชนิดอาศัยออกซิเจน หรือชนิดไม่ใช้ออกซิเจน ซึ่งทางผู้วิจัยและคณะได้กำหนดพื้นที่และรูปแบบการบำบัดน้ำเสียดังนี้

1) ใ้ถ่ายชาโค ถ่านที่เผาด้วยความร้อนสูง 850 องศาขึ้นไป จะมีคุณสมบัติซับเอาสิ่งปก ต่าง ๆ จากนั้นได้ดี ทำให้น้ำมีคุณภาพและจุลินทรีย์ สามารถนำน้ำที่บำบัดแล้วไปใช้ประโยชน์ทางการเกษตรได้

2) บรรจุถ่านในถุงตาข่าย โดยใช้ถ่านประมาณ 4 กิโล ซึ่งมีตันอยู่ที่ 120 บาท บรรจุถึงถ่ายชาโคไว้ในถังน้ำ จะใช้ได้ประมาณ 1 เดือน และเติม EM ลงในน้ำก่อนนำไปใช้การเกษตร

3) ใช้ระบบโซลาร์เซลล์ในการสูบน้ำ ลดการใช้พลังงานไฟฟ้า แต่พัฒนาอุปกรณ์ควบคุมการจ่ายน้ำแบบอัตโนมัติ เปิดและปิด หรือตามเวลาที่ตั้งไว้ และโซลาร์เซลล์เป็นหนึ่งการการลงทุนที่คุ้มค่า คือ สามารถติดตั้งโซลาร์เซลล์ บนหลังคาเพื่อผลิตไฟฟ้าใช้เอง โดยแปลงพลังงานจากแสงแดดมาเป็นไฟฟ้า เพื่อใช้ในชั่งกลางวันได้

2. จุดพักน้ำ โดยถึงขนาด 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร

การพักน้ำจากล้าบ่อบำบัดเข้าสู่ระบบท่อส่งน้ำไปยังถังเก็บน้ำขนาด 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร จากบ่อบำบัด เพื่อกักเก็บและบำบัดน้ำใช้กับเกษตรวิถีพอเพียง ในพื้นที่รับประโยชน์ของโครงการวิจัยและพื้นที่ใช้ทำแหล่งเรียนรู้การเกษตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการพัฒนาแบบเชิงพื้นที่ ตั้งถังขนาดน้ำ 000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร และพัฒนาควบคุมการจ่ายน้ำอัตโนมัติ เพื่อส่งเข้าสู่ระบบจ่ายไปยังแปลงผัก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

เนื่องจากมีอายุการใช้งานที่ยาวนานและไม่ต้องใช้ไฟฟ้า และที่สำคัญยังสามารถนำไฟฟ้าที่ผลิตได้ใช้ประโยชน์ได้

น้ำที่ผ่านการบำบัดแล้ว เป็นสิ่งสำคัญอย่างมากสำหรับระบบน้ำเสียจากหอพักเอ โดยพัฒนารูปแบบคือ การดึงเอาพลังแสงอาทิตย์มาใช้ประโยชน์ จะมีปั๊มน้ำ ซึ่งมีบทบาทสำคัญในทุก การใช้งาน จำเป็นต้องมีความทนทานเพียงพอที่จะจัดการกับทุกสิ่ง นับตั้งแต่หินกรวดและไขมันจนถึง อนุภาคขนาดใหญ่ ปั๊มน้ำเสียจำเป็นต้องมีประสิทธิภาพที่เชื่อถือได้ และมีความอัจฉริยะในการจัดการ กับคุณภาพน้ำเสียที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และน้ำที่ออกจากระบบมีคุณภาพที่เหมาะสมก่อนที่น้ำ จะถูกปล่อยสู่ท่อส่งน้ำไปยังแปลงผักตามจุดต่าง ๆ

4) ฐานที่ใช้เป็นห้องร่วมกิจกรรมพื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นห้องศูนย์รวมถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในห้องนี้ประกอบด้วยทีวีขนาด 100 นิ้ว กล้อง เครื่องคอนโทนและคอมพิวเตอร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหนึ่งท่านประจำห้อง เมื่อมี คณาจารย์ และนิสิตเข้ามาใช้งาน

คณะครุศาสตร์ ได้จัดเตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการและใช้เป็น ศูนย์กลางการทำกิจกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม แบ่งเป็นห้อง ที่ใช้ในการเรียนการสอน 3 ห้อง และสำหรับให้นิสิตทำกิจกรรม ห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปใน บัญ และห้องถ่ายทอดความรู้ เน้นให้ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์ แห่งการเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ โดยมีภาพดังนี้

ห้องซี 500 โซนซี ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยพื้นที่แบ่งเป็น 2 โซน คือ

1. ในร่ม เป็นศูนย์ร่วมกิจกรรม ในห้องประกอบด้วยองค์ความรู้ของกิจกรรมจาก ย่อย 1 ภายในห้องซี 500 สามารถปฏิบัติกรรมฐานได้ (กิจกรรมเดินด้วย ก้าวไปในบุญ) นอกจากนี้ยังมีคอมพิวเตอร์ ค้นคว้าข้อมูลการเรียนรู้

โดย คณะครุศาสตร์ ได้จัดพื้นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดให้มีขึ้นใน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีได้พื้นที่อาคารเรียนรู้ โดยเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

1. ห้องเรียนรู้ภาคทฤษฎี เข้าห้องเรียน ฟังบรรยายจากอาจารย์
2. ห้องเรียนด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พัฒนาการ การเรียนรู้
3. ห้องจัดกิจกรรม และห้องปฏิบัติธรรมใช้ชั้น 5 โซนซี เป็นสถานที่จัดกิจกรรม และปฏิบัติธรรมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก

4. คณะครุศาสตร์ ได้ขออนุญาตฝ่ายอาคารสถานที่ โดยพื้นที่ดินเปล่าหน้าหอพัก เอ พัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพอเพียง พัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตร ปลูกพืชผสมผสานเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หากสถานศึกษามีอาคารเรียนเพียงพอ ก็สามารถเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะห้องต่าง ๆ เช่น มุมกระจายข่าว ห้องพิพิธภัณฑ์ ห้องถิ่น ห้องศิลปะ ห้องดนตรี หรือห้องสื่อการเรียนการสอนด้านนวัตกรรม เป็นต้น

2. พื้นที่ปฏิบัติจริง วิถีพอเพียง การใช้น้ำ การปลูกผัก โดยองค์ความรู้ที่ได้เหล่านี้มาร่วมในห้องซี 500

สรุปผลการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นในการสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการศึกษาแนวคิด หลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่มุ่งเน้นในการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

บริบทพื้นที่ พบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตร อุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษา มีการเก็บค่าเล่าเรียนถูกในรูปแบบศาสนสงเคราะห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ชานเมืองท่ามกลางพื้นที่เกษตรกรรม และมีวิทยาลัยเขต วิทยาลัยสงฆ์ หน่วยวิทยบริการ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปให้เปิดการศึกษาเพื่อพัฒนาคณะสงฆ์และประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งมีพันธมิตรเครือข่ายโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ โดยพื้นที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขยายผลสู่ต่างประเทศ

4.4 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของจิตใจในทางพระพุทธศาสนา จะพัฒนาความสุขและสันติภาพมาสู่สังคมมนุษย์ ซึ่งคำสอนของพระพุทธศาสนาไม่ได้ปฏิเสธความมั่งคั่ง แต่คุณค่าของชีวิตคือความสุขที่แท้จริง ซึ่งมีได้เกิดจากทรัพย์ภายนอกแต่เป็นทรัพย์ภายในหรืออริยทรัพย์ ที่ทุกคนสามารถปฏิบัติได้ ด้วยไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ และปัญญา เป็นเบื้องต้น จากการศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษานำร่องทั้ง 5 แห่ง คณะผู้วิจัย จึงได้สังเคราะห์แนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา เพื่อนำไปประยุกต์ใช้ในการเพิ่มทักษะการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งสามารถประมวลองค์ประกอบแนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษาได้องค์ความรู้ดัง รูปภาพที่ 4.17

รูปภาพที่ 4.14 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

ที่มา : คณะผู้วิจัย 13 พฤศจิกายน 2564

แนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา MCU Model ต้องอาศัยองค์ประกอบ
อีกหลายประการ เพื่อให้เป็นไปตามเป้าหมายของพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ที่มุ่งเน้นด้านการเพิ่ม
ผลสัมฤทธิ์ในการเรียนรู้ของนักเรียน การลดความเหลื่อมล้ำด้านคุณภาพการศึกษา และการมีความ
ร่วมมือกับภาครัฐ องค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ โดยมีพื้นที่นวัตกรรมศึกษานำร่องเป็นพื้นที่พิเศษ
ด้านการศึกษา ที่เอื้อให้คนในพื้นที่ทุกภาคส่วนได้ร่วมพลัง ร่วมจัดการศึกษา สร้างนวัตกรรมการศึกษา
และการเรียนรู้ เพื่อตอบโจทย์คุณภาพการศึกษา พัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา คณะครุศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย บูรณาการ ปัญหาและการพัฒนาระบบการศึกษาของชาติ

พบว่า ปัญหาของระบบการจัดการศึกษามีความสลับซับซ้อนในเชิงกระบวนการบริหารในหลายด้าน ด้านงบประมาณ นโยบายการศึกษาของภาครัฐ ด้านหลักสูตรทางการศึกษา ด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ด้านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ท่ามกลางความกลมกลืนทางประเพณีและวัฒนธรรมท้องถิ่น

พื้นที่นวัตกรรมการศึกษาทางคณะครุศาสตร์ ได้พัฒนาขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้วิถีพุทธ และเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดกิจกรรมต่าง ๆ เปรียบเสมือนชุมชนแห่งการเรียนรู้ มีครู โรงเรียน และชุมชน ดังนั้นบริบทของพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา จึงมีหลักสำคัญในการพัฒนาที่คล้ายคลึงกับการจัดการชุมชนเป็นหลักสำคัญในการสร้างชุมชนต้นแบบของการเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) กิจกรรมวิถีพุทธพอเพียงใช้น้ำอย่างคุ้มค่าและวิถีเกษตรยั่งยืน 2) กิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้ศีล สมาธิ ปัญญาเป็นฐาน 3) กิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ สำหรับเยาวชน และ 4) กิจกรรมการถ่ายทอดองค์ความรู้วิถีพุทธ โดยการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือในการเชื่อมโยงองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่น หลักในการสร้างโรงเรียนต้นแบบการเรียนรู้ ต้องให้โรงเรียน และชุมชนมีส่วนร่วมรับรู้ถึงปัญหาต่าง ๆ และความต้องการโดยเรียงลำดับความสำคัญ ทำให้เกิดความเข้มแข็งทางด้านการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา และเพิ่มศักยภาพของภูมิปัญญาท้องถิ่นหรือในชุมชน ตลอดจนการสร้างเครือข่าย ในการเชื่อมโยงความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่นวัตกรรมการศึกษาแนวใหม่

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล ข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) มีวัตถุประสงค์ 3 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2. เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ และ 3 เพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผล

การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ สรุปผลตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

สภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

สภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โรงเรียนภาคกลาง จำนวน 3 แห่ง ประกอบด้วย โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร และโรงเรียนวัดสุทธิวาราม กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนเอกชนอยู่ประจำ จัดการ ศึกษา ในระดับชั้นอนุบาล - ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนทางเลือกที่เน้นการจัดการศึกษาแบบคุณธรรมนำความรู้ มีระบบการคัดเลือกนักเรียนเข้าใหม่ที่เน้นผู้ปกครองของนักเรียนเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้ได้ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และนโยบาย ของโรงเรียน ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของกระทรวงศึกษาธิการ เป็นแม่บทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาบริหารสถานศึกษาและจัดการศึกษาตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามแบบวิถีพุทธรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรีโรงเรียนสัตยาไสมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม นำความรู้ และรู้จักที่จะใช้ทั้งสองประการควบคู่กันไป มีการพัฒนาทั้งทางร่างกาย ใจ และจิตวิญญาณ รวมทั้งสร้างอุปนิสัยที่ดีงามให้กับผู้เรียน โรงเรียนจึงมีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธโดยนำหลักการของกระทรวงศึกษาธิการสู่การปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของโรงเรียน ผู้บริหารมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านองค์ความรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ เป็นแบบอย่างที่ดี

ทั้งชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวให้กับครู นักเรียน ผู้ปกครอง ครูมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนสัตยาไสและชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ปกครองมีบทบาทที่มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนในลักษณะของชมรมผู้ปกครอง และครู โรงเรียนมีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบ ความรัก ความเมตตา เอื้อต่อการเรียนรู้แบบคุณธรรมนำความรู้ โรงเรียนสัตยาไสจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลัก “Educare” ในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน มุ่งการดึงเอาสิ่งที่ตั้งงามรวมถึงคุณธรรมออกมาจากจิตใจของผู้เรียน โดยใช้หลักคุณธรรม 5 ประการ คือ ความรักความเมตตา ความจริง การประพฤติชอบ ความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ใช้ระบบ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มีการฟังและเกื้อกูลกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมตามทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา โดยให้ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและในการวางแผน การสอน ใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยการนั่งสมาธิโดยใช้แสงสว่าง บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปในรายวิชาและกิจกรรม โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณธรรม และความดีงามระหว่างวิชา

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานครปัจจุบันโรงเรียนรุ่งอรุณจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนจำนวน 1,304 คน (สิงหาคม 2559) โรงเรียนรุ่งอรุณ จัดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Learning) บูรณาการการเรียนรู้สู่ชีวิต ด้วยกระบวนการเรียนรู้ไปบนกิจวัตรประจำวัน บ่มเพาะลักษณะนิสัยที่ดีในวิถีของการรู้ อยู่ รู้กิน และรู้ประมาณตนอย่างพอเหมาะพอดี การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในสังคม จนเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของทุกสิ่งที่เรียน มีความรู้ความเข้าใจอย่างเชื่อมโยงตนเอง สังคมและโลก ประยุกต์ใช้ความรู้อย่างสร้างสรรค์ ขยายศักยภาพและสร้างดุลยภาพแห่งมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเรียนรู้ตามแนวทางของวิถีรุ่งอรุณ เป็นวิถีชีวิตแห่งการเรียนรู้ที่ครู นักเรียน พ่อแม่ เรียนรู้และเติบโตร่วมกัน มีชุมชนที่มีกัลยาณมิตรคอยโอบล้อม ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้ เป็นตัวอย่างในการฝึกฝนตนเอง จนเป็นที่พึ่งของตนเองและผู้อื่นได้บุคลากรภายในโรงเรียนรุ่งอรุณเองก็ได้รับการฝึกฝนจากครูบาอาจารย์ทางจิตวิญญาณหลายท่านตามแต่ความประสงค์ของบุคลากร อย่างไรก็ตาม พึงระลึกว่าในคำสอนของพระพุทธเจ้านั้น การฝึกเจริญสติมีมากับคู่กับ “สัมปชัญญะ” ซึ่งหมายถึงความเข้าใจที่ชัดเจนหรือปัญญาในการกระทำ ในการฝึกฝนทั้งสองส่วนโรงเรียนรุ่งอรุณได้นำทั้งการฝึกปฏิบัติตามแบบแผนและการฝึกปฏิบัติในกิจวัตรประจำวันมาใช้ เนื่องจากพระพุทธเจ้าได้ทรงสอนไว้ในสติปัฏฐานสูตรว่าแม้แต่ละการกระทำหรือการเคลื่อนไหวของร่างกายและจิตก็สามารถเป็นวัตถุประสงคในการฝึกเจริญสติได้ การหายใจเข้าออกแต่ละครั้ง การเคี้ยวข้าวแต่ละคำ การดื่ม การแปร่งฟัน การก้าวเดินแต่ละก้าว การนั่งแต่ละครั้ง การเอนตัวลงนอน การขยับมือและอื่นๆอีก

มากมายต่างสามารถนำมาใช้ในการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่องเพื่อให้คุ้นชินกับพฤติกรรมที่มีสติ นอกเหนือจากการฝึกเหล่านี้แล้ว สัมผัสญาณยังเป็นเครื่องนำทางในการตรวจสอบและการปล่อยวางจากการยึดมั่นถือมั่นไปตามความชอบหรือไม่ชอบของเราได้ด้วยความรู้ซึ้ง การฝึกตามแบบแผนเช่นการฝึกต่อเนื่องเป็นเวลา 5, 7, 9 วัน หรือมากกว่านั้นมีความจำเป็นสำหรับการลับคมให้กับทักษะการรู้ทันตน เบื้องต้นในขณะที่การฝึกอย่างไม่เป็นทางการจำเป็นต่อการนำไปใช้รู้เท่าทันตนในชีวิตจริง การฝึกเจริญสติ ทั้งสองรูปแบบในโรงเรียนรุ่งอรุณได้กลายเป็นหนทางตรงของความเป็นกัลยาณมิตรกับโยนิโสมนสิการ ซึ่งทั้งสองประการนี้ได้ชื่อว่ามีอิทธิพลมากที่สุดในการเสริมสร้างชุมชนการเรียนรู้แบบองค์รวมดังที่ได้อธิบายไว้ก่อนหน้านี้

สรุปสาระสำคัญของนวัตกรรมวัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธได้ดังนี้

1. นักเรียนมีการใส่ชุดนักเรียนมาเรียนทุกวันพฤหัสบดีส่วนวันอื่นจะใส่ชุดธรรมดามาเรียน

2. เด็กนักเรียนเวลาพูดกับครูหรือผู้ปกครองจะมีคำลงท้ายด้วย ครับ,ค่ะเสมอ

3. ภาคเช้าเด็กนักเรียนมีการเข้าแถวเป็นระเบียบตอนเคารพธงชาติ

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานครปัจจุบันโรงเรียนวัดสุทธิวราราม มีอาคารเรียนจำนวน 7 อาคาร ชื่อของอาคาร 6 หลังถูกตั้งชื่อให้ คล้องกัน ดังนี้ "สุทธิรังสรรค์ บัณฑิตสุทธิ วิจิตรวรรณ ศาสตร์ พัทธนาถบงกช พัทธยศบุษกร ขจรเกียรติวิโรบล" ตามบุคคลสำคัญและสัญลักษณ์ของโรงเรียน

หลักสูตร ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ภาคปกติ ห้อง 1-8 (ห้อง 8 คิง โดยมีการสับเปลี่ยนทุกช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น) โครงการภาษาอังกฤษภาคพิเศษ (English Proficiency Course) เรียกโดยทั่วไปว่า Intensive Course (ห้อง 9) และโครงการพัฒนาและส่งเสริมความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Gifted Program) (ห้อง 10-12)

ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ภาคปกติ ประกอบด้วย แผนการเรียน วิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์ ห้อง 1 (คิง) - 3 (มีการสับเปลี่ยนแค่ช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ขึ้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5) แผนการเรียน คณิตศาสตร์ - ภาษาอังกฤษ ห้อง 7 (คิง) - 9 (มีการสับเปลี่ยนแค่ช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ขึ้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5) แผนการเรียน ภาษาอังกฤษ - ภาษาจีน ห้อง 10 และแผนการเรียน ภาษาอังกฤษ - ภาษาฝรั่งเศส ห้อง 10

นอกจากนี้ ยังมีโครงการพิเศษอื่น ๆ อาทิ โครงการภาษาอังกฤษภาคพิเศษ (English Proficiency Course) เรียกโดยทั่วไปว่า Intensive Course (โครงการนี้เป็นแผนการเรียนวิทยาศาสตร์ - คณิตศาสตร์) ห้อง 4 โครงการพัฒนาและส่งเสริมความสามารถพิเศษด้านวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ (Gifted Program) ห้อง 5 (คิง) - 6 (มีการสับเปลี่ยนแค่ช่วงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ขึ้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่

5) โครงการส่งเสริมและพัฒนาศักยภาพนักเรียนที่มีความสามารถเป็นเลิศด้านดนตรี (Honors Program) ในความร่วมมือกับคณะดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร หอ 10 ในอดีตเคยมี โครงการส่งเสริมและพัฒนานักเรียนที่มีความสามารถพิเศษในการเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย (สพพ.) (อังกฤษ: Special Project for Out standings Students Towards High School Certificate) สังกัดกรมสามัญศึกษา หรือหลักสูตรเร่งรัด 2 ปี

ปัจจุบันได้มีแนวคิดในการดำเนินงานโครงการ “โรงเรียนนวัตกรรมสร้างสรรค์” (Suthi Creative and Innovation School) ริเริ่มโดยพระสุธีรัตนบัณฑิต (พระมหาสุทิตย์ อากาศโร) เจ้าอาวาส วัดสุทธิวาราม มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อผลักดันให้โรงเรียนสุทธิวารามเป็นผู้นำด้านนวัตกรรมของประเทศ ตลอดจนส่งเสริมให้นักเรียนโรงเรียนสุทธิวารามมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรมใหม่ และมีความพร้อมที่จะนำนวัตกรรมที่ได้นั้นไปสร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ต่อชุมชน มี 3 เป้าหมาย ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 ส่งเสริมให้ครูและนักเรียนมี ความสนใจทางด้านนวัตกรรม	เป้าหมายที่ 2 สนับสนุนให้นักเรียนมี ความสามารถในการสร้าง นวัตกรรม	เป้าหมายที่ 3 ผลักดันให้โรงเรียนเป็นผู้นำด้าน นวัตกรรมของประเทศ
-ครูและนักเรียนได้รับทราบ ข้อมูลทิศทางการพัฒนา นวัตกรรมของประเทศ และ แหล่งข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่มีการสนับสนุนในเรื่อง นวัตกรรม -ครูมีความรู้ความเข้าใจในเรื่อง การสร้างนวัตกรรมและพร้อม เป็นที่ปรึกษาให้กับนักเรียนได้ -นักเรียนมีแนวคิดในการสร้าง นวัตกรรม Conceptual Design และสามารถเขียนเป็น	-มีความร่วมมือทางวิชาการ (MOU) กับหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ Know ledge & Tool for Built-up Innovation -นักเรียน ม.ต้น มีความสามารถ ในการสร้างนวัตกรรมในระดับ Prototype: ต้นแบบจำลอง โอเดียนักเรียน, ม.ปลาย มี ความสามารถในการสร้าง นวัตกรรม ในระดับ Products: สิ่งประดิษฐ์ที่นำไปใช้งานได้	-นักเรียนส่งผลงานเข้าประกวด และได้รับความสำเร็จในการ ประกวดนวัตกรรม ระดับประเทศ -โรงเรียน ครูและนักเรียน สามารถนำนวัตกรรมที่ได้ไป ถ่ายทอดและสร้างประโยชน์ต่อ ชุมชน -มีภาคธุรกิจให้ความสนใจ นำเอานวัตกรรมไปต่อยอดใน เชิงพาณิชย์

โครงการเพื่อนำเสนอขอรับทุน ได้	-จัดให้มีการประกวดนวัตกรรม ภายในโรงเรียน -นักเรียนสามารถใช้เป็นผลงาน เพื่อยื่นเข้าเรียนต่อในระดับ มหาวิทยาลัย	-โรงเรียนวัดสุทธิวรารามมีความ พร้อมในการเรียน-การสอนใน เชิงนวัตกรรมสร้างสรรค์ -สามารถทำให้โรงเรียนวัดสุทธิว ราราม เป็นที่สนใจในการสมัคร เข้าเรียนของผู้ปกครองและ นักเรียน
-----------------------------------	---	---

สรุปสาระสำคัญของนวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนรู้วิถีพุทธได้ดังนี้

1. มีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กโดยการให้เข้าค่ายคุณธรรม
2. มีการสอนให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ตัวเองจะรู้จัก หรือไม่รู้จักก็ตาม
3. มีการสอนเรื่องระเบียบวินัยแก่เด็กนักเรียนในการมาเข้าแถวก่อนเข้าเรียน
4. มีการเรียนการสอนด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาฝรั่งเศส
5. มีการสอนเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมปัจจุบัน
6. มีการสอนให้ช่วยเหลือตัวเองเป็นหลักโดยที่ไม่ต้องเดือนร้อนที่บ้าน เช่น การหาเงินมาทำกิจกรรมที่โรงเรียนเองและเด็กนักเรียนก็ได้จัดกิจกรรมร้องเพลงเปิดหมวกตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อนำเงินมาจัดกิจกรรม

สภาพที่เป็นโอกาส ในท้องถิ่นมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกห้องเรียน ได้แก่ ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมของชุมชนในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ฯลฯ มีบริการสาธารณสุขที่ดี มีบริการอินเทอร์เน็ตอย่างทั่วถึง ฯลฯ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกในการให้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องและเพิ่มพูนความรู้แก่ครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยโรงเรียนได้รับการสนับสนุนการดำเนินงานอย่างดียิ่งจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2 คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้โรงเรียนยังมีองค์กรสัมพันธ์ที่ให้การสนับสนุนด้านทรัพยากรและงบประมาณอย่างต่อเนื่อง ได้แก่ สมาคมผู้ปกครองและครูโรงเรียนวัดสุทธิวราราม สมาคมนักเรียนเก่าสุทธิวราราม มูลนิธิจุฬารังษีในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ชมรมครูเก่าสุทธิวราราม และผู้ปกครองเครือข่าย ในระดับดีมาก

สภาพที่เป็นข้อจำกัด โรงเรียนมีพื้นที่จำกัด แต่ต้องรองรับนักเรียนที่ประสงค์จะเข้าศึกษาต่อจำนวนมาก บริเวณโดยรอบอยู่ในเขตการจราจรคับคั่ง บุคลากรครูเป็นครูผู้ช่วย 14.6% ซึ่งเป็นบุคลากรที่

มีประสบการณ์ในการสอน การปฏิบัติงานค่อนข้างน้อย และความสามารถในการแก้ปัญหาระบบงานน้อย ประกอบกับภาระงานของครูที่นอกเหนืองานสอนยังคงมีเพิ่มมากขึ้น ผู้ปกครอง นักเรียนในพื้นที่บริการส่วนใหญ่มีรายได้ในระดับปานกลางถึงต่ำ นอกจากนี้วิกฤติของเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมของโลก สังคม และสถานการณ์ทางการเมือง มีการเปลี่ยนแปลงเป็นระยะ จึงเป็นอุปสรรคในการระดมทรัพยากรจากชุมชนเพื่อพัฒนาการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ

วิทยาลัยจุลมนศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษวิทยาลัยได้มีการทำกิจกรรมอาชีวะวิถีพุทธ และมีการขยายผลมาแล้ว 6 ปี จนได้รับรางวัลพระราชทานถึง 19 วิทยาลัย โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ขณะนี้วิทยาลัยมีโครงการจัดสร้างอาคารวิปัสสนาเพื่อใช้สอนกรรมฐาน และการจัดอบรมครูและนักเรียน ส่วนเครือข่ายโรงเรียนที่ได้ไปรางวัลพระราชทานแล้วก็มีการขยายผลให้โรงเรียนอื่นๆ ต่อไป ซึ่งมีการขยายผลไปแล้วอีก 5 โรงเรียน เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายร่วมกัน ส่วนโรงเรียนใดสามารถรักษาตำแหน่งไว้ได้ 5 ปีก็จะได้รับรางวัลพระราชทานถาวรนักเรียนที่นี้ได้รับการศึกษาฟรีทั้งหมด ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาจนถึงระดับอาชีวศึกษา เว้นเฉพาะระดับ ปวส. มีค่าเทอม 6,500 บาท ส่วนระดับ ปวช. จะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เฉพาะที่เรียนเทคโนโลยี เทอมละ 2,000 บาท ซึ่งผู้ปกครองก็ยินดี วิทยาลัยได้มีการจัดตั้งกองผ้าป่าผู้ปกครองทุกปี ไม่มีการประกาศเรียไร้ตลอดทั้งปี จุดประสงค์ก็เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียน และคาดหวังว่านักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากที่นี่ไปจะต้องได้รับความสุขการปฏิบัติงานบุคลากร โดยเฉพาะครูที่มาสอนจะรับสมัครในเว็บไซต์ หรือประกาศรับสมัครทั่วไป จะมีการสัมภาษณ์อย่างเดียว ไม่สอบข้อเขียน แต่จะให้ไปปฏิบัติธรรมก่อน โดยพิจารณาจากอุปนิสัยว่า มีการความตั้งใจในการปฏิบัติธรรมไหม มีการทดสอบอารมณ์จิตว่าเป็นอย่างไร และดูจากความจริงใจในความเป็นครู โดยครูจะได้รับเงินเดือนจากตามวุฒิ รัฐบาลให้เงินสนับสนุนมารับเงินเดือนตามวุฒิ ส่วนครูที่มาอยู่แหว่ ได้วันละ 200 บาท ต่อคน ที่นี่ จะเน้นการทำงานด้วยใจเอาบุญกุศล

ส่วนใหญ่ครูก็เป็นลูกศิษย์ของวิทยาลัย บางคนสำเร็จจากที่นี่ไปต่อในระดับมหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษามากก็เข้ามาทำงานเป็นครูที่นี่ และประสบความสำเร็จตามหน้าที่การงาน ทั้งในระดับหัวหน้า และผู้บริหาร และการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนสาขาต่างๆ เช่นที่จะเปิดในจังหวัดนครราชสีมาวิธีการคัดเลือกจะพิจารณาจากผลงานด้วยสายตา ความขยันหมั่นเพียร ความน่าเคารพ ในการทำงานจะเน้นการทำงานภาคปฏิบัติ ไม่สั่งงานด้วยวาจา ต้องรายงานผลการดำเนินงานตลอด ต้องรายงานทุกเรื่องไม่ปิดบังกัน มีการกล่าวชมเมื่อทำดี

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงใหม่มหาวิทาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ตั้งอยู่บนปรัชญาที่ว่า เศรษฐศาสตร์มีขมิ้น การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีมูลเหตุเกิด

จากการที่ พระเมธีวชิโรดม (พระมหาวิฑูริย์ วชิรเมธี) รับทราบปัญหาการเป็นหนี้ครัวเรือนของชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ในเขตตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยท่านให้สุม่วิจัยข้อมูลเชิงลึก จำนวน 4 หมู่บ้าน พบว่า ทั้ง 4 หมู่บ้านมีหนี้ครัวเรือนรวมกันถึง 85 ล้านบาท เฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 200,000 บาท จากปัญหาดังกล่าวนั้น ท่านจึงคิดหาวิธีช่วยชาวบ้านให้บรรเทาและหายจากความยากจน สามารถที่จะยืนหยัดพึ่งตนเองทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจให้ได้ มูลนิธิวิมุตตาลัย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ท่านได้เปิดหลักสูตรสัมมนาชีพเกษตรกรอินทรีย์วิถีพุทธให้แก่เกษตรกร ทั่วไป ในเขตตำบลห้วยสัก และต่อมาได้ขยายเครือข่ายครอบคลุมเกือบทุกอำเภอในจังหวัดเชียงรายมหา วิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ มีโรงเรียนอยู่ภายใต้การบริหาร จำนวน 3 โรงเรียน คือ

1. โรงเรียนชวานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านเกษตรกรรม ผลิต แปรรูป จำหน่าย การบริหารตน และการบริหารจิตใจ
2. โรงเรียนชีวگانุสรณ์ ศึกษาเกี่ยวกับสมุนไพร การผลิตยา การรักษาสุขภาพกายและใจ
3. โรงเรียนสืบศิลป์แผ่นดินล้านนา ศึกษาเกี่ยวกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม สอน เผยแพร่ แลกเปลี่ยน และสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรม

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ทั้ง 3 เรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา ประสบ ความสำเร็จในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะหลักสูตรของโรงเรียนชวานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่มุ่งเน้นให้ นักศึกษาที่เป็นเกษตรกร อยู่รอด อยู่ได้ และอยู่ดี แนวทางการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยพุทธ เศรษฐศาสตร์ มีลักษณะเป็นสถาบันการศึกษานอกระบบ กำหนดหลักสูตรขึ้นมาเอง สร้างสรรค์ พัฒนา กระบวนการเรียนการสอนเอง ถือว่าเป็นอิสระทางปัญญาและวิชาการอย่างเต็มที่ เป็นหลักสูตรแกนกลาง สำหรับนำมาใช้การจัดการศึกษาใช้หลัก “พุทธเศรษฐศาสตร์” พระเมธีวชิโรดม ได้ให้ความหมายโรงเรียน ชวานาพุทธเศรษฐศาสตร์ว่า การทามาหากินตามรอยพุทธธรรม เป็นการนำมาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับ สังคมปัจจุบันหลักธรรมที่พระเมธีวชิโรดม นำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการของมหาวิทยาลัยพุทธ เศรษฐศาสตร์ จำนวน 4 หมวดหลัก (จากจำนวนทั้งหมด 14 หมวด) ได้แก่ (1) อริยสัจ 4 (2) ทิฏฐธัม มิกัตถะ 4 (3) สังคหัตถุ 4 และ (4) อัตตา หิ อตตโน นาโถ (ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน)

การบริหารจัดการ ของมหาวิทยาลัยมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ และของโรงเรียนชวานา พุทธเศรษฐศาสตร์ คณะผู้วิจัยจึงนำมาสรุปเป็นต้นแบบเพื่อเป็นทางเลือกของระบบการศึกษารูปแบบใหม่ ในปัจจุบัน ดังนี้

- 1) ลักษณะผู้เรียนที่พึงประสงค์จะต้องประกอบด้วยอัตลักษณ์ 10 ประการ คือ ขยันหา (อุฏ ฐานะสัมปทา) รักษาดี (อารักขสัมปทา) มีกัลยาณมิตร (กัลยาณมิตรตตา) ใช้ชีวิตสมดุลง (สมชีวิตตา) ใจบุญ แบ่งปัน (ทาน) ไม่หวั่นงานหนัก (วิริยารัมภะ) รักพี่เพื่อน้อง (นิสสัยสัมปโน) ไม่เกี่ยวข้องอบายมุข

(อปายมุข เวมณี) ความทุกข์เป็นครู (จตุราริยสังข์) และกตัญญูเป็นเลิศ (กตัญญูทเวที) คือ เป็นผู้เปรียบพร้อมด้วยคุณสมบัติทั้งระดับกายภาพและจิตภาพ

2) การจัดการศึกษา เป็นระบบการศึกษาที่ลงมือปฏิบัติ (Learning by Doing) ประกอบด้วย

2.1) การจัดการศึกษา เป็นการจัดแบบหลวม ๆ โดยสัมพันธ์กับครูผู้สอนและนักศึกษาในขณะนั้นว่า จะต้องใช้รูปแบบใด อาจจะไม่เหมือนกันทุกกลุ่มเสมอไป

2.2) หลักสูตรที่เปิดสอนครอบคลุม 3 หลักสูตร คือ หลักสูตรด้านศาสตร์วิชาการสมัยใหม่ หลักสูตรด้านวิชาประสบการณ์ชีวิต (วิชาชีพ) และหลักสูตรด้านวิชาพระพุทธศาสนา

2.3) คุณสมบัติของนักศึกษาไม่มีการจำกัดหรือผูกมัด มุ่งเน้นไปที่ตัวบุคคลว่า “คนที่อยากเรียน ต้องได้เรียน” แต่ต้องเป็นผู้ถึงพร้อมด้วยคุณธรรมอย่างน้อย 3 ประการ ได้แก่ อิทธิบาท 4 ทิฏฐธัมมิกัญญะ 4 และสังคหวัตถุ 4

2.4) ระบบการเรียนการสอน เป็นระบบการศึกษาตามอัธยาศัย สัมพันธ์กับการตกลงระหว่างคณาจารย์ผู้สอนกับนักศึกษา ซึ่งจะไม่เหมือนกับระบบการเรียนการสอนในโรงเรียนหรือในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ส่วนใหญ่ในปัจจุบัน

2.5) การวัดผลประเมินผลเป็นการวัดตามความเป็นจริง โดยผู้เรียนและคณาจารย์ผู้สอนจะกำหนดรู้ร่วมกันว่าผ่านหรือไม่ จุดมุ่งหมายสูงสุดของการวัดและประเมินผล คือ นักศึกษาเมื่อจบหลักสูตรแล้วต้อง “อยู่รอด อยู่ได้ อยู่ดี”

สรุปสาระสำคัญของนวัตกรรมการเรียนการสอน/การเรียนรู้วิถีพุทธได้ดังนี้

1. มีการสอนวิปัสสนากรรมฐานแก่พระและฆราวาสผู้สนใจในธรรม
 2. มีการจัดหลักสูตรอบรมสติภาวนาทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศจัดเป็นประจำทุกเดือน
 3. มีการจัดกิจกรรมต้นไม้พูดได้ หรือต้นไม้ธรรม แก่ชาวพุทธและต่างประเทศ คือการเอาธรรมชาติและเทคโนโลยีมาบรรจบกันโดยมีการสแกนคิวอาร์โค้ดจากป้ายที่ติดหน้าต้นไม้เมื่อสแกนเสร็จก็จะมีเสียงอ่านดังขึ้นและยังมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษเป็นการพัฒนาสื่อธรรมโดยใช้เทคโนโลยีมาช่วยเป็นครั้งแรกในประเทศไทย

4. มีการสอนธรรมโดยมีแผ่นป้ายข้อความธรรมติดอยู่ในทุกที่ของศูนย์

5. มีการสร้างรูปปั้นศิลปะทางธรรมที่สอดแทรกธรรมไว้ในสถานที่ต่าง ๆ ของศูนย์ เช่นรูปปั้นสามเณร 4 องค์ มี ปิดหู ปิดตา ปิดปาก และเปิดใจ ที่สร้างไว้เพราะเมื่อเวลานักท่องเที่ยวมาและไม่เจอพระก็จะได้รับธรรมจากรูปปั้นที่สร้างไว้ในศูนย์

6. มีการสอนกราบและไหว้แบบกรรมฐานแก่ผู้มาปฏิบัติ

7. มีการสอนธรรมเรื่องความกตัญญูต่อพ่อและแม่

8. มีการสอนให้คิดดี ทำดี เพื่อทดแทนคุณของแผ่นดิน
9. มีการสอนธรรมที่สนุกสนานแก่เด็กนักเรียนที่ได้ไปอบรมที่ศูนย์
10. มีการสอนเรื่องเกษตรอินทรีย์ เกษตรวิถีใหม่ และการใช้ชีวิตแบบพอเพียงให้แก่เกษตรกรในพื้นที่
11. มีการสอนชาวนาโดยใช้โรงเรียนพุทธเศรษฐศาสตร์อินทรีย์ในการสอนชาวนาและนักท่องเที่ยวนักผู้สนใจ
12. มีการให้ความรู้ทางการเกษตรเรื่องการคัดเลือกเมล็ดพันธุ์ข้าว และการสีข้าวแบบโบราณ
13. เป็นแหล่งเรียนรู้ธรรมในธรรมชาติ

สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

การจัดพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ประกอบด้วย ด้านกายภาพคือ อาคารสถานที่ ห้องเรียน แหล่งเรียนรู้ สภาพแวดล้อม ด้านกิจกรรมบนพื้นฐานวิถีชีวิต ด้านการเรียนการสอน แผนการจัดการเรียนรู้ จนถึงกระบวนการเรียนการสอน ด้านบรรยากาศและปฏิสัมพันธ์ ในการปฏิบัติต่อกันระหว่างอาจารย์ผู้สอนกับนิสิต และด้านการบริหารจัดการ ตั้งแต่การกำหนดวิสัยทัศน์ จุดเน้น การกำหนดแผนปฏิบัติการ การสนับสนุน ติดตาม ประเมินผล และพัฒนา ต่อเนื่อง ซึ่งการจัดสภาพในแต่ละด้าน จะมุ่งเพื่อให้การพัฒนาผู้เรียนตามวิถีพุทธหรือตามระบบไตรสิกขา ดำเนินได้อย่างชัดเจนมีประสิทธิภาพ และจัดการเรียนการสอนนอกสถานที่ เพื่อให้สอดคล้องด้านกายภาพ สภาพแวดล้อมที่ชวนให้มีจิตใจสงบ ส่งเสริมปัญญา กระตุ้นการพัฒนาศรัทธา และศีลธรรม กิจกรรมพื้นฐาน วิถีชีวิต กระตุ้นให้การกิน อยู่ ดู ฟัง ดำเนินด้วยสติสัมปชัญญะ บูรณาการหลักไตรสิกขา

การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธการวางแผนและปฏิบัติแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนศึกษาบริบทของพื้นที่ โดยทำการวางแผนศึกษาข้อมูลในพื้นที่ถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา เตรียมความพร้อมทั้งทางภาคีผู้มีส่วนสนับสนุน คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการศึกษาในพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธกับบุคคลเป้าหมายแบบเจาะจง

โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา จำนวน 5 พื้นที่นวัตกรรมการศึกษา ได้แก่

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสรุปข้อมูลสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อนำมาสรุปผลและอภิปรายเป็นความเรียงข้อมูลในการพัฒนา จำนวน 13 รูป/คน ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ สำคัญ

1 พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

กิจกรรมพื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นห้องศูนย์รวมถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในห้องนี้ประกอบด้วยทีวีขนาด 100 นิ้ว กล้อง เครื่องคอนโทนและคอมพิวเตอร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหนึ่งท่านประจำห้อง เมื่อมีคณาจารย์ และนิสิตเข้ามาใช้งาน

คณะครุศาสตร์ ได้จัดเตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการและใช้เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม แบ่งเป็นห้องที่ใช้ในการเรียนการสอน 3 ห้อง และสำหรับให้นิสิตทำกิจกรรม ห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และห้องถ่ายทอดความรู้ เน้นให้ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ โดยมีพื้นที่ที่ใช้ในนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ 2 โซน คือ โซนที่ 1 โซนศูนย์เรียนรู้ และโซนที่ 2 ภาคปฏิบัติ

1.1 โซนที่ 1 โซนศูนย์เรียนรู้

โซนศูนย์การเรียนรู้เป็นการจัดพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธภายในอาคาร บริเวณ ห้อง 500 โซนซี ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

แนวคิดการออกแบบตามหลักสัปปายะ

การออกแบบตามหลักสัปปายะ คือการนำหลักสัปปายะมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมกรรมพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ซึ่งหัวใจสำคัญที่ค้นพบจากการศึกษาก็คือ จะต้องให้ความสำคัญในการเรียนรู้ระหว่างผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ที่ตั้งโครงการ และผู้ออกแบบเพื่อให้ผู้ออกแบบสามารถแปลผลการเรียนรู้ออกมาเป็นผลงานการออกแบบทางสถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับทั้งผู้นำทางการเรียนรู้วิถีพุทธ ครูผู้สอน ชุมชนแห่งการเรียนรู้ และที่ตั้งโครงการ

โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างสถาปนิกกับผู้นำทางการเรียนรู้นวัตกรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน นั้น ผู้ออกแบบจะต้องมีความเข้าใจในปฏิภาณและวิธีการสอนของผู้นำทางการเรียนรู้นวัตกรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน เพื่อสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สะท้อนถึงแนวคิดและสอดคล้องกับปฏิภาณรวมถึงวิธีการสอน ของผู้นำทางการเรียนรู้นวัตกรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน

2. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างสถาปนิกกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ ซึ่งเป็นผู้ใช้สอย สถาปัตยกรรมนี้โดยตรง ผู้ออกแบบต้องเข้าใจความต้องการพื้นที่ใช้สอย ลักษณะ พฤติกรรมและ ธรรมชาติในการเรียนรู้พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อสร้างสรรค์สถาปัตยกรรมที่สอดคล้องกับ ความต้องการดังกล่าว และแปลความเข้าใจนั้นให้เป็นสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกับการ เรียนรู้กับผู้นำ ทางการเรียนรู้นวัตกรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน

3. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้นำทางการเรียนรู้นวัตกรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน สถาปนิก ผู้ออกแบบ เพื่อพิจารณาที่ตั้งโครงการนั้น ทั้งสองจะต้องร่วมกันพิจารณาทางเลือกของที่ตั้ง เพื่อเลือกที่ตั้ง โครงการที่ เป็นโคจรสัปปายะซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการสร้างสรรค์ ให้เกิดความสัปปายะ จากนั้น จึงทำ การออกแบบสถาปัตยกรรม ให้สอดคล้องกับโคจรสัปปายะต่อไป จากกระบวนการเรียนรู้และ ทำงานข้างต้น จึงมีแนวโน้มที่จะเกิดงานสถาปัตยกรรมที่เอื้อต่อความสัปปายะได้

เพื่อให้การออกแบบตรงตามวัตถุประสงค์ที่กล่าวมาข้างต้น ผู้เขียนได้นำไปประยุกต์ใช้กับ กระบวนการออกแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จึงได้กำหนดขั้นตอนหลักเป็น 2 ส่วน โดยมี รายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างผู้นำทางการเรียนรู้นวัตกรรมวิถีพุทธ ครูผู้สอน กับ ผู้เขียน นั้น ได้กำหนดขั้นตอนในกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันถึง 4 ครั้ง ซึ่งแบ่งเป็น คือ

- 1.1.) การสนทนาอย่างมีประเด็น
- 1.2.) การตรวจ แบบร่างผังบริเวณขั้นต้น
- 1.3.) การปฏิบัติธรรมในกรณีศึกษา

1.4.) การดูกรณีศึกษาร่วมกันกับผู้นำนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ จากนั้นจึงนำมาสู่การกำหนดแนวคิดในการออกแบบ และพื้นที่ใช้สอยของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เมื่อประมวล แนวคิด ข้างต้นสู่กระบวนการออกแบบสถาปัตยกรรมแล้วจึงนำแบบร่างไปเสนอ เพื่อรับการพิจารณาและฟัง ความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิจนได้มาซึ่งแบบร่างขั้นสุดท้ายของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

2. กระบวนการเรียนรู้ระหว่างกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้โครงการ

- 2.1.) การตอบแบบแสดงความคิดเห็น

2.2.) การสนทนากลุ่มย่อยของกลุ่มตัวอย่างผู้ใช้โครงการ

2.3.) การตรวจแบบร่าง

อย่างไรก็ดีการได้มาซึ่งที่ตั้งโครงการของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิสุทธิคุณนั้นไม่ได้ผ่านกระบวนการเลือกที่ตั้งโครงการ (Site Selection) โดยตรง แต่เลือกจากพื้นที่ที่มีอยู่ภายใต้การดูแลของคณะครุศาสตร์ จึงมีข้อจำกัดบางประการที่ไม่เกื้อหนุนความเป็นอวาสลับปะยะอยู่บ้าง อาทิ หากที่ตั้งโครงการมีปัจจัยที่บริบูรณ์พร้อม ได้แก่

1.) มีพลังธรรมชาติ ที่สมบูรณ์ทั้งภายนอกและภายในที่ตั้งโครงการ คือ ใกล้เคียงธรรมชาติ มีต้นไม้ มีทะเลสาบ ป่าหนาแน่น ภูเขา คลอง เป็นต้น

2.) มีการเข้าถึงที่เอื้อให้เกิดความสงบคือ ถนนขนาดเล็กและมีความเร็วในการสัญจรไม่มากนัก มีทัศนียภาพที่สวยงาม เป็นต้น

3.) มีศรัทธาจากชุมชนโดยรอบ แต่อย่างไรก็ตามผู้ออกแบบก็ได้ใช้เครื่องมือในการออกแบบวางแผนสถาปัตยกรรมเพื่อเกื้อหนุนให้โครงการบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

นอกจากนี้ในกระบวนการเรียนรู้ทั้งหมดนั้นผู้เขียน ประยุกต์ใช้แนวคิดของโยนิโสมนสิการ และกัลยาณมิตร เพื่อถอดความรู้ที่มองไม่เห็น (Tacit Knowledge) ในตัวบุคคลลับปะยะ และพัฒนาให้เป็นรูปธรรม จนนำมาสู่ตัวแปรตามในการออกแบบ คือ แบบร่างขั้นสุดท้ายของพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิสุทธิคุณที่เอื้อต่อความลับปะยะ

จากปฏิบัติการออกแบบทั้งหมดข้างต้น รวมถึงการ ทบทวนวรรณกรรม การสนทนากลุ่ม และ สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เขียนได้พบว่าความเป็นอวาสลับปะยะนั้นมี คุณลักษณะอยู่ 4 ประการ ได้แก่

ลักษณะที่สอดคล้องกับธรรมชาติ

1. ในธรรมชาติมีความวิเวกที่ทำให้จิตใจของผู้คน มีความสงบ เมื่อจิตสงบจิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย นอกจากนี้ทาง วิทยาศาสตร์ยังระบุว่าธรรมชาติมีคลื่นอัลฟาซึ่งเป็นคลื่นต่ำที่ไม่เกิด ขึ้นในสภาพแวดล้อมในเมือง คลื่นอัลฟานี้ มีความถี่ 8-13 เฮิร์ตซ์ (Hertz) คลื่นนี้เป็นคลื่นที่มีความสงบมากขึ้น และเป็นคลื่นที่มี ความสำคัญอย่างยิ่งต่อการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของมนุษย์ มาก เพราะเป็นช่วงที่เราสามารถนำข้อมูลดีเข้าสู่ระบบการเรียนรู้ ความทรงจำถาวร หรือเป็นการโปรแกรมสมองใหม่ได้ (จีพี ศรีสกุล ไชยรัก, 2550)

2. ธรรมชาติเป็นสถานที่เอื้อให้เกิดการศึกษาและ ปฏิบัติให้เข้าถึงแก่นของพระพุทธศาสนา คือ ไตรลักษณ์ ได้แก่ ความทุกข์ ไม่เที่ยงและเป็นอนัตตา เช่น ใบไม้กิ่งไม้ที่เติบโต ผุพัง และร่วงหล่น ท้องฟ้าที่แปรเปลี่ยนจากกลางวันเป็นกลางคืน เป็นต้น เมื่อจิตสัมผัสไตรลักษณ์จากธรรมชาติภายนอกอยู่

เป็นนิจแล้วก็จะ สามารถเข้ามาเรียนรู้ธรรมชาติที่เป็นไตรลักษณ์ของจิตใภายในได้ เมื่อบ่อยครั้งเข้าจิตก็ จะเกิดการปล่อยวางทำ ให้กิเลสจึงถูกประหาร ไปอย่างถาวร

ลักษณะที่ลักษณะที่สงบและวิเวก

ดังที่เราทราบกันว่าเมื่อใดจิตมีความสงบ เมื่อ นั้นจิตจึงเป็นกุศลได้ง่าย จึงเป็นคำถามต่อไป ว่าเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น ครูบาอาจารย์ท่านอุปมาอุปไมยไว้ว่า “ธรรมชาติของจิตนั้นเหมือน ลิง ไม่หยุดนิ่ง ชัดสายไปมาอยู่ตลอดเวลา เมื่อจิตชัดสายอยู่ตลอดเวลา เวลาจิตก็ถูกชั้ไปตามกระแสของอารมณ์ที่เข้ามา กระทบทางทวาร ทั้ง 6 จิตจึงไม่สามารถที่จะปรารถนารมณ์ที่จะเอื้อให้เกิดกุศลได้ แต่เมื่อใดที่จิตสงบลง จิตจึงจะสามารถปรารถนารมณ์ที่ก่อให้เกิด กุศลได้ เช่น พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ จนไปถึงรูปนามอัน เป็น ฐานของวิปัสสนาปัญญา ฯลฯ จิตจึงเป็นกุศลได้ง่ายกว่าการที่จิต ฟุ้งซ่าน” อีกตัวอย่างหนึ่งที่ทำให้ เห็นความสำคัญของความสงบคือ ความสงบนั้นเป็นเหตุและปัจจัยที่ทำให้เกิดปัญญา สามารถกล่าว ตามลำดับได้ดังนี้ คือ ความสงบนั้นแปรผันโดยตรงกับสภาวะของ จิตที่มีสมาธิ กล่าวคือ เมื่อจิตสงบไม่ชัด สายไปตามอารมณ์ภายนอก ที่เข้ามากระทบ จิตก็อยู่ในภาวะที่มีสมาธิ ในลำดับต่อมาเมื่อจิตมี สมาธิ ปัญญา ก็สามารถเกิดขึ้นได้ง่ายตามมา อันเนื่องมาจาก สมาธิ เป็นเหตุใกล้ให้เกิดปัญญา (ไชยวัฒน์ กปิล กาญจน์, 2546)

ลักษณะที่สมถะและมีเท่าที่จำเป็น

เพราะสภาพแวดล้อมที่มีองค์ประกอบมากจนเกินไป เช่น มีการประดับประดาตกแต่ง หลูหลู จะทำให้เกิดภาระในการดูแล จนไม่สามารถภาวนาได้อย่างเต็มที่จึงเป็นภาระที่ทำให้เกิดทุกข์ ยิ่ง ไปกว่านั้นหากมองถึงความสัมพันธ์ระหว่างสภาพแวดล้อมที่มี ลักษณะที่สมถะมีเท่าที่จำเป็นกับสภาวะ จิตใจแล้ว จะเห็นได้ว่า ความสมถะถือเป็นจุดที่เรียกว่า “ความพอดี” ที่จะก่อให้เกิดจิตที่เป็นอโลภะกับจิต ที่เป็นโทสะกล่าวคือ หากมีมากจนเกินไป เช่น มีการตกแต่งประดับประดาประดามากมาย จะส่งผลให้จิตมี ความใคร่ (ราคะ) ความอยาก (โลภะ) ได้ง่าย แต่หากว่ามีน้อยจนเกินไปจน ไม่สะดวกต่อการภาวนา จะ ส่งผลให้จิตมีความขุ่นเคือง(ปฏิฆะ) หรือ ความโกรธ (โทสะ) ได้ง่าย แต่ถ้าตั้งอยู่ในความพอดีแล้วจิตที่ เกิดขึ้น ก็จะเป็นจิตที่ไม่มีทั้งราคะ โลภะ ปฏิฆะและโทสะ ซึ่งเป็นจิตที่เป็น กุศลอย่างหนึ่ง

ลักษณะที่แผงนัยยะทางธรรม

คือ มีวัตถุประสงค์ที่เป็นเครื่องมือในการสอนธรรมะควบคู่ ไปกับสอนการเจริญสมาธิวิปัสสนา ซึ่งเป็นสื่อที่เป็นรูปธรรมทำให้ คนสามารถเข้าถึงได้ง่าย โดยเฉพาะคนที่ไม่รู้หนังสือ เปรียบได้กับ วิธีการที่ พระพุทธองค์ใช้ในการสอน คือ การอุปมาอุปไมย เพื่อให้ ผู้ฟังได้เห็นภาพและเข้าใจในธรรมกถาได้ง่ายขึ้น (พุทธทาสภิกขุ, 2526)

โดยมีการทำเป็นรูปธรรมดังนี้ คณะครุศาสตร์ ได้จัดพื้นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดให้มีขึ้นในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีได้พื้นที่อาคารเรียนรู้ โดยเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

1. ห้องเรียนรู้ภาคทฤษฎี เข้าห้องเรียน ฟังบรรยายจากอาจารย์
2. ห้องเรียนด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พัฒนาสื่อการเรียนรู้
3. ห้องจัดกิจกรรม และห้องปฏิบัติธรรมใช้ชั้น 5 โชนซี เป็นสถานที่จัดกิจกรรมและปฏิบัติธรรมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก
4. คณะครุศาสตร์ ได้ขออนุญาตฝ่ายอาคารสถานที่ โดยพื้นที่ดินเปล่าหน้าหอพักเอ พัฒนาเป็นพื้นที่การเรียนรู้วิถีพอเพียง พัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตร ปลูกพืชผสมผสานเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หากสถานศึกษามีอาคารเรียนเพียงพอ ก็สามารถเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะห้องต่าง ๆ เช่น มุมกระจายข่าว ห้องพิพิธภัณฑท์ท้องถิ่น ห้องศิลปะ ห้องดนตรี หรือห้องสื่อการเรียนการสอนด้านนวัตกรรม เป็นต้น

1.2 โชนที่ 2 โชนศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ

โชนศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นสถานที่ใช้เป็นพื้นที่วิถีพอเพียงเชื่อมโยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เน้นการใช้ประโยชน์พื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย โดยใช้พื้นที่ หน้าหอพักเอ เป็นพื้นที่วิถีพอเพียง โดยมีเนื้อที่ 2 งาน

ศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เป็นศูนย์กลางความรู้ของชุมชนที่จะนำไปสู่การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับนิสิต และผู้สนใจในชุมชน เป็นแหล่งเสริมสร้างโอกาสในการเรียนรู้ การถ่ายทอด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ การสืบทอดภูมิปัญญา วิถีประเพณี วัฒนธรรม ค่านิยม และเอกลักษณ์ของชุมชน อีกทั้งเป็นแหล่งบริการชุมชนในด้านต่างๆ เช่นการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของผู้เรียนและคนในชุมชน โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิต ของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้เพื่อวิถีชีวิตของคนในชุมชน เพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม ก่อให้เกิดชุมชนแห่งการเรียนรู้

เพื่อจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งของชุมชนอย่างยั่งยืน ศูนย์เรียนรู้ภาคปฏิบัติ เป็นพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มีจุดมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นแหล่งการจัดการเรียนรู้ทางวัฒนธรรม ตลอดจน ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ใช้ในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีพ โดยมีกิจกรรม เพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม

ให้เกิดความรักใน วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของตนเอง และสามารถนำเสนอสิ่งเหล่านี้แก่ผู้มาเยือนทั้งใน ฐานะผู้ศึกษาดูงาน ผู้ที่ สนใจจะมาเรียนรู้ และนักท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดมูลค่าเพิ่มขึ้น รวมไปถึงแหล่ง เรียนรู้ให้เด็กนักเรียนและเยาวชนใน ชุมชน เพื่อจะได้เกิดความรักและหวงแหนในวิถีแห่งความพอเพียง

โดยทำการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการ ปลูกพืช ผักสวนครัว พริก มะนาว ผักชี ถั่ว มะละกอ และอื่น ๆ เน้นการใช้ประโยชน์พื้นที่ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื้อที่ 2 งาน หน้าหอพักเอ เป็นพื้นที่วิถีพอเพียง พัฒนาดิน และระบบน้ำใช้ พลังแสงอาทิตย์ สูบน้ำและจ่ายน้ำสำหรับรดผัก และพืชชนิดต่าง

พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นร่วมกันของ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (กลุ่ม บวร) เพื่อสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีประเด็นที่สำคัญ คือ

1 พื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย อาคารเรียนรวม ชั้น 5 โชนซี

1) สถานที่ใช้เป็นห้องเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ ห้อง 512 โชนซี ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพื้นที่อาณาบริเวณของอาคารเรียนรวม จะสำนักงานคณะครุ ศาสตร์ ห้องเรียน ห้องประชุม และสถานที่ทำกิจกรรมของนิสิต

พื้นที่ของสถานศึกษาที่มีลักษณะดังกล่าวข้างต้น ถือว่าเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สถานศึกษา สามารถใช้เป็นแหล่งข้อมูล ข่าวสาร พัฒนาศักยภาพ พัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนิสิต เพื่อส่งเสริม สนับสนุนให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองตามอัธยาศัย และการลงพื้นที่ทำกิจกรรมเพื่อ ชุมชน รวมทั้งอาจารย์ผู้บรรยาย ก็สามารถสร้างสถานการณ์จากสถานที่นั้น ๆ เพื่อฝึกฝนผู้เรียนให้เกิด กระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องได้ประสบการณ์จากการเรียนรู้ ที่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้ ด้วยตนเอง จากการได้คิดเองปฏิบัติเอง และสร้างความรู้ด้วยตนเอง ตามอัธยาศัยและต่อเนื่อง จนเกิด กระบวนการเรียนรู้ และสุดท้ายก็จะเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้

คณะครุศาสตร์ ได้จัดพื้นที่เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่สามารถจัดให้มีขึ้นในมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย มีได้พื้นที่อาคารเรียนรู้อยู่ โดยเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ แบ่งเป็น 4 ส่วนคือ

1. ห้องเรียนรู้ภาคทฤษฎี เข้าห้องเรียน ฟังบรรยายจากอาจารย์

2. ห้องเรียนด้านเทคโนโลยีการศึกษา ทั้งภาคทฤษฎี และภาคปฏิบัติ พัฒนาสื่อการเรียนรู้ออนไลน์

3. ห้องจัดกิจกรรม และห้องปฏิบัติธรรมใช้ชั้น 5 โชนซี เป็นสถานที่จัดกิจกรรมและปฏิบัติธรรมสำหรับนิสิตระดับปริญญาตรี ถึงปริญญาเอก

4. คณะครุศาสตร์ ได้ขออนุญาตฝ่ายอาคารสถานที่ โดยพื้นที่ดินเปล่าหน้าหอพักเอพัฒนา เป็นพื้นที่การเรียนรู้อีกเพียง พัฒนาเป็นพื้นที่สำหรับทำเกษตร ปลูกพืชผสมผสานเชื่อมโยงปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ให้นิสิตได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง หากสถานศึกษามีอาคารเรียนเพียงพอ ก็สามารถเลือกจัดแหล่งการเรียนรู้ในลักษณะห้องต่าง ๆ เช่น มุมกระจายข่าว ห้องพิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ห้องศิลปะ ห้องดนตรี หรือห้องสื่อการเรียนการสอนด้านนวัตกรรม เป็นต้น

สถานของครุศาสตร์ พื้นที่และห้องเรียนจำกัด ไม่สามารถจัดแหล่งการเรียนรู้ตามที่กล่าวมาแล้ว แต่ก็พยายามห้องเรียนและการเรียนแบบบูรณาการและให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ใช้พื้นที่จำกัดให้เกิดประโยชน์มากที่สุด สามารถเชื่อมโยงบูรณาการภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติและการลงพื้นที่ โรงเรียนชุมชนมาสู่การเรียนการสอนได้เช่นกัน ได้ร่วมกันศึกษา เรียนรู้องค์ความรู้ตามกลุ่มรายวิชาการเรียนรู้

2) สถานที่ใช้เป็นห้องร่วมกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ ห้อง ซี 500 โชนซี ชั้น 5 คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นพื้นที่กิจกรรมทางพระพุทธศาสนา การปฏิบัติธรรมนิสิต หรือห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้า ก้าวไปในบุญ และใช้เป็นห้องแสดงนิทรรศการ

3) สถานที่ใช้เป็นห้องร่วมกิจกรรมพื้นที่วิถีพอเพียงเชื่อมโยงตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นแหล่งเรียนตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยการปลูกพืช ผักสวนครัว พริก มะนาว ผักชี ถั่ว มะละกอ และอื่น ๆ เน้นการใช้ประโยชน์พื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เนื้อที่ 2 งาน หน้าหอพักเอ เป็นพื้นที่วิถีพอเพียง พัฒนาดิน และระบบน้ำใช้พลังแสงอาทิตย์ สูบน้ำและจ่ายน้ำสำหรับรดผัก และพืชชนิดต่าง ๆ

2. จุดพักน้ำ โดยถังขนาด 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร

การพักน้ำจากลำบ่อบำบัดเข้าสู่ระบบท่อส่งน้ำไปยังถังเก็บน้ำขนาด 1000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร จากบ่อบำบัด เพื่อกักเก็บและบำบัดน้ำใช้กับเกษตรวิถีพอเพียง ในพื้นที่รับประโยชน์ของโครงการวิจัย และพื้นที่ใช้ทำแหล่งเรียนรู้การเกษตรของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ดำเนินการพัฒนาแบบเชิงพื้นที่ ตั้งถังขนาดน้ำ 000 ลิตร และขนาด 500 ลิตร และพัฒนาควบคุมการจ่ายน้ำอัตโนมัติ เพื่อส่งเข้าสู่ระบบจ่ายไปยังแปลงผัก ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากมีอายุการใช้งานที่ยาวนานและไม่ต้องใช้ไฟฟ้า และที่สำคัญยังสามารถนำไฟฟ้าที่ผลิตได้ใช้ประโยชน์ได้

สถานที่ใช้เป็นห้องร่วมกิจกรรมพื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นห้องศูนย์รวมถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในห้องนี้ประกอบด้วยทีวีขนาด 100 นิ้ว กล้อง เครื่องคอน

โทนและคอมพิวเตอร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหนึ่งท่านประจำห้อง เมื่อมีคณาจารย์ และนิสิตเข้ามาใช้งาน

คณะครุศาสตร์ ได้จัดเตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการและใช้เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม แบ่งเป็นห้องที่ใช้ในการเรียนการสอน 3 ห้อง และสำหรับให้นิสิตทำกิจกรรม ห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และห้องถ่ายทอดความรู้ เน้นให้ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ

สรุปผลการจัดเวทีแสดงความคิดเห็นในการสร้างรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยการศึกษาแนวคิด หลักการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่มุ่งเน้นในการพัฒนารูปแบบนวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ณ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีรายละเอียด ดังนี้

บริบทพื้นที่ พบว่า มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรอุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษา มีการเก็บค่าเล่าเรียนถูกในรูปแบบศาสนสงเคราะห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ชานเมืองท่ามกลางพื้นที่เกษตรกรรม และมีวิทยาลัยเขต วิทยาลัยสงฆ์ หน่วยวิทยบริการ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปให้เปิดการศึกษาเพื่อพัฒนาคณะสงฆ์และประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งมีพันธมิตรเครือข่ายโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนกิจกรรมวิถีพุทธ โดยพื้นที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขยายผลสู่ต่างประเทศ

5.2 อภิปรายผล

การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ มีประเด็นอภิปรายผลดังนี้

ประเด็นที่ 1 สภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี สภาพการจัดการเรียนการสอน โรงเรียนสัตยาไสเป็นโรงเรียนเอกชนอยู่ประจำ จัดการศึกษา ในระดับชั้นอนุบาล - ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนทางเลือกที่เน้นการจัดการศึกษาแบบคุณธรรมนำความรู้ มีระบบการคัดเลือกนักเรียนเข้าใหม่ที่เน้นผู้ปกครองของนักเรียนเป็นหลักสำคัญ เพื่อให้ได้ผู้ปกครองและนักเรียนที่มีแนวความคิดสอดคล้องกับปรัชญา หลักการ และนโยบาย ของโรงเรียน ใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของ

กระทรวงศึกษาธิการ เป็นแม่บทในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาบริหารสถานศึกษาและจัดการศึกษา ตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างเข้มแข็งและยั่งยืน ปฏิบัติกิจวัตรประจำวันตามแบบวิถีพุทธรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามแนววิถีพุทธของโรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรีโรงเรียนสัตยาไสมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีคุณธรรม นำความรู้ และรู้จักที่จะใช้ทั้งสองประการควบคู่กันไป มีการพัฒนาทั้งทางร่างกาย ใจ และจิตวิญญาณ รวมทั้งสร้างอุปนิสัยที่ดีงามให้กับผู้เรียน โรงเรียนจึงมีรูปแบบในการจัดการเรียนการสอนให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้ตามแนววิถีพุทธโดยนำหลักการของกระทรวงศึกษาธิการสู่การปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับธรรมชาติของโรงเรียน ผู้บริหารมีบทบาทในการเป็นผู้นำด้านองค์ความรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอนใหม่ๆ เป็นแบบอย่างที่ดี ทั้งชีวิตการทำงานและชีวิตส่วนตัวให้กับครู นักเรียน ผู้ปกครอง ครูมีบทบาทในการเป็นแบบอย่างที่ดี และมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนสัตยาไสและชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กันตลอดเวลาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน ผู้ปกครองมีบทบาทที่มีความสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ ร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนในลักษณะของชมรมผู้ปกครอง และครู โรงเรียนมีบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความสงบ ความรัก ความเมตตา เอื้อต่อการเรียนรู้แบบคุณธรรมนำความรู้ โรงเรียนสัตยาไสจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้หลัก “Educare” ในการสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้เรียน มุ่งการดึงเอาสิ่งที่ดีงามรวมถึงคุณธรรมออกมาจากจิตใจของผู้เรียน โดยใช้หลักคุณธรรม 5 ประการ คือ ความรักความเมตตา ความจริง การประพฤติชอบ ความสงบสุข และความไม่เบียดเบียน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน ใช้ระบบ การเรียนรู้แบบร่วมมือ ให้ผู้เรียนทำงานเป็นกลุ่ม มีการพึ่งพาและเกื้อกูลกัน เพื่อประโยชน์ส่วนรวมตามทฤษฎีการเรียนรู้พหุปัญญา โดยให้ผู้เรียนจะมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนและในการวางแผน การสอน ใช้รูปแบบการเรียนการสอนด้วยการนั่งสมาธิโดยใช้แสงสว่าง บูรณาการคุณค่าความเป็นมนุษย์เข้าไปในรายวิชาและกิจกรรม โดยใช้รูปแบบการเรียนการสอนแบบบูรณาการคุณธรรม และความดีงามระหว่างวิชา

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานครปัจจุบันโรงเรียนรุ่งอรุณจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาล 1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 มีนักเรียนจำนวน 1,304 คน (สิงหาคม 2559) โรงเรียนรุ่งอรุณ จัดการศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Learning) บูรณาการการเรียนรู้สู่ชีวิต ด้วยกระบวนการเรียนรู้ไปบนกิจวัตรประจำวัน บ่มเพาะลักษณะนิสัยที่ดีในวิถีของการรู้ อยู่ รู้กิน และรู้ประมาณตนอย่างพอเหมาะพอดี การเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ การเรียนรู้จากสถานการณ์จริงในสังคม จนเข้าถึงคุณค่าที่แท้จริงของทุกสิ่งที่เรียน มีความรู้ความเข้าใจอย่างเชื่อมโยงตนเอง สังคมและโลก ประยุกต์ใช้ความรู้สร้างสรรค์ขยายศักยภาพและสร้างดุลยภาพแห่งมนุษย์ที่สมบูรณ์ การเรียนรู้ตามแนวทางของวิถีรุ่งอรุณ เป็นวิถีชีวิต

แห่งการเรียนรู้ที่ครู นักเรียน พ่อแม่ เรียนรู้และเติบโตร่วมกัน มีชุมชนที่มีกัลยาณมิตรคอยโอบล้อม ทุกคนเป็นผู้เรียนรู้

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานครปัจจุบันโรงเรียนวัดสุทธิวราราม1. มีการสอนคุณธรรมและจริยธรรมให้แก่เด็กโดยการให้เข้าค่ายคุณธรรม

2. มีการสอนให้รู้จักช่วยเหลือผู้อื่น ไม่ตัวเองจะรู้จัก หรือไม่รู้จักก็ตาม
3. มีการสอนเรื่องระเบียบวินัยแก่เด็กนักเรียนในการมาเข้าแถวก่อนเข้าเรียน
4. มีการเรียนการสอนด้านภาษาต่างประเทศ เช่น ภาษาอังกฤษ ภาษาจีน และภาษาฝรั่งเศส
5. มีการสอนเรื่องการใช้ชีวิตร่วมกันในสังคมปัจจุบัน
6. มีการสอนให้ช่วยเหลือตัวเองเป็นหลักโดยที่ไม่ต้องเดือนร้อนที่บ้าน เช่น การหาเงินมาทำกิจกรรมที่โรงเรียนเองและเด็กนักเรียนก็ได้จัดกิจกรรมร้องเพลงเปิดหมวกตามสถานที่ต่างๆ เพื่อนำเงินมาจัดกิจกรรม

สภาพที่เป็นโอกาส ในท้องถิ่นมีแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งเป็นโอกาสให้ผู้เรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองนอกห้องเรียน ได้แก่ ศาสนสถาน สถาบันการศึกษา สถานที่ท่องเที่ยว รวมถึงกิจกรรมของชุมชนในการสืบสานประเพณีและวัฒนธรรมที่ดั้งเดิม ฯลฯ มีบริการสาธารณสุขที่ดี มีบริการอินเทอร์เน็ตอย่างทั่วถึง ฯลฯ พร้อมทั้งได้รับการสนับสนุนจากองค์กรภายนอกในการให้ข้อมูลสารสนเทศที่ถูกต้องและเพิ่มพูนความรู้แก่ครูและนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

วิทยาลัยจุฬมณีศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษวิทยาลัยได้มีการทำกิจกรรมอาชีวะวิถีพุทธ และมีการขยายผลมาแล้ว 6 ปี จนได้รับรางวัลพระราชทานถึง 19 วิทยาลัย โดยได้รับการสนับสนุนจากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (มจร.) ขณะนี้วิทยาลัยมีโครงการจัดสร้างอาคารวิปัสสนาเพื่อใช้สอนกรรมฐาน และการจัดอบรมครูและนักเรียน ส่วนเครือข่ายโรงเรียนที่ได้ไปรางวัลพระราชทานแล้วก็มีมีการขยายผลให้โรงเรียนอื่นๆ ต่อไป ซึ่งมีการขยายผลไปแล้วอีก 5 โรงเรียน เพื่อสร้างเป็นเครือข่ายร่วมกัน ส่วนโรงเรียนใดสามารถรักษาตำแหน่งไว้ได้ 5 ปีก็จะได้รับรางวัลพระราชทานถาวรนักเรียนที่นี้ได้รับการศึกษาฟรีทั้งหมด ตั้งแต่ระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาจนถึงระดับอาชีวะศึกษา เว้นเฉพาะระดับ ปวส. มีค่าเทอม 6,500 บาท ส่วนระดับ ปวช. จะมีค่าใช้จ่ายในเรื่องคอมพิวเตอร์และอินเทอร์เน็ต เฉพาะที่เรียนเทคโนโลยี เทอมละ 2,000 บาท ซึ่งผู้ปกครองก็ยินดี วิทยาลัยได้มีการจัดตั้งกองผ้าป่าผู้ปกครองทุกปี ไม่มีการประกาศเรียไร้ตลอดทั้งปี จุดประสงค์ก็เพื่อเป็นทุนการศึกษาให้นักเรียนและคาดหวังว่านักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากที่นี่ไปจะต้องได้รับความสุขการบริหางานบุคลากร โดยเฉพาะครูที่มาสอนจะรับสมัครในเว็บไซต์ หรือประกาศรับสมัครทั่วไป จะมีการสัมภาษณ์อย่างเดียว ไม่สอบข้อเขียน แต่จะให้ไปปฏิบัติธรรมก่อน โดยพิจารณาจากอุปนิสัยว่า มีการความตั้งใจในการปฏิบัติธรรม

ใหม่ มีการทดสอบอารมณ์จิตว่าเป็นอย่างไร และดูจากความจริงใจในความเป็นครู โดยครูจะได้รับเงินเดือนจากตามวุฒิ รัฐบาลให้เงินสนับสนุนมารับเงินเดือนตามวุฒิ ส่วนครูที่มาอยู่แหว่ ได้วันละ 200 บาท ต่อคน ที่นี่ จะเน้นการทำงานด้วยใจเอาบุญกุศล

ส่วนใหญ่ครูก็เป็นลูกศิษย์ของวิทยาลัย บางคนสำเร็จจากที่นี่ไปต่อในระดับมหาวิทยาลัย สำเร็จการศึกษามากก็เข้ามาทำงานเป็นครูที่นี่ และประสบความสำเร็จตามหน้าที่การงาน ทั้งในระดับ หัวหน้า และผู้บริหาร และการพัฒนาไปสู่การเป็นผู้บริหารและครูในโรงเรียนสาขาต่างๆ เช่นที่จะเปิดใน จังหวัดนครราชสีมาวิธีการคัดเลือกจะพิจารณาจากผลงานด้วยสายตา ความขยันหมั่นเพียร ความน่า เคารพ ในการทำงานจะเน้นการทำงานภาคปฏิบัติ ไม่สั่งงานด้วยวาจา ต้องรายงานผลการดำเนินงาน ตลอด ต้องรายงานทุกเรื่องไม่ปิดบังกัน มีการกล่าวชมเมื่อทำดี

โรงเรียนชวามหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงรายมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ตั้งอยู่บนปรัชญาที่ว่า เศรษฐศาสตร์มีขมิ้น การพัฒนาอย่างยั่งยืน ซึ่งมีมูลเหตุเกิด จากการที่ พระเมธีวชิโรดม (พระมหาวิฑูริย์ วชิรเมธี) รับทราบปัญหาการเป็นหนี้ครัวเรือนของชาวบ้าน ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกร ในเขตตำบลห้วยสัก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยท่านให้สุ่มวิจัยข้อมูลเชิงลึก จำนวน 4 หมู่บ้าน พบว่า ทั้ง 4 หมู่บ้านมีหนี้ครัวเรือนรวมกันถึง 85 ล้านบาท เฉลี่ยครัวเรือนละประมาณ 200,000 บาท จากปัญหาดังกล่าวนั้น ท่านจึงคิดหาวิธีช่วยชาวบ้านให้บรรเทาและหายจากความยากจน สามารถที่จะยืนหยัดพึ่งตนเองทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจให้ได้ มูลนิธิวิมุตตาลัย ได้ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า แนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นนั้น ท่านได้เปิดหลักสูตรสัมมาชีพเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธให้แก่เกษตรกร ทั่วไป ในเขตตำบลห้วยสัก และต่อมาได้ขยายเครือข่ายครอบคลุมเกือบทุกอำเภอในจังหวัดเชียงรายมหา วิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ มีโรงเรียนอยู่ภายใต้การบริหาร จำนวน 3 โรงเรียน คือ

1. โรงเรียนชวามหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานด้านเกษตรกรรม ผลิต แปรรูป จำหน่าย การบริหารตน และการบริหารจิตใจ
2. โรงเรียนชีวگانุสรณ์ ศึกษาเกี่ยวกับสมุนไพร การผลิตยา การรักษาสุขภาพกายและใจ
3. โรงเรียนสืบศิลป์แผ่นดินล้านนา ศึกษาเกี่ยวกับงานด้านศิลปวัฒนธรรม สอน เผยแพร่ แลกเปลี่ยน และสร้างเครือข่ายศิลปวัฒนธรรม

การดำเนินงานของมหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ทั้ง 3 เรียนในระยะเวลาที่ผ่านมา ประสบ ความสำเร็จในระดับที่น่าพึงพอใจ โดยเฉพาะหลักสูตรของโรงเรียนชวามหาวิทยาลัยพุทธเศรษฐศาสตร์ ที่มุ่งเน้นให้ นักศึกษาที่เป็นเกษตรกร อยู่รอด อยู่ได้ และอยู่ดี แนวทางการจัดการศึกษาของมหาวิทยาลัยพุทธ เศรษฐศาสตร์ มีลักษณะเป็นสถาบันการศึกษาอิสระ กำหนดหลักสูตรขึ้นมาเอง สร้างสรรค์ พัฒนา กระบวนการเรียนการสอนเอง ถือว่าเป็นอิสระทางปัญญาและวิชาการอย่างเต็มที่ เป็นหลักสูตรแกนกลาง

สำหรับนำมาใช้การจัดการศึกษาใช้หลัก “พุทธเศรษฐศาสตร์” สอดคล้องกับแนวคิดของ**พระครูพัฒนสุตานุกุล** ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า¹ วัดที่จะจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ควรมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวัดในสมัยพุทธกาล และวัดในปัจจุบัน โดยการศึกษาสภาพการจัดการวัดที่จัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีแล้ว และศึกษาจากวัดพัฒนาดีเด่นในปัจจุบัน เพื่อการวางรูปแบบที่เหมาะสมของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการบริหาร การจัดการความรู้ การพัฒนา และแนวคิดสมัยพุทธกาลพระพุทธรูปเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ปัจจุบันต้องทำวัดให้เป็นอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสนสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ให้มีครบทั้ง 4 ด้านและ**สุทธิพงศ์ บุญผดุง** ได้วิจัยเรื่อง “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษานครนายก” ผลการวิจัยพบว่า²ด้านการดำเนินงาน ปัญหา และอุปสรรค ได้แก่ แหล่งเรียนรู้มีปริมาณจำกัด ไม่ทันสมัย และอยู่ในสภาพไม่พร้อมใช้งาน การใช้ และการติดตามผลการใช้แหล่งการเรียนรู้ไม่เป็นระบบ และไม่ต่อเนื่อง และขาดงบประมาณ ในการสนับสนุน หรือพัฒนาทำให้แหล่งเรียนรู้มีวัสดุ และอุปกรณ์ เพียงพอ ความต้องการ ในการพัฒนาแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ พัฒนาแหล่งการเรียนรู้ให้มีคุณภาพ และมีความทันสมัย พัฒนาการจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับแผนโครงการ และเพียงพอ ได้แก่ พัฒนาการจัดการ และการกำกับติดตามการใช้แหล่งเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ด้านบุคลากร และการให้บริการ ปัญหา และอุปสรรค ได้แก่ ผู้รับผิดชอบแหล่งเรียนรู้มีภาระงานอื่นต้องรับผิดชอบ และครูผู้รับผิดชอบ ขาดความรู้ความเข้าใจในการสร้างนวัตกรรมแหล่งการเรียนรู้ใหม่ๆ

ประเด็นที่ 2 สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธวางแผนและปฏิบัติแบ่งเป็น 3 ขั้นตอน คือ

ขั้นตอนที่ 1 วางแผนศึกษาบริบทของพื้นที่ โดยทำการวางแผนศึกษาข้อมูลในพื้นที่ถึงประเด็นที่ต้องการศึกษา ขอบเขตของพื้นที่ศึกษา เตรียมความพร้อมทั้งทางภาคีผู้มีส่วนสนับสนุน คือ ผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่ นิสิตคณะครุศาสตร์ และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ

¹พระครูพัฒนสุตานุกุล, “กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2557), หน้า 190.

²สุทธิพงศ์ บุญผดุง, “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2558), หน้า 1.

ขั้นตอนที่ 2 ปฏิบัติการศึกษาลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการสำรวจเอกสาร การสัมภาษณ์ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธกับบุคคลเป้าหมายแบบเจาะจง โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้จากพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ทางการศึกษา จำนวน 5 พื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา ได้แก่

ขั้นตอนที่ 3 การจัดกิจกรรมการสนทนากลุ่มย่อย (Focus Group) เพื่อสรุปข้อมูลสำคัญ ๆ เกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เพื่อนำมาสรุปผลและอภิปรายเป็นความเรียงข้อมูลในการพัฒนา จำนวน 13 รูป/คน ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้บริหาร คณาจารย์ เจ้าหน้าที่นิสิตคณะครุศาสตร์ สังกัดมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ โดยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีความรู้ที่จะสามารถให้ข้อมูลที่ สำคัญ โดยมีประเด็นคือ

1. บริบทพื้นที่โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี ๑)โรงเรียนสาขาที่มีชื่อเสียงในระดับโลก ภายใต้มูลนิธิสัตยาไส ๒)โรงเรียนกึ่งนอนที่ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติ ๓)ระดับชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลาย การเรียนการสอนสองภาษา กิจกรรม Host family

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร ๑)โรงเรียนเอกชนในพื้นที่ชานเมืองท่ามกลางธรรมชาติ 2)องค์กรที่ไม่แสวงผลกำไรในนามมูลนิธิโรงเรียนรุ่งอรุณ 3)ระดับชั้นอนุบาล-มัธยมศึกษาตอนปลาย และสถาบันอุดมศึกษา “สถาบันอาศรมศิลป์”

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร 1)โรงเรียนรัฐที่มีชื่อเสียงและประวัติความเป็นมา ยาวนาน ตั้งอยู่ในเขตเมืองหลวงและแหล่งชุมชนเมือง 2)ระดับชั้นประถมศึกษา-มัธยมศึกษาตอนปลาย

วิทยาลัยจุลมนิธีศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 1)โรงเรียนเอกชน ก่อตั้งโดยอุบาสิกาและ พระสงฆ์ให้การอุปถัมภ์ โรงเรียนศาสนสงเคราะห์ ไม่เก็บค่าเล่าเรียน ตั้งอยู่ในชุมชนชนบท 2)ระดับ ปวช.-ปวส. และระดับอนุบาล/มัธยมศึกษาตอนต้น-ตอนปลาย

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย 1) การศึกษานอกระบบสำหรับทุกเพศวัย ตั้งอยู่ในพื้นที่ธรรมชาติและพื้นที่เกษตรกรรม 2)เสริมสร้างทักษะ องค์ความรู้ให้กับชานาเพื่อการสร้างรายได้และยกระดับคุณภาพชีวิตชานา

2. กระบวนการเรียนการสอนและการเรียนรู้วิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 1) หลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมของภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม 2)หลัก “Educare” คุณค่า ความเป็นมนุษย์ 5 ประการ

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 1) การศึกษาแบบองค์รวม (Holistic Learning) บูรณาการการเรียนรู้สู่ชีวิตประจำวัน 2) วิธีของการรู้ อยู่ รู้กิน และรู้ประมาณตน ผ่านการลงมือปฏิบัติ เข้าถึงคุณค่าแท้

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร 1) การเรียนการสอนที่หลากหลายทั้งด้านวิชาการ ภาษา ดนตรี กีฬา และภาคพิเศษ 2) โครงการ “โรงเรียนนวัตกรรมสร้างสรรค์”

วิทยาลัยจุลมนิศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 1) วิทยาลัยอาชีวศึกษาวิถีพุทธพระราชทาน 2) การจัดการกระบวนการจัดการเรียนรู้ตามแบบอย่างวิถีพุทธ

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย 1) เศรษฐศาสตร์มีซิมมา และการพัฒนาอย่างยั่งยืน 2) หลักสูตรสัมมาชีพเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ 3) รูปแบบ Learning by Doing คือเรียนในเวลาทำงาน และทำงานในเวลาเรียน

3. เศรษฐศาสตร์วิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 1) บูรณาการคุณธรรมจริยธรรมกับกิจกรรมของหลักสูตรในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ 2) หลักสูตรบูรณาการเกษตรอินทรีย์วิถีพุทธ ใช้กับการดำเนินชีวิตในโรงเรียน

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 1) การจัดการเรียนรู้ผ่านโครงการบูรณาการผ่านแก่นเรื่อง (Theme) ที่เชื่อมโยงกับชีวิต 2) ประโยชน์และคุณค่าตามหลักเศรษฐกิจพอเพียง

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร 1) การพัฒนาผู้เรียนให้มีศักยภาพ มีคุณธรรมนำความรู้ 2) สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขบนพื้นฐานความเป็นไทยและเศรษฐกิจพอเพียง

วิทยาลัยจุลมนิศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ การสนับสนุนจากโครงการพระราชดำริ ได้แก่ โครงการไถ่ชีวิตโคกระบือไทย และโครงการเพาะเห็ด

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย 1) ความเชื่อมั่นในศักยภาพของตนเองตามหลักตนแลเป็นที่พึ่งของตน 2) การทำนาแบบเกษตรอินทรีย์

4. การฝึกสติภาวนาวิถีพุทธ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 1) หลักการ “การเรียนรู้โดยนักเรียนเป็นศูนย์กลาง” และ “การเรียนรู้แบบบูรณาการ” 2) การปฏิบัติสมาธิร่วมกันในการจัดการศึกษาตามอักษรย่อที่รวมกันเป็นคำว่า “EDUCATION”

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร การฝึกพัฒนาดนตามหลักไตรสิกขา กัลยาณมิตร 7/โยนิโสมนสิการ และสติปัญญา 4

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร การจัดการโครงการค่ายคุณธรรมจริยธรรม สร้างเยาวชนต้นแบบ ผ่าน 6 ฐานการเรียนรู้

วิทยาลัยจุลมนศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 1)การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานสำหรับครูและนักเรียน 2)การใช้หลักสมาธิภาวนาในการจัดการเรียนรู้แบบบูรณาการ

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน จังหวัดเชียงราย 1)การฝึกจิตและสมาธิในการปฏิบัติธรรมและในขณะทำงาน 2)หลักไตรสิกขาและหลักอริยสัจ 4

5. วัฒนธรรม/มารยาทชาวพุทธ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 1)หลัก "ความรัก ความเมตตา" นักเรียนและคุณครูเสมือนครอบครัวใหญ่ 2) เน้นคนดี ไม่เน้นคนเก่ง

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 1)การมีส่วนร่วมในการสร้างเครือข่ายและวัฒนธรรมบ้าน-วัด-โรงเรียน (บวร) 2)การจัดการเรียนรู้ระบบย่อย 5 ประการ

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร 1)การปฏิบัติตามแบบอย่างชาวพุทธที่ดี 2)กิจกรรมประเพณีที่เป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน

วิทยาลัยจุลมนศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษ 1)เน้นระเบียบวินัยของนักเรียนในเรื่องความตรงต่อเวลาและความรับผิดชอบ ความเมตตาช่วยเหลือ ความกตัญญู 2)ความสมานฉันท์ระหว่างพุทธศาสนา

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน 1) -“อยู่รอด อยู่ได้ อยู่ดี” 2)พึ่งตนเองได้ทั้งทางเศรษฐกิจและจิตใจ

6. นวัตกรรมครูตีศรีครุศาสตร์ โรงเรียนสัตยาไส จังหวัดลพบุรี 1)การบริหารจัดการเรียนรู้ที่เน้นให้ครู นักเรียน และผู้ปกครองมีคุณธรรมนำความรู้ 2)ปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างโรงเรียนและชุมชนใกล้โรงเรียน

โรงเรียนรุ่งอรุณ กรุงเทพมหานคร 1)การแบ่งปันและเรียนรู้กับครูผู้เป็นกัลยาณมิตร 2)ครูหรือผู้ฝึกผู้มีปัญญา 4 องค์ประกอบ

โรงเรียนวัดสุทธิวราราม กรุงเทพมหานคร 1) บุคคลที่มีชื่อเสียงเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของโรงเรียน 2)รางวัลเกียรติประวัติและมาตรฐานคุณภาพ

วิทยาลัยจุลมนศรีสะเกษ จังหวัดศรีสะเกษเน้นการคัดเลือกครูที่เป็นคนดี ใช้การปฏิบัติธรรมในการคัดเลือก

โรงเรียนชานาพุทธเศรษฐศาสตร์ ศูนย์วิปัสสนาสากลไร่เชิญตะวัน 1)ครูผู้ถ่ายทอดเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานจริง 2)การลงมือปฏิบัติจริงในพื้นที่การเรียนรู้

สอดคล้องกับ**พระครูพัฒนสุตานุกุล** ได้ศึกษาเรื่อง กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย พบว่า³ วัดที่จะจัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ควรมีลักษณะที่ผสมผสานกันระหว่างวัดในสมัยพุทธกาล และวัดในปัจจุบันโดยการศึกษาสภาพการจัดการวัดที่จัดการให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีแล้ว และศึกษาจากวัดพัฒนาดีเด่นในปัจจุบัน เพื่อการวางรูปแบบที่เหมาะสมของวัดให้เป็นแหล่งการเรียนรู้ของชุมชน ภายใต้กรอบแนวคิดเรื่องการบริหาร การจัดการความรู้ การพัฒนา และแนวคิดสมัยพุทธกาลพระพุทธเจ้าทรงใช้หลักธรรมวินัย และพุทธวิธีการบริหารดูแลสังคมสงฆ์ปัจจุบันต้องทำวัดให้เป็นอารามให้มีความสัปปายะทั้ง 4 ด้าน คือ เสนาสนสัปปายะ บุคคลสัปปายะ อาหารสัปปายะ และธัมมสัปปายะ ให้มีครบทั้ง 4 ด้านและ**วันเพ็ญ ระวิพันธ์** ได้ศึกษาเรื่อง “แนวทางการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2” ผลการวิจัยพบว่า⁴

1. ครูต้องมีความรู้เกี่ยวกับนวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศใหม่ๆ เพื่อให้การจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพ รู้จักวิธีการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีที่หลากหลายเหมาะสมกับเนื้อหาสาระวิชา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้เร็ว และจัดกิจกรรมบูรณาการระหว่างสาระการเรียนรู้อื่นๆ โดยใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศ เน้นผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อกระตุ้นผู้เรียนได้คิดวิเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ และพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ของผู้เรียนในการผลิตผลงาน ตลอดจนสร้างชิ้นงานที่จับต้องได้

2. สภาพ และปัญหาการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ตามลำดับจากมากไปน้อย ดังนี้ ด้านหลักสูตร/เนื้อหา ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัด และประเมินผลด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้านสื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา

3. แนวทางการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษา ตามนโยบายไทยแลนด์ 4.0 ทั้ง 5 ด้าน จากกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้แก่ 1) ด้านหลักสูตร/เนื้อหา 2) ด้านกระบวนการจัดการเรียนการสอน 3) ด้านสื่อ และเทคโนโลยีทางการ 4) ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน 5) ด้านการวัด และประเมินผล ให้เป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้คิดสิ่งใหม่ได้ (INVENTION) และนำมาพัฒนาจนเป็นนวัตกรรมขึ้นมา (INNOVATION) จากการลงมือ และสร้างผลผลิตได้ (PRODUCTION) และเน้นวางรากฐานการศึกษาด้วย

³พระครูพัฒนสุตานุกุล, “กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย”, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2557), หน้า 190.

⁴วันเพ็ญ ระวิพันธ์, “แนวทางการใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พระนครศรีอยุธยา เขต 2” , (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560), หน้า 1.

ความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการ (IMAGINATION) จำเป็นต้องใช้นวัตกรรม และเทคโนโลยีสารสนเทศจัดการเรียนรู้

ประเด็นที่ 3 พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธสถานที่ใช้เป็นห้องร่วมกิจกรรม พื้นที่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใช้เป็นห้องศูนย์รวมถ่ายทอดกิจกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ ในห้องนี้ประกอบด้วยทีวีขนาด 100 นิ้ว กล้อง เครื่องคอนโทนและคอมพิวเตอร์ โดยมีเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานหนึ่งท่านประจำห้อง เมื่อมีคณาจารย์ และนิสิตเข้ามาใช้งาน

คณะครุศาสตร์ ได้จัดเตรียมห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ให้บริการและใช้เป็นศูนย์กลางการทำกิจกรรม และการถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านกิจกรรม จำนวน 4 กิจกรรม แบ่งเป็นห้องที่ใช้ในการเรียนการสอน 3 ห้อง และสำหรับให้นิสิตทำกิจกรรม ห้องกิจกรรมเดินด้วยเท้าก้าวไปในบุญ และห้องถ่ายทอดความรู้ เน้นให้ครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นศูนย์แห่งการเรียนรู้กิจกรรมวิถีพุทธ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เป็นมหาวิทยาลัยทางพระพุทธศาสนาของคณะสงฆ์ไทยที่มีประวัติความเป็นมายาวนาน เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตร อุดมศึกษาและบัณฑิตศึกษา มีการเก็บค่าเล่าเรียนถูกในรูปแบบศาสนสงเคราะห์ ตั้งอยู่ในพื้นที่ชานเมืองท่ามกลางพื้นที่เกษตรกรรม และมีวิทยาลัยเขต วิทยาลัยสงฆ์ หน่วยวิทยบริการ กระจายอยู่ทั่วประเทศ ได้รับความร่วมมือและการสนับสนุนจากคณะสงฆ์และประชาชนทั่วไปให้เปิดการศึกษาเพื่อพัฒนาคณะสงฆ์และประชาชนทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ รวมทั้งมีพันธมิตรเครือข่ายโรงเรียนระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษา และระดับอุดมศึกษา ร่วมเป็นเครือข่ายการเรียนกิจกรรมวิถีพุทธ โดยพื้นที่คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และขยายผลสู่ต่างประเทศ สอดคล้องกับ **Philippe Mustar** ได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดการเทคโนโลยีการศึกษา: นวัตกรรม และการเป็นผู้ประกอบการที่ MINES ParisTech, โรงเรียนวิศวกรรมชั้นนำของฝรั่งเศส พบว่า⁵ ความเชี่ยวชาญใหม่เกี่ยวกับนวัตกรรม และการเป็นผู้ประกอบการที่โรงเรียนวิศวกรรมชั้นนำของฝรั่งเศสโดยระบุถึงความกังวลในวงกว้างๆ สี่ข้อ ดังนี้ (1) พัฒนาวีธีการจัดการเทคโนโลยีที่มีการคัดเลือกสูง และความเชี่ยวชาญด้านการเป็นผู้ประกอบการสำหรับนักเรียนในสถาบันและสภาพแวดล้อมของประเทศที่ด้อยด้าน ความคิดของผู้ประกอบการ (2) การรวมความรู้ และการพัฒนาทักษะ (3) การพัฒนาทักษะการประกอบการ และความสามารถของนักเรียนในการรับผิดชอบ และ (4) วิธีกระตุ้นจินตนาการความคิดสร้างสรรค์การมีส่วนร่วม และการเสี่ยงภัย และ **Teaching and Teacher Education** ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ความสัมพันธ์ระหว่างประสบการณ์การรับรู้ความสามารถของครู และเจต

⁵Philippe Mustar, [online] Source: <http://amle.aom.org/content/8/3/418.short> , [February 22, 2021].

คติต่อการนำนวัตกรรมการเรียนรู้มาใช้ บทความนี้รายงานการศึกษาที่ดำเนินการเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างครูประสบการณ์ประสบการณ์ และทัศนคติต่อการดำเนินการตามนวัตกรรมการเรียนการสอน ข้อมูลถูกเก็บรวบรวมผ่านแบบสอบถามสามชุดที่ให้แก่ครู 25 คนโดยทันทีหลังจากที่ได้มีการจัดทำโครงการพัฒนาพนักงาน 4 วันเกี่ยวกับการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า⁶ ประสบการณ์มีความสัมพันธ์ในเชิงลบมีประสิทธิผลในการสอนส่วนบุคคลมีส่วนร่วมสัมพันธ์ในเชิงบวก และประสิทธิผลการเรียนการสอนทั่วไปไม่สัมพันธ์กับเจตคติของครูต่อการปฏิบัติตามแนวทางการเรียนการสอนใหม่ๆ ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการปรับปรุงการเรียนการสอน และการวิจัยในอนาคต

5.3 ข้อเสนอแนะ

5.3.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ เกิดจากความร่วมมือของชุมชน โรงเรียน กลุ่มเป้าหมาย การสื่อสารที่ดีระหว่างกันเป็นสิ่งสำคัญเพราะฉะนั้นควรมีการนำระบบเทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่เข้ามาร่วมใช้ในกิจกรรมและควรทำความเข้าใจกับเครือข่ายอย่างเป็นระบบอย่างสม่ำเสมอ

5.3.2 ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาผลกระทบที่เกิดจากการการพัฒนาในรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ
2. ควรศึกษาพัฒนาในรูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธบูรณาการหลักพุทธธรรมในการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนแบบองค์รวม
3. ควรศึกษากระบวนการและแนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธเพื่อยกระดับคุณภาพการศึกษาในสังคมไทย

⁶Teaching and Teacher Education ,Volume 13, Issue 4, May 1997, Pages 451-458 [Online], Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>, [Feb. 22,2021]

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย.

กรุงเทพมหานคร : มหาจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ :

กระทรวงศึกษาธิการ. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทยจำกัด, 2551.

ถวัลย์รัฐ วรเทพพุดผิงษ์. การกำหนด และวิเคราะห์นโยบายสาธารณะ: ทฤษฎี และการ

ประยุกต์ใช้. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์เสมาธรรม, 2540

ทศนา แคมมณี. รูปแบบการเรียนการสอน: ทางเลือกที่หลากหลาย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2548.

_____ .ศาสตร์การสอน : องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้

ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์

มหาวิทยาลัย, 2547.

_____ .ศาสตร์การสอน:องค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่

ที่ 14. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2554.

_____ .ศาสตร์การสอนองค์ความรู้เพื่อการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ. พิมพ์ครั้งที่

ที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.

พรพิมล พรพีระชนม์. การจัดการกระบวนการเรียนรู้. สงขลา: เทมการพิมพ์สงขลา, 2550.

พรรณิ ช.เจนจิต. จิตวิทยาการเรียนการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อนแถมมี, 2538.

พรรณิ สวนเพลง .อินเทอร์เน็ตบรรดาศาสตร์ นวัตกรรมสร้างสรรค์การศึกษาเพื่อพัฒนาครู ผู้ดูแลเด็ก

ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั่วประเทศไทย ระยะที่ 2 . คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต , 2554.

พระครูขันตวโรภาส ขาว ขนติโก. “รูปแบบการพัฒนาวัดในกรุงเทพมหานครให้เป็นแหล่งเรียนรู้ด้าน

ศิลปวัฒนธรรม”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: 2559.

- พระครูพัฒนสุตานุกุล. “กระบวนการพัฒนาวัดให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของคณะสงฆ์ไทย”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย: 2557.
- พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตโต. **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, 2548.
- พระมหาขวัญ ภิรมโน. “วัดอรุณราชวราราม: บทบาทการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของวัดที่ส่งผลต่อศรัทธาของประชาชน”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม: 2553.
- พระราชวรมณี ป.อ. ปยุตต์ ปยุตโต. **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พรินติ้งกรุ๊ป, 2530.
- พระราชวรมณี ประยูรต์ ปยุตโต. **ทางสายกลางของการศึกษาไทย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 2527.
- พิชิต ฤทธิจรรย์. **หลักการวัด และประเมินผลการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: เฮาส์ออฟ เคอร์มิสท, 2550.
- พูลสุข หิงศานนท์. **การพัฒนารูปแบบ**. กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2540.
- ไพไลดา อริรุทธพานิชย์. “การพัฒนาครูด้านการวิจัยในชั้นเรียนด้วยชุดฝึกอบรมการวิจัยในชั้นเรียน”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 2552.
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี. **หลักการพัฒนาชุมชน และการพัฒนาชนบท**. กรุงเทพมหานคร: ไทยอนุเคราะห์ไทย, 2536.
- รังสรรค์ บุชยะมา. ผศ.. **การจัดการการเรียนรู้**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี, 2550.
- ราชบัณฑิตยสถาน. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554**. กรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์, 2556.
- _____. **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้น, 2556.
- _____. **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542**. กรุงเทพมหานคร: บริษัท นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่น จำกัด, 2546.
- วิชัย ต้นศิริ. **อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎี และภาคปฏิบัติ**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2550.
- ศรีเรือน แก้วกังวาล. ดร.. **จิตวิทยาพัฒนาการชีวิตทุกช่วงวัย**. พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2540.
- ศิริบูรณ์ สายโกสุม.รศ.ดร.. **จิตวิทยาการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.

- _____ .จิตวิทยาการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2547.
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. **สังคมไทย: แนวทางวิจัย และการพัฒนา**. กรุงเทพมหานคร: สถาบันวิจัย
พฤติกรรมศาสตร์, 2535. หน้า 197.
- สมาน อัครภูมิ. **การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก**. อุบลราชธานี:
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ม.ป.ป..
- สำลี ทองธิว. **การเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาสำหรับผู้บริหาร และครูยุคปฏิรูปการศึกษา**.
กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- สุคนธ์ สินธพานนท์. **นวัตกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาคุณภาพของเยาวชน**. พิมพ์ครั้งที่ 4.
กรุงเทพมหานคร: 9119 เทคนิคพรินติ้ง, 2553.
- สุเทพ บุญเต็ม. **การพัฒนารูปแบบการกำกับติดตามสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน**. ขอนแก่น:
มหาวิทยาลัย ขอนแก่น, 2549.
- อารมณ์ ใจเที่ยง. **หลักการสอน ฉบับปรับปรุง**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: โอ.เอส.พรินติ้งเฮ้าส์,
2546.
- อุทัย บุญประเสริฐ. **หลัก และทฤษฎีการบริหารการศึกษา**. กรุงเทพมหานคร: ข้าวฟ่าง, 2544.
- _____ .**หลักการบริหารแบบใช้โรงเรียนเป็นฐาน**. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2544

(๒) บทความ/สารสังเขปออนไลน์

- คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
http://www.edu.mcu.ac.th/main/?page_id=1025 [7 พฤศจิกายน 2563].
- ทฤษฎีการรับรู้**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://thesis.rru.ac.th/files/pdf> [3 พฤศจิกายน 2563].
- นภดล เหลืองภิรมย์. **ทฤษฎีนวัตกรรม**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://wordpress.com>
[3 พฤศจิกายน 2563].
- นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: http://manmanza.blogspot.com/2013_06_01_archive.html [7 พฤษภาคม 2563].
- นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีทางการศึกษา [ออนไลน์]. แหล่งที่มา:
<https://www.gotoknow.org/posts/401951>[6 พฤษภาคม 2563].
- นวัตกรรมการศึกษา และเทคโนโลยีสารสนเทศการศึกษา**. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://www.google.co.th/search?dcr>. [21 ตุลาคม 2563].
- แนวคิด ทฤษฎี นวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้** [ออนไลน์].
แหล่งที่มา: <https://www.gotoknow.org/posts/553766> [27 พฤษภาคม 2563].

บุญชม ศรีสะอาด. การพัฒนาการวิจัยโดยใช้รูปแบบ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: www.watpon.com/boonchom/08.doc online [10 กุมภาพันธ์ 2563].

ปราการ เกิดมีสุข. เทคโนโลยี และนวัตกรรมทางการศึกษา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.phojae.skn.go.th/Knowledge/pakarn.pdf>. [25 พฤศจิกายน 2563].

ปรีดา ยังสุขสถาพร, 2556. Innovation System สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ สถาบันเศรษฐกิจสร้างสรรค์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://www.nia.or.th/innolinks/page.php?issue=>[25 พฤศจิกายน 2563].

ไพโรจน์ กลิ่นกุหลาบ. เครือข่ายการเรียนรู้. สารานุกรมวิชาชีพครู. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://sites.google.com/site/supoldee/kherux-khay-kar-reiyn-ru>. [25 พฤศจิกายน 2563].

วิวรรธน์ จันทร์เทพย์.ผศ.ดร.. ความสำคัญของนวัตกรรม. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <http://pc1554144053.blogspot.com/> ทฤษฎีนวัตกรรม [21 ตุลาคม 2563].

สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา. [ออนไลน์]. แหล่งที่มา: <https://gnews.apps.go.th/news?news=36066> [10 ตุลาคม 2563].

อัจฉรา จันทร์ฉาย. “นวัตกรรม: ความหมาย ประเภท และความสำคัญต่อการเป็นผู้ประกอบการ”, 2553.ตุลาคม-ธันวาคม วารสารบริหารธุรกิจ. 33: 54.

(๓) วิทยานิพนธ์/งานวิจัย :

วันเพ็ญ ระวิพันธ์. “แนวทางการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศด้านการจัดการเรียนรู้ของครูตามนโยบาย ไทยแลนด์ 4.0 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครศรีธรรมราช เขต 2”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

วีระพน ภาณุรักษ์ และคณะ. “รูปแบบการเผยแพร่แหล่งการเรียนรู้ออนไลน์ เครือข่ายมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม”. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2559.

สุทธิพงษ์ บุญผดุง. “การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครนายก”. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2558.

เสาวภา ไพทยวัฒน์ และคณะ. “การเปลี่ยนแปลงในชีวิตของสังคมเมืองกับการสร้างรูปแบบศรัทธา การมีส่วนร่วมในการทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา และการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย: กรณีศึกษา วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม”. รายงานการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา, 2553.

อลงกรณ์ คูตระกูล. “นวัตกรรมสังคม: กรณีศึกษาโครงการของท้องถิ่นในเขตภาคเหนือของประเทศไทย”. วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2553.

๒. ภาษาอังกฤษ

Bardo and Hardman. **Urban Sociology: A Systematic Introduction. USA.:** F.E.Peacock Publisher, 1982.

Bardo. and Hartman. **Principles of Urban Sociology: A Systematic Introduction.** New York: F.E. Peacock, 1982.

Brown and Moberg. **Organization Theory and Management: A Macro Approach.** New York: Wiley & Sons, 1980.

Good. **Dictionary of Education 5th ed..** New York: McGraw - Hill. 2005.

Joyce and Weil. Marsha. **“Model of Teaching”.** Englewood Cliffs: Prentice - Hall International Editions, 1986.

Keeves. **Educational research methodology.** and measurement: An international handbook. Oxford. England: Pergamon Press, 1988.

Philippe Mustar. [online] Source: <http://amle.aom.org/content/8/3/418.short> . [February 22. 2021].

Rogers. E. M.2003.Diffusion of Innovations. New York: Free Press. Retrieved.[online]. source: from books.google.co.th: <https://books.google.co.th/books>. P 12.[25 October 2017]

Smith and Others. **“Management: Making Organizations Perform”.** New York: Macmillan, 1980.

Steiner. **“Organizational Dilemmas as Barriers to Learning.”** The Learning Organization.5. 4 1998:

Teaching and Teacher Education .Volume 13. Issue 4. May 1997. Pages 451-458 [Online]. Source: <https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0742051X96000455>. [Feb. 22.2021]

Tosi. and Carroll. **Management 2nd ed..** New York: John Wiley & Sons, 1982.

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว. ๘๐๐๓.๓/ว ๐๐๗ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน รศ.ดร.ประพันธ์ ศุภษร

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญπού หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญπού และคณะ

หัวหน้าโครงการย่อย 2

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว. ๘๐๐๓.๓/ว ๐๐๗ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน ผศ.ดร. พีรวัฒน์ ชัยสุข

ด้วย **รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู** หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติให้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู และคณะ
หัวหน้าโครงการย่อย 2

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว. ๘๐๐๓.๓/ว ๐๐๗ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน ดร.ลำพอง กลมกุล

ด้วย **รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู** หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติให้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู และคณะ

หัวหน้าโครงการย่อย 2

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว. ๘๐๐๓.๓/ว ๐๐๗ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุมัติเข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน รศ.ดร.โกนิฐ์ ศรีทอง

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญπού หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุมัติให้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส นี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญπού และคณะ
หัวหน้าโครงการย่อย 2

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ โทร. ๐๖๕-๕๖๕-๓๕๐๖

ที่ อว. ๘๐๐๓.๓/ว ๐๐๗ วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๔

เรื่อง ขออนุญาตเข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน ดร.เอกนถ ใยอินทร์

ด้วย **รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู** หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขออนุญาตเข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู และคณะ
หัวหน้าโครงการย่อย 2

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน/เจริญพร นายพงศ์พิชญ์ ต่วนภูษา รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสัมมนา จำนวน ๑ ชุด

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมไอแซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู และคณะ
หัวหน้าโครงการย่อย 2

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
 โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.เชิดชัย ชูระแพง มหาวิทยาลัยราชภัฏจอมบึง

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสัมมนา จำนวน ๑ ชุด

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปุ่ หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
 พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
 ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
 ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
 ๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมไอซีซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
 บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
 รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
 และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ่ และคณะ
 หัวหน้าโครงการย่อย 2

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.วีรชัย ยศโสธร มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสัมมนา จำนวน ๑ ชุด

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปู หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู และคณะ

หัวหน้าโครงการย่อย 2

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอน้อย
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.พีรวัส อินทวิ มหาวิทยาลัยราชภัฏบรสิรินทร์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสัมมนา จำนวน ๑ ชุด

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญปุ่ หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาส นี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ่ และคณะ

หัวหน้าโครงการย่อย 2

ที่ อว ๘๐๐๓.๓ /ว ๐๑๗

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
๗๙ หมู่ ๑ ตำบลลำไทร อำเภอลำไทร
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๑๗๐
โทรศัพท์ ๐๙ ๓๐๓๐ ๕๐๓๘ โทรสาร ๐ ๓๕๒๔ ๘๐๓๔
www.mcu.ac.th

๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ.๒๕๖๔

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เข้าร่วมในการสัมมนา

เรียน/เจริญพร ผศ.ดร.ประทวน วันนิจ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

สิ่งที่ส่งมาด้วย แนวทางและแบบบันทึกข้อมูลการสัมมนา จำนวน ๑ ชุด

ด้วย รศ.ดร. สมศักดิ์ บุญπού หัวหน้าโครงการวิจัย หลักสูตรครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา
พุทธบริหารการศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ได้รับอนุมัติให้ทำวิจัย เรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของงานวิจัยดังกล่าว

ในการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้ ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่าท่านเป็นผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญ
ในเรื่องนี้เป็นอย่างดี จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ได้เข้าร่วมในการสัมมนา ในวันอังคาร ที่ ๑๖ กุมภาพันธ์ พ.ศ.
๒๕๖๔ เวลา ๐๙.๐๐ น. เป็นต้นไป อาคารเรียนรวมโซนซี (ชั้น ๕ ห้อง ๕๑๒) หลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต คณะครุศาสตร์ อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ทางวิชาการต่อไป ดังมี
รายละเอียดปรากฏตามเอกสารที่ได้แนบมาพร้อมนี้ หวังเป็นอย่างยิ่งว่าจักได้รับความอนุเคราะห์ด้วยดี
และขอขอบคุณในความเอื้อเฟื้อทางวิชาการมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียน/เจริญพรมาเพื่อโปรดพิจารณาให้ความอนุเคราะห์ต่อไป

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญπού และคณะ

หัวหน้าโครงการย่อย 2

ชุดที่ 1 .../ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก

โครงการย่อยที่ 1 “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิศุทธิ์”

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

คำชี้แจง

แบบสัมภาษณ์เชิงลึกฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิศุทธิ์” สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่และดำเนินการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างนี้ จะส่งผลให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิศุทธิ์
2. เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิศุทธิ์
3. เพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิศุทธิ์

แบ่งเป็น ๓ ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

ตอนที่ 2 แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อศึกษา “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิศุทธิ์”

การถามครั้งนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อผลการศึกษาวิจัย จึงขอความกรุณาท่านตอบแบบสัมภาษณ์ทุกข้อตามความคิดเห็นของท่านเพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัย ทางผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือที่ดีของท่าน โดยข้อมูลจากแบบสอบถามดังกล่าวจะถูกเก็บเป็นความลับ และจะใช้ประโยชน์เฉพาะการศึกษาวิจัยนี้เท่านั้น

จึงขอเรียนมา ณ โอกาสนี้
รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ่ และคณะ

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบคำถามสัมภาษณ์เชิงลึก

ชื่อนามสกุล.....หน่วยงาน.....สถานที่
 ปฏิบัติงาน.....แขวง/ตำบล.....
 เขต/อำเภอ.....จังหวัด.....โทร.....

ตอนที่ 2 แนวคำถามแบบกึ่งโครงสร้างในการสัมภาษณ์เชิงลึก

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อคำถามต่อไปนี้แล้วให้ท่านให้คำตอบ

1. ท่านคิดว่า “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีสู่พุทธ” มีความรู้รูปแบบหรือกระบวนการอย่างไรบ้าง (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

2. ท่านคิดว่า “ศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีสู่พุทธ” ควรมีลักษณะอย่างไร จึงจะเกิดความเหมาะสมกับพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีสู่พุทธ (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

3. ท่านคิดว่า “สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีสู่พุทธ” ควรมีคุณลักษณะหรือรูปแบบอย่างไรบ้าง (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

4. ท่านคิดว่า “สร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” มีความสำคัญต่อการ “ศึกษาแนวทางการพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมทางการศึกษา” อย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

5. การ “พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” เชื่อมโยงไปสู่การดำเนินการและขยายสู่สถานศึกษาอย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เกี่ยวกับ “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ”

.....

.....

.....

.....

.....

.....

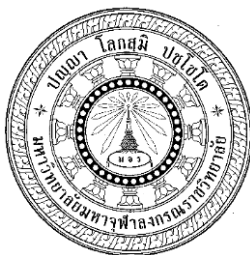
.....

.....

.....

.....

.....

ชุดที่ 2.../ แบบคำถามในงานสัมมนา
 “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ”

ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริม วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม

คำชี้แจง

แบบคำถามในงานสัมมนาฉบับนี้เป็นเครื่องมือในการวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ” สำหรับผู้ให้ข้อมูลสำคัญในประเด็นต่าง ๆ ซึ่งการเข้าไปมีส่วนร่วมในพื้นที่และดำเนินการถามในงานสัมมนา จะส่งผลให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่เป็นความจริงเพิ่มมากขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสภาพพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ
2. เพื่อสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ
3. เพื่อพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ

แบบสัมมนา “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ” แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แนวคำถามในงานสัมมนา

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ เพื่อการพัฒนา “การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิทย์พุทธ” การถามครั้งนี้เป็นสิ่งที่มีความสำคัญยิ่งต่อผลการศึกษาวิจัย จึงขอความกรุณาท่านตอบแบบสอบถามทุกข้อตามความคิดเห็นของท่านเพื่อความสมบูรณ์ในงานวิจัย ทางผู้วิจัยขอขอบคุณในความร่วมมือที่ดีของท่าน โดยข้อมูลจากแบบสอบถามดังกล่าวจะถูกเก็บเป็นความลับ และจะใช้ประโยชน์เฉพาะการศึกษาวินิจฉัยเท่านั้น

จึงขอเรียนมา ณ โอกาสนี้
 รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ่ และคณะ

ตอนที่ 1 แนวคำถามในงานสัมมนา

คำชี้แจง: โปรดพิจารณาข้อคำถามต่อไปนี้แล้วให้ท่านให้คำตอบ

1. ท่านคิดว่ากระบวนการของ“การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” และมีองค์ประกอบสำคัญอะไรบ้าง (เหตุผล / อธิบาย)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านคิดว่า“การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ควรมีรูปแบบหรือมีวิธีการศึกษาอย่างไรบ้าง (เหตุผล / อธิบาย)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านคิดว่าหลักการสำคัญ “การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ประกอบด้วยอะไรบ้าง (เหตุผล / อธิบาย)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านคิดว่าหลักการสำคัญของการ “การสร้างพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ควรมีรูปแบบและลักษณะอย่างไรบ้าง จึงจะสอดคล้องกับพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ (เหตุผล / อธิบาย)

.....

.....

5. การ“พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ” ควรมีหลักการและมีรูปแบบอย่างไร (กรุณาอธิบายพร้อมยกตัวอย่างประกอบ)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะอื่น ๆ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

จึงขอเรียนมา ณ โอกาสนี้
รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ่ และคณะ

ประวัติหัวหน้าโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปู

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Assoc.Prof.Dr.Somsak Boonpoo

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน รองคณบดีคณะครุศาสตร์, อาจารย์ประจำหลักสูตร สาขาวิชาพุทธบริหาร การศึกษา ภาควิชาบริหารการศึกษา สังกัดคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยา

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอน้อย จังหวัด พระนครศรีอยุธยา 13170

๔. ประวัติการศึกษา

- ป.ธ.๔ , น.ธ.เอก
- พม. (ประกาศนียบัตรพิเศษมัธยม)
- พธ.บ. (มานุษยสังเคราะห์ศาสตร์) มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
- M.A. (Political Science) University of Mysore, India
- Ph.D. (Social Science) Magadh University, India

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) การบริหารการศึกษา
- ๒) การพัฒนาหลักสูตรและการสอน
- ๓) การบริหารกิจการคณะสงฆ์

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถีพุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	ผู้อำนวยการแผนงาน วิจัย
พัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้วิถี พุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	หัวหน้าโครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

๑. สมศักดิ์ บุญปู, ผศ.ดร. เรื่อง การศึกษาเจตคติที่มีต่อพฤติกรรมด้านความสันโดษของ นักเรียนชั้น มัธยมศึกษาปีที่ ๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหา จุฬาลง กรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๒.

๒. สมศักดิ์ บุญปู่, รศ.ดร. เรื่อง การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรปราการ. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗.

๓. สมศักดิ์ บุญปู่, รศ.ดร. และคณะ เรื่อง คุณลักษณะจิตวิญญาณความเป็นครูมืออาชีพ. วารสารมหาจุฬานาครพรรศน์ ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มีนาคม ๒๕๖๒)

๔. Boonpoo Somsak “Humer in Buddhism” 5 th international conference on isiam & Buddhism muslim & Buddhism sacred arts and architecture.islambad, Pakistan, 27-29 december, 2016.

๕. Boonpoo Somsak “Performance Management Structural Equation Modelling of the Phrapariyattidhamma Schools in Thailand” Presented at University of Oxford, St. Anne's College, Oxford, United Kingdom 13-16 March 2017.(PP.23-35)

๖. Boonpoo Somsak has chairs a session for the ILAS confiernce at harvard (22 – 26 May 2017)

๗. Boonpoo Somsak The Technology Center Model for Education Administration for Mahachulalongkornrajavidyalaya University. The International Conference on Burines and Economic, Harvard Medical School, Preted at Harvard at Harvrd Medical Scool 22 – 26 May, 2017.

๘. Boonpoo Somsak. Structural Equation Modeiing of Effective Management of the Phrapariyattidhamma Schools’ in Thailand. World Business and Social Science Research Conference, Ambassador hotel Bangkok, Thailand 18-19 December 2017.

๙. Somsak Boonpoo 2018. PERFORMANCE MANAGEMENT OF BUDDHIST SCHOOLS IN THAILAND: AN EMPIRICAL STUDY USING STRUCTURAL EQUATION MODELING. International Journal of Business Research(IABE), 18(3), 103 -114.

๑๐. Somsak Boonpoo 2018. The Ascertainment and Preservation of the Ancient Scriptures in Temples in Phayao, Thailand. Humanity and Social Science Review, 8(2) 297-302.

๑๑. Somsak Boonpoo. 2018. A Buddhist Psychological Causal Model in Building the Unity for the Successful Teamwork. International Journal of Multidisciplinary Thought, 7(2) 199-206.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

๑. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. “การศึกษาเจตคติที่มีต่อพฤติกรรมด้านความสันโดษของนักเรียน”. สารนิพนธ์ พุทธศาสตร์บัณฑิต, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗, หน้า ๒๗๕.

๒. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. “พลธรรม : พลังอำนาจเชิงสร้างสรรค์ของผู้บริหารการศึกษายุคใหม่”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, ปีที่ ๑ ฉบับที่ ๒ (กันยายน – ธันวาคม ๒๕๕๗) : ๑-๑๕.

๓. สมศักดิ์ บุญปุ, รศ.ดร.และคณะ. “กระบวนการพัฒนาผู้เรียนตามแนวพระพุทธศาสนาในสังคมไทย”. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร. ปีที่ ๑๗ ฉบับที่ ๓ (๒๕๕๘) : ๑๔๔-๑๕๓.

๔. สมศักดิ์ บุญปุ, รศ.ดร.และคณะ. “ภาวะผู้นำเชิงพุทธของผู้บริหารสถานศึกษาในสังกัดกรุงเทพมหานคร”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙) : ๑๒๗-๑๔๒.

๕. สมศักดิ์ บุญปุ, รศ.ดร.และคณะ. “การบริหารเชิงพุทธบูรณาการของโรงเรียนประถมศึกษาในสังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร”. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙) : ๑๖๓-๑๗๘.

๖. สมศักดิ์ บุญปุ, รศ.ดร.และคณะ. “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์จังหวัด สมุทรปราการ”. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๒ (๒๕๕๙) : ๑๔๒-๑๕๑.

๗. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. “พุทธบริหารการศึกษากับพัฒนาการศึกษาไทย”. สารนิพนธ์ พุทธศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๘ : ๒๖๕-๒๗๒.

๘. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. “การศึกษาเจตคติที่มีต่อพฤติกรรมด้านความสันโดษของนักเรียน”. สารนิพนธ์พุทธศาสตร์บัณฑิต. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗ : ๒๗๕- ๒๘๕.

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

๑. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. พระพุทธศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗. ๒๖๗ หน้า.

๒. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. พระสงฆ์กับการศึกษาไทย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔. ๓๖๐ หน้า.

๓. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. เอกสารคำสอนรายวิชาพระพุทธศาสนากับการศึกษา. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๕. ๒๕๖ หน้า.

๔. สมศักดิ์ บุญปุ, รศ.ดร. พุทธปรัชญากับการบริหารการศึกษ. พิมพ์ครั้งที่ ๓ กรุงเทพมหานคร : บริษัท จรัสสินทวงศ์การพิมพ์ จำกัด, ๒๕๖๐. ๒๒๙ หน้า.

๕. สมศักดิ์ บุญปุ, ผศ.ดร. และคณะ. ระเบียบวิธีวิจัยเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๗. ๑๖๒ หน้า.

ประวัติผู้ร่วมโครงการวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) พระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน, ผศ.ดร.

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) PhramahaYannawat Thitavaddhano, Asst. Prof. Dr.

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์ประจำคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

สำนักงานคณะบดี คณะครุศาสตร์ อาคารเรียนรวม โชนสี มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เว็บไซต์: edu.mcu.ac.th อีเมล: education@hotmail.com โทร: ๐๓๕-๒๔๗-๐๙๔๕, ๐๓๕-๒๔๘-๐๐๐ ต่อ ๘๔๒๑, ๘๔๒๔ มือถือ ๐๙๕-๕๔๒-๖๖๙๕

๔. ประวัติการศึกษา

เปรียญธรรม ๙ ประโยค สำนักเรียนคณะจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ปริญญาโท ศศ.ม. (นโยบายและการจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม)

ปริญญาเอก พธ.ด. (พุทธบริหารการศึกษา)

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

๑) การพัฒนาเยาวชน / การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเยาวชน

๒) พระพุทธศาสนา / ภาษาบาลี

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุนการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ	ปีงบประมาณ ๒๕๕๗	ผู้ร่วมโครงการวิจัย
การพัฒนากระบวนการบริหารงานวิชาการระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๒	หัวหน้าโครงการวิจัย
รูปแบบการพัฒนาความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น	ปีงบประมาณ ๒๕๖๓	หัวหน้าโครงการวิจัย
การพัฒนาพื้นที่นวัตกรรมวิถีสู่พุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	ผู้ร่วมโครงการวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

รศ.ดร.สมศักดิ์ บุญปุ, สายหยุด มีฤกษ์, พระครูโสภณพุทธิศาสตร์, พระครูโอภาสนนทกิตติ, และพระมหาญาณวัฒน์ ฐิตวฑฒโน. “การศึกษาบทบาทพระสังฆาธิการในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ จังหวัดสมุทรปราการ”. วารสารบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. ปีที่ ๙ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-มิถุนายน ๒๕๕๙) : ๒๒๗-๒๓๖.

Phramaha Yannawat Thitavaddhan, Phramaha Sombat Dhanapaññ, Phrakhrupatnontakitti (Sakda Obhāso), Booncherd Chamnisast. “Development of Academic Administration Graduate of Faculty of Education Mahachulalongkornrajavidyalaya University”. **PSYCHOLOGY AND EDUCATION**. 58(1)(2021): 3894-3899.

๗.๒ บทความทางวิชาการ

พระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน, ระวิง เรืองสังข์. “การปฏิรูปการศึกษาโดยอาศัยแนวคิดทางการศึกษาของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต)”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๑ (มกราคม-เมษายน ๒๕๕๙): ๕๙-๗๑.

พระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน, อชิรญา ภู่งศกร. “นโยบายการศึกษาตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปีที่ ๓ ฉบับที่ ๓ (กันยายน-ธันวาคม ๒๕๕๙): ๓๐-๔๖.

Chuangchote Bhuntuvech, Phramaha Yannawat Thitavaddhano, Boonmee Pansa, Phramaha Prasert Thavaro. “The Leaders of Educational Institution in the Globalization According to the Buddhism”. **Journal of MCU Social Science Review**. Vol.7 No.2 (Special Issue) April – Jun 2018 : 143-150.

Phramaha Yannawat Thitavaddhano, PhrakrupaladSuravut Sirivaddhako (Ukitchock), Phrakhruvithansupattanakij (VinaNuntiyo), Sukpinya Srikomthai. “Principles of People Management to the Mindfulness for Organization Administrator”. **Solid State Technology**. Volume: 63 Issue: 2s (2020). 1510-1515.

พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปญโญ, พระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน, พระครูวิรุฬหสุตคุณ, พระครูกิตติญาณวิสิฐ, พระมหาสมบัติ ธนปญโญ และพระมหาอุดร อุตตโม. “คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่ปราศจากอคติ ๔”. **วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร**. ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๖ (พฤศจิกายน-ธันวาคม ๒๕๖๒) : ๑๗๙๗-๑๘๐๔.

สุวรรณ สุดปรีก และพระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน. “กลวิธานการป้องกันตนเองของผู้บริหารสถานศึกษาในอาเซียน”. **วารสารพุทธอาเซียนศึกษา**. ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๒ (กรกฎาคม-ธันวาคม ๒๕๖๓): ๕๙-๗๓.

พระมหาญาณวฑฒน์ ฐิตวฑฒโน. “แนวคิดทางการศึกษาของสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต) เพื่อการบริหารจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมไทย” ในการประชุมสัมมนาวิชาการระดับชาติ การบริหาร การจัดการ การศึกษา และสหวิทยาการศึกษา ครั้งที่ ๒ ปี ๒๕๖๓ (NCAME 2020) หัวข้อ “บทบาทของการบริหารและการจัดการในการเสริมพลังทางสังคม”

ในวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๖๓ ณ อาคารสิรินธร วิทยาลัยนวัตกรรมการจัดการ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลรัตนโกสินทร์ จังหวัดนครปฐม.

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน. **มณฑลปลายรดน้ำ อัตตสันตมหาเถรจารย์**. อ่างทอง: วรศิลป์การพิมพ์89, ๒๕๕๒. (๒๐๐ หน้า)

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (บุคดาวงษ์). **พระพุทธไสยาสน์ วัดเสนาสน์**. อ่างทอง: วรศิลป์การพิมพ์89, ๒๕๕๔.

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน. **ร้อยภาพปริศนารธรรม จิตรกรรมลายรดน้ำ**. อ่างทอง: วรศิลป์การพิมพ์89, ๒๕๕๔.

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (บุคดาวงษ์). **๙๙ คติคำสอน อนุสรณ์ ๙๙ ปี หลวงปู่ทิม อตตสนโต**. อ่างทอง: วรศิลป์การพิมพ์89, ๒๕๕๕.

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (บุคดาวงษ์). **เอกสารประกอบการสอน รายวิชา การบริหารโรงเรียน วิถีพุทธ (Buddhist School Administration) รหัสวิชา ๒๑๐ ๓๑๕**. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๙. (๓๐๘ หน้า)

พระครูโสภาสนนทกิตติ (ศักดิ์ดา โสภาโส), พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (บุคดาวงษ์). **แนวคิดทางการศึกษาสมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป. อ. ปยุตโต)**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. อ่างทอง: วรศิลป์การพิมพ์89, ๒๕๖๑. (๓๕๐ หน้า)

พระมหาญาณวิวัฒน์ ฐิตวฑฒโน (บุคดาวงษ์). **วิธีวิจัยทางการบริหารการศึกษา Research Methodology in Educational Administration**. พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๖๓. (๑๘๘ หน้า)

ประวัติผู้ร่วมวิจัย

๑. ชื่อ - นามสกุล (ภาษาไทย) ดร.ยูทธวีร์ แก้วทองใหญ่

ชื่อ - นามสกุล (ภาษาอังกฤษ) Dr. Yudthavee Kaewthongyai

๒. ตำแหน่งปัจจุบัน อาจารย์

๓. หน่วยงานและสถานที่อยู่ที่ติดต่อได้สะดวก

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา 13170

๔. ประวัติการศึกษา

- คบ.(บริหารการศึกษา)
- คม.(บริหารการศึกษา)
- D.Ed. (Educational Leadership and Administration)

๕. สาขาวิชาการที่มีความชำนาญพิเศษ (แตกต่างจากวุฒิการศึกษา) ระบุสาขาวิชาการ

- ๑) การบริหารการศึกษา/การพัฒนาหลักสูตร
- ๒) การพัฒนาชุมชน / สิ่งแวดล้อมสำหรับโรงเรียนและชุมชน

๖. ประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานวิจัยทั้งภายในและภายนอกประเทศ

เรื่องที่การวิจัย	ปีที่ได้รับทุนสนับสนุน การการวิจัย	หน้าที่รับผิดชอบ
รูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมเชิงพุทธใน สถานศึกษา”. ทุณวิจัยของคณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ปีงบประมาณ ๒๕๖๑	หัวหน้าโครงการ
การพัฒนารูปแบบพื้นที่นวัตกรรมการเรียนรู้ พุทธ	ปีงบประมาณ ๒๕๖๔	ผู้ร่วมวิจัย

๗. ผลงานทางวิชาการ

๗.๑ บทความวิจัย

๑.พระมหาระวี กิตติโก (แสงทอง), พระราชวชิรเมธี, ยูทธวีร์ แก้วทองใหญ่. “การจัดการ
ศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลีคณะสงฆ์เขตบางแค
กรุงเทพมหานคร”. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช
วิทยาลัย : ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน-ธันวาคม ๒๕๖๑. [https://so02.tci-
thaijo.org/index.php/EDMCU/article/view/178180](https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU/article/view/178180)

๒.พระมหาวีรวัฒน์ วีรวพัฒน์ (จอมเกาะ), สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย, ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่.
“การบริหารข้อมูลโดยการส่งเสริมการใช้สื่อในการฝึกอบรมพระธรรมทูต”. **วารสารครุศาสตร์
ปริทรรศน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**: ปีที่ ๕ ฉบับที่ ๓ กันยายน-
ธันวาคม ๒๕๖๑. <https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU/article/view/178175>

๓.ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่. “หลักพุทธธรรมในสถานศึกษา”. **วารสารบัณฑิตศึกษา
ปริทรรศน์ วิทยาลัยสงฆ์นครสวรรค์**.ปีที่ ๗ ฉบับที่ ๒ ประจำเดือนพฤษภาคม-สิงหาคม ๒๕๖๒.

๔.ธวัชชัย ไตรมรรค, สีน งามประโคน, ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่, สมหมาย จันทร์เรือง.
“ศึกษาแนวทางการจัดการเรียนรู้ตามกระบวนการสืบเสาะหาความรู้ ในระดับประถมศึกษา
สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต ๒”. **วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์
คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**: ปีที่ 6 ฉบับที่ 1 2562.
<https://so02.tci-thaijo.org/index.php/EDMCU/article/view/184276>

๕.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่, พระเมธาวิณัยรส .“รูปแบบการจัดการเรียนการสอนลดเวลา
เรียนเพิ่มเวลารู้สำหรับสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา”. **วารสารมหา
จุฬานาครทรรศน์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตนครศรีธรรมราช**: ปีที่ 6 ฉบับที่
2 (2019): เมษายน 2562. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/JMND/article/view/182661>

๘. หนังสือ/ตำรา/เอกสารประกอบการสอน

๑.ดร.ยุทธวีร์ แก้วทองใหญ่.(๒๕๖๑). การบริหารหลักสูตรและการสอน. กรุงเทพฯ : มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (๒๕๐ หน้า).